

รายงานวิจัย

แพทย์พื้นบ้านกับการใช้พืชสมุนไพร ในจังหวัดจันทบุรี

Folk Medicine and Herbal Used in Chantaburi Province.

โดย

สมสุข มัจฉาชีพ

สุนันทา โอศิริ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจาก งบประมาณเงินแผ่นดิน มหาวิทยาลัยบูรพา
ภายใต้แผนงานวิจัย สมุนไพรและภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยในภาคตะวันออก

พ.ศ. 2552

รายชื่อวิทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมสุข มัจฉาชีพ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา *
รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันทา โอศิริ คณะการแพทย์แผนไทยอภัยภูเบศร มหาวิทยาลัยบูรพา**

หน่วยงาน

*ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

โทรศัพท์ 038-393255 โทรสาร 038-393489 email : somsook@buu.ac.th

** คณะการแพทย์แผนไทยอภัยภูเบศร

มหาวิทยาลัยบูรพา ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

โทรศัพท์/โทรสาร 038-394700 มือถือ 081-975-1490 email : sosiri@buu.ac.th

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง แพทย์พื้นบ้านกับการใช้พืชสมุนไพร ในจังหวัดจันทบุรี (Folk Medicine and Herbal Used in Chantaburi Province.) นี้อยู่ภายใต้ชุดแผนงานวิจัย สมุนไพรและภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยในภาคตะวันออก โดยมีการศึกษาวิจัยแพทย์พื้นบ้านกับการใช้พืชสมุนไพรในจังหวัดภาคตะวันออก 5 จังหวัดคือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และปราจีนบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่ยังมีหมอพื้นบ้าน ที่มีบทบาทช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในสังคมไทยอีกเป็นจำนวนมาก และเป็นพื้นที่รอยต่อของป่าตะวันออกผืนใหญ่ที่มีสมุนไพรที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์แก่นุชนรุ่นหลัง และนำไปศึกษาต่อยอดทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านการรักษาผู้ป่วย ดูแลสุขภาพ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจในระดับประเทศและสร้างงานระดับชุมชน และลดการนำเข้ายาและผลิตภัณฑ์สุขภาพจากต่างประเทศ

งานวิจัยนี้ได้ดำเนินการโดย ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ และคณะกรรมการแพทย์แผนไทยอภัยภูเบศร มหาวิทยาลัยบูรพา หมอพื้นบ้านในพื้นที่ ทำให้เกิดกระบวนการจัดการองค์ความรู้ที่บูรณาการ ทำให้เกิดความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การสนับสนุนด้านภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย และประสานนักวิชาการที่มีศักยภาพด้านต่างๆ ให้ดำเนินการวิจัยในองค์ประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องต่อไป โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณประจำปี มหาวิทยาลัยบูรพา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ทางคณะผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ พร้อมกันนี้ขอขอบคุณหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องที่ให้ความร่วมมือในกาเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณหมอพื้นบ้านที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่มีคุณค่าที่เป็นประโยชน์ และทำให้การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แพทย์พื้นบ้านกับการใช้พืชสมุนไพร ในจังหวัดจันทบุรี นี้วัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลแพทย์พื้นบ้าน และเครือข่ายแพทย์พื้นบ้าน ในจังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาและรวบรวมการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรคของแพทย์พื้นบ้าน และเพื่อศึกษาตรวจสอบชนิดพืชสมุนไพรและลักษณะทางพฤกษศาสตร์เพื่อจัดทำฐานข้อมูล การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) โดยการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แพทย์พื้นบ้านในการใช้พืชสมุนไพรและการบันทึกชนิดลักษณะสมุนไพรที่ใช้ แหล่งของสมุนไพร ในจังหวัดจันทบุรี ในช่วงระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. 2551

การศึกษการใช้สมุนไพรของแพทย์พื้นบ้านใน 3 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอของจังหวัดจันทบุรี โดยการสัมภาษณ์แพทย์พื้นบ้านจำนวน 10 คน เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่ใช้เป็นยารักษาโรค ได้ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อท้องถิ่น ส่วนที่ใช้ สรรพคุณและวิธีการใช้ พร้อมทั้งเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรมาจัดทำพรรณไม้แห้งเพื่อตรวจระบุชนิดพืชด้วยรูปวิธาน และเปรียบเทียบตัวอย่างพืชที่ขอพรรณไม้กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวบรวมพันธุ์ไม้ได้ทั้งหมด 219 ชนิด จาก 83 วงศ์ แล้วจัดทำตารางเปรียบเทียบระหว่างชื่อทั่วไปและชื่อวิทยาศาสตร์ และเปรียบเทียบสรรพคุณสมุนไพรจากคำบอกเล่าของหมอพื้นบ้านกับเอกสารอ้างอิง พบว่ามีสมุนไพรจำนวนมากสามารถนำมาใช้ประโยชน์และศึกษาต่อยอดได้

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อ.....	ข
สารบัญ.....	ค
สารบัญตาราง.....	ง
บทที่ 1 บทนำ.....	๑
หลักการและเหตุผล.....	๑
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๒
ขอบเขตการวิจัย.....	๒
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	๒
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	๓
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	๑๑
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๑๑
แนวทางการเก็บข้อมูล.....	๑๑
อุปกรณ์.....	๑๑
วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๒
บทที่ 4 ผลการศึกษ.....	๑๓
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล.....	๑๔
สรุปผลการวิจัย.....	๑๔
บรรณานุกรม.....	๑๖
บรรณานุกรม (ทบทวนวรรณกรรม).....	๑๖
บรรณานุกรม (สรรพคุณสมุนไพร).....	๑๐
ภาคผนวก.....	๑๔
หมวดที่ 1 ก แบบสัมภาษณ์แพทย์พื้นบ้าน.....	๑๕
หมวดที่ 1 ข รายชื่อแพทย์พื้นบ้านจังหวัดจันทบุรี.....	๑๐๐
หมวดที่ 2 ก ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพร.....	๑๑๕
หมวดที่ 2 ข ตารางสรุปชนิดและวงศ์พืชในจังหวัดจันทบุรี.....	๑๑๑

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

- 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดระยอง จำแนกตามวงศ์.....๑๔

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดจันทบุรีมีลักษณะเอื้อต่อแพทย์พื้นบ้าน ในการนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในการรักษาโรคอย่างมาก เนื่องจากมีอาณาเขตที่รวมทั้งภูเขา ที่ราบลุ่ม ป่าธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์พืชหลากหลาย มีแพทย์พื้นบ้านที่มีความชำนาญในการรักษาโรคจำนวนมากที่ยังมีการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร และภูมิปัญญาพื้นบ้านจำนวนมาก นับเป็นพื้นที่ซึ่งควรมีการศึกษาการนำพืชสมุนไพรพื้นบ้านมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ประกอบกับรัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการพึ่งตนเอง โดยใช้นโยบายเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างยั่งยืน การวิจัยส่งเสริมภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน และการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร เป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ที่พอเพียง ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่ไม่จำเป็น ลดมูลค่าการนำเข้ายาจากต่างประเทศ การศึกษาวิจัยสามารถพัฒนาศักยภาพด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรสู่การค้าเชิงพาณิชย์เพื่อเสริมรายได้ส่งเสริมด้านเศรษฐกิจการค้าของประเทศไทยให้มากขึ้น ได้อีกด้วย (กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก 2549) รายงานศึกษาวิจัยหลายฉบับ ได้แสดงให้เห็นว่าในจังหวัดภาคตะวันออกยังมีหมอพื้นบ้านที่มีการใช้สมุนไพรที่หลากหลาย (การศึกษาค้นคว้า 2532, นพดล ทองนพเนื้อ และคณะ 2544, วสุร ดันวัฒนะกุล และ อรพิน ทองดี 2549) การวิจัยเพื่อนำไปสู่การรวบรวมองค์ความรู้และสังเคราะห์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดโดยมีการศึกษาและพัฒนาอย่างครบวงจร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การฟื้นฟูส่งเสริมภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านและการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีทั้งการสำรวจ รวบรวม มีการวิเคราะห์เพื่อค้นหาศักยภาพ และวางแผนทางการพัฒนาที่เหมาะสมต่อไป

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าจังหวัดจันทบุรียังมีหมอพื้นบ้านทำการรักษาอยู่ในชุมชนหลายแห่ง รวมทั้งพระสงฆ์หลายรูปที่มีความเชี่ยวชาญในการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร และเนื่องจากจังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ป่าที่เป็นส่วนหนึ่งของป่าชุมชนภาคตะวันออก เป็นแหล่งศึกษา และใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรของหมอพื้นบ้านในจังหวัดจันทบุรี ประกอบกับ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีภารกิจหลักในการจัดการเรียนการสอนวิชาเกษตรพฤกษศาสตร์ และการวิจัยเพื่อให้เกิดการพัฒนา นำเอาสมุนไพรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจำเป็นที่จะต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จัดทำฐานข้อมูล ตลอดจนถึงการผลักดันและสนับสนุนการสังเคราะห์และพัฒนาองค์ความรู้ด้านนี้อย่างต่อเนื่อง โดยต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ และใช้

กระบวนการจัดการเพื่อนำไปสู่การสร้างร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้เกิดการพัฒนา ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจข้อมูลแพทย์พื้นบ้าน และเครือข่ายแพทย์พื้นบ้าน ในจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาและรวบรวมการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรคของแพทย์พื้นบ้าน
3. เพื่อศึกษาตรวจสอบชนิดพืชสมุนไพรและลักษณะทางพฤกษศาสตร์เพื่อจัดทำฐานข้อมูล

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) โดยการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แพทย์พื้นบ้านในการใช้พืชสมุนไพร และการบันทึกชนิดลักษณะสมุนไพรที่ใช้ แหล่งของสมุนไพร ในจังหวัดจันทบุรี ในช่วงระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. 2551

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นแพทย์พื้นบ้าน และการใช้พืชสมุนไพร และจัดทำฐานข้อมูลในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
2. ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาเชิงลึก โดยเฉพาะการนำสมุนไพรไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ในการพัฒนาศักยภาพและต่อยอดองค์ความรู้แพทย์แผนไทย การศึกษาถึงสารสำคัญที่ออกฤทธิ์ และการพัฒนาสมุนไพรสู่การเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพต่อไป
3. สร้างความร่วมมือในการจัดการความรู้แบบบูรณาการให้เกิดประโยชน์ สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ และเผยแพร่ผลงานทางวิชาการในระดับชาติ

บทที่ 2

บททวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรม เกี่ยวกับทฤษฎี หรือกรอบแนวความคิด ของการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้คือการสำรวจและศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหมอพื้นบ้านและเครือข่าย การใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรคของแพทย์พื้นบ้าน ตลอดจนการตรวจสอบชนิดพืชสมุนไพรและลักษณะทางพฤกษศาสตร์เพื่อจัดทำข้อมูลในจังหวัด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อาทิตย์ ชงยันต์ (2540) ได้สำรวจพรรณไม้ที่ใช้ประโยชน์ได้ในบริเวณวนอุทยานพระแท่นดงรัง ตำบลพระแท่น อำเภอ ท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ผลการสำรวจพบพืชสมุนไพรจำนวน 20 วงศ์ 34 ชนิด มีการใช้ประโยชน์ด้านสมุนไพรในท้องถิ่น 5 ชนิด ใช้รับประทานและใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ ในท้องถิ่น 5 ชนิด ไม่พบการใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น 24 ชนิด จากการตรวจสอบเอกสารพบว่ามี 24 ชนิด ใช้เป็นพืชสมุนไพรรักษาโรค

สุชาติ ท้วสุภาพ (2541) สำรวจพืชสมุนไพร ในบริเวณศูนย์วิจัยสัตว์ป่าเขานางรำ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี โดยเก็บตัวอย่างแล้วนำไปตรวจระบุชื่อวิทยาศาสตร์และทำการค้นคว้าสรรพคุณ ทางด้านสมุนไพรจากเอกสารต่าง ๆ ผลการสำรวจเก็บพืชได้ 54 ตัวอย่าง ตรวจระบุชื่อวิทยาศาสตร์ได้ 44 ชนิด ใน 21 วงศ์ ตรวจเอกสารพบพืชที่มีการนำไปใช้ประโยชน์ด้านสมุนไพร 27 ชนิด 15 วงศ์

วีรวัดณ์ กนกนุเคราะห์ (2544) ได้ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรบริเวณริมแม่น้ำเหือง อำเภอ นาแห้ว จังหวัดเลย ที่มีผลต่อการยับยั้งการเจริญของเชื้อก่อโรคในระบบทางเดินอาหาร จากการรวบรวมตัวอย่างพรรณไม้ประมาณ 300 ตัวอย่าง พบว่ามีลักษณะเป็นพืชสมุนไพร 70 ชนิด แต่มีเพียง 15 ชนิด ที่คาดว่าจะมีผลต่อการยับยั้งการเจริญของเชื้อก่อโรคในระบบทางเดินอาหาร

อุไร จิรมงคลการ ยิ่งยง ไพสุขสานติวัฒนา (2545) สำรวจพืชสมุนไพรพื้นบ้านในป่าเต่าดำ ตำบลวังกระแจะ อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยเดินทางตามเส้นทางเดินเท้าร่วมกับคนนำทาง

ในท้องถิ่นทุก 2 เดือนตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2542 ถึงเดือนมิถุนายน 2543 พร้อมสัมภาษณ์ชื่อท้องถิ่น สรรพคุณ ส่วนที่ใช้ประโยชน์ วิธีการ และเก็บตัวอย่างพืชที่จัดทำตัวอย่างแห้งสำหรับตรวจชื่อ พฤกษศาสตร์ พร้อมเก็บส่วนที่ใช้ขยายพันธุ์เพื่อนำมาปลูกรวบรวมที่แปลงอนุรักษ์ผักพื้นเมือง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผลการสำรวจสามารถเก็บ ตัวอย่างพืชและจำแนกได้ทั้งสิ้น 315 ชนิด มีพืชที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนำมาใช้เป็นพืชสมุนไพรและ เครื่องเทศ จำนวน 37 ชนิด 33 สกุล 31 วงศ์ สามารถแบ่งตามการใช้ประโยชน์เป็น 2 กลุ่ม คือ สมุนไพรที่ใช้ภายใน มี 31 ชนิด และใช้ภายนอก 6 ชนิด ในจำนวนนี้มี 6 ชนิดที่บริโภคเป็นผักได้ นอกจากนี้ยังพบว่ามีพืชสมุนไพร 5 ชนิด ที่ยังไม่มียบันทึกการใช้ประโยชน์มาก่อน

ศิริวรรณ สุขศรี (2546) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์ที่บ้านในบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึง ไชยหลง จังหวัดหนองคายจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน โดยการสอบถาม ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อท้องถิ่นจำนวน 198 ครั้งเรือนจาก 4 หมู่บ้าน พบว่าพืชที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นใช้ ประโยชน์มีทั้งสิ้น 67 วงศ์ 162 สกุล 225 ชนิด โดยวงศ์ที่มีการใช้ประโยชน์มากที่สุดคือ วงศ์เปลือก วนศ์น้อยหน้า และ วงศ์มะเดื่อ ตามลำดับ และมีการใช้ประโยชน์เป็นพืชอาหารมากที่สุดจำนวน 107 ชนิด รองลงมาเป็นพืชสมุนไพร จำนวน 76 ชนิด ไม้ท่อนและ ไม้ก่อสร้าง จำนวน 12 ชนิด และพืชที่ ใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ จำนวน 51 ชนิด จากการศึกษาจากงานหลากหลายชนิดของพรรณพืชและ ลักษณะ โครงสร้างสังคมพืชบางประการ โดยใช้วิธีวางแผนตัวอย่างพบพันธุ์ไม้ในแปลงตัวอย่าง ทั้งหมด 56 วงศ์ 113 สกุล 146 ชนิด โดยเป็น ไม้พื้นล่าง 16 วงศ์ 24 สกุล 22 ชนิด ไม้ 14 วงศ์ 19 สกุล 22 ชนิด และ ไม้ยืนต้น 38 วงศ์ 70 สกุล 89 ชนิด วงศ์ที่พบจำนวนชนิดมากที่สุดคือวงศ์ เปลือก 11 ชนิด วงศ์มะเดื่อ 9 ชนิด และวงศ์ยาง 8 ชนิด ตามลำดับ

ชลทิษา ทิชาชาติ (2547) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบล เข็กน้อยอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการศึกษาจากการสัมภาษณ์ข้อมูลชนิดพืชจากผู้ให้ข้อมูล หลัก (Key Informants) โดยนำตัวอย่างพืชได้มาตรวจสอบชื่อชนิดจากลักษณะทางสัณฐานวิทยา จากการศึกษาพบพืชที่ชาวเมืองรู้จักใช้ประโยชน์ 93 ชนิด 79 สกุล 45 วงศ์ แบ่งเป็นพืชอาหาร 41 ชนิด สมุนไพร 92 ชนิด จัดตามกลุ่มอาการที่ใช้ได้ 13 กลุ่มอาการ และพืชที่ใช้ประโยชน์ในด้าน อื่นๆอีก 9 ชนิด โดยที่พืชแต่ละชนิดนำมาใช้ประโยชน์ได้มากกว่าหนึ่งอย่าง การใช้พืชสมุนไพรใน การรักษาของชาวเมืองพบว่าส่วนใหญ่เป็นสมุนไพรที่เก็บหาได้จากป่าชุมชนซึ่งมีอยู่ 2 แห่งภายใน ตำบลเข็กน้อย

วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล นพมาศ สุนทรเจริญนนท์ ธนุชา บุญจรัส อ่ำพล บุญเปล่ง (2547) ได้สำรวจสมุนไพรพื้นบ้านภาคใต้ของประเทศไทย โดยสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้ชื่อพื้นเมือง ส่วนที่ใช้ทำยา รวมทั้งสรรพคุณและวิธีใช้ เก็บตัวอย่างสมุนไพร จัดทำเป็นตัวอย่างพืชแห้ง ตรวจสอบเอกลักษณ์พืชด้วยรูปวิธานและเปรียบเทียบตัวอย่างพืชที่พิพิธภัณฑ์พืชสิรินธร กรมวิชาการเกษตรและหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รวบรวมสมุนไพรได้ทั้งหมด 105 ชนิด ซึ่งจำแนกเป็นสมุนไพรรวม 45 วงศ์ ประกอบด้วย พืชใบเลี้ยงคู่ 32 วงศ์ 76 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 9 วงศ์ 24 ชนิด พืชเมล็ดเปลือย 1 วงศ์ 1 ชนิด และเฟิร์น 3 วงศ์ 4 ชนิด สมุนไพรจำนวน 85 ชนิด ใช้ในรูปสมุนไพรเดี่ยวมี 12 ชนิดใช้ในรูปยาดำรับ นอกคงที่เหลืออีก 8 ชนิดใช้ทั้งในรูปสมุนไพรเดี่ยวหรือตำรับยา และเป็นสมุนไพรใหม่ 34 ชนิด

วิวัฒน์ กนกนุเคราะห์ (2547) ได้สำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรบริเวณแม่น้ำเหือง อำเภอหนองบัว จังหวัดเลย ที่มีผลต่อการยับยั้งการเจริญของเชื้อก่อโรคในระบบทางเดินอาหาร พบตัวอย่างพรรณไม้ประมาณ 300 ตัวอย่าง มีลักษณะพืชสมุนไพร 70 ชนิด แต่มีเพียง 15 ชนิด ที่คาดว่าจะมีผลต่อการยับยั้งการเจริญของเชื้อก่อโรคในระบบทางเดินอาหาร

ศิริวรรณ อุทธา (2547) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในป่าคอนปูดและป่าท่าเลบ้านหนองจิก จังหวัดมหาสารคามเพื่อศึกษาความหลากหลายของพืช ลักษณะทางนิเวศวิทยาและการใช้ประโยชน์จากพืช พบพรรณไม้ทั้งสิ้น 56 วงศ์ 96 สกุล 115 ชนิด โดยเป็นพรรณไม้ที่พบในป่าคอนปูด 50 วงศ์ 85 สกุล 98 ชนิด และพรรณไม้ที่พบในป่าท่าเล 39 วงศ์ 57 สกุล 65 ชนิด พืชที่เป็นชนิดเด่นในป่าคอนปูดคือ รัง (*Shorea simensis* Miq) เข็มป่า (*Ixora cibdela* Craib) และหนุ่ยวางแหวน (*Coelachue simpliciuscula* Munr) ในป่าท่าเลคือ เหียง (*Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm.ex.Miq) ตั้วขาว (*Cratoxylum formosum* Dyer) และก้นครก (*Polyalthia debilis* Finet & Gagnep) สังคมพืชในป่าคอนปูดามีค่าดัชนีความหลากหลายชนิดของพืชมากกว่าในป่าท่าเล และจากค่าสัมประสิทธิ์ของสังคมพบว่าป่าคอนปูดและป่าท่าเล มีความคล้ายคลึงกันของสังคมพืช 58.59 % ในการสัมภาษณ์ชาวบ้าน โดยใช้แบบสัมภาษณ์พฤกษศาสตร์พื้นบ้านพบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่เคยใช้สมุนไพร โดยรูปแบบสมุนไพรที่นิยมใช้คือ ยาต้มและยาฝน แต่ปัจจุบันนิยมเข้ารับการรักษาแบบแผนปัจจุบันมากกว่ารูปแบบการใช้ประโยชน์และองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชของชาวบ้านมีความสัมพันธ์กับอายุและการศึกษา โดยรูปแบบที่มีการใช้ประโยชน์มากที่สุดคือ ใช้ในการก่อสร้างได้แก่ รัง (*Shorea simensis* Miq) มะค่าแต้ (*Sindorra siamensis* Teijsm.&Miq) และ

ประดู่ (*Pterocarpus macrocarpus* Kurz) รองลงมือใช้เป็นสมุนไพรได้แก่ พลองเหมือด (*Memecylon edule* Roxb.) ก้นครก (*Polyalthia debilis* Finet & Gagnep) และ เหียง (*Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm.ex.Miq) ใช้เป็นอาหารและผลไม้ได้แก่ ส้มลม (*Aganonerion polymorphum* Pierre & Spire) ตั้วขาว (*Cratoxylum formosum* Dyer) และ พืช (*Dialium cochinchinense* Pierre) ใช้ทำเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องมือทางการเกษตร เช่น พะยูง (*Dalbergia cochinchinensis* Pierre) รัง (*Shorea simensis* Miq) และประดู่ (*Pterocarpus macrocarpus* Kurz) ใช้เป็นไม้ประดับได้แก่ เข็มป่า (*Ixora cibdela* Craib) และ ขาเป็ย (*Hymenopyramis parvifolia* Moldenke)

จินนา เฟือกนาง (2548) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของราษฎรท้องถิ่นที่ป่าช่องแคบสามัคคี ตำบลท่าเสา อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้วิธีการศึกษาขนาดของประชากรตัวอย่างและสุ่มตัวอย่างเพื่อสัมภาษณ์ราษฎรตามวิธีการประเมินพฤกษศาสตร์พื้นบ้านแบบเร่งด่วน และศึกษาลักษณะทางนิเวศวิทยาเชิงปริมาณบางประการของพรรณพืชธรรมชาติ พบว่าพืชพรรณธรรมชาติที่ราษฎรเก็บหาและใช้ประโยชน์มีจำนวนทั้งสิ้น 149 ชนิด 60 วงศ์ จำนวนเป็นไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก ไม้เถา ไม้เลื้อย และเห็ด ส่วนลักษณะการใช้ประโยชน์ของราษฎรพบว่ามีการใช้ประโยชน์ในด้านเป็นพืชอาหาร 35 วงศ์ 64 ชนิด พืชสมุนไพร 52 วงศ์ 120 ชนิด ไม้เพื่อการก่อสร้าง 6 วงศ์ 7 ชนิด พืชและถ่าน 3 วงศ์ 4 ชนิด และการใช้ประโยชน์อื่น ๆ 7 วงศ์ 12 ชนิด สำหรับการศึกษาลักษณะทางนิเวศวิทยา ได้วิเคราะห์ถึงความหนาแน่นสัมพัทธ์พบว่ามะตูม (*Aegle marmelos* (L.) Correa ex Roxb.) มีค่าสูงสุดคือ 74.40 รองลงมาได้แก่ ข่อยหนาม (*Streblus ilicifolius* (Vidal) Corner) และฮ้อสะพายควาย (*Sphenodesme pentandra* Jack) มีค่า 49.57 และ 47.86 ตามลำดับ ค่าความถี่สัมพัทธ์ของข่อยหนาม (*Streblus ilicifolius* (Vidal) Corner) มีค่าสูงสุดคือ 22.22 รองลงมาได้แก่ฮ้อสะพายควาย (*Sphenodesme pentandra* Jack) และไหลดำ (*Zingiber ottensii* Valetton) มีค่า 15.56 และ 13.33 ตามลำดับ และดัชนีความสำคัญทางนิเวศของมะตูม (*Aegle marmelos* (L.) Correa ex Roxb.) มีค่าสูงสุดคือ 76.48 รองลงมาได้แก่ ข่อยหนาม (*Streblus ilicifolius* (Vidal) Corner) และฮ้อสะพายควาย (*Sphenodesme pentandra* Jack) มีค่า 71.79 และ 63.42 ตามลำดับ

เดือนใจ นุชคำรงค์และธีรยุทธ สมคน (2548) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านพืชอาหารป่าชาวลีซอ วิธีการศึกษาใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกชนิดภูมิที่ได้จากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนการเก็บข้อมูลปฐมภูมิใช้วิธีการสำรวจชนบทแบบมีส่วนร่วม โดยมีแบบบันทึกข้อมูล ผล

การศึกษาพบว่าทั้งสองหมู่บ้านมีประชากร 216 คน 53 ครัวเรือน ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักโดยปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวไร่ ข้าวโพด ชิง เผือก ข่า ถั่วแดงและมันฝรั่ง มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 26,000 บาท/ครอบครัว/ปี มีการพึ่งพิงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ในป่าเบญจพรรณ เต็งรัง และสนเขา โดยมีขอบเขตการเก็บหาพืชอาหารป่ารัศมี 3- 5 กิโลเมตร โดยรอบหมู่บ้านมีความหลากหลายของพืชอาหารป่าที่บริโภคโดยชาวถิ่นในพื้นที่ศึกษารวม 36 วงศ์ 41 สกุล 56 ชนิด แยกเป็นพืชกินดอก 15 ชนิด ใบ 41 ชนิด ผล 18 ชนิด และอื่นๆ เช่น หัว ราก เปลือก ลังคั้นแห้ง ประมาณ 13 ชนิด โดยมีช่วงเวลาการเก็บหาพืชอาหารป่า 2 ลักษณะคือเก็บได้ทั้งปี 21 ชนิด และเก็บหาได้ตามฤดูกาล 35 ชนิด

วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล (2548) ได้สำรวจสมุนไพรพื้นบ้าน อำเภออู่ตะเภา จังหวัดปัตตานี ประเทศไทย โดยสัมภาษณ์หมู่บ้านเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้ ชื่อพื้นเมือง ส่วนที่ใช้ทำยา พร้อมทั้งสรรพคุณและวิธีใช้ เก็บตัวอย่างสมุนไพร จัดทำเป็นตัวอย่างพืชแห้ง ตรวจสอบเอกลักษณ์ด้วยรูปพรรณ และเปรียบเทียบตัวอย่างพืชที่พืชรากกับพืชสิรินธร กรมวิชาการเกษตรและหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวบรวมสมุนไพรได้ทั้งหมด 95 ชนิด ซึ่งจำแนกเป็นสมุนไพรรวม 57 วงศ์ ประกอบด้วยพืชใบเลี้ยงคู่ 42 วงศ์ 72 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 13 วงศ์ 21 ชนิด พืชเมล็ดเปลือก 1 วงศ์ 1 ชนิด และพืชเฟิร์น 1 วงศ์ 1 ชนิด สมุนไพรจำนวน 39 ชนิด ใช้ในรูปยาดำรับร่วมกับสมุนไพรอื่นรวม 16 คำรับ

วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล นพมาศ สุนทรเจริญนนท์ สมหมาย สรรพคุณ (2549) ได้สำรวจสมุนไพรพื้นบ้านบริเวณอ่าวตังเกี๋ยบนเนินมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี โดยการสัมภาษณ์หมู่บ้านเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้ ชื่อพื้นเมือง ส่วนที่ใช้ตำรา รวมทั้งสรรพคุณและวิธีใช้ พร้อมทั้งเก็บตัวอย่างสมุนไพร จัดทำตัวอย่างพืชแห้ง ตรวจสอบเอกลักษณ์พืชด้วยรูปพรรณ และเปรียบเทียบตัวอย่างพืชที่พืชรากกับพืชกรุงเทพ หอพรรณไม้ กรมป่าไม้ และพืชรากกับพืชของภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผลการศึกษาพบว่าสมุนไพรที่มีการนำมาใช้ทางยามีทั้งหมด 47 วงศ์ 80 ชนิด ซึ่งจำแนกเป็นพืช ใบเลี้ยงคู่ 38 วงศ์ 69 ชนิด พืชใบเลี้ยงเดี่ยว 8 วงศ์ 10 ชนิด และเฟิร์น 1 วงศ์ 1 ชนิด มีสมุนไพรจำนวน 31 ชนิดที่ใช้ในรูปยาดำรับและอีก 52 ชนิดใช้ในรูปสมุนไพรเดี่ยว

สุทธริชา ชุมกระโทก , คมกริช วงศ์ภักคำ , วรรณภา กาญจนมยุร และอุษา กลิ่นหอม (2549) ได้สำรวจพืชผักที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจชุมชนป่าวัดนครธรรมภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเก็บข้อมูลในพื้นที่ป่าและชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม สกลนคร นครพนม อุบลราชธานี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยพบพืชผักที่นำมาบริโภคได้ 78 ชนิด จำแนกได้ทั้งสิ้น 43 วงศ์ ศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืชตามภูมิปัญญาพื้นบ้าน วัฒนธรรม ความเชื่อ แล้วทำการคัดเลือกพืชที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน แบ่งเป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพืชที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นยาสมุนไพร 18 ชนิด กลุ่มพืชเป็นอาหาร 11 ชนิด กลุ่มพืชเป็นสมุนไพรรักษาสัตว์เลี้ยง 10 ชนิด กลุ่มพืชเป็นเครื่องหอม 6 ชนิด กลุ่มพืชเป็นสมุนไพรใช้ขับพยาธิ 4 ชนิด กลุ่มพืชเป็นสมุนไพรประเภท นวด บรรเทาอาการปวดจากพิษแมลง ตั๊กแตน 4 ชนิด กลุ่มพืชเป็นยาสีฟัน 4 ชนิดและกลุ่มพืชให้น้ำมัน 3 ชนิด

วรรณธิกา จันทร์กลม (2549) ได้ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านอันมีความมั่นคงด้านอาหารของชุมชนเผ่ามูเซอ บ้านใหม่พัฒนา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่ามีความหลากหลายของพืชอาหารป่าที่ชาวมูเซอบริโภครวม 32 วงศ์ 50 สกุล 58 ชนิด มีพื้นที่เก็บพืชอาหารป่าโดยรอบหมู่บ้านประมาณ 17,359 ไร่ โดยแบ่งช่วงเวลาการเก็บหาเป็น 2 ลักษณะ คือ เก็บได้ตลอดปี 36 ชนิด และเก็บได้เฉพาะฤดูกาล 22 ชนิด และมีพืชอาหารป่าอย่างน้อย 15 ชนิด มีสารอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ นอกจากนี้พืชอาหารป่าและพืชสมุนไพรที่ชาวบ้านเก็บหา ยังมีคุณค่าทางเศรษฐกิจประมาณ 3,764 บาท/ครัวเรือน/ปี และประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อพืชอาหารเพื่อบริโภคได้ประมาณ 3,576 บาท/ครัวเรือน/ปี

เทียมหทัย ชูพันธ์ (2550) ได้ศึกษาความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของป่าโลกไร่ อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาความหลากหลายชนิดของพรรณไม้ยืนต้น ไม้พุ่มและ ไม้พื้นล่าง ลักษณะทางนิเวศวิทยาอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม รวมทั้งศึกษา ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพรรณไม้ ผลการวิจัยพบพรรณไม้ 151 ชนิด พรรณไม้ยืนต้นที่มีค่าดัชนีความสำคัญทางนิเวศวิทยามากที่สุดคือ จิก (*Shorea obtuse* Wall. ex Blu) แดง (*Xylocarpa* (Roxb.) Tuab. var. *kerrii* (Craib & Hutch.) I.C. Nielsen กุง (*Dipterocarpus* Roxb.) และ ชาด (*Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm. Ex Miq.) ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ความหลากหลายชนิดที่เป็นไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม และ ไม้พื้นล่าง พบว่า ค่าดัชนีความหลากหลาย (H) มีค่าเท่ากับ 3.2069, 2.7359 และ 3.2 ค่าความหลากหลายชนิด (D) มีค่าเท่ากับ 24. 7031, 15. 4240 และ 24. 6126 ตามลำดับ เมื่อนำมาจัดกลุ่มพืชตามลักษณะการใช้ประโยชน์ในชุมชนคือ พืชที่ใช้เป็นอาหาร จำนวน 79 ชนิด พืชที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย จำนวน 84 ชนิด พืชที่เกี่ยวข้องกับเครื่องนุ่งห่มจำนวน 4 ชนิด พืชที่ใช้เป็น

สมุนไพรจำนวน 97 ชนิด และพืชที่ใช้ในพิธีกรรม สัญลักษณ์และความเชื่อ จำนวน 5 ชนิด พืชที่มีค่าความมีประโยชน์สูงสุด คือ หมากเหล็ย้ม (*Canarium subulatum* Guillaumin) มีค่าเท่ากับ 2.3333 แต่ (*Sindora siamensis* Teijsm. & Miq. Var. *siamensis*) และหมากม่วงป่า (*Mangifera caloneu*) เท่ากับ 1.9167 ตามลำดับ

Rao (1981) ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านที่บริเวณเนินเขา Meghalaya โดยทำการศึกษาดังความสำคัญของการใช้ประโยชน์ของคนพื้นเมืองจากพืชในบริเวณใกล้ๆ ที่อยู่อาศัยและบริเวณใกล้เคียง ผลการศึกษาโดยรวมรวบรวมข้อมูลจากหลาย ๆ พื้นที่ของเนินเขา Meghalaya พบว่าคนพื้นเมือง ใช้ประโยชน์จากพืชส่วนมากเพื่อเป็นยารักษาโรค

Anderson (1986a) ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวเขาเผ่าอาก้า (Akha) ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าที่มีประชากรมากเป็นอันดับหนึ่งจาก 6 เผ่าที่ย้ายมาภาคเหนือของประเทศไทยจากการศึกษาพบว่าชาวเขาเผ่า Akha มีการใช้ประโยชน์จากพืชในการรักษาโรค 121 ชนิด

Bhal และ Jacobs (1995) ศึกษาวัฒนธรรมการใช้สมุนไพรพื้นบ้านบริเวณ Transkei พบว่าชาวพื้นเมืองยังงัดพืชป่า เพื่อเก็บหาพืชมาใช้เป็นยารักษาโรค ใช้ประโยชน์ทางวัฒนธรรมทางศาสนา และใช้ประโยชน์อื่น ๆ และในพื้นที่ที่มีชนพื้นเมือง Xhosa อาศัยอยู่ซึ่งยังไม่มีใครศึกษาการใช้ประโยชน์จากพรรณพืชมาก่อน จึงทำ การศึกษาโดยทำ การสอบถามหมอพื้นบ้าน คนขายเครื่องยาสมุนไพร คนขายยาสมุนไพร พระสงฆ์ และชาวพื้นเมือง พบว่ามีการใช้ประโยชน์จากพืช 26 ชนิด ผลการสัมภาษณ์พบว่าพืชที่นำมาใช้ประโยชน์มีความแตกต่างจากพืชที่ชนพื้นเมืองกลุ่มอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ใน Transkei

Caniago และ Siebert (1998) ศึกษาการกระจายตัวของพืชสมุนไพร และการรู้จักใช้ประโยชน์จากพืชเพื่อเป็นสมุนไพร ในหมู่บ้าน Ransa Dayak และหมู่บ้านรอยต่อที่ติดกับป่าทางตะวันตกของ Kalimantan ประเทศอินโดนีเซีย ผลการสำรวจพบ พืชจำนวน 250 ชนิด 165 สกุล 75 วงศ์ ชาวบ้านในท้องถิ่นใช้ประโยชน์เป็นพืชสมุนไพร และจากการสัมภาษณ์ ชาวบ้านที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป พบว่า ชาวบ้านที่มีอายุมากกว่า 25 ปี และผู้หญิง มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชเพื่อเป็นสมุนไพรมากกว่าคนที่อายุน้อยกว่า 25 ปี และผู้ชาย และพบว่าปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าและการสูญเสียความรู้ท้องถิ่นมีผลต่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมการใช้ประโยชน์จากพรรณพืชสมุนไพรของคนในหมู่บ้าน Ransa และประชากรทั้งหมดใน Kalimantan

Giron et al. (1999) ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านโดยสำรวจการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรของชาว Caribs ในประเทศ Guatemala พบว่าประชากรใช้ประโยชน์จากพืชในด้านสมุนไพร 96.9 % จากพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ทั้งหมด

Libman et al. (2006) สำรวจสมุนไพรในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บริเวณจังหวัดปากซัน พบพืชสมุนไพรทั้งหมด 55 ชนิด 49 สกุล 31 วงศ์ จำแนกตามกลุ่มการรักษาโรคคือสมุนไพรที่ใช้รักษาโรกระบบทางเดินอาหารมากที่สุด รองลงมาคือ แก้ปวด แก้ไข้และมาเลเรีย ยาบำรุงกำลัง โรคไต โรคปอด โรคเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์เพศหญิง โรคผิวหนัง ระบบประสาท แก้พิษโรคตับ กระเพาะปัสสาวะ โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง จำนวน 16 ชนิด

Hout et al.,(2006) ได้ศึกษาคัดเลือกพืชพื้นเมืองของประเทศกัมพูชา สำหรับด้านเชื้อพลาสมิดเนียม พบว่าจำนวน 28 ชนิด 25 วงศ์และมีพืชสมุนไพร 3 ชนิดที่สามารถต้านเชื้อพลาสมิดเนียมได้ดี คือ *Stephania rotunda*, *Brucea javanica*, *Phyllanthus urinaria*

Talat et al. (2006) ได้ทำการสำรวจพืชสมุนไพรบริเวณ Ajour ในประเทศจอร์แดน พบพืชสมุนไพรทั้งหมด 46 ชนิด โดยพืชที่มีการใช้รักษาดังนี้ โรคที่เกี่ยวข้องกับระบบย่อยอาหาร (47.83%) โรคผิวหนัง (26.09%) โรคเบาหวาน (21.74%) รักษาอาการอักเสบ (17.39%) ระบบหายใจ (15.22%) ระบบไต (15.22%) โรคเลือดจาง (8.70%) โรคความดันโลหิต (8.70%) โรคท้องผูก (8.70%) และโรคที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิง (6.52%)

Vicente et al. (2006) ได้สำรวจพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพร 2 แห่งคือ Loja และ Zamora-Chinchiye ประเทศเอกวาดอร์ พบพืชสมุนไพรทั้งหมด 275 ชนิด โดยพืชที่มีการใช้รักษาดังนี้ โรคผิวหนัง (2.23%) รักษาบาดแผล (2.53%) รักษาอาการอักเสบ (2.82%) แก้ไข้ (2.88%) แก้ไอ (3%) แก้ปวดประจำเดือน (3%) โรคปวดข้อ (3.06%) โรคโรค Espanto (3.47%) ระบบประสาท (3.82%) โรคปวดศีรษะ (3.94%) โรคต่อเชื้อจากบาดแผล (4%) โรคตับ (4.94%) โรคไข้หวัดใหญ่ (6.88%) โรคกระเพาะอาหาร (10.05%) โรคไต (10.58%) และใช้รักษาโรคอื่น ๆ (29.04%)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลหมอพื้นบ้านในจังหวัดจันทบุรี การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่ม (Focus group) หมอพื้นบ้าน การใช้พืชสมุนไพร และการบันทึกชนิดลักษณะสมุนไพรที่ใช้ แหล่งของสมุนไพรในจังหวัดจันทบุรี พร้อมทั้งการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ หมอพื้นบ้านและเครือข่ายหมอพื้นบ้านในจังหวัดจันทบุรี

กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนหมอพื้นบ้านและเครือข่ายหมอพื้นบ้านในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดจันทบุรี ที่ให้ความร่วมมือและยินดีให้ข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หมอพื้นบ้านและประชุมกลุ่ม (Focus group) เครือข่ายหมอพื้นบ้าน

แนวทางการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ บันทึกเทป ถ่ายภาพและเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพรอัดแห้ง (Herbarium) นำมาตรวจระบุชนิดพืช

อุปกรณ์

1. อุปกรณ์สำหรับรวบรวมข้อมูลจากแพทย์พื้นบ้าน
 - 1.1 แบบสัมภาษณ์แพทย์พื้นบ้านเกี่ยวกับพืชสมุนไพร
 - 1.2 ข้อมูลรายชื่อและที่อยู่ของแพทย์พื้นบ้านในจังหวัดจันทบุรี
 - 1.3 แผนที่แสดงที่ตั้งของหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ที่แพทย์พื้นบ้านอาศัยอยู่
2. อุปกรณ์สำหรับเก็บตัวอย่างพืชสมุนไพร ได้แก่ แฉกอัดพรรณไม้พร้อมเชือกมัด กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษลูกฟูก กรรไกรตัดกิ่ง มีด พลั่ว สมุดบันทึก และกล้องถ่ายรูป
3. อุปกรณ์สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลชื่อพรรณไม้ ได้แก่ ตัวอย่างพืชต้นแบบเอกสารรูปวิธานแยกชนิด และหนังสือประกอบการวิเคราะห์จำแนกพรรณไม้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมและสำรวจเพื่อหารายชื่อแพทย์พื้นบ้าน กลุ่มและชมรม เครือข่ายแพทย์พื้นบ้าน และขอข้อมูลจากองค์กรท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี
2. จัดทำแบบสัมภาษณ์ การใช้พืชสมุนไพรของแพทย์พื้นบ้านในจังหวัดจันทบุรี
3. ทำการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ สอบถามแพทย์พื้นบ้านในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ในจังหวัดจันทบุรี ข้อมูลที่ทำการสัมภาษณ์ ได้แก่ข้อมูลทั่วไป ชนิดของสมุนไพรที่นำมาใช้ ประโยชน์ ส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ วิธีการใช้ประโยชน์ สรรพคุณทางยา เป็นต้น
4. เก็บตัวอย่างพืชเพื่อนำมาอัดพรรณไม้ บันทึกรายละเอียดที่สังเกต ได้พร้อมถ่ายรูปพืชสมุนไพรชนิดที่แพทย์พื้นบ้านใช้ประโยชน์ โดยการสอบถามจากแพทย์พื้นบ้านเองและสอบถามผู้รู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นๆ โดยเก็บมาตัวอย่างละ 3-5 ตัวอย่าง ให้ได้ครบทั้ง ดอก ผล ใบเพื่อนำมาวิเคราะห์ ตรวจระบุชนิดสมุนไพร
5. นำตัวอย่างพรรณไม้ที่เก็บมาอัดแห้งอัดพรรณไม้รัดเชือกให้แน่น นำไปอบในตูบล้อที่อุณหภูมิ 50-60 องศาเซลเซียส เพื่อให้ตัวอย่างแห้ง
6. นำตัวอย่างที่คั่นกระดาษแข็ง เพื่อนำไปตรวจระบุชื่อวิทยาศาสตร์ ระบุพืชตัวอย่างตามหลักอนุกรมวิธาน และเปรียบเทียบตัวอย่างต้นแบบที่หอพรรณไม้ กรมป่าไม้ เพื่อยืนยันความถูกต้องอีกครั้งในบางกรณี
8. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งจากตำรา เอกสารทางวิชาการ วารสาร และผลการสัมภาษณ์แพทย์พื้นบ้าน มาทำการรวบรวม จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ผลการวิจัยด้านข้อมูลทั่วไปของแพทย์พื้นบ้าน การใช้พืชสมุนไพร ลักษณะและวิธีการใช้สมุนไพรที่ใช้รักษาตามอาการของโรค และลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพร

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การสำรวจการใช้พืชสมุนไพรของ แพทย์พื้นบ้าน ใน 3 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ ของ จังหวัดจันทบุรี คือ อำเภอเมือง อำเภอนาขาม อำเภอกาบัง และกิ่งอำเภอเขาคิชฌกูฏ โดยการ สัมภาษณ์แพทย์พื้นบ้าน จำนวน 10 คน เกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพร ชื่อท้องถิ่น และสรรพคุณทางยา และเมื่อนำพืชสมุนไพรทั้งหมดมาศึกษารายละเอียดทางพฤกษศาสตร์และระบุชนิดได้แล้ว พบว่า พืชสมุนไพรที่รวบรวมได้มี 219 ชนิด ซึ่งจัดอยู่ในวงศ์ต่าง ๆ 83 วงศ์ ได้ตั้งตารางที่ 1 (การบรรยาย ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของแต่ละชนิดของสมุนไพรจัดไว้ในภาคผนวก หมวดที่ 2) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามวงศ์

หมายเหตุ

สัญลักษณ์ ๑-๑๐ หมายถึง ข้อมูลอ้างอิงของแพทย์พื้นบ้านตามตารางรายชื่อในภาคผนวก
หมายเลข 1ข

สัญลักษณ์ 1-66 หมายถึง เอกสารอ้างอิงข้อมูลพืชสมุนไพรดังรายชื่อเอกสารใน
บรรณานุกรม (สรรพคุณสมุนไพร)

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จัแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Acanthaceae			
<i>Acanthus ilicifolius</i> L.	ราก	รักษาโรคผิวหนัง	ขับเสมหะ บำรุงประสาท แก้ไอ แก้หืด
เหงือกปลาหมอ	ลำต้น	-----	ทั้งต้นสดและแห้ง แก้แผลพุพอง น้ำเหลืองเสีย เป็นฝีมอย ๆ
	ใบ	ห้ระเห็ง รักษาโรคผิวหนัง	เป็นยาประคบแก้ไขข้ออักเสบ แก้ปวดต่างๆ รักษาโรคผิวหนัง
เมล็ด	-----	-----	ขับน้ำเหลืองเสีย
	ทั้ง 5	เข้ยารักษาโรคผิวหนัง	ปิดพอกฝี ต้มดื่มแก้ไอ ขับพยาธิ ขับน้ำเหลืองเสีย
ทั้ง 5	-----	เข้ยารักษาโรคผิวหนัง	รักษาฝี แก้ น้ำเหลืองเสีย
	๑ ๒ ๓ ๑๐๐	๑ ๒ ๓ ๑๐๐	๑ 24 46 53 62
<i>Andrographis paniculata</i> (Burm)			
ราก	เข้ใบ	เข้ใบ	ขับพยาธิ ขับน้ำเหลือง แก้ไข้รากสาด เข้มาลาเรีย แก้บิดชนิด
ทั้ง 5	แก้เจ็บคอ แก้ไอ	แก้เจ็บคอ แก้ไอ	ขจัดพิษ แก้บวมแดงของอาหารอักเสบ แก้หวัด แก้ทอนซิล แก้ปอด
ฟ้าทะลายโจร	-----	โหลกกับเหล้าขาวกินแก้ไข้ตั้งแต่ถึง คลายเส้น	ข้อเสบ แก้แก้อาการท้องเดิน แก้เจ็บคอ แก้ไอ รักษา
	ใบ	-----	หลอของลมอักเสบ ลดความดันเลือด
ทั้ง 5	-----	-----	คออักเสบ
	๓ ๕ ๕	๓ ๕ ๕	24 33 50 53 62
<i>Barleria strigosa</i> Willd.			
ตั้งกรรณ	ราก	แก้คัน แก้ไข้	ราก แก้ร้อนใน กระหายน้ำ แก้ไอ ขับพิษไข้กาฬ
ทั้ง 5	ใบ	ขับพิษร้อน	ใบ แก้กำเดา แก้ไข้หวัดใหญ่ รักษาวัณโรคปอด
	ทั้ง 5	เข้ยารับรุงกำลัง เข้ยารักษาไตอักเสบ	ทั้ง 5 ต้มน้ำดื่ม บำรุงกำลังบำรุงกำหนัด
ทั้ง 5	๑ ๒ ๓ ๑๐	๑ ๒ ๓ ๑๐	23 24 53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จันทกตมมิ่งที่

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Acanthaceae			-----
<i>Justicia fragilis</i> Wall		เป็นส่วนผสมในลูกประคบชนิดที่เป็นอัมพาต	
งาไก่ดำ			
<i>Justicia gendarussa</i> Burm.f.	ทั้ง 5	ถอนพิษสัตว์กัดต่อย	แก้ไข้ ลดความร้อน เป็นยาเย็นถอนพิษ
syn. <i>Gendarussa vulgaris</i> Nees.	ใบ	แก้ไข้ใน รกษณ	ตำผสมสุราโรคนอนำร้ประทาน เอากากพอกแผลสดพิษ
กระดุกดำ		เข้ายาบำรุงกำลัง	สัตว์กัด ต้ผสมกับเมล็ดเทียนแดงและหัวหอมพอกแก้ปวดหัว
			คั้นเอาแต่น้ำแก้โรคปวดตามข้อ แก้บวม ทาท้องแก้ปวดท้อง
			แก้ปวดหัว แก้ลมพาด โรคนิด แก้ไอ คั้นกับน้ำดื่มเป็นยาบำรุง
			โลหิต
	ราก	-----	งาไก่ดำใช้เป็นยาคั้นเป็นค้อนตามผิวหนัง
	ต้น	-----	คั้นกับนมก็แก้พิษกบฏ ท้องร่วงอย่างแรง และแก้ขัดเบา
		๔ ๖ ๗ ๑๐	24
<i>Lepidagathis dissimilis</i> Imlay	ราก	มดลูกเคลื่อน แก้ร้อน ดอนพิษไข้	-----
หญ้าท้องปลิง		๑	
<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	ราก	-----	รากและเถาไว้รับประทานแก้ร้อนใน กระหายน้ำ
รางจืด	เถา	ภูมิแพ้ บำรุงตับ	เถาและใบใช้ปรุงเป็นยาถอนพิษไข้ เป็นยาพอกบาดแผล น้ำ
		ถอนพิษยาฆ่าแมลง ยาเบื่อ	ร้อนลวก ไฟไหม้ ทิงสายพิษงูฆ่าแมลง พิษจากดื่มเหล้ามาก
	ใบ	-----	ไป หรือยาเบื่อชนิดต่างๆ
			นำจากใบสดข้บนำนม ข้บประจ้เดือน
			ถอนพิษทั้งปวง
		๖ ๗ ๘ ๑๐	6 9 24 46 53 62

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จ. แนนทามวิท

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาเภสัชวิทยา
วงศ์ Alliaceae <i>Allium sativum</i> L. กระเทียม	หัว	ดูแลระบบ รักษาอัมพฤกษ์ อัมพาต เหงือกอักเสบ	ยาขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ ขับเสมหะ แก้น้ำลายเหนียว ปวดบวม ปวดศีรษะ วัณโรค เป็นยาฆ่าเชื้อโรค น้ำคั้นจากหัวใส่หูแก้หู ้อื้อหูตึง ใช้ทาแผล แก้กลากเกลื้อน ใช้ขับลมในลำไส้ แก้ท้อง ขึ้นท้องเฟ้อ ขับพยาธิในลำไส้ ใช้แก้หืด อัมพาต ลมเข้าข้อ โคลิกสะสมป้องกันลมหอบก ทาปูนวดแก้อาการชักกระตุก ของเด็ก โขลกพอกหัวเหน่าแก้ขัดเบา โขลกกับน้ำส้มกวางคอก แก้คออักเสบเสียงแหบแห้ง
วงศ์ Amaranthaceae <i>Alternanthera sessilis</i> (L.) R. Br. ผักปัดแดง	ทั้ง 5 ใบ ต้นและใบ	๑ ขับเลือด ขับน้ำคาวปลา ขับปัสสาวะ ----- ----- ๔	ยขับพิษโลหิต ฟอกโลหิตประจำเดือน แก้ประจำเดือน ขัดขี้ผึ้ง และขี้ผึ้ง โสहित เป็นยาระบายอ่อนๆ รับประทานเป็นยาระบาย ฟอกแผล รักษาโรคเกี่ยวกับลำไส้ แก้พิษงู

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านจังหวัดจันทบุรี จำนวน 47 ชนิด

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Amaranthaceae			
<i>Cyathula prostrata</i> (L.) Bl.	ทั้งต้น	-----	ยาขับปัสสาวะ ขับโลหิตประจำเดือน แก้บิดเมมา แก้โรคล
พังกาแดง	ใบ	-----	ผิวหนัง แก้ไอ
	ดอก	-----	แก้เม็ดในคอ
	ราก	เข้ายาไม่หุงเมื่อต	แก้เสมหะในทรวงอก แก่นิ้ว
		รากพังกาแดง - สมรากลมระดูม ใบขี้กาแดง ราก	ยาขับแก้บิด ใช้ปิดพอกบริเวณที่คันเนื่องจากถูกตะขบกัด ใช้
		มะรุบตากแห้งที่ขยบสมรสะลายน้ำมะนาว กินแก้	ทารอบคอ แก้ไอ และทาที่ท้องเมื่อเป็นพยาธิ
		ปัสสาวะขัด นีว	
		๘	
<i>Amaranthus gracilis</i> Desf. = <i>A. viridis</i> L.	ราก	แก้ไข้ตัวร้อน	ยาถอนพิษร้อนภายใน แก้ไข้ ใช้หัวตัดๆ ต้มอบน้ แก้คัน
ผักโขม	ใบ	-----	ขับเสมหะ ขับปัสสาวะ
	ทั้งต้น	-----	แก้คันตามผิวหนัง แก้พิษแมลงป่องต่อย
		-----	แก้พิษงูกัด
		๕ b ๗ ๑๐	24
<i>Gomphrena celosioides</i> Mart.	ทั้งต้น	กระเพาะ	ผสมแกงเขียว สะเดาต้มทั้งต้น ถูกได้ใบทั้งต้น และใบยราบ
บานไม่รู้โรยป่า			เครื่องทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้เบาหวาน
		b ๗ ๑๐	47

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้าน(เขตที่จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Amaryllidaceae <i>Crinum asiaticum</i> L. พลับพลึง	ใบ	ดูประกอบ	ใบอย่างไฟพื้นแก่ฟกช้ำ บวม เกล็ด ชัด ขอก แผลง หรือ ตำปัด ส่วนที่ปวด ลดอกการใช้ ปวดศีรษะ ต้มรับประทานจะทำให้ อาเจียน
	หัว		ยาบำรุงกำลัง ยาระบาย ขับเสมหะ ทำให้อาเจียน คลื่นเหียน รักษาโรคเกี่ยวกับน้ำดี เกี่ยวกับปัสสาวะ
	ราก		ทำให้อาเจียน เหงื่อออกมาก คลื่นเหียน
	เมล็ด		ยาระบาย ขับปัสสาวะ ขับประจำเดือน เป็นยาบำรุง
		๑	24
<i>Haemanthus multiflorus</i> (Tratt.) Martyn ว่านแสงอาทิตย์	หัว	ใช้หัว	
วงศ์ Anacardiaceae <i>Mangifera indica</i> L. มะม่วง	เปลือกต้น	ท้องเสีย	
	ดอก เปลือกเนื้อ		แก้ท้องร่วง บิด แก้อาเจียน
	ในเมล็ด		
	ใบ		เผาไฟสูดรักษาโรคเกี่ยวกับตา แก้อา
	ยางจากผล		ผสมน้ำส้มทาแก้คัน รักษาโรคผิวหนัง
	และต้น		
		๖ ๗ ๑๐	56

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพืชมหัศจรรย์จังหวัดจันทบุรี จันนทควรงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Annonaceae <i>Anaxagorea luzonensis</i> A.Gray กำลังวัวเถลิง	เปลือกไม้ และ เนื้อไม้ ทั้ง	ขับพยาธิ, อัมพาต รักษาไข้ ๑๓๕	บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ บำรุงเส้นเอ็น บำรุงกำลัง แก้ปวดเมื่อย ช่วยเจริญอาหาร ขับลมในลำไส้ เป็นยาอายุวัฒนะ ----- 24 46 53
<i>Uvaria cordata</i> (Dunal) Alston นมควาย	ใบ	เจ็บท้องน้อย เต็ดตี่ขึ้น เลือดสตรีต่างๆ ขับพยาธิ เสียบ ประทุษร้ายเป็นลมท้อง สันนิบาตหนึ่งหญิง สันนิบาตหนึ่งแต่	----- ตั้งเริ่มแก้กษัยเส้น แก้ปวดเมื่อย แขน้ำดื่ม บำรุงโลหิต แก้ไอ บำรุงหัวใจ 47
วงศ์ Apiaceae <i>Angelica dahurica</i> Benth. โกฎศอ	ราก	แก้ใช้ ตัดใช้ เข้ายาบำรุงเลือด ขับรังดู ๘๕	แก้ใช้ ไอ บำรุงหัวใจ 27
<i>Angelica sinensis</i> Dich. โกฎเชียง	ราก	เข้ายาบำรุงโลหิต ๘	แก้ใช้ แก้สะอึก แก้ไอ แก้เสียดแทงสองราวงข้าง 46

ตารางที่ 1 พิษสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จันทนาคทวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Apiaceae			
<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	ใบ	บำรุงหัวใจ ลดคอเลสเตอรอล	คั้นน้ำดื่มรักษาโรคปากเปื่อย ปากเหม็น เจ็บคอ ร้อนใน
บัวบก	โสมลาวก	โสมลาวก	กระหายน้ำ ลดไข้ ขับปัสสาวะ แก้ท้องเสีย ตำพอกรักษาแผล
	ลำต้นและใบ		เอื่อย แผลไฟไหม้ นำร้อนลาวก
			ช่วยให้ความจำดี บำรุงร่างกาย บำรุงหัวใจ แก้ช้ำใน ร้อนใน
			กระหายน้ำ ท้องเสีย ขับปัสสาวะ แผลเปื่อย แผลไฟไหม้ น้ำ
			ร้อนลาวก ลดรอยเหี่ยวย่น ลดการอักเสบ และเป็นยาอายุวัฒนะ
		๓ ๔ ๖ ๗ ๙ ๑๑	27 53
วงศ์ Apocynaceae			
<i>Alistonia scholaris</i> (L.) R. Br.	เปลือก	แก้ไอ ปวดศีรษะ	ขับเหงื่อ ขับลม รักษาโรคบิด ท้องร่วงและลำไส้ แก้ไข้ รักษา
พญาสัตบรรณ	กระพี้	-----	เบาหวาน ขับน้ำนม รักษาบาดแผล รักษาแผลเรื้อรัง สมานลำไส้ และแก้
	ใบ	-----	หูดคงคิงคอง
	ดอก	-----	ขับผายลม
			แก้ไข้หวัด
			แก้โลหิตพิการ ใช้เมล็ด ใช้ตัวร้อน
		๖ ๗ ๑๐	53 56
<i>Alixia reinwardtii</i> Blume			-----
ชะอู๋หอม	แก้ลม, ขับลม	แก้ลม, ขับลม	
	๕	๕	

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จันทเขตมวก

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Apocynaceae			
<i>Ichnocarpus frutescens</i> (L.) W. T. Aiton	ราก	-----	ใช้ฆ่าแมลงผสมรวมรากมะเฟืองเปรี้ยว รากตะคกนา และรากตีนนก ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดเมื่อย
เถาวัลย์แดง	ทั้ง 5	มะเร็ง ฆ่าพยาธิ ขับปัสสาวะ	แก้ไข้
		๕	53
<i>Plumeria rubra</i> L.	แก่น	คลายเส้น ภัยไข้เจ็บ	-----
ต้นทพ	เปลือกกราก	-----	ฆ่าถ่ายอย่างแรง
	น้ำยาง	-----	แก้ปวดฟัน
	ฝัก	-----	ฆ่าพยาธิ แก้เลือดจาง
		๗	14 45 56
<i>Rauwolfia serpentina</i> (L.) Benth.	ราก	-----	รากสด ใช้ยารักษาโรค รากแห้ง เป็นยาลดความดันโลหิตสูง
ระชอมัน้อย			เป็นยาลดอุณหภูมิประสาท ทำให้ง่วงนอนและอยากอาหาร แก้ไข้
	เปลือก	ปวด ใจ	แก้ปวด ขับระดู แก้บิด ขับพยาธิ
	ดอก	-----	แก้ไข้พิษ แก้ปวดโลหิต
	ใบ	-----	แก้โรคตาแดง
			นำจากใบใช้รักษาโรคแก้หัวมัว
		๒	9 24 46 53 62

ตารางที่ 1 พิษสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพืชมหัศจรรย์จังหวัดจันทบุรี จังหวัดหวังชี่

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Apocynaceae			
<i>Willughbeia cochinchinensis</i> Pierre	ราก	มธธัง	แก้ไอแก้หวัด แก้เจ็บคอ เจ็บหน้าอก
กุย	เถา	-----	แก้ประดงเข้าข้อ แก้ลมชักในข้อกระดูก แก้อ่อนเพลีย แก้บิด
	น้ำยาง	-----	แก้จุดพระราด
		๔ ๕	รักษาแผล แก้จุดพระราด แก้เท้าเป็นหนอง
วงศ์ Araceae			46 53
<i>Acorus calamus</i> L.	รากเหง้า	ใบเกรน	แก้ปวดท้อง บำรุงธาตุ แก้จุก ขับลมในลำไส้ แก้หตะ ของ
ว่านน้ำ			ท้องถึงไส้ติ่ง เป็นยาแก้เส้นกระดูก แก้หัด ขับเสมหะ แก้
	ใบ	-----	มีพิษระงับโรคผิวหนัง แก้ไอ แก้บิด
	ทั้ง 5	-----	แก้ปวดท้อง แก้ปวดกล้ามเนื้อและตามข้อ
		๕ b ๑๐	รักษาฝีฝีฝีฝีฝีฝี ขับระดูขาว แก้ลมตุกเถื่อน
<i>Alocasia indica</i> var. <i>metallica</i> Schott	ใบ	ก้นน้ำสขามแปล	28 33 41 46 53 62
กระดาดแดง		๓	-----
<i>Alocasia macrorrhizos</i> G. Don	ใบและหัว	พอกแผลหนอง	-----
กระดาดดำ		๓	-----
<i>Amorphophallus campanulatus</i> (Roxb.)	หัว	ท้องผูก	สารสกัดแอลกอฮอล์จากหัว
Bl. ex Dence			ยับยั้งการเจริญของเชื้อไวรัสโรคโหวดแค้ว
บุก		b ๗ ๑๐	5

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี อำเภอตาบึงศรี

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Araceae			
<i>Colocasia gigantea</i> Hook.F.	เหง้า	หึ่งผุก	ยาระบาย ขับปัสสาวะ
กระดาดขาว	ไหล	-----	ขับพยาธิ
	ต้น	-----	ยาระบายอ่อนๆ
	ใบ	-----	ยาฝาดสมานห้ามเลือด
		๖ ๗ ๑๐	5
<i>Cyrtosperma johnstoni</i> N.E.Br.	ใบ	-----	รักษาโรคเบาหวาน เป็นเครื่องยาร่วมกับสมุนไพร ตัวยอื่น ทำ
ว่านสิงหโมรา	ดอก	-----	ใช้เตรียมอาหาร บำรุงโลหิต รักษาฝีหนอง
	ทั้ง 5	-----	ทำไปปรุงประจำเดือนมปกติ รักษาโรคผิวหนังทวาร
	หัว	มะเรียง	ยา/ตำรายา บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ
	ก้านดอก	บำรุง	-----
	ก้านต้น	ชำใน ขับเลือด	-----
		๓ ๖ ๗ ๘ ๑๐	18 46
<i>Homalomena aromatica</i> Schott	ต้น	เบ้าหวาน	-----
เต่าเกียด	ทั้งต้น	-----	โศกทานแก้โรคผิวหนัง
		๖ ๗ ๑๐	28
<i>Xanthosoma nigrum</i> (Vel.) Mensf		ใช้มาลาเรีย	-----
บอนดำ		๒	-----

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Araliaceae			
<i>Schefflera leucaniha</i> R. Vig.	ใบ	ถุงลมโป่งพอง	แก้ไข้ รักษาโรคหอบหืด โรคแพ้ากาศ ขับเสมหะ รักษาโรคหลอดลมอักเสบ รักษาวัณโรคปอด แก้ไอเจ็บเป็นเลือด พอกสมานแผล ห้ามเลือด
หนุมานประสานกาย	ต้น		แก้ปวดเมื่อย รักษาโรคกระดูกพรุนและกล้ามเนื้อ
	ก้าน	ภูมิแพ้	ดื่มร่วมกับสมุนไพรอื่น รักษาโรคเบาหวาน
	๕ ๕	๕ ๕	46 50 53 62
วงศ์ Arecaceae			
<i>Areca catechu</i> L.	น้ำ	งูสวัด เริม ขื่นคันผิวหนัง	ช่วยขับไข้ รักษาระบาดแน่นท้อง บิด แผลนำเบือย จําพาพยาธิ
หมาก	เมล็ด		ช่วยขับลม ขับปัสสาวะ แก้ท้องอืด แน่น บิด ท้องเสีย
	เปลือกผล		ช่วยเจริญอาหาร ขับเสมหะ แก้เมา อาเจียน ไอ สมานแผล
	ผลอ่อน		เป็นยาหอม รงกระเพาะ กระหายน้ำ
	ดอกเพศผู้		56
	๒ ๕	๒ ๕	
<i>Calamus siamensis</i> Becc.	หัว	ใช้กับกระดูกทับใจ	
หอยขม	ราก	เข้าแก้ปวด ปัสสาวะขัด	
	๓ ๘	๓ ๘	
<i>Caryota mitis</i> Lour.	เหง้า ราก	ต้บ ปอด	ต้บไม้ต้ม บำรุงกำลัง ช่วยให้ร่างกายแข็งแรง
เต้าร้าง		๑	10

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จันทนุกตมวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Arecaceae			
<i>Cocos nucifera</i> L. var. <i>nucifera</i>	เนื้อ	ข้อกระดูก ทาแผลสดเบื้อย	เคี้ยวเอาน้ำมันเป็นยาบำรุง ขับพยาธิ แก้ไข้ กระหายน้ำ ขับปัสสาวะ
มะพร้าว	เปลือกต้น		เผาไฟนำเอาน้ำแกว่งพินแก้อาการปวดฟัน
	เปลือกผล		เปลือกผลแก้ที่แห้งท่ายาแก้ไอเย็น โรคกระเพาะ และห้ามเลือดกำเดา
	ราก		แก้พิษ ไข้ต่างๆ แก้พิษฝีดาษแดง ไข้
	น้ำมันพร้าว		ทาให้ชุ่มคอ บำรุงธาตุไฟ แก้เลือดกำเดา
		๒ b ๗ ๑๐	แก้ท้องเสีย แก้โลหิต แก้ริดสีดวงทวาร แก้ปากเปื่อย
<i>Cyrtostachys renda</i> Blume = <i>C. lakka</i>	ราก	ขางเด็ก ตาลง โมยเด็ก	
Becc. พม่าแดง		๕	
วงศ์ Asclepiadaceae			
<i>Cryptolepis buchanani</i> Roem.& Schutt	เถา	แก้เส้น ถูกประคบ	เป็นยาแก้ท้องขี้ให้เส้นเอ็นอ่อนจิตใจชุ่มชื้น บำรุงเส้นเอ็น
เถาเอ็นอ่อน	ใบ	อัมพฤกษ์ อัมพาต	ในร่างกายนให้แข็งแรง แก้เส้นเอ็นพิการ
	ทั้ง 5		ใบห่อหูกทำลูกประคบ แก้เส้นเอ็นที่ปวดเสียวและดึงเมื่อยขบทำให้เส้นเอ็นยืดหยุ่นได้
			ขับปัสสาวะ
		๑ ๓ ๕	50 53 62

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวนคนวังศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Asclepiadaceae			
<i>Dregea volubilis</i> (L.f.) Hook.f.	ใบ	สุ่มักกัด	โหลใช้พอกฝีและบริเวณอักเสบ
ขี้หมาบ้า	ราก	-----	ขับเสมหะ ถ้าใช้มากเกิน 10 กรัมทำให้อาเจียน
		๕	5
วงศ์ Asparagaceae			
<i>Asparagus racemosus</i> Willd.	เหง้า ราก	มูกึง ระวังหัว	ยาบำรุงตับ ปอด บำรุงครรภ์
สามสิบ		๕	38
วงศ์ Asphodelaceae			
<i>Aloe barbadensis</i> Mill. = <i>A. vera</i> (L.)	พื้จากใบ	ภูมิแพ้	รักษาแผลสดภายนอก แผล ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ขับพยาธิร่อน
Bum.f.			ทำให้ปวดท้องและรักษาอาการให้มึนจากแสงแดด ทำให้
หางกระเซี้			แผลเป็นในช่อง เนื้อรับประทานแก้โรคกระเพาะบาง
			ร่างกายหรืออยู่ใน ดูดพยาธิร่อนภายในร่างกาย
		๔	9 28 46 53 ๕2
วงศ์ Asteraceae			
<i>Artemisia vulgaris</i> L. var. <i>indica</i> Maxim.	ใบและช่อดอก	แก้คัน กระเพาะปัสสาวะอักเสบ	แก้ไข้ที่มีผื่น เช่นหัด ไข้ไข แก้อ
โคจุกฟ้าผ่า		๑๕	45
<i>Blumea balsamifera</i> (L.) DC.	ราก	-----	รสร้อนดื่มแก้หวัด
หนาด	ใบ	ริดสีดวงจมูก, กลายเส้นปวดเมื่อย, ขับน้ำคางปลา	เมื่อกัดเมล็ดต้นคันทัน บำรุงสิวิพรม แก้เจ็บเสียดแน่นเพื่อ แก้ไขข้อ
			อุดสับ ยาบำรุงหลังคลอด ขันหนึ่งข้อ ขับเสมหะ แก้ปวดท้อง
			แก้หน้าบวม รักษาริดสีดวงจมูก รักษาโรคหัด
		๖ ๗ ๕ ๑๐	28-50 53

ตารางที่ 1 พิษสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Asteraceae	ดอก	ใบแถม	ใช้เป็นยาระบาย ขับเหงื่อ บำรุงเลือด ขับระดู ระวังอาการปวด
<i>Carthamus tinctorius</i> L.	เมล็ด	-----	รอมเตือน ดอกเป็นยาขง แก้โรคดีซ่าน ข้ออักเสบ
คำฝอย			ลดไขมันในเลือด
			เป็นยาถ่ายขับเสมหะ แก้โรคผิวหนัง ขับโลหิตประจำเดือน แก้
		b ๗ ๕๐	ปวดมดลูก ทาแก้ปวด
<i>Centipeda minima</i> (L.) A. Br. et Aschers	ทั้งต้น	รักษาภูมิแพ้ แก้เส้ชักขณะเร็ง	9 28 50 53 62
กระต่ายจาม		๔	ข้ยำนัดจ์ ยาลดอาการบวม
<i>Eclipta prostrata</i> (L.) L.	ราก	โรครกระเพาะ	แก้ป้จเลือนมีมิจดอาการคลอบุตร แก้ท้องเพื่อ บำรุงโลหิต
กะเม็ง			บ้พดด้ บ้พ
	ลำต้น	ต้มน้ำดื่มบำรุงกำลัง	บำรุงเลือด ขับระเร็ง รักษากลากเกลื้อน
	ใบ	-----	แก้หลงงมยักสม เป็นยาฟ้ดสมาน รักษาดีซ่าน
	ดอก	-----	แก้ปากเป็ช บ้ดเบบหาวน
	ทั้ง 5	-----	แก้ดีซ่าน
			แก้หัด หลอดลมค้สูงสม ม้จ้จกเสียด
			รักษากลากเกลื้อน
		๕	40 46 53
<i>Elephantopus scaber</i> L.	ทั้งต้นสด	อัมพฤกษ์ อัมพาต ใช้หัด ปวดเส้น	ขับป้สวะ แก้เหน็บช้ ไอ ใช้ บำรุงหัวใจ แก้โรคดีดวงทวาร
โศมน้ผู้ล้ม			ระดูขาว ท้องอืดเพื่อ มดลูกเคลื่อน แก้ดีซ่าน ท้องมาน ฟ้ฝักบัว
			๑ ๓ ๕
			๑ 9 50 53 62

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จังหวัดตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Asteraceae			
<i>Eupatorium odoratum</i> L.=	ใบ	-----	รักษาแผลสด ห้ามเลือด รักษาโรคผิวหนัง แก้ตาฟาง
<i>Chromolaena odoratum</i> (L.) R.M.King & H. Rob.	ดอก	-----	แก้ร้อนใน แก้ท้องเสีย บำรุงหัวใจ แก้ไข้
สามเดื่อ	ลำต้น	-----	แก้ปวดท้อง ท้องเพื่อ แก่นมคัด แก้บวม
	เหง้า	มุตกัจจะดูขาว	-----
		๕	40 46 50 53
<i>Gynura divaricata</i> DC.	ใบ	เบาหวาน, หัวใจ, ความดัน	รักษาโรคกระเพาะอาหาร หอบหืด ภูมิแพ้ โรคเกี่ยวกับระบบ
เป็ะคำปิ้ง			เดินขงกษมิด แก้ปวดตามข้อ กระดูก พอกฝี ดอนพิษอักเสบ
			บวมบวมแดงตัวกัดคุดย
			51 53
วงศ์ Asteraceae			
<i>Pluchea indica</i> (L.) Less.	ราก	ร้อนใน ไข้ลดสามแดง	แก้ปวดศีรษะ แก้ไข้ ขับเหงื่อ
ขมิ้น	ทั้งต้น	ลำแดงมดุน	ดื่มรักษาอาการไข้หวัดมา ปัสสาวะพิการ น้่วโนไต
	ใบ	ริดสีดวง ขับปัสสาวะ ลดเบาหวาน	แก้เบาหวาน แก้ลมคัมภ์ริดสีดวงทวารหนัก
			บรรเทาอาการปวดโนโรไต ขับข้ออักเสบ รักษาประตง รักษา
			ริดสีดวงทวารหนัก แก้ริดสีดวงมดุน แก้เบาหวาน แก้เลือดลม
			ฟื้นคืนตามผิวหนัง
	ทั้ง 5	-----	ขับปัสสาวะ แก้โรคเบาหวาน รักษาโรคผิวหนังทวาร
		๕	๑ 50 53 62

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Asteraceae			
<i>Stevia rebaudiana</i> (Bertoni)	หัว	ปัด	-----
หญ้าหวาน	ใบ	-----	ให้ความหวานแทนน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยเบาหวานและไขมันในเลือดสูง
		๖ ๗ ๑๑	38
<i>Tagetes erecta</i> L.	ทั้งต้น	แก้ไข้หวัด	ยาขับลม แก้ปวดท้อง
ดาวเรือง	ใบ	-----	ทาแผลที่ต่างๆ นำคั้นจากใบแก้อาการเจ็บหู
	ดอก	แก้หัด แก้ไอ แก้ไข้ต่างๆ เรือน มะเร็ง กลาก	แก้ริดสีดวงทวาร ตาเจ็บ ขับร้อน ขับลม ละลายเสมหะ
		กุดตะพาด	วินิจฉัยศีรษะ ไอหวัด ไ้เกรน คางทูม หลอดลมอักเสบ บ้าง
		๖ ๗ ๘ ๑๐	36 56
วงศ์ Bignoniaceae			
<i>Millingtonia hortensis</i> L.f.	ราก	ริดสีดวงจมูก	บำรุงปอด ริดสีดวง โรค
ป๊อบ	ดอก	-----	ขับแก้หัดแดง หลอดลม
		๘	45 56 36

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
<i>Oroxylum indicum</i> (L.) Kurz	ราก	มีรสฝาดเย็น ขมเล็กน้อย ใช้บำรุงธาตุ เจริญอาหาร แก้ท้องร่วง
เพกา			
	เปลือกต้น	แก้บิด แก้ใช้สันนิบาต
	ใบ	เป็นยาสมานแผล ขับน้ำเหลืองเสีย
	ฝัก	แก้อาการปวดท้อง แก้ปวดข้อ และเจริญอาหาร
	เมล็ด	รับประทานเป็นฝัก ช่วยในการขับผายลม บำรุงธาตุ
		เมล็ดในฝัก แก้อ่อนใน นำมาต้มเป็นน้ำจิบเลี้ยง
		ใช้เป็นยาถ่าย ยาระบาย แก้ไอ ขับเสมหะ
		๓	9 33 53 62 63
วงศ์ Bombacaceae			
<i>Bombax ceiba</i> L.	ราก	ดีซ่าน	ยาทาแก้ท้องจิก
จันทแดง	ยาง	แก้ท้องร่วง
	ใบ	คำเป็นผงทาแก้ฟกช้ำ
	ดอก	ทำยาบาระงับมูก แก้พิษไข้
		๕	38
วงศ์ Boraginaceae			
<i>Heliotropium indicum</i> L.	ราก	ขางเด็ก, ไขมันในเส้นเลือด, แก้ก้น	เป็นยาขับระดู แก้อักเสบ ตาขาว ตาฟาง
หญ้างวงช้าง	ทั้งต้น	แก้โรคลักปิดลักเปิด แก้ไอ ขับเสมหะ แก้หืด
	ทั้ง 5	ขับพิษร้อน ขับน้ำในกระเพาะปัสสาวะ แก้ไข้
		แก้ลักปิดลักเปิด ไอ ขับปัสสาวะ รักษาโรคหัดตาออกแก้พิษฝี
		๓ ๖ ๗ ๑๐	23 51 53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในจังหวัดฉะเชิงเทรา จ.ฉะเชิงเทรา

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Bromeliaceae			
<i>Ananas bracteatus</i> Schult.f.	ผล	-----	ระงับอาการอักเสบ อากาศบวมและช่วยซ่อมแซมเนื้อเยื่อ ทำให้แผลหายเร็ว ช่วยกัดเสมหะในลำคอ ช่วยย่อยอาหารในกระเพาะลำไส้ ยาระบายอ่อนๆ แก้ท้องผูก ขับปัสสาวะ
ส้มป่อย	ผลอ่อน	-----	ขับปัสสาวะ แก้โรคหนองใน กามโรค ขับพยาธิในเด็ก ทำให้แน่น
	ผลดิบ	-----	แก้ท้องผูก
	น้ำจากใบ	-----	แก้ท้องผูก
	เหง้าและตะเคียง	-----	เป็นยาขับพยาธิ
	เหง้า	ไตปวดหลัง	ขับปัสสาวะ แก้หัวใจ ขับระดูขาว
		๕	42

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๓๖ ชนิด

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Capparaceae <i>Capparis micracantha</i> DC.	ราก	แก้ลมในท้อง	ขับลม รักษาโรคมะเร็ง แก้ไข้ รักษาโรคกระเพาะ
ชิงชี่	ลำต้น	แก้ปวด	เป็นยาบำรุงหลังคลอด แก้ไข้พิษ ใช้กาฬ แก้โรคตา
	ใบ	-----	รสขื่นปร่า แก้ฟกวม
	ผล	แก้โรคใบลำคอ	รสเฝื่อนเมาแก้ตะคริว แก้ปะดง แก้ไข้พิษฝีกาฬ แก้
	ดอก	แก้โรคใบลำคอ	ใช้สันนิบาต แก้หลอดลมอักเสบ รักษาโรคผิวหนัง
		แก้โรคมะพร้าว	รสขื่นปร่า แก้โรคใบลำคอ
		๘	-----
<i>Cleome viscosa</i> L.	ทั้ง 5	ดูกระตม เวดหือง ขับลม ขับ	46-51 53
ผักเสี้ยนผี		น้ำคาวปลา	ขับหนองใน รุ่งแรง รักษาฝีในปอด ถ้าได้ ขับ แก้ไขข้อ
		เข้ายาแก้เลือดคอกที่หัวพระเพชร	อักเสบ แก้บิด แก้พิษยธิในลำไส้ แก้หูอักเสบ รักษาโรค
		๑ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐	ผิวหนัง ช่วงเจริญอาหาร รักษาแผลเรื้อรัง แก้ปวดศีรษะ
		-----	แก้เส้นเลือดคอก
<i>Cratogeomachron adansonii</i> Dc. Subsp. <i>Odorata</i> Jacobs.	เปลือก	-----	53
กุ่มบก	ใบและเปลือกกราก	กระตุกหัก	ยาระงับประสาท ขยับแรง
		๖ ๗ ๑๐	ทำยาคูให้เลือดมาเลี้ยงบริเวณนั้นมาก
		๖ ๗ ๑๐	๖๘
วงศ์ Celastraceae <i>Salacia chinensis</i> L.	ราก	ขาลม	-----
กำแพงเจ็ดชั้น		๓	แก้ธาตุพิการปวดประจำเดือนหรืออาการประจำเดือนผิดปกติ

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Chrysobalaceae			
<i>Parinari anamense</i> Hance		ประคอง สายฟ้าฟาด ไฟลามทุ่ง ฮีสติกฮีส	-----
ประคองเลือด มะพอก.			
วงศ์ Clusiaceae			
<i>Garcinia hanburyi</i> Hook.f.	ยาง	ท้องผูก	ห่อด้วยใบข่าและใบบัวหลวง บึงไฟจนกรอบ นำมาบดเป็นผง เป็นยาถ่าย ใช้ภายนอกเป็นยารักษาแผลเปื่อย
รงทอง		b ๗ ๑๐	45
วงศ์ Combretaceae			
<i>Terminalia chebula</i> Retz. Var. <i>Chebula</i>	ผลอ่อน	-----	มีฤทธิ์เป็นยาระบาย ถ่ายเสมหะ ลด ไข้ ขับลมใน ใส้
สมอไทย	ผลแก่	เข้ายาขับประจำเค็มน้ำเกลือผสม รักษาท้อง	ขับลมใน ใส้ ขับเสมหะ
	ใบ	มีกลิ่นฉุนคุดอยู่ในท้อง ใช้ขับน้ำเลือด	แก้ชาม แก้ไอ แก้ไข้ ขับน้ำเหลืองเสีย
	ทั้งต้น	-----	เป็นยาระบาย เป็นยาบำรุงธาตุ ยาระบาย แก้ร้อนใน แก้
	ดอก	-----	กระหายน้ำ
	เปลือก	ใช้ขับระดู ระดูทับ ไข้	ขับเสมหะ แก้ท้องผูก เป็นยาฟาดเสมหะ
			รสฝาด ต้มดื่ม แก้หืด

		๓ b ๗ ๘ ๑๐	9 23 28 50 53 62

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๖๖ ชนิด

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Connaraceae			
<i>Connarus semidecandrus</i> Jack	ราก	-----	แก้ไข้
กะถั่วพาะ:	เถาและใบ	แก้ไข้ถ่ายพยาธิ	เป็นยาระบาย ขับพยาธิ แก้ไข้
	ใบ	-----	แก้เจ็บหน้าอก
	ทั้ง 5	-----	แก้พิษตานซาง แก้ไข้ เป็นยาระบาย และขับพยาธิ
	๕ ๕	๕ ๕	53
<i>Rourea minor</i> Leenh.		ปวดง่า แก้ที่ รุงกอดย น้ำเหลืองเสีย มะเร็ง	-----
หมวดายพากวาก	๕	๕	
วงศ์ Convolvulaceae			
<i>Argyrea capitiformis</i> (Poir) Oostir.	ไข่หว่าด	ไข่หว่าด	ช่วยลดพิษหยงกะพะรุน แก้คันตามผิวหนัง อาการแพ้ อีกเสบ
ฝัสน้ำเต้า	๕	๕	ปวดบวม แมลงกัดต่อย
<i>Ipomoea pes-caprae</i> (L.) R.Br	ทั้ง 5	แก้เฝ้าเบื่อ คุณไสย	นำใบมาผสมกับน้ำให้เมา รักษาแผลน้ำร้อนลวก รักษาอาการ เป็นพิษจากอาหารบางชนิด
คักปั้งคัน			9 53 62

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Convolvulaceae			
<i>Ipomoea pes-tigridis</i> L.	ทั้งต้น		ยาระงับพิษสุนัขบ้า
ขยี้มดินหมา	ราก		แก้ไอเป็นเลือด
	เมล็ด		แก้โรคท้องมาน
		๔	56
<i>Merremia umbellata</i> (L.) Hallier f.	เถา	ใช้ทั้งราก รดน้ำให้	ปรุงยาแก้บวม แก้ฟกเริดก กระตุ่นถ้าใช้ให้ช่วยย่อยอาหาร แก้
จิงจือขาว			เสมหะ โลหิต และกำเเดา
	ราก	เข้ายาบำรุงเลือด	เป็นยา
	ใบ		งอกแพง หนึ่มหรือน้ำร้อนลวก เป็นยาพอกแผล ตำผสมกับ
	ผล	เข้ายาถูกลดลมแก้ปวดท้อง ลมจุกเสียด	ขยี้มดอกแก้ทันแตก
	เมล็ด		ยาระงาย ขยี้มน้ำเหลืองเสียในรายที่เป็นโรคผิวหนัง
		๓ ๘	1
วงศ์ Cucurbitaceae			
<i>Gymnopetalum integrifolium</i> Kurz.	ผล	เข้ายาโดยผสมกับสมุนไพรอื่น เช่น ใบส้มป่อย ผัก	
ขี้กาดอง	ใบ	ดูณ ใช้ขับเลือดเสีย	
		ใบขี้กาดอง ผสมรากพันงูแดง รากมะตูม ราก	
		มะรุมตากแห้งทำเป็นผงละลายน้ำมะนาว ขึ้นผง	
		บีบสภาวะขจัด น้	
		๒ ๘	

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวนทั้งหมด

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Cucurbitaceae	ราก	คั้นน้ำกินแก้อาการบวมหน้าตามร่างกาย
<i>Lagenaria siceraria</i> (Molina) Standl.	ใบ	พื้ปลูก	ใบอ่อนเป็นยาระบาย คั้นใบกับน้ำตาลกินแก้โรคลดไขมัน
น้ำเต้า	ผล	ทองผูก	เป็นยาระบายและขับปัสสาวะ ขับนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ
	เปลือกผล	โคนข้อหลกินแก้ปวดท้องที่เกิดจากไข้
	เมล็ด	สุมห้าวทารกเพื่อลดไข้
		b ๗ ๑๐	ยาขับพยาธิ แก้อาการบวมหน้า
วงศ์ Cucurbitaceae			
<i>Momordica charantia</i> L.	ราก	ลำแดงมธุณ	บำรุงผม เป็นยาฝาดสมาน รักษาโรคผิวหนัง ทวาร แก้ไข้
มะระขี้นก	ใบ	พอกเนื้อ แก้โรคเบาหวาน แก้ก่อน้ำดีอักเสบ เจริญอาหาร แก้
	ดอก	ไข้ แก้คลื่นไส้ แก้พิษฝี บำรุงน้ำดี แก้ตับม้ามพิการ แก้อักเสบ
	ผล	รสขมร้อน ขงใจฝืดแก้หอบหืด
	เมล็ด	ช่วยเจริญอาหาร ลดน้ำตาลในเลือด ฟอกเลือด บำรุงน้ำดี แก้
	เมล็ด	คั้นน้ำมันผสม ขับพยาธิ แก้พิษฝี
		แก้ปากเปื่อย ขับพยาธิ ต้มชื้อไว้รส มะเร็ง
		๔	9 23 28 33 43 51 60-62

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จันทกมวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Dilleniaceae			
<i>Tetracera loureiri</i> (Finet & Gagnep.)	ดอก	กิ่งขี้เส้น	ยาบำรุงหัวใจ แก้อาการเป็นลมวิงเวียน
Pierre ex Craib			
รสสุคนธ์แดง	๕		56
วงศ์ Dioscoreaceae			
<i>Dioscorea hispida</i> Dennst. var. <i>hispida</i>	หัว	ท้องผูก	รสเมาเบื่อ กัดเถาตามในท้อง หุงเป็นน้ำมัน
กลอย			ไล่แมลง กัดผ้ากัดหนอง
		๖ ๗ ๑๐	43 46 50
วงศ์ Dipterocarpaceae			
<i>Dipterocarpus dyeri</i> Pierre	เปลือกและ น้ำมันยาง	เลือด ระบุเสีย ปวดฟัน ริดสีดวงลำไส้ ริดสีดวง	
ยางกล่อง		ทวาร	
		๕	
วงศ์ Dracaenaceae			
<i>Dracaena loureiri</i> Gagnep.	แก่น	เข้านยาแก้เลือดผิดปกติ	ยาเย็น ตับขมขี้ บำรุงหัวใจ ผื่นพลาสมาออกแก่ฟกช้ำ บวมและ
จันทน์แดง			ฝี แก้ไข้ทุกชนิด ขับเหงื่อออก กระสับกระส่าย แก้เลือดออกตาม
			ไรฟัน แก้ตีพิการ และรักษาบาดแผล
			56 53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Dracaenaceae			
<i>Sansevieria cylindrica</i> Bojer	ใบ	มะเร็งมคดลูก ปวดประจำเดือน	โศลกคอกกับเหล้า แก้โรคมดพิษยักปากมคดลูก
ว่านงาช้าง	ราก		ต้มน้ำดื่มเป็นยาถ่ายพยาธิ และริดสีดวงทวาร
		๔ ๖ ๗ ๑๑	56
วงศ์ Vatica diospyroides Symington	ลูก	ท้องผูก	
จันทน์กะพ้อ	ดอก		ยาหอมแก้ลม บำรุงหัวใจ
	เนื้อไม้		แก้ไข้เพื่อลม แก้สันนิบาต ขับเสมหะ ขับโลหิต ขับลม และแก้ไข้
			อมวงเวียน
		๖ ๗ ๑๐	๕๖
วงศ์ Ebenaceae			
<i>Diospyros decandra</i> Lour	แก่น	เข้ายา ใช้เส้น	แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ไข้ บำรุงผิวพรรณ แก้อ่อนเพลีย
จัน	เนื้อไม้		แก้ไข้ แก้ร้อนใน แก้ระหายน้ำ บำรุงประสาท บำรุงผิวพรรณ ขับพยาธิ
	ผล		บำรุงกำลัง แก้ท้องเสีย แก้อาการนอนไม่หลับ
		๓ ๕	53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในชนบทจังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Euphorbiaceae			
<i>Croton caudatus</i> Geiseler	ราก	-----	เป็นยาระบายและลดไข้
โศคนาน	ใบและเถา	นำไปคองเหล้าช่วยให้เลือดไหลเวียนดี	ลดไข้ แก้ปวดข้อ และแก้ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ
	เมล็ด	คั่วใช้	ขูดอ่อน แก้โรคตับอักเสบ
		-----	รสมขมเมาบ่อ ทำขี้ผึ้ง รักษาโรควิวหนัง
		b ๗ ๑๐	6 28 51 53
<i>Croton roxburghii</i> N.P.Balakr.=	ใบ	ปอด หอบหืด	คั้นให้สตรีอาบหลังคลอด นำมันหอมระเหยจากการต้มใบแก้
<i>Phyllanthus oblongifolius</i> Roxb.			ไข้หวัด ใบบดผสมกับเกลือ ตะไคร้พอกรักษากระดูกหัก
เปล้าใหญ่	เมล็ด	-----	ยาระบาย
		๔	6
<i>Croton stellatopilosus</i> Ohba	ทั้งต้น	ปอด หอบหืด เข้ายาปูดงไปทอด	แก้ท้องเสีย รักษาแผลในกระเพาะอาหารและลำไส้
เปล้าน้อย	ใบ	-----	แก้รำโน บำรุงโลหิตประจำเดือน
	เปลือก	-----	ช่วยย่อยอาหาร แก้ท้องเสีย
	ราก	เข้ายา	ขับพยาธิ
		๔ ๘ ๕	-----
		๔ ๘ ๕	9 43 50 51 53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Euphorbiaceae			
<i>Euphorbia antiquorum</i> L.	เปลือกกราก	หึ่งใจลดไขมัน	ยาระบาย
กะลําพัก สลัดโค	ยางต้น	-----	ทำให้หายเจ็บ แก้อาการบวมหน้า อัมพาตตามร่างกายบางส่วน
	ต้น	เข้ายาปวรงเล็ด	ขับปัสสาวะ แก้ปวดหลัง และใช้ภายนอกเป็นยาแก้ปวด
		บ ๗ ๘ ๑๐	โรคลักปิด แก้กษณะพิษสวาทอักเสบ
			6
<i>Excoecaria agallocha</i> L.	ยาง	ยาถ่าย	ใช้ร่วมกับน้ำมัน ใช้ทาแก้โรคลมร้อน กัดแผลอักเสบเรื้อรัง ทาถู
คาตูป		-----	นวดแก้ปวดตามข้อและอัมพาต กินเล็กน้อยเป็นยาถ่าย กินมาก
	ราก	-----	ยาพิษไฟไหม้ไฟนุตร
		-----	ตำหรับฝนผสมกับขิงเป็นยาพอก หรือทาแก้อาการบวมตาม
	เปลือก	-----	มือและเท้าอย่างแฉะไฟใช้เข้าเครื่องยา เป็นยาขับลม ฟอกเลือด
		-----	ขับระดูและขับพยาธิ
		-----	ทำให้หายเจ็บ บวมถ่าย แก้โรคลมชัก ยาผ่าศมมาน
		๕	6
<i>Excoecaria cochinchinensis</i> Lour.	ใบ	ขับเลือด เลือดสตรีต่างๆ ประจําเดือนเป็นลม	ตำพอกห้ามเลือดอื่นเป็นยาขับเลือดเสียและน้ำคาวปลาในสตรี
กระเบื้อง็ดตัว		ก่อน สันนิบาตหน้าเพลิง สันนิบาตหน้าควรมีบ	หลังกลอดบุตร
		นำคาวปลา ใช้ท้บระดู	
		บ ๗ ๕ ๑๐	43

ตารางที่ 1 พิษสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในชนบทจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Euphorbiaceae			
<i>Jatropha multifida</i> L.	ยาง	แผลสด	ยาแก้ไอ เจียน ท้องเสีย ปวดเมื่อยตามข้อ
ฝิ่นต้น	เปลือกต้น		ช่วยย่อยอาหาร และรักษาโรคลำไส้
	ราก		รักษาโรคผิวหนังและใช้ยาล้างอย่างแรง และใช้ฆ่าเหา
	ใบ		56
<i>Phyllanthus amarus</i> Schumacher & Thonn	ทั้ง 5	แก้ร้อนใน	บำรุงธาตุ ขับน้ำดี บำรุงร่างกาย ขับระดู แก้ไข้ทุกชนิด รักษาโรคผิวหนัง ทวาร รักษาตามโรค แก้ปวดท้อง แก้ดีซ่าน
ตุ๊กเต๋ใบ	ใบ		แก้ท้องเสีย แก้บิด แก้ไอในเด็ก แก้ปวดท้อง บำรุงธาตุ ลดไข้
			ขับเสมหะ แก้ไข้หวัด แก้หน้าเหลืองเสีย
		๕	9 28 43 53 62
<i>Phyllanthus emblica</i> L.	ราก	กระตุกหูก แผลสด กระเพาะ ปวดท้อง	ลดไข้ พอกแผล เป็นยาฟอสมาน
มะขามป้อม	เปลือกต้น	แผลสด	เป็นยาฟอสมาน
	ใบ		ลดไข้
	ดอก	ท้องผูก	เป็นยาระบาย
	ผล		แก้ไข้ ธาตุ ตรีผล แก้ไอ ขับเสมหะ ทำให้ชุ่มคอ แก้ท้องเสีย
			ขับปัสสาวะ
		๖ ๗ ๑๐	4 9 43 53 62

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำนวน ๓๓ ชนิด

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Euphorbiaceae			
<i>Surgada multiflorum</i> (A. Juss) Baill.	เปลือก	ใบคั้นช้ำ	ทำให้ฟันทน ยาลาย แก้โรคตับพิการ ประคอง พืชในกระตูด
ชันทองพญาบาท	เนื้อไม้		โรคผิวหนัง ขำพวยาริ โรคเรื้อน มะเร็ง กุดทะราด กลากเกลื่อน
		๕	แก้ลมพิษ แก้ไข้ แก้กาม โรค
			6
วงศ์ Fabaceae – Caesalpinioideae			
<i>Delonix regia</i> (Bojer ex Hook.) Raf.	เปลือกต้น	เบาหวาน	
หางนกยูงฝรั่ง อินทรี		๕	
<i>Senna alexandrina</i> Mill.	แก่น	อัมพฤกษ์ อัมพาต	
มะขามแขก	ใบหรือฝัก		๓๘
		๑	
<i>Senna garrettiana</i> (Craib)	แก่น	ปวดหลัง ปวดเอว ปวดเส้น ใต้	ยาระบาย ชุ่มเสมหะ แก้พิษ ถ่ายโลหิตระดู ทำให้เส้นเอ็น
Irwin & Bameby = <i>Cassia garrettiana</i>			ห่อน แก้ไขสภาวะพิการ
Craib	ใบ		ขับพยาธิ รักษาริดสีดวง
ขี้เหล็กป่า แสมสาว	ดอก		เป็นยาระบาย
		๓	64

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จันทนุกดหวังส์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Fabaceae – Caesalpinioideae			
<i>Senna siamea</i> (Lam.) Irwin & Barmeby	แก่น	ปวกแห้ง ปวกแฉะ ปวดเส้น ไข้	แก้ปวดหลัง อัมพาต แก้กามโรค แผลฝี
ชื่อหลัก	ใบ	-----	ขับระดูขาว แก้มีว ขับปัสสาวะ เป็นยาระบาย
	เมล็ด	-----	ช่วยให้อ่อนหลับ ขับปัสสาวะ รักษาฝี ระดูขาว แก้ท้องผูก
		๓ & ๖ ๑๑	9 40 60 62
<i>Senna tora</i> (L.) Poxb. = <i>Cassia tora</i> L.	รากและลำต้น	แก้ตาเลียง	แก้ไข้ ขับปัสสาวะ เป็นยาระบาย แก้ไอ
ชุนเห็ดไทย	ใบ	-----	เป็นยาถ่าย แก้ไอ รักษาโรคผิวหนัง ขับปัสสาวะ
	ผล	-----	ระงับเมา แก้อาการฟกชวม
		๕	28 40 50 60 62
<i>Tamarindus indica</i> L.	ใบ	กระดูหัก	ขับพยาธิ
มะขาม	แก่น	ยาอายุวัฒนะ	เป็นยาระบาย ขับเสมหะ แก้ไอ ฟอกโลหิต
	ฝัก	-----	ขับพยาธิตัวอ่อน พยาธิเส้นด้าย
	เมล็ด	-----	28 40 50 60 62
วงศ์ Fabaceae – Mimosoideae			
<i>Entada rheedii</i> Spreng.		สะเก็ดเงินสะเก็ดทอง	-----
สะบ้าใหญ่		๔	-----

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๖๖ ชนิด

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Fabaceae – Mimosoideae			
<i>Mimosa pudica</i> L.	ราก	ใบ	แก้บิด ขับปัสสาวะ
ไมยราพ	ใบ ทั้ง 5	ถูกประคบเส้นอัมพฤกษ์ ปวดหลัง ปวดบั้นเอว ปวดเส้น	แก้ริ้วมูงสัตว์ ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ กษัย ขับระดูขาว แก้ไข้ โรคนอนไม่หลับ แก้กระเพาะอาหารอักเสบ แก้คันคัน แก้ตาบวมเจ็บ
		๕ ๕	46 50 53
<i>Parkia speciosa</i> Hassk.	เปลือก	เบาหวาน ลดไขมัน	ขับปัสสาวะ ขับลมในลำไส้ แก้อาการจุกเสียดแน่นท้อง แก้
ตะคอก	เมล็ด	-----	ปัสสาวะพิการและ ไตพิการ
		๕	53 ๖0
<i>Xylocarpus xylocarpa</i> (Roxb.) Taub. var. <i>kerrii</i>	แก่น	อัมพฤกษ์ อัมพาต	แก้ลมในศีรษะ แก้ไข้ใน แก้ไข้ บำรุงหัวใจ
(Crab ex Hutch.) Nielsen	เปลือก	-----	แก้ริ้วมูง
ไม้แดง	ดอก	-----	แก้ไข้ บำรุงหัวใจ
		๑	64
วงศ์ Fabaceae - Papilionoideae			
<i>Cajanus cajan</i> (L.) Millsp.		แก้ขัดเบา	-----
ถั่วแระดำ		๖ ๗ ๑๐	-----
<i>Crotalaria bracteata</i> Roxb. ex De.	ทั้ง 5	ล้างสารพิษ คั้นกินรักษามีเดา ยอนพิษยา	-----
มะหึ่งคอง รวงจืด		๓ ๔ ๕	-----

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Fabaceae - Papilionoideae			
<i>Glycyrrhiza glabra</i> L.	รากและเหง้า	พียงสุก	ทำให้ชุ่มคอ แก้ไอ แต่งกลิ่น แต่งรสหวาน
ชะเอมเทศ		๓๗๑๐	36
<i>Tadehagi triquetrum</i> (DC.) Ohashi		ใช้หัวคืด	-----
คอกัว		๓๕	-----
<i>Uraria crinita</i> (L.) Desv.	ราก	แก้มะเร็ง	แก้อาการทางประสาท รักษาฝี
หางกระรอก	ทั้ง 5	เข้ายากับคอกัว ไล่ไ้ไม่รู้อิม ผสมสำห่า แก้คันบาด	แก้ปวดเมื่อย
		เส้น	53
		๕	แก้ชิวบุดแผลสด แก้กลากเกลื้อน ฆ่าพยาธิ
วงศ์ Flacourtiaceae			
<i>Hydnocarpus ilicifolius</i> King.	ใบ	รักษายาบาดแผลสด	แก้โรคผิวหนังเรื้อน มะเร็ง คุดทะระราด
กระเบาเกล็ด	ดอก	แก้กลากเกลื้อน	แก้เสมหะเป็นพิษ ฝ้าพิษทั้งปวง
	ผล	มะเร็ง คุดทะระราด เรื้อน	แก้เสมหะเป็นพิษ ดับพิษขี้ผึ้ง
	เปลือก	ริดสีดวง	แก้เสมหะเป็นพิษ ดับพิษขี้ผึ้ง
	แก่น	แก้เสมหะ	23
	ราก	แก้เสมหะ	
		๘	

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Gnetaceae			
<i>Gnetum montanum</i> Markgr.	เถา	ใช้เส้น ปวดเมื่อย ปวดหลัง ปวดเอว	ผสมตำดินเผาเย็นอ่อน ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดเมื่อย
เถาเมื่อย	เปลือกต้น	-----	ต้มน้ำดื่ม แก้บวมพอง
	ใบ	-----	ต้มน้ำชะล้างแผลสด แผลเบื้ออักเสบฝีหนอง ตุ่ม ช่วยให้
		๕	เลือดไหลเวียนได้ดี
วงศ์ Iridaceae			10
<i>Belamcanda chinensis</i> (L.) DC.	เหง้า	ข้มน้ำคาวปลง เสียดสีข้มน แก้กษมเบือ คุดไสย ข้มน	ใช้คาวทุม ท้องมวน แก้ค่อมทอนขี้ลือกเสบ
ว่านหางจ้ง		รดชน	แก้ไข้ แก้ขมเห แก้เจ็บคอ แก้หอบ หืด แก้ค้บและม้บโมโต แก้
	ลำต้น	-----	ป้บหระดูกร้บหระดูพ้การ
	ใบ	-----	แก้ปวดคอง ปวดข้อ บ้บรุงคุด ยาระบอบ
		๓ ๔ ๕ ๖ ๑๐	ยาระบอบ ร้บหระดูพ้การของสตรีได้ดี
<i>Eleutherine americana</i> Merr.	เหง้า	แก้ปวดท้องประจำเดือน ใช้ที่บ้บระดู	9 47 53 ๕1
ว่านหอมแดง			รสร้อน ใช้บ้บบ้บบ้บบ้บบ้บบ้บบ้บบ้บบ้บบ้บบ้บบ้บบ้บบ้บบ้บบ้บ
		๖ ๑๐	ตำสมบหระมอบเล็ดบ้บบ้บบ้บ
			9 50 53

ตารางที่ 1 พิษสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดน่าน อำเภอเมือง

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Lamiaceae			
<i>Ocimum tenuiflorum</i> L.	ใบหรือทั้งต้น		ยาขับลม แก้ปวดท้อง ท้องเสีย และคลื่นไส้ อาเจียน ต้มดื่ม
กระเพราขาว	น้ำมันหอม		ขับน้ำดี ช่วยย่อยไขมันและลดอาการจุกเสียด
	ระเหย		
	ใบ	รสขื่น รสขม รสขื่น	
		๑	56
<i>Orthosiphon aristatus</i> (Blume) Miq.	ลำต้นและใบ	มะเร็ง	ขับปัสสาวะ รักษาโรคไต นิ่ว เบาหวาน แก้ปวดเมื่อย ลดความ
หญ้าหนวดแมว			ดันโลหิต ขับกรดยูริก โรคหนองใน แก้กษัย ลดน้ำตาลในเลือด
		๓	23 24 60
วงศ์ Lauraceae	ใบ	พอกฝี รังแค ริดสีดวง ด้วงบนหู	ขับพยาธิ แก้อาการระคายเคืองของผิวหนัง ตำเป็นยาพอก
<i>Litsea glutinosa</i> (Lour.) C.R. Rob.	ช่อดอก	ช่อดอก	บาดแผล ริดสีดวง
หมูทะเลง	ราก		ยาแก้ลม ยาบำรุง
	ต้น		ยาแก้ลม ยาบำรุง
	ผล		ยาแก้ลม ยาบำรุง
	เมล็ด		ยาแก้ลม ยาบำรุง
		๕	แก้ปวดท้อง แก้ท้องเสีย กระตุ่นความรู้สึกทางเพศ แก้
			พิษแมลง ริดสีดวง แก้ปวด บดเป็นผงผสมกับน้ำหรือน้ำมันทา
			แก้แผลอักเสบ แก้ท้องผูก
			ให้นำมันเป็นยาถูขนาดแก้ปวด
			ตำเป็นยาพอกฝี

ตารางที่ 1 พิษสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี อำเภอฉนวนงิ้ว

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Liliaceae			
<i>Gloriosa superba</i> L.	หัว	ท้องผูก รักษาเมเร็ง เรือน คุตทะราด บวมแผลลม	แก้โรคนอนงู แก้โรคนอนงูใน
คองคิง		ในท้อง เข้ายาปลูกไฟธาตุ	บำบัดโรคนอนงู มีสารที่ใช้รักษาโรคนอนงู
	เหง้า	-----	แก้ลม คุตเสียด แก้เสมหะ ทาแก้โรคผิวหนัง ปวดตามข้อ
	ราก	-----	แก้โรคนอนงู คุตทะราด บวมแผล แก้เสมหะ ผ่นท แก้พิษสัตว์
	เมล็ด	-----	แก้ค้อย
		b ๗ ๘ ๑๐	39 56
วงศ์ Lythraceae			
<i>Cuminum cyminum</i> L.	เมล็ด	ท้องผูก เข้ายาบำรุงเลือด ขับระดู	ขับลม ขับเสมหะ แก้เมา ขับระดูขาว
เทียนขาว		b ๗ ๘ ๑๐	27
วงศ์ Malvaceae			
<i>Abutilon indicum</i> (L.) Sweet subsp.	ลูก ใบ	ความคันสูง	แก้ร้อน แก้พิษงู แก้ท้องร่วง หูด หูหนวก แผลหนอง
<i>Indicum</i>	ทั้งต้น	-----	โรคนอนงู ปัสสาวะขัด คางทูม ขับลม เด็กร้อน ฟอกเลือด แก้
พันสี	ราก	-----	ไอ หูหนวก หูชั้นกลางอักเสบ เหน็บอวัยวะ คอติบ ปวดท้อง
	เมล็ด	-----	ท้องร่วง ริดสีดวงทวาร ขับระดูขาว
		-----	พิษแก้บิดมูกเลือด มีพิษบัว
		๕	16

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านปทุมธานีจังหวัดปทุมธานี อำเภอคลองหลวง

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Malvaceae			
<i>Sida acuta</i> Burm.f.	ทั้งต้น	ใช้ทั้งใบ	-----
หญ้าขี้ฉวด	ราก	-----	ช่วยเจริญอาหาร แก้จ้ำวมอักเสบ แก้เจ็บคอ แก้ปวดฟัน
			รักษาโรคกระเพาะอาหาร ขับเสมหะ โรคลมชัก แก้ปวดมดลูก
	ลำต้นหรือใบ	-----	ขับเลือดและรก แก้คลื่นเหียนอาเจียน
	ลำต้นอ่อนใบ	-----	ยาขับปัสสาวะ
		๖ ๗ ๑๐	แก้บิด
<i>Urena lobata</i> L.	รากและใบ	ไอ ขับเสมหะ ใช้หัว	
ขึ้นฉือก	ทั้งต้น	ถอนพิษ	ขับพยาธิ แก้บิดพิการ และแก้พิษน้ำเหลืองเสีย
	ราก	-----	ถอนพิษไข้ ปวด แก้ปวดท้อง
	ใบ	-----	แก้ท้องเสีย แก้ไอ ขับพิษเสมหะ
		๔ ๕	53
วงศ์ Marantaceae			
<i>Schumannianthus dichotomus</i> (Roxb.)	หัว	หัว	แก้พิษไข้ ขับพยาธิ แก้พิษในกระหายน้ำ แก้ไข้รากสาด แก้ไข้
Gagnep.			เหน็บ แก้ไข้พิษ แก้ไข้หวัด แก้ไข้ปวดบวม แก้เหือด อีสุกอีใส
คัส			แก้ผดผื่น แก้ประดง แก้ไข้ดำ

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวนตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Meliaceae			
<i>Azadirachta indica</i> A. Juss. var. <i>siamensis</i>	ใบ	ใช้ปรุงยาเรีย	-----
Valeton	ราก	-----	แก้ไข้ ทำให้อาเจียน
สะเดาขม	เปลือก	-----	แก้ท้องเดิน แก้บิดมกเลือด
	ก้านใบ	-----	แก้ไข้
	ใบและเมล็ด	-----	ฆ่าแมลง
	ดอก	-----	บำรุงธาตุ
	ผล	-----	แก้ปัสสาวะพิการ แก้ริดสีดวง ถ่ายพยาธิ
	น้ำมันจากเมล็ด	-----	รักษาอาการเรื้อรัง ฝีพิษ ไรต์ โรคเรื้อน และโรคผิวหนังอื่นๆ
	๕		๕
วงศ์ Menispermaceae			
<i>Arcangelisia flava</i> (L.) Merr.	ต้น	ปวดหลัง ปวดเอว ปวดเส้น ไม้	-----
ขมิ้นเครือ	ใบ	-----	ตำพอกแกงหรือรอนลาว พอกฝี น้ำต้มใบกินเป็นยาขับพยาธิ
			ตัวคืด ในอุ้ง
	๕		1
<i>Cissampelos pareira</i>	ราก	ต้มแก้ไข้มาลาเรีย แก้พิษงู	-----
Linn. var. <i>hirsutus</i> (Buch.ex.DC) Forman	ใบ	ตำพอกแก้ริบ พอกฝี ต้มกินแก้ร้อนใน คลายเคือง	แก้ปวดท้อง ท้องเสีย ขับพยาธิหว่าะ แก้ไข้ และขับเสมหะ
เครือหนามน้อย			ใช้แก้หืด
	๓ ๕		๕

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี อำเภอหาดวังคีศ

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Menispermaceae			
<i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels	ราก	มธรัง	แก้พิษเมือเมา แก้เมาเหล้า แก้ไข้ แก้โรคหัวใจ
เถาข่านาง	ลำต้นและใบ	ยขับดีดเชื้อบูรุษ หนองใน	ใช้เป็นยาแก้พิษ ดีพิการ แก้ร้อนในกระหายน้ำ
	เถา	๔	บำรุงธาตุ เป็นยาระบาย และแก้ริดสีดวงทวาร
			6 33 51 53
<i>Tinospora crispa</i> (L.) Miers ex Hook.f. & Thomson	ราก เถา	ตัดป้าง ใช้ย่าง ใช้มาลาเรีย ไต	แก้ไข้เหนือ ใช้สันนิบาต แก้ไข้พิษ ใช้จับสัน ตับพิษร้อน
บอระเพ็ด			งอนพิษไข้ แก้ไข้กาฬ บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ แก้เลือดพิการ
	ทั้ง 5	ปวดหลัง ปวดเอว ปวดเส้น	แก้ร้อนในกระหายน้ำ
			แก้ รกชึ่ง เป็นยาอายุวัฒนะ แก้ไข้ปวดศีรษะ
			รพ.พหุ วิทยาลัยการสัตวแพทยศาสตร์ วิทยาลัยการ
			ความร้ชง ๑๑ ดีพิการ
วงศ์ Moraceae			40 50 53 60 62
<i>Artocarpus integer</i> Merr.	แก่น	ใช้เส้น	
ขนุนละมุด		๓	

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Moraceae			
<i>Artocarpus lacucha</i> Roxb.	แก่น	ขี้เหล็กยพยาริได้เดือน	ขับพยาธิตัวตืด พยาริได้เดือน แก่นต้น แก่น เสนเอ็นพิการ แก่นขี้ ละลายเลือด
มะหาด	เปลือก เนื้อไม้	----- -----	ขับพยาธิ ขับพยาธิ แก่นต้น และแก้มูกเลือด
		๕	53
<i>Ficus benjanina</i> L.	ราก	เรียกน้ำมัน	ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ แก้กษัย แก้ไตพิการ
ไทรช้อย	เปลือก	-----	สมานแผล แก้ไข้ช้อยพัง แก้บวม แก้ตีบพิการ ฟกช้ำ มะเร็ง
	น้ำยาง	-----	แก้ท้องอืด แก้บวม
	ดอก	-----	ขับพยาธิ
	ทั้ง 5	-----	
		๖ ๗ ๑๐	53
<i>Ficus foveolata</i> Wall.	เถา	อัมพฤกษ์ อัมพาต นกเขาไม่ขัน	บำรุงกำลัง บำรุงกำหนัด ขับน้ำย่อย แก้ปวดหลัง แก้ปวดหัว
ม้ากระต๊อบโรง	เนื้อไม้	-----	บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง
	ทั้งต้น	-----	
		๑	47 51 53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จ.ฉะเชิงเทรา

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Moraceae			
<i>Ficus heterophylla</i> L.f.	ราก	-----	แก้ไอ
สลัดน้ำ	ใบ	แก้ช้ำท้อง มวนท้อง	แก้บิด
		๓	4
<i>Ficus pumila</i> L.	เถา	เบาหวาน	-----
ลิ้นเตี	ราก	-----	แก้บิด ริดสีดวงทวาร ท่อน้ำนมอักเสบ การหย่อนสมรรถภาพทางเพศ ประจำเดือนไม่ปกติ ปัสสาวะลำบาก ปวดตามข้อและตามกล้ามเนื้อ ปวดเอว ปวดในกระดูก โรคผิวหนังชนิดเป็นตุ่มแดง
	ต้นอ่อน	-----	แก้ริดสีดวงทวาร
	ลำต้น ขาง	-----	ขากะสุน ขำบูรงกำลัง ยาถ่ายพยาธิในลำไส้ แก้ไข้ ลดบวม
	ลำต้น ใบ	-----	ยาพอกบรรเทาโรคริดสีดวงทวาร
	ผล	-----	แก้พิษนอง แก้โรคหืด เจริญคอ และใช้ช้ออีกเสบ แก้ปัสสาวะเป็นเลือด ริดสีดวง
	ผล ใบ	-----	คั้นกินบรรเทาโรคไข้เลือด
		๖ ๗ ๑๐	แก้โรคมะเร็ง

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จันแฉดควมวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Moraceae			
<i>Strobilus asper</i> Lour.	เปลือก เนื้อไม้		แก้บิด ท้องเสีย ปวดฟัน เหงือกบวม รามะนาด กษัย
ข่อย	ใบ		ขนาน้ำรับประทานเป็นยาระบายอ่อนๆ แก้ปวดประจำเดือน
	เมล็ด		ฆ่าเชื้อในช่องปากและทางเดินอาหาร เป็นยาอายุวัฒนะ
	ต้น กิ่ง	มะเร็ง	บำรุงธาตุ ขับลมในลำไส้
		๔	----- ๑ 23 46 50 53
วงศ์ Moringaceae			
<i>Moringa oleifera</i> Lam.	เปลือก	กระดุกหัก แผลสด บวดเซ้า	ใช้ผสมใบเอื่อ ใช้พอกแผลห้ามเลือด
มะรุม	ใบ	-----	ห้ามเลือด ขับน้ำนม ทำให้นอนหลับ เลือดออกตามไรฟัน
	ดอก	-----	ขับน้ำดี ขับปัสสาวะ แก้ไข้ กระตุ้นกำหนัด
	ผล	-----	บำรุงกำลัง รักษาริดสีดวง
	เมล็ด	-----	แก้ปวดคอบริเวณ
		๖ ๗ ๑๐	บำรุงกำลัง รักษาริดสีดวง แก้โรครัดเบา แก้โรครัดบวม
			แก้ปวดคอบริเวณ
			56 53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๖ ชนิด

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Musaceae			
<i>Musa sapientum</i> L.	หน่อ	-----	ขับปัสสาวะ
กล้วยน้ำว้า	ผล	-----	ผลดิบ แก้อาการท้องเดิน โรคกระเพาะ ผลสุกช่วยระบาย ยาอายุวัฒนะ
	หัวปลี	-----	เพิ่มน้ำนม ลดน้ำตาลในเลือด
	ยางกล้วย	-----	ห้ามเลือด รักษาแผลสด
	ใบแห้ง	ประคอง สายตาแดง ไล่ตามทุ่ง อีสุกอีใส	-----
		๔	๕
วงศ์ Myristicaceae			
<i>Myristica fragrans</i> Hout.	แก่น	-----	ลดไข้ บำรุงตับและปอด
จันทน์เทศ	ผล	ท้องผูก	บำรุงกำลัง ขับลม แก้ปวดมดลูก แก้ท้องร่วง ชาติพิการ
	ดอก	ท้องผูก	บำรุงโลหิต
		b ๗ ๑๐	9

ตารางที่ 1 พิษสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Myrsinaceae			
<i>Ardisia polycephala</i> .	รากและลำต้น	กระตุกหูก แผลสด ปวดเข่า	แก้ลมโรคละหนองใน พอกปิดแผล
พื้งกาสา	ใบ	-----	ถอนพิษ แก้โรคผิวหนัง โรคเรื้อน
	ดอก	-----	แก้โรคตับพิการ แก้ท้องเสีย แก้ไอ แก้ลม
	เมล็ดและผล	เข้ายาแก้ลมขับเลือดเป็นก้อนในท้อง	ฆ่าเชื้อโรค แก้พยาธิ
		b ๗ ๑๐	แก้ลมพิษ แก้ไข้ แก้ท้องเสีย แก้ซางงโมย
			๙ 51 53 62
วงศ์ Myrtaceae			
<i>Syzygium aromaticum</i> Merr.&L.M.Perry	ดอก ผล	ท้องผูก เข้ายาขับเลือด	แก้ลมพิษ แก้ไอ แก้ท้องและแน่นจุกเสียด แก้
กานพลู			อุจจาระพิการ แก้โรคเหน็บชา แก้หืด แก้ไอ แก้หน้าเหลืองเสีย
			แก้เลือดเสีย ขับน้ำคาวปลา แก้ลม แก้ธาตุพิการ บำรุงธาตุ
			ขับเสมหะ ขับเสมหะได้ ขับน้ำนม ขับน้ำดี
	เปลือก	-----	แก้ลม อุบธาตุ
		b ๗ ๘ ๑๐	53 60 61 62
<i>Syzygium cumini</i> (L.) Skeels	เปลือกต้น	สมานแผล	ต้มน้ำดื่มแก้บิด อมแก้ปวดเมื่อย
หว่า	ผล	-----	ผลดิบแก้ท้องเสีย ผลสุกใช้ทาแก้รังแค
	เมล็ด	-----	ต้มน้ำดื่มน้ำในเลือด แก้ท้องเสีย ถอนพิษจากเมล็ดแสลงใจ
			38

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Nelumbonaceae			
<i>Nelumbo nucifera</i> Gaertn.	เกสร	-----	ยาบำรุงหัวใจ เข้ายาหอม ยาลม
บัวหลวง	เหง้า	-----	แก้อาการท้องร่วงในเด็ก แก้อาการเมาเห็ด
	ต้บัว	-----	ช่วยขยายหลอดเลือดที่ไปเลี้ยงหัวใจ
	ก้านใบ	แก้อาการโรคลม	-----
	๕		38
วงศ์ Nymphaeaceae			
<i>Nymphaea pubescens</i> Willd.	ก้านใบ	แก้อาการโรคลม	-----
บัวสาย	ก้านดอก	-----	แก้ท้องเสีย
		๕	38
วงศ์ Ochnaceae			
<i>Ochna integerrima</i> (Lour.) Merr.	ใบและกิ่ง	โรคลม	-----
ก้านช้างสารบ้าน	ราก	-----	ขับพยาธิ แก้ไข้เหลืองเสี
		๕	38

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Pedaliaceae			
<i>Sesamum indicum</i> L.= <i>S. orientale</i> L.	ใบ	-----	ทำให้ผมดำ รักษาโรคหู
๙1	เมล็ด	ท้องผูก	บำรุงกำลัง บำรุงเส้นเอ็น ทำให้ร่างกายอ่อน เป็นยาระบาย
	น้ำมันงา	-----	อ่อนๆ ขับปัสสาวะ รักษาโรคผิวหนัง ใส่บาดแผล แก้เก็ดลัดขัดขอก ลดอาการอักเสบ บำรุงผิวให้นุ่ม และชุ่มชื้น
๙2		๖ ๗ ๑๐	
วงศ์ Piperaceae			
<i>Piper betle</i> L.	ใบ	ใช้มาลาเรีย สุ่วัด เริ่ม ขี้มดหมา ของ	แก้ปวดฟัน รำมะนาด ตับกลืนปาก ขับลมในลำไส้ แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ (๑)ปวดท้อง แก้ท้องเสีย แก้ปวดบวมพช้ำ กลาก น้ำ กัดฟัน แก้ลมพิษ แก้อาการอักเสบของเยื่อจมูก และแก้เจ็บเข็บ
พญ	ลูก	เข้ายามะเร็ง	-----
		๒ ๕ ๕	53
<i>Piper interruptum</i> Opiz	ราก	-----	แก้ไข้ แก้หืด แก้จุกเสียด
สะค้าน	เถา	มะเว้ง บำรุงธาตุ ขับลม แก้ลมในกองธาตุ	บำรุงกำลัง ขับลมในลำไส้ แก้อาการเกร็ง ขับลม
	ใบ	บำรุงธาตุ ขับลม แก้ลมในกองธาตุ	ลำไส้ แก้จุกเสียด (๑)รักษาพิษ
	ดอก	-----	แก้ลมปัตคาด แก้ลมอันหมอน
	ผล	-----	บำรุงธาตุ
		๓ ๖ ๗ ๕ ๑๐	๕3

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Piperaceae			
<i>Piper nigrum</i> L.	ราก	-----	รสร้อน ขับลมในไส้ แก้ปวดท้อง
พริกไทย	เถา	-----	รสร้อน ขับลมในท้อง ขับเสมหะ
	ใบ	-----	รสเค็ร้อน แก้ปวดมวนในท้อง แก้ลมจุกเสียด
	ดอก	-----	รสร้อน แก้ตาแดงเนื่องจกความดันโลหิตสูง
	ผล	วิเศษคาวระดูขาว ไมเกรน เข้ายแก้โลหิตทั้งรัง	ขับลม แก้ท้องอืด บำรุงธาตุ ช่วยเจริญอาหาร
			ขับเหงื่อ ขับเสมหะ ขับปัสสาวะ และกระตุ้นประสาท แก้ปวดตามข้อ

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จันทนครมวงส์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Piperaceae			
<i>Piper retrofractum</i> Vahl	ราก	รังนกขาว มะเร็ง	รักษาโรคหืด ขับเสมหะ และแก้ปวดท้อง
ดีปลี	เถา	โรคผิวหนัง	แก้หืด ไอ แก้ลมวิงเวียน บำรุงธาตุแก้ปวดเมื่อย แก้ปวดฟัน แก้ปวดท้อง รักษาโรคผิวหนัง กลาก เกลื้อน เจริญอาหาร
	ใบ	-----	ลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อเรียบ
	ผล (ดอก)	-----	แก้เส้นสุมนา
		-----	แก้อาการท้องขึ้น ท้องอืดเพื่อ ขับลม แก้คลื่นไส้ อาเจียน ขับเสมหะ บำรุงร่างกาย แก้หืด ไอ แก้หลอดลมอักเสบ ขับพยาธิ
		๑ ๓ ๖ ๗ ๘ ๑๐	ใบมะม่วง (๑) ปวดกล้ามเนื้อ รักษาอาการอักเสบ
<i>Piper sarmentosum</i> Roxb. ex Hunter	ราก	ไข่เส้น มะเร็ง	บำรุงธาตุ แก้เมื่อยขบ
ชะพุด	รากและลำต้น	-----	แก้ปัสสาวะรดที่นอน
	ใบ	-----	ลดน้ำตาลในเลือด ช่วยเจริญอาหาร ทำให้เลือดลมชาน
	ผล	เข้ายาขับประจำเดือนเมื่อกลดบุตร ขับระดู	ช่วยย่อยชงข้าว
	ทั้ง 5	-----	ขับเสมหะ ขับเลือดแก้ปวดท้อง
		๖ ๗ ๘ ๑๐	53

ตารางที่ 1 พิษสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จ.แแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Poaceae			
<i>Chrysopogon aciculatus</i> (Retz.) Trin.	ราก	-----	นำต้มกินแก้ท้องเสีย
หญ้าเจ้าชู้	ต้น	แก้ไข้ปัด คุม ไสย	ต้มดื่มขับปัสสาวะ ดอนพิษบางชนิด แก้จากต้นกินแก้ปวดข้อ
	เมล็ด	-----	ใช้ขับพยาธิตัวกลม
		๕	2
<i>Cymbopogon citrates</i> Stapf.	ต้น	-----	ขี้มอม ขับเหงื่อ ทำให้กล้ามเนื้อคลายตัว แก้อาเจียน
ตะไคร้บ้าน	เหง้า	-----	แก้ประจำเดือน ไม่ปกติ
	น้ำมัน	-----	ทาแก้ปวดเมื่อย นำเชื้อมาและแบคทีเรีย
	ใบ	ถูกระคบ	32
		๑	-----
<i>Eragrostis diptachnoides</i> (Steud.) Stapf		แก้ปวด	-----
<i>Ischaenum barbatum</i> Retz.		๒	-----
หญ้าหาว		แสดงอาหาร	-----
<i>Imperata cylindrica</i> (L.) P.Beauv.	ราก	-----	ขับปัสสาวะ แก้ไอ กระเพรา ปัสสาวะอักเสบ ปัสสาวะแดง
หญ้าคา	รากและเหง้า	-----	บำรุงไต ขับระดูขาว
		๔	53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จานเนกตมวงษ์ที่

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Poaceae			
<i>Panicum repens</i> L.	หัว	เบงหวาน	ยาขับเบา แก้ไข้พิษ ไข้กาฬ
หญ้าชันภาค		๒ ๗ ๑๐	28
<i>Saccharum officinarum</i> L.	ต้น	เขยือติ(ชาง) บำรุงเลือดสตรี ใช้ใบต้กับ	ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ หนองใน ขับน้ำ
อ้อยดำ		๑ ๕	56
<i>Vetiveria zizanioides</i> (Linn.) Nash ex	ทั้ง	หัวใจ ตัดไขมัน	-----
Small	ราก	-----	ขับลมในลำไส้ แก้ปวดท้อง จุกเสียด ท้องอืด และขับปัสสาวะ
เผือกหอม		๓ ๖ ๗ ๑๐	53
วงศ์ Polygodineae			
<i>Pyrosia pilosclloides</i> (Linn) Price	ใบ	งูสวัด ใพลามทุ่ง อีลุ๊กไอโซ เริ่ม ปวดแสบปวดร้อน	-----
เฟิร์น ไข่เป็ด		ผสมกับ ไข่ขาว พอกบริเวณที่ปวด	
		๕	
วงศ์ Rhamnaceae			
<i>Ziziphus attoyoensis</i> Pierre	เนื้อไม้ เปลือก	-----	รสฝาดมีเนื้อร้อน รุ่งกำลัง เจริญอาหาร
กำลังเสือโคร่ง			บำรุงเส้นเอ็นให้แข็งแรง บำรุงธาตุ แก้ปวดเมื่อยตาม
	ทั้งต้น	แก้ลมพิษไม่ขึ้น	ร่างกาย
		๕	-----
			11 50 51 53

ตารางที่ 1. พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดอินทบุรี จ. นครนายก

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Rosaceae			
<i>Eriobotrya bengalensis</i> (Roxb.) Hook.f.	แก่น	ใบเส้น	-----
forma bengalensis		๗	
ตะเกรรา			
วงศ์ Rubiaceae			
<i>Hydrophytum formicarum</i> Jack	หัว	มะเร็ง (เมล็ด) เต้านม คอตัน เช่น ทอมซิล	รสเมา บำรุงหัวใจ ขับพิษจ্বর ขับพยาธิ แก้พิษในข้อในกระดูก
หัวร้อยรู			แก้พิษประคด แก้ปวดข้อเข้า ข้อเท้าบวม รักษา มะเร็ง
			18 47 51 53
		๔ ๕	
<i>Ixora lobbiai</i> King & Gamble	ราก	งูกัด	ขับลมระ แก้กักตา แก้บวม แก้โรคลตา แก้ท้องเสีย ช่วยเจริญ
เข็มแดง			อาหารแก้ปวดประสาท บำรุงไฟธาตุ
			ช่วยเจริญอาหารแก้ปวดประสาท แก้บิด แก้ท้องเสีย
			53
		๑ ๕ ๖ ๗ ๘ ๑๐	-----
<i>Lasianthus puberulus</i> Craib	เถา	ไข่เส้น	
กำลังเจ็ดข้างสา		๓	

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จันทกมลวงษ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Rubiaceae			
<i>Morinda citrifolia</i> L.	ราก	-----	ระบายท้อง แก้กษัย
ขมิ้น	ใบ	ถูกประคบ	แก้ท้องร่วง แก้ปวดตามข้อ แก้ไข้ บำรุงธาตุ
	ผลดิบ	-----	ขับโลหิตระดู ขับเลือดลม แก้ลมวิงเวียน
			แก้คลื่นไส้อาเจียน แก้เหงือกบวม
			และความคุ้มครองการทำงานของร่างกายให้เป็นปกติ
		๑	53
<i>Tarenna collinsiae</i> Craib	ราก	ใช้เส้น	แก้เจ็บตา ขับเสมหะ แก้บวม ช่วยเจริญอาหาร แก้ท้องเสีย และ
เข็มขาว	ใบ	-----	บำรุงหัวใจ
	ดอก	-----	ขับพยาธิ
		๓	แก้คลื่นไส้
			53
วงศ์ Rutaceae			
<i>Acronychia pedunculata</i> (L.) Miq.	ราก	เขี้ยวรักษาอาการแสดงอาหาร	แก้ปวดท้อง ไข้เบื้องต้น
มะยมป่า	เปลือก	ตำกับเหล้าทาแก้คันตามผิวหนัง	ผสมเนื้อมะพร้าวเอ๊ก ให้นำมันชันตำทาแก้คัน รักษากลาก
	ใบ	-----	เกล็ดปลา
	ใบและผล	-----	มีน้ำมันหอมระเหย ผสมน้ำอาบ
			ประคบลดอาการปวดเมื่อย
		๔	53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๓๖ ชนิด

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Rutaceae			
<i>Atalantia monophylla</i> (DC.) Correa	ใบ	-----	แก้จุกเสียด แก้ท้องเสีย และรักษาโรคผิวหนัง
มะนาวผี	ผล	ถอนหนามตำ	รักษาโรคในทางเดินหายใจ
		๕	53
<i>Citrus aurantifolia</i> (Christm.) Swingle	ราก	-----	แก้ไข้ ดอนพิษ แก้ไข้กลับ ใช้ตำ แก้ปวดฝี
มะนาว	ใบ	ตุบประคบ ส้มแดงเมดูนา	กัดฟอกสมหะ ฟอกประจําจำเดือนสตรี
	ผล	ตุบประคบ ส้มแดงเมดูนา น้ำจิ้มย	ขับสมหะ แก้ไอ ฟอกโลหิต แก้เลือดออกตามไรฟัน แก้พิษไข้
		๑ ๕	วิชา นางนาคี
			9 23 40 50 53 62
<i>Citrus hystrix</i> DC.	ราก	-----	ระคายเคือง แก้ไข้กำเอา ดอนพิษผัดสำแดง แก้ลมจุกเสียด แก้
มะกรูด	ใบ	ตุบประคบ ส้มแดงเมดูนา	พิษไข้ แก้ไข้ แก้เสมหะเป็น โทษ
	ผล	ตุบประคบ ส้มแดงเมดูนา	แก้ไข้ แก้พิษไข้ แก้เป็น โโลหิต แก้ไข้ใน
			รสปรวิขร แก้สมหะในคอ แก้กลิ่นสาบเหม็นขี้ว กัดเถาตามในท้อง
			แก้ระดูเสีย ฟอกโลหิตระดู ขับลมแก้กันสีรณะ แก้ปวดท้อง
			ขับขี้เทาในเด็ก
		๑	28 50 53 62

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Rutaceae			
<i>Clausena excavata</i> Burm.F.	เปลือก	แก้พิษงู	ต้านอาการปวดและอักเสบ
สันไม้สาก	ใบ หรือ ทั้ง 5	-----	แก้ไข้มาลาเรีย วัณโรค ฆ่าเชื้อโรค
		บ ๗ ๑๐	รักษาโรคยอดสี โรคผิวหนัง ห้ามเลือด
			50 53
<i>Glycosmis pentaphylla</i> (Retz) DC.	ดอก	-----	รสเมาร้อนแก้หืด
เขยตาย	เปลือกคั้น	รักษาแผลที่ตนเอง	รสเมาร้อน ขับน้ำนม รักษาฝีทั้งภายนอกและภายใน
	ราก	งูกัด แก้คัน ถังนพิษสัตว์	รสเมาร้อน ขับน้ำนม รักษาฝีทั้งภายใน และภายนอก
		๕ บ ๗ ๕ ๑๐	แก้พิษงู (๑) ใช้กาฬ แก้โรคผิวหนังพุพอง ขับน้ำนม
			46 ๕0 53 ๕2
<i>Luvunga scandens</i> (Roxb.) Buch.-Ham.		ไข่เต่า	-----
ช้างงาเดียว		๓	
<i>Naringi crenulata</i> (Roxb.) Nicolson	แก่น	มะเร็ง(มะเร็ง) เต้านม คอติน เช่น สวมขีด	แก้โลหิตพิการ แก้กษัย
= <i>Hesperethusa crenulata</i> (Roxb.) Roem.	ใบ	-----	แก้ลมบ้าหมู
พญา	ผล	-----	เป็นยาบำรุง
	เปลือกและเนื้อ	-----	เป็นเครื่องหอมประพรมเสื้อผ้า
	ไม้	๕	53

ตารางที่ 1 พิษสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จันทนาคณวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Salvadoraceae			
<i>Azima sarmentosa</i> (Blume) Benth.	ราก	ร้อนใน ใช้ต้ดตำแดง ตำแดงเมดูนา	-----
หนามพุงดอ			
วงศ์ Santalaceae			
<i>Knema globularia</i> Warb.	ลำต้น	ดื่มสุรารวมกับรสสุคนธ์แดง คมพิสอ และรวก	คัมน์าคัมเป็นยาระงับปวด
เหมือดคน มะไฟแระด	แก่น	สีพื้นคนหา แก้ไข้ปวดเส้น คลายเส้น	-----
	ใบ	คัมน์าคัมเป็นยาระงับปวด	เป็นพิษ ทำให้อาเจียนและอาจถึงตาย
		๕	11
วงศ์ Sapindaceae			
<i>Allophylus cobbe</i> (L.) Raeusch.	ราก	เข้ายารักษาอาการแสดงเอมหาร	ขับปัสสาวะ แก้เส้นเอ็นพิการ บำรุงเส้นเอ็น
ต่อไข่	รากและลำต้น	-----	บำรุงเลือดและคัมน์าคาวปลาหลังอยู่ไฟ
	ใบ	-----	แก้หวัดคัดจมูกในเด็ก
	ทั้ง 5	-----	แก้ไข้จับสัส
		๔	53

ตารางที่ 1 พิษมูลไพเราะที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดอินทบุรี จ. นครสวรรค์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Sapindaceae			
<i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb) Leenh.	ราก	แสดงอาหาร อาหารเป็นพิษ	แก้พิษฝีภายใน แก้ไข้ แก้ปวดศีรษะ รักษาโรคผิวหนังคันคัน
มะหาด	เปลือก	-----	สมานแผล แก้บิดมูกเลือด
	ผล	-----	บำรุงกำลัง
	เมล็ด	-----	แก้ไอ หอบ ไข้ซางเด็ก และ ไอกรน
	๒	๒	53
<i>Sapindus rarak</i> DC.	ผล	หัด ขางหัด หอม	ขับพิษทั้งปวง ขับพิษร้อนภายใน แก้ไข้ แก้หอบหืด รักษาโรค
ปะคำตีควาย	เมล็ด	-----	ขับคาง รังแค และชันนะตุ
	ราก	-----	รักษาโรคผิวหนัง
	เปลือก	-----	ขับพยาธิ
	๕	๕	แก้พิษร้อน
			53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวนครบวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Scrophulariaceae			
<i>Scoparia dulcis</i> L.	ราก	แก้ไข้ใน	แก้โรคหัวใจอ่อน แก้ไข้ ขับปัสสาวะ
กัญชาบาก	ลำต้น		บำรุงธาตุ
	ลำต้นและใบ		รักษาโรคเบาหวาน
	ใบ		แก้พิษฝี แก้ไอ รักษาโรคเรื้อน แผลเรื้อรัง แผลสด
	ผล		แก้เหงือกบวม
	ทั้ง 5		แก้ไข้มาลาเรีย แก้ปวดท้อง แก้ท้องเสีย
		๔	53
วงศ์ Selaginellaceae			
<i>Selaginella wallichii</i> (Hook. & Grev.) Spring.		เมือกตาก	
ตีนตุ๊กแก		๕	
วงศ์ Simaroubaceae			
<i>Brucea javanica</i> (L.) Merr.	ราก	แก้บิด	แก้ไข้ แก้ไข้ แก้ปวดกล้ามเนื้อ แก้ไอ
ราชคฤ์	ใบ		แก้รำกกลากเกลื้อน บวมพิษตะขาบและแมงป่อง แก้ลมโต
	ผล		แก้ท้องขึ้น แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ แก้ลมวิงเวียน แก้อาเจียนเป็นเลือด บำรุงน้ำดี แก้ไข้ แก้หวัด
		b ๑๐	53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จันทเขตรวงส์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Simaroubaceae			
<i>Harrisonia perforata</i> (Blanco) Merr.	ราก	ใช้เส้น ปวดหลัง ปวดเอว	แก้ปวด แก้ไข้ แก้บิด แก้ร้อนในกระหายน้ำ
สีพันกันทา	เปลือกราก	-----	รักษาโรคถ้าใส่ แก้บิด
	ลำต้น	-----	แก้บิด แก้ร้อนในกระหายน้ำ
	ใบ	-----	แก้ปวด
	ดอก	-----	แก้พิษแมลงกัดต่อย
		b ๑๐	53
วงศ์ Smilacaceae			
<i>Smilax china</i> L.	หัว	มะเร็ง(มดลูก เต้านม คอตีบเช่น ทอมซิล)	
ข้าวเย็นเหนือ		๕	
<i>Smilax glabra</i> Wall. ex Roxb.	หัว	มะเร็ง(มดลูก เต้านม คอตีบ เช่น ทอมซิล)	
ข้าวเย็นใต้		๕	
วงศ์ Solanaceae			
<i>Datura metel</i> L. var. <i>fastuosa</i>	ผล	โรคผิวหนัง แผลติดเชื้อ	-----
ถ้าโพงกาสลัก	ใบ	-----	แก้ปวดบวมอักเสบ
	ใบและยอด	-----	แก้อาการปวดท้องเกร็ง ช่วยหลอดลม และรักษาหอบหืด
	ดอก	-----	รักษาหอบหืด
	เมล็ด	-----	รักษากลากเกลื้อน ผื่นคัน
		b ๑๐	53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี อำเภอท่าวุ้ง

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Solanaceae			
<i>Datura metel</i> L. var. <i>metel</i>	ผล	สะกดเงินสะกดทอง	-----
ตำโพง	ใบและดอก	-----	มวนบุหรี่สูบแก้หืด
	ใบหรือเมล็ด	-----	ตำแช่กับน้ำมันพืช กรองเอาน้ำมันทาที่ปวดเมื่อย ชัดยอก
		๔ ๖ ๑๐	32
<i>Solanum indicum</i> L.	ราก	ไอ ขับเสมหะ	แก้เสมหะ แก้ไข้ลดไข้หวัด ขับปัสสาวะ ขับลม แก้ไอ แก้คัน
มะแว้งต้น	ผล	เบาหวาน เข้าขาน้ำเสียงแหบ	แก้ไข้สันนิบาต รากต้มขมเปรี้ยว ใช้น้ำแก้อาเจียน ปัสสาวะ แก้ริ้วอาหาร บำรุงน้ำดี
		๖ ๘ ๑๐	9 74 33 40 61

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านพืชจังหวัดจันทบุรี จันทนกวังศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Solanaceae			
<i>Solanum stramonifolium</i> Jacq.	ผล	แก้ไอ ขับเสมหะ	แก้ไข้สันนิบาต กัดพอกเสมหะ กระทุ้งพิษ ดับพิษร้อนภายใน
มะอึ๊ก	ใบ	อะเจ็งตำม	รักษาน้ำ
	ราก	-----	กระทุ้งพิษ ใช้หัวทุกชนิด
	รากหรือผล	-----	ละลายเสมหะ แก้ไอ
	ดอก	-----	รักษานิวหมิง
	เมล็ด	-----	แก้ปวดฟัน
		b ๗ ๕ ๑๐	53
<i>Solanum torvum</i> Sw.			
มะเขือพวง	ผล	ความคันสูง	-----
	ลำต้นและใบ	-----	แก้ไอ ขับเสมหะ บำรุงธาตุ ขับพิษร้อนใน
		๕	53
<i>Solanum trilobatum</i> L.			
มะแว้งเครือ	ราก	ขางชุม ร้อนใน	แก้ไอ ขับเสมหะ บำรุงธาตุ ขับพิษสภาวะ
		เข้ายาบำรุงเลือดสตรี โดยผสมกับสมุนไพรอื่น	-----
		เช่น รากมะรุม	-----
	ผล	ไอ เข้ายาแก้เสียงแหบ	ขามเจริญอาหาร บำรุงไต โรคเบาหวาน แก้ไอ ขับเสมหะ
	ใบ	-----	บำรุงธาตุ แก้ไอ โรค แก้ไอ
		๕ ๘ ๕	38 53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี อำเภอคันทรง

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Stemonaceae <i>Stemona tuberosa</i> Lour. หนอนตาชอก	ราก	มะร็ง(มดลูก เต้านม คอตัน เช่น พองซัส) ๕.๕	แก้ไอ หลอเสียง แก้โรคผิวหนัง ผื่นคันตามร่างกายฆ่าเชื้อ พยาธิภายใน มะเร็งตับ ตับผสมน้ำอาเจียนพอกทาฆ่าเห็ด เหา แมลงหนอนศัตรูพืช 9 23 50 53
วงศ์ Sterculiaceae <i>Abroma augusta</i> (L.) Willd. เทียนดำ	เมล็ด	ท้องผูก/ถ่ายไม่รุ่งเลือด b ๗ ๘ ๑๐	ขับลม ขับเสมหะ แก้ไอเจียน บำรุงเลือด
<i>Helicteres isora</i> L. ปอบิด	ผลแก่ รากและเปลือก ต้น	เบาหวาน ----- ๒	25 แก้ไอ แก้ท้องร่วง บำรุงหรือขับเสมหะ 32
วงศ์ Taccaceae <i>Tacca chantrieri</i> Andre' นระพูสี	เหง้า ทั้ง 5	บำรุงกำลัง บำรุงกำหนัด เลือด ----- ๕	รักษาโรคความดันต่ำ บำรุงกำหนัด บำรุงกำลัง ช่วยเจริญ อาหาร ขับพิษ ใช้ ถัดย้อมย้อมทั้งปวง แก้คันคัน 53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Thymelaeaceae			
<i>Aquilaria malaccensis</i> Lam.	แก่น	สมุกเสียด บำรุงหัวใจ ปวดท้อง	รสหอมสุขุม บำรุง โลหิต แก้ตับปอดพิการ แก้ไข้เพื่อเสมหะและลม แก้ลมวิงเวียน บำรุงโลหิตในหัวใจ แก้ปวดข้อ ต้มดื่มแก้ร้อนใน
		๙	9 51 53
วงศ์ Tiliaceae			
<i>Microcos tomentosa</i> Sin.	ราก	เขี้ยวรักษาอาการเสลงอาหาร	-----
ไม้เลื้อย	แก่น	-----	ค้อนแก่น โคมกหลวง ลำต้นก้านพวงจืดขึ้น ลำต้นสุกขาว ลำต้น พลงแห้งเสียด แก่นจําปา และลำต้นคํารอก ต้มดื่ม แก้หืด
		๔	๗
วงศ์ Verbenaceae			
<i>Clerodendrum paniculatum</i> L. var.	เหง้า	-----	แก้ปวดท้อง ขับลม ขับเสมหะ
<i>paniculatum</i>	ดอก	-----	แก้พิษสัตว์กัดต่อยและพิษที่เกิดจากการติดเชื้อ แก้ตกเลือด
นมสวรรค์	ต้น	-----	แก้พิษฝีดาษ
	ทั้ง 5	ใช้เนื้อขาว ตำแดงเมดูนา	แก้พิษฝีดาษ
		๓	46 50 53 62

ตารางที่ 1 พิษสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จําแนกตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Verbenaceae			
<i>Clerodendrum petasites</i> (Lour.) S. Moore	ราก	ใช้เส้น	เป็นยาแก้พิษไข้ พิษกาฬ ลดความร้อนในร่างกาย กระทุ้งพิษไข้หวัด เป็นยาขับพิษไข้ ทุกชนิด เป็นยาแก้แพ้ อักเสบ ปวดลม พิษฝี แมลงสัตว์กัดต่อย แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้อาเจียน ท้องอืด
	ต้น	แก้ไข้	แก้ปวดเมื่อย ขับพิษไข้ทุกชนิด แก้ร้อนใน
		๓ ๕	28 51 53 62
<i>Clerodendrum petasites</i> (Lour.) S. Moore	ราก	ใช้เส้น	เป็นยาแก้พิษไข้ พิษกาฬ ลดความร้อนในร่างกาย กระทุ้งพิษไข้หวัด เป็นยาขับพิษไข้ ทุกชนิด เป็นยาแก้แพ้ อักเสบ ปวดลม พิษฝี แมลงสัตว์กัดต่อย แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้อาเจียน ท้องอืด
แก้ชวยมอม	ต้น	แก้ไข้	แก้ปวดเมื่อย ขับพิษไข้ทุกชนิด แก้ร้อนใน
		๓ ๕	28 51 53 62
<i>Vitex trifolia</i> L.	รากและใบ	ใช้เส้น ใช้ปวดเส้น	แก้ไข้ ขับเอ็งเง
คนทีสอ	ใบ	เข้ายาแก้ปวดท้อง เลือดคอกที่อวัยวะเพศ	ขับเสมหะ
	ผล	แก้หอบหืด
		๔ ๘	53

มหาวิทยาลัยบูรพา

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี จำนวนตามวงศ์

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาเภสัช
วงศ์ Verbenaceae <i>Volkameria fragrans</i> Vent. นางแย้ม	ราก	ใบทั้งงาน	ขับปัสสาวะ แก้โรคไตพิการ แก้ปวดข้อ แก้เหน็บชา แก้ตาใส อีกเสบ แก้พิษฝ้ายใน ขับระดูขาว แก้ริดสีดวงทวาร แก้กระตุกสันหลังอีกเสบเรื้อรัง แก้โรค ผิวหนัง แก้แผลผื่นคัน
วงศ์ Vitaceae <i>Cissus quadrangularis</i> L. ว่านเพชรสังฆาต	ใบ เตา	b ๗ ๑๐ ริดสีดวง	9 23 50 62 มีรสขมเย็น กินเอาน้ำต้มแก้โรคลักปิดลักเปิด แก้ประจำเดือนไม่ปกติ แก้ริดสีดวงทวาร แก้กระตุกสันหลัง ขับลมในลำไส้
วงศ์ Zingiberaceae <i>Alpinia galanga</i> (L.) Willd. ข่าตาแดง	เหง้า	b ๗ ๑๐ กระตุกหัก แผลสด ปวดเข่า	ขับลมและอาหารขี้สาคู แก้หลอดลมอักเสบ รักษาโรควิวหนังจาก เชื้อรา ผสม เกลือ แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ขับลม ช่วยเจริญ อาหาร แก้ปวดฟัน แก้ฟกชวม แก้ท้องเสีย รักษากลากเกลื้อน แก้เหน็บชา
<i>Amomum biflorum</i> Jack แว้งน	เหง้า	b ๗ ๑๐ แสดงอาหาร	53 ขับลมในลำไส้ ช่วยย่อยอาหารและแก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ
		๒	53

ตารางที่ 1 พืชสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี อำเภอตาบึงหวัง

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Zingiberaceae			
<i>Amomum testaceum</i> Ridl.	เมล็ดแห้ง	ท้องผูก	ขับลม ขับเสมหะ
กระวาน	ราก	-----	ฟอกเลือด ขับเลือดเน่าเสีย
	เหง้า	หยาบ ขับเลือด ครอบฟันในมดลูก	ขับพยาธิ
	ดอก	-----	แก้ตาเจ็บ ตาแดง ตาฝ้า
	หน่ออ่อน	-----	เป็นอาหาร
		๓ ๖ ๗ ๘ ๑๐	53
<i>Curcuma longa</i> L.	เหง้า	กระเพาะ ขับลม สวมแผล	แก้โรคผิวหนัง แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ และแผลในกระเพาะ
ขมิ้นชัน			อาหาร แก้ตามวม ตาแดง ตดการอักเสบ แก้ท้องร่วง แก้บิด แก้
			ปวดท้องในเด็ก
		๖ ๗ ๘ ๑๐	9 40 50 6
<i>Curcuma xanthorrhiza</i> Roxb.	เหง้า	รักษามดลูก ขับเลือด ขับน้ำคาวปลา ขับริดสีดวง	ขัดกล้ามเนื้อให้ชุ่ม แก้ลมคุดคู้ แก้ประจำเดือนมาไม่ปกติ
ว่านขมิ้นคุดคู้			แก้ธาตุพิการ ท้องอืด แก้ริดสีดวงทวาร แก้ไข้เลือดออก
			เป็นยแก้ไอ แก้กระเพาะอาหาร ถ้าได้ แก้โรคมะเร็งและมี
			ภายในต่างๆ
		๖ ๗ ๑๐	18 50 53
<i>Kaempferia galanga</i> L.	เหง้า	เบาหวาน หัวใจ ตดไขมัน	แก้โลหิตเป็นพิษ แก้หวัดคัดจมูก ขับลมในลำไส้ แก้กำเดา สาร
เปราะหอม			สกัดแก้อาการปวดท้องรักษาโรคลมชักนอนสะดุ้งผวา
		๖ ๗ ๑๐	53

ตารางที่ 1 พิษสมุนไพรที่สำรวจพบจากแพทย์พื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี อำเภอท่าวุ้ง

ชื่อวิทยาศาสตร์	ส่วนที่ใช้	ข้อมูลสรรพคุณจากแพทย์พื้นบ้าน	ข้อมูลสรรพคุณทางยาจากเอกสาร
วงศ์ Zingiberaceae			
<i>Curcuma zedoaria</i> (Berg.) Roscoe	เหง้า	ถูกประคบอัมพฤกษ์ ขับน้ำคาวปลา มดงพิษภายใน บอดไส้ได้ดับ) ตัดป้าง ไข้ป้าง ต้มน้ำปรุงเลือด	เป็นยาระบาย แก้ท้องร่วง อาเจียน สมานแผล รักษาฝี รักษา อาการปวดลม แก้ไข้ ขับปัสสาวะ ขับระดูขาว ขับเสมหะ แก้มะเร็งลาม แก้ปวดท้อง บำรุงกำลัง ขับปัสสาวะ แก้บวมช้ำ
	ใบ	-----	9 28 50 51 53
<i>Kaempferia galanga</i> L.	เหง้า	เมฆหวาน หัวใจสดไขมัน	แก้โลหิตเป็นพิษ แก้หวัดคัดจมูก ขับลมในลำไส้ แก้ก้นดำ สาร พัดแก้อาการปวดท้องรักษาโรคเค้นอนสะดุ้งผวา
		๑ ๒ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐	53
<i>Zingiber cassumunar</i> Roxb.	เหง้า	ริดสีดวง ระดูขาว ถูกประคบอัมพฤกษ์ กระดูกหัก	แก้ปวดท้อง ร้องผูก จุกเสียด ปวดลม รักษาโรคหืด แก้บิด
พลู		แผลสด ไมเกรน ขับน้ำคาวปลาเข้า เชื้อยา	แก้คลื่นไส้อาเจียน
	ใบ	บำรุงเลือด	ผิวพรรณ ขับน้ำคาวปลา ขับระดูขับระดูขาว
		-----	แก้ร้อนเนื้อร้อนหัว แก้ปวดเมื่อยตามร่างกาย
		๑ ๖ ๗ ๘ ๑๐	9 40 50 59 60 61 62
<i>Zingiber officinale</i> Roscoe	เหง้า	ริดสีดวง ระดูขาว ถูกประคบอัมพฤกษ์ กระดูกหัก	ขับลม ช่วยเจริญอาหาร แก้คลื่นไส้ อาเจียน แก้ปวดท้อง แก้ไอ
ขิง		แผลสด ไมเกรน ขับน้ำคาวปลาเข้า	ขับเสมหะ ขับเหงื่อ ขับน้ำนมแก้หอบหืด เพิ่มภูมิคุ้มกัน กระตุ้นการออกของเส้นผม ทำให้ความจำดีขึ้น
		๑ ๖ ๗ ๑๐	9 33 50 51 53 62

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

จากการสำรวจการใช้พืชสมุนไพรเพื่อรักษาโรคต่าง ๆ ของแพทย์พื้นบ้าน ในจังหวัดจันทบุรี โดยการสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านจำนวน 10 คน เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่ใช้ ส่วนที่นำมาใช้รวมทั้งชื่อพื้นเมือง แล้วนำตัวอย่างพืชมาศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ตรวจสอบพืชด้วยรูปวิธานและเปรียบเทียบ เปรียบเทียบตัวอย่างต้นแบบที่หอพรรณไม้ กอปรไปไม้ รวบรวมสมุนไพรได้ทั้งหมด 219 ชนิดใน 83 วงศ์ การใช้สมุนไพรมีทั้งใช้เดี่ยว ๆ และการชงชา โดยวงศ์ที่มีสมาชิกมากที่สุด 3 วงศ์แรกเรียงตามลำดับมากไปน้อย คือ วงศ์ Fabaceae (รวมทุกวงศ์ย่อย) 16 ชนิด วงศ์ Asteraceae จำนวน 11 ชนิด และ Euphobiaceae จำนวน 10 ชนิด

ลักษณะภูมิประเทศของจันทบุรีเอื้อต่อการใช้สมุนไพรรักษาโรคมก สมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้รักษาส่วนใหญ่ได้จาป่าที่อยู่ใกล้ชุมชน ซึ่งหมอพื้นบ้านมักเดินป่าเพื่อเก็บสมุนไพรเป็นประจำ และมีความคุ้นเคยว่าจะหายจากธรรมชาติได้ที่ใด หมอบางคนที่มีส่วนได้นำพืชสมุนไพรจากป่ามาปลูกแทรกในสวน และส่วนหนึ่งเป็นพืชที่ขึ้นเองตามธรรมชาติตามพื้นสวน แม้แต่พระสงฆ์ (พระอาจารย์หมอพระครูสุทธธรรมธาดา) แห่งอารามของวัดสุทธาวารีซึ่งมีชื่อเสียงในการรักษาโรค ก็นิยมรักษาด้วยสมุนไพร เนื่องจากอาณาเขตของวัดอยู่ใกล้กับเขา จึงสามารถหาสมุนไพรได้ง่าย การรักษาโรคของหมอพื้นบ้านในจังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ผู้ที่มีความชำนาญส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป จนรักษาไม่ไหว แต่ในปัจจุบันเริ่มลดบทบาทลง เนื่องจากการแพทย์แผนปัจจุบันมีความสะดวกและรวดเร็วกว่า ส่วนใหญ่จะใช้สมุนไพรเหล่านี้รักษาญาติพี่น้องหรือบุคคลที่หมดหวังจากการรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว จึงลองหันมารักษาด้วยยาพื้นบ้านเพื่อให้อาการทุเลาลง ปัจจุบันภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยสมุนไพรเริ่มลดลง หาได้ยาก และได้รับคำรักษาไม่คุ้มกับสมุนไพรที่ซื้อมาขาย ทำให้ลูกหลานไม่สนใจที่จะสืบทอดความรู้เหล่านี้จากบรรพบุรุษ

อย่างไรก็ตามชาวบ้านในท้องถิ่นยังนิยมมารับการรักษาจากหมอพื้นบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ถูกงูกัด เนื่องจากภูมิประเทศเป็นป่าเขา และสวนผลไม้เป็นส่วนใหญ่ จึงยังมีประโยชน์มากต่อชุมชน เช่น ที่วัดคลองน้ำใส (วัดสุทธาวารี) ชาวบ้านที่ถูกงูพิษกัด จะมารับการรักษาที่วัดโดยตรง เนื่องจากหาทุกราย แม้บางรายมีอาการไม่ดีแล้ว เนื่องจากไม่รู้ว่าจะถูกงูอะไรกัด ทางโรงพยาบาลรักษาให้ไม่ทัน แต่ท่านพระครู ๆ เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการรักษามาก ท่านดูบาดแผล และถามเวลาที่ถูกงูกัดก็

ทำให้ท่านสามารถทราบได้ว่าเป็นงูชนิดใด พืชสมุนไพรที่สำคัญที่ใช้รักษามีชื่อท้องถิ่นว่า “คาหมื่น” เป็นพืชเฉพาะถิ่น ซึ่งผู้วิจัยยังไม่สามารถระบุชนิดได้ เนื่องจากได้ตัวอย่างมาเฉพาะใบเท่านั้น

การสูญเสียที่น่าเสียดายอย่างมากของวงการหมอพื้นบ้านก็คือเมื่อคณะผู้วิจัยติดตามไป สัมภาษณ์หมอพื้นบ้านที่มีชื่อเสียง 2 คน คือ หมอจระฮ้อน เขื่อนรามัญ อายุ 77 ปี และหมอนุญคง วงศ์สายสิน(ไม่ทราบอายุ) ปรากฏว่าได้เสียชีวิตไปได้ไม่นาน ส่วนอีกคนหนึ่งคือ หมอ โป๊ย ชนะผล ซึ่งมีอายุ 85 ปี มีชื่อเสียงทางด้านต่อกระดูก โรคงูสวัด ไฟลามทุ่ง แผลอักเสบ กำลังป่วยหนักไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้

หมอพื้นบ้านในปัจจุบันที่มีการรักษาอยู่หลายคน ไม่ได้รับการรับรองจากสาธารณสุขจังหวัด แต่มีผู้นิยมรักษากันหนาแน่นมาก โรคที่รักษาคืออัมพฤกษ์ อัมพาต ซึ่งผู้วิจัยได้ไปสังเกตการรักษา และสัมภาษณ์ผู้มารับการรักษา ซึ่งบอกว่าหายทุกโรค แต่วิธีการรักษาก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อในภายหลังมาก (หมอที่รักษาขอเรื่องไม่ให้เปิดเผยชื่อ)

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าหมอพื้นบ้านรุ่นใหม่หลายคนหันมาทำเชิงธุรกิจมากขึ้น ทั้งที่ยังไม่มีความเชี่ยวชาญในการรักษาเท่าใดนัก รวมทั้งหันมาวดแทนเนื่องจากมีรายได้ประจำมากกว่า (ไม่ได้บันทึกการรักษา เนื่องจากมีการใช้พืชสมุนไพรน้อย และไม่ค่อยรู้จักพืชสมุนไพรเท่าใดนัก)

มหาวิทยาลัยบูรพา

บรรณานุกรม

Burapha University

บรรณานุกรม (ทบทวนวรรณกรรม)

- กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปีการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือกแห่งชาติ ครั้งที่ ๓ ในงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่๓. ๒๕๕๘.
- จินนา เพ็ถกนาง. (2548). พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของราษฎรท้องถิ่นที่ป่าบ้านช่องแคบสามัคคี ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.,
- ชลธิชา ทิชาชาติ. (2547). พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพฤกษศาสตร์เศรษฐกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.,
- เดือนใจ นุชดำรงค์และธีรยุทธ สมคน. (2548). พฤกษศาสตร์พื้นบ้านพืชอาหารป่าชาวศึกษกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.
- เทียมหทัย รุจน์. (2556). ความหลากหลายชนิดของพรรณพืชและพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของป่าโคกไร่ อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาชีววิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วงศ์สถิตย์ ฉั่วกุล นพมาศ สุนทรเจริญนนท์ ชนุชา บุญจรุสและอำพล บุญเปล่ง. (2547). การสำรวจสมุนไพรพื้นบ้านภาคใต้. วารสารสมุนไพร, 11(2), 29-51.
- วงศ์สถิตย์ ฉั่วกุล. (2548). สมุนไพรพื้นบ้าน อำเภอ โกลโก จังหวัดปัตตานี ประเทศไทย. วารสารสมุนไพร, 12(2), 23-44.
- วงศ์สถิตย์ ฉั่วกุล นพมาศ สุนทรเจริญนนท์และสมหมาย สรรพคุณ. (2549). สมุนไพรบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี. วารสารสมุนไพร, 13(1), 27-42.
- วีรวัฒน์ กนกนุเคราะห์. (2547). ความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพรบริเวณแม่น้ำเหือง อำเภอ นาแก้ว จังหวัดเลย ที่มีผลยับยั้งการเจริญของเชื้อก่อโรคในระบบทางเดินอาหาร. วารสารวิจัยสภาพแวดล้อม. 26(1), 57-73.

วรรณธิกา จันทร์กลม.(2549). พฤกษศาสตร์พื้นบ้านกับความมั่นคงด้านอาหารของชุมชนเผ่า
มุเซอ บ้านใหม่พัฒนา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขานานาชาติ, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยบูรพา.

วีรวัฒน์ กนกนุเคราะห์. (2544). ความหลากหลายทางชีวภาพของสมุนไพร บริเวณริมแม่น้ำ
เหือง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย. ปัญหาพิเศษปริญญาตรี,มหาวิทยาลัยกรมเทพ.

สุชาติ ทวีสุภาพ. (2541). การสำรวจพืชสมุนไพร ในบริเวณศูนย์วิจัยสัตว์ป่าเขานางวัง
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี. ปัญหาพิเศษปริญญาตรี,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตบางเขน.

ศิริวรรณ อุทธา. (2547). พฤกษศาสตร์พื้นบ้านในป่าต้นปูดและป่าท่าเลบ้านหนองจิก จังหวัด
มหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพฤกษศาสตร์,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุทธิรา ชุมกระโทก, คมกริช วงศ์ภักดิ์, วรรณภา กาญจนมยุรและชญา กลิ่นหอม.(2549).
การสำรวจพืชผักที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางคนเสริมถึงชุมชนในป่าวัฒนธรรม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาชีววิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศิริวรรณ สุขศรี. (2544). พฤกษศาสตร์พื้นบ้านในบริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงโขงหลง
จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพฤกษศาสตร์,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อานัตย์ ยงยันต์. (2540). สำรวจพรรณไม้และรวบรวมตัวอย่างแห้งในบริเวณอุทยานพระแท่นดงรัง
ตำบลพระแท่น อำเภอนาแก จังหวัดกาฬสินธุ์. ปัญหาพิเศษปริญญาตรี, สาขาวิชา
พืชสวน

Anderson, E.F. (1986a). Ethnobotany of Hill Tribes of Northern Thailand I. Medicinal Plant of
Akha. *Economic Botany* 40(1): 38-53.

Libman, A., Bouamanivong, S., Southavong, B., Sydara, K., & Soejarto, D.D. (2006).

Medicinal plants: An important asset to health care in a region of Central Laos. *Journal
of Ethnopharmacology*, 106, 303–311. Received February 13, 2006.

Rao, R.R. (1981). Ethnobotany of Meghalaya: medicinal plants used by Khasi and Garo Tribes. *Economic Botany*. 35(1): 4-9.

Talal, A., Mohammad, H., Rabab, T. Mohammad, Y., & Maher, Q. (2006). Ethnopharmacological survey of medicinal herbs in Jordan, the Ajloun Heights. *Journal of Ethnopharmacology*, 110, 294-304. Retrived October 13, 2006.

Vicente, T., Omar, M., Paola, V.F.,Giovanni, V., Chabaco, A., &Tomas, Z. (2006). An ethnobotanical survey of medicinal plants used in Loja and Zamora-Chinipe, Ecuador. *Journal of Ethnopharmacology*, 109, 107-200. Retrived October 27, 2006.

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

บรรณานุกรม (สารพจนานุกรมสมุนไพร)

- (1) ก่องกานดา ชยามฤต. (2528). *สมุนไพรไทย ตอนที่ 4*. กรุงเทพฯ: ชุติมาการพิมพ์.
- (2) _____. (2530). *สมุนไพรไทยตอนที่ 6*. กรุงเทพฯ : ประชาชน.
- (3) _____. (2540). *สมุนไพรไทย ตอนที่ 6*. กรุงเทพฯ: ไคมอน พรินติ้ง.
- (4) _____. และลีนา ผู้พัฒนาพงศ์. (2545). *สมุนไพรไทย ตอนที่ 7*. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- (5) _____, กัลยา ภราได, กัลยา กัทรหิรัญกนก, จริญญา มากน้อย, จเร สดากรและจารีย์ ชันสิทธิ์.(2547). *อนุกรมวิธานพืชอักษร ก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ:อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- (6) _____. (2548). *พืชมีประโยชน์วงศ์ปลา*. กรุงเทพฯ :บริษัทประชาชน จำกัด..
- (7) _____และครอสเตียน พท์. (2550). *พรรณไม้ในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน จำกัด.
- (8) กิติเชษฐ ศรีดิษฐ์, ก่องกานดา ชยามฤต, กัลยา ภราได, จารีย์ ชันสิทธิ์, จำลอง เห็งคล้าย, จินดา _____.
- (9) จันทรอ่อน, จิรายุพันธ์ จันทรประสงค์และชวลิต นิยมธรรม. (2547). *อนุกรมวิธานพืชอักษร ก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ:อรุณการพิมพ์.
- (10) คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2539. *สมุนไพรสวนสิริรุกขชาติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ :บริษัท อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน).
- (11) _____. (2539). *สมุนไพรพื้นบ้านล้านนา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : บริษัท อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน).
- (12) จีรพงษ์ ขุมคังและคณะ. (2537). *สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์*. (พิมพ์ครั้งที่4). กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์.
- (13) จำลอง เห็งคล้าย, จริญญา ฉ.เจริญผล, ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์และธวัชชัย สันติสุข. (2515). *ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจของไทย ตอนที่ 1*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.ไทย.
- (14) _____, ธวัชชัย สันติสุข, ชวลิต นิยมธรรม, บุศบรรณ ฉ.สงขลา, เสริมสกุล _____.
- (15) รัตนะถาวร, ชนะ พรหมเดชและอวยพร อาภาพิพัฒน์กุล. (2526). *ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจของไทย ตอนที่ 3*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- (16) _____, ชวลิต นิยมธรรมและวิวัฒน์ เอื้อจิรกาล. (2534). *พรรณไม้ป่าพรุ จังหวัดนราธิวาส* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ส. สมบูรณ์การพิมพ์.

- (17) ชัยงค์ พิเชียรสุนทรและวิเชียร จีรวงส์. (2547). *คู่มือเภสัชกรรมแผนไทย เล่ม 5 : คณาเภสัช*.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- (18) ชัยโย ชัยชาญทิพบุตร. (2522). *การใช้สมุนไพร เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สารมวลชน.
- (19) ชัยยุทธ กล้าแวงวงศ์ และคณะ. (2546). *สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ เล่ม 7*.
กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮาส์.
- (20) ณรงค์ศักดิ์ ค้านอธรรม.(2551). *ว่านสมุนไพรไม่มงคล*. กรุงเทพฯ :อรินทร์ พริ้นติ้ง พับลิชชิ่ง.
- (21) เต็ม สมิตินันท์และคณะ. (2518). *ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจของไทย ตอนที่ 2 (พิมพ์ครั้งที่ 1)*.
- (22) ธวัชชัย มังคละคุปต์ ประกอบ บุญมา ศรีวรรณ มุขดาและบุญรินทร์ อาจละอ. (2544).
สมุนไพรในป่าฝน เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยรายวัน.
- (23) นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ดันตวิวัฒน์. (2534). *พืชสมุนไพร* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : โอ เอส
พริ้นติ้ง เฮาส์
- (24) _____. (2547). *สมุนไพรไทย Thai Herbs*. กรุงเทพฯ :ฐานการพิมพ์ จำกัด
- (25) _____ และธวัชชัย มังคละคุปต์. (2547). *สมุนไพรไทยเล่ม 1*. กรุงเทพฯ: ฐานการพิมพ์
- (26) บุศบรรณ ณ.สงขลา.(2525). *สมุนไพรไทยตอนที่1*. กรุงเทพฯ :ฟีนี พับลิชชิ่ง
- (27) ปิยะ เฉลิมกลิ่น จิรพันธุ์ ศรีทองกุล และอนันต์ พิริยะภัทรกิจ. (2550). *คู่มือสมุนไพรไม้ป่าสะแก
ราช เล่ม 1*. สมุทรปราการ: พิมพ์พินิจการพิมพ์.
- (28) พร่อมจิต สรลัมภ์,รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์,วงศ์สถิตย์ ลัวกุล,จางหรว ไร่ไพบูลย์, สมภพ ประชานนุ
รักษ์, จุฑามณี สุทธิสังข์และเพชรรัตน์ พงษ์เจริญสุข.(2539). *สมุนไพรสวนสิริรุกชาติ*.
กรุงเทพฯ :อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด(มหาชน)
- (29) _____, วงศ์สถิต ลัวกุล และสมภพ ประชานนุรักษ์. (2543). *สารานุกรมสมุนไพร
เล่ม 1. สมุนไพรสวนสิริรุกชาติ*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- (30) พยอม ดันตวิวัฒน์. (2521). *สมุนไพร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (31) _____. (2521). *สมุนไพร*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ : สมาคมสมุนไพรแห่งประเทศไทย
- (32) พระพิศาลพัฒนาทร.(2539). *สมุนไพรวัดป่าศรีถาวร เฉลิมพระเกียรติ 50 ปี ครองราช*.
กรุงเทพฯ : สวีชาญ.
- (33) เพียว เหมือนวงษ์ญาติ. (2529). *ตำรายาวิทยาศาสตร์สมุนไพร*. กรุงเทพฯ : บริษัท เมดิคัล มีเดีย
- (34) _____. (2537). *สมุนไพรก้าวใหม่*. กรุงเทพฯ: ที พี พริ้นท์
- (35) เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ และกัญญา ดิวิเศษ. (2542). *สมุนไพรกับวัฒนธรรมไทยตอนที่ 2 :
ไม้ริมรั้ว*. กรุงเทพฯ : องค์การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ.

- (36) _____ . (2549). พฤษชาติสมุนไพร.(พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : บริษัท ชนบรรณ
 ปิ่นเกล้า จำกัด.
- (37) ภาณุทรศน์. (2544). ยอดยาสมุนไพรจากหมอพื้นบ้านทั่วประเทศ. กรุงเทพฯ: น้ำฝน
- (38) มูลนิธิมหาวิทยาลัยมหิดล. (2543). สารานุกรมสมุนไพร เล่ม 1. สมุนไพรสวนศิริรุกษชาติ.
 (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- (39) เมธินี ดาพุมาศสวัสดิ์. (2549). พรรณไม้หายากราย จังหวัดเพชรบุรี(พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ :
 ชุมชมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- (40) ยุทธนา คำดี. (2536). ไม้ดอกและไม้ประดับเฉลิมพระเกียรติ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ:บริษัท
 ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- (41) ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). อนุกรมวิธานพืชอักษร ก. กรุงเทพฯ: : เพ็ญพิมพ์.
- (42) รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล และคณะ. (2547). สมุนไพร: ยาไทยที่ควรรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ:
 ศักดิ์โสภากการพิมพ์.
- (43) ลีนา ผู้พัฒนพงศ์. (2522). สมุนไพรไทย ตอนที่ 2 . กรุงเทพฯ : นิวธรรมดาการพิมพ์.
- (44) _____. (2525). สมุนไพรไทย ตอนที่ 3. กรุงเทพฯ: ฟีนนี่ พับลิชชิ่ง.
- (45) _____. (2530). สมุนไพรไทย ตอนที่ 5. กรุงเทพฯ: ชุตติมาการพิมพ์.
- (46) วงศ์เสถียร พ่วงกุลและคณะ.(2538). สยามไภยชัยพฤกษ์.กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
 พับลิชชิ่ง.
- (47) _____, พร้อมจิต ศรีสัมพันธ์และธีรศักดิ์ สุทธิเวชกุล. (2540). สมุนไพรไทย มรดก
 ไทย (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- (48) _____. (2543). สารานุกรมสมุนไพร เล่ม 2: สยามไภยชัยพฤกษ์. กรุงเทพฯ:
 อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- (49) _____. (2543). สารานุกรมสมุนไพร เล่ม4: กอเขาอีสาน. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้น
 ดิงแอนด์ พับลิชชิ่ง.
- (50) วิทย์ เทียงบูรณธรรม.(2531). พจนานุกรมสมุนไพรไทย พิมพ์ ครั้งที่1. กรุงเทพฯ:
 โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์
- (51) _____. (2542). พจนานุกรมสมุนไพรไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: รวมสาสน์.
- (52) วุฒิ วุฒิธรรมเวช.(2540). สารานุกรมสมุนไพร รวมหลักเภสัชกรรมไทยครั้งที่1. กรุงเทพฯ :
 โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- (53) _____. (2542). หลักเภสัชกรรมไทย.กรุงเทพฯ: เอ็น. พี. สกรีนพริ้นติ้ง.

- (54) วิไลวรรณ วัชรารักษ์และสุภาพ แจ่มปัญญา. (2523). *วัชพืชบางชนิดในนาข้าว*. กรุงเทพฯ: ประชาชน.
- (55) ศูนย์การศึกษาการพัฒนาเขานินซอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2548). *พืชสมุนไพรในสวนป่า สมุนไพรเขานินซอน ฉบับสมบูรณ์*. สวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียง (เขานินซอน).
- (56) สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2542). *เภสัชกรรมแผนไทย*. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- (57) สถาบันวิจัยรุกเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2544). *พรรณไม้พื้นบ้านอีสาน เล่ม 1*. มหาสารคาม : โรงพิมพ์อภิชาติการพิมพ์.
- (58) สมสุข มัจฉาชีพ. (2542). *พืชสมุนไพร*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- (59) สิทธิชัย เสรีสง. (2550). *พรรณไม้ในอุทยานแห่งชาติเขาสก* - หมู่เกาะเสม็ด กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- (60) สวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียง (เขานินซอน). (2548). *พืชสมุนไพรในสวนสมุนไพรเขานินซอนฉบับสมบูรณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ฉะเชิงเทรา : ศูนย์การศึกษาการพัฒนาเขานินซอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
- (61) สวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียง (เขานินซอน). (2548). *พืชสมุนไพรในสวนป่าสมุนไพรเขานินซอน* สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน. (2537). *ยาสมุนไพร*. (หน้า 2) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก.
- (62) สุธี วรศิรินิมิต. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). *พืชสมุนไพร ตำรับยาไทยบำรุงร่างกายสตรีและเด็ก* นนทบุรี : ธรรมสารการพิมพ์.
- (63) สุธี วรศิรินิมิต. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์). *สรรพคุณพืชสมุนไพร ยาไทยบรรเทาโรค*. นนทบุรี : ธรรมสารการพิมพ์.
- (64) สุทธิ สิงหนุตตรา. (2535). *สรรพคุณสมุนไพร 200 ชนิด*. กรุงเทพฯ: คุณ 39.
- (65) อุดมการ อินทุโส และ ปาริชาติ ทะนานแก้ว. (2549) *สมุนไพรไทย : ตำรับยา บำบัดโรค บำรุงร่างกาย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- (66) เอี่ยมพร วิสมหมาย และปณิธาน แก้วดวงเทียน. (2547). *ไม้ป่ายืนต้นของไทย 1*. กรุงเทพฯ: เอช เอ็น กรุป.

มหาวิทยาลัยบูรพา

ภาคผนวก

Burapha University

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

หมวดที่ 1 ก

แบบสัณฐานแพทย์พื้นบ้าน

แบบสัมภาษณ์แพทย์พื้นบ้านจังหวัดจันทบุรี

โครงการวิจัย แพทย์พื้นบ้านกับการใช้พืชสมุนไพร ในจังหวัดจันทบุรี

ชื่อหมอพื้นบ้านที่สัมภาษณ์.....วันที่.....

ชื่อผู้เก็บข้อมูล.....เบอร์โทร.....

คำชี้แจง การเก็บข้อมูลวิจัยแพทย์พื้นบ้านกับการใช้พืชสมุนไพรนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านการรักษาโรคโดยการใช้สมุนไพร และนำไปศึกษาต่อยอดเพื่อพัฒนาเห็นว่าการนำสมุนไพรมาใช้ทดแทนยาแผนปัจจุบัน เพื่อลดการนำเข้ายาจากต่างประเทศ ให้ประเทศไทยพึ่งตนเองได้ และเป็นการส่งเสริมคุณค่าภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้านให้มีการสืบทอดต่อไป

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง □ หรือ เติมข้อมูลในช่องว่างให้สมบูรณ์ตามความเป็นจริง

1. เพศ 1. ชาย2. หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ระดับการศึกษา

 1. ต่ำกว่าประถมศึกษา 2. ประถมศึกษา 3. มัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา 4. ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา 5. ปริญญาตรีหรือสูงกว่า

4. รายได้.....บาท/เดือน (โดยประมาณ)

5. อาชีพหลัก

 1. เกษตรกร 2. รับจ้าง 3. อื่นๆ(ระบุ).....

6. ท่านมีเชื้อชาติ.....สัญชาติ.....ศาสนา.....

7. ท่านเป็นคนดั้งเดิมในจังหวัดปราจีนบุรีใช่หรือไม่

 1. ใช่ 2. ไม่ใช่ ย้ายมาจาก.....

เข้ามาอยู่อาศัยได้.....ปี (โดยประมาณ)

8.ความเป็นมา/ภูมิหลัง : การเป็นหมอพื้นบ้าน ได้รับการสืบทอดมาจากใคร

.....

9. วิธีการถ่ายทอด.....

10. ระยะเวลาที่ใช้ในการถ่ายทอดนานเท่าไร.....

11. หลังจากนั้นทำไมท่านจึงตัดสินใจมาเป็นหมอพื้นบ้าน.....

12. ท่านเป็นหมอพื้นบ้านมานานเท่าไร..... ปี..... เดือน.

13. ท่านคิดว่าตัวท่านเชี่ยวชาญด้านใด.....

14. ช่วงที่ให้การรักษามีเหตุการณ์อะไรที่ท่านประทับใจบ้าง.....

15. นอกจากนี้ท่านยังมีประสบการณ์การรักษาด้านอื่นๆอะไรบ้าง.....

ตอนที่ 2 การใช้สมุนไพรเป็นยา

16. ท่านเคยใช้สมุนไพรอะไรบ้างในการรักษาโรค และใช้อย่างไร (ระบุรายละเอียดให้ครบถ้วน)

16.1. ชื่อพืชสมุนไพร.....

ชนิด/ลักษณะ.....

ใช้ในการรักษาโรค/อาการ.....

รูปแบบ/วิธีการใช้.....

ขนาดสมุนไพรที่ใช้.....

ใช้ร่วมกับสมุนไพรอื่นหรือไม่ อย่างไร.....

รักษาโรคให้ใครบ้าง และได้ผลหรือไม่อย่างไร.....

16.2. ชื่อพืชสมุนไพร.....

ชนิด/ลักษณะ.....

ใช้ในการรักษาโรค/อาการ.....

รูปแบบ/วิธีการใช้.....

ขนาดสมุนไพรที่ใช้.....

ใช้ร่วมกับสมุนไพรอื่นหรือไม่ อย่างไร.....

รักษาโรคให้ใครบ้าง และได้ผลหรือไม่อย่างไร.....

16.3. ชื่อพืชสมุนไพร.....

ชนิด/ลักษณะ.....

ใช้ในการรักษาโรค/อาการ.....

รูปแบบ/วิธีการใช้.....

ขนาดสมุนไพรที่ใช้.....

ใช้ร่วมกับสมุนไพรอื่นหรือไม่ อย่างไร.....

รักษาโรคให้ใครบ้าง และได้ผลหรือไม่อย่างไร.....

16.4. ชื่อพืชสมุนไพร.....

ชนิด/ลักษณะ.....

ใช้ในการรักษาโรค/อาการ.....

รูปแบบ/วิธีการใช้.....

ขนาดสมุนไพรที่ใช้.....

ใช้ร่วมกับสมุนไพรอื่นหรือไม่ อย่างไร.....

รักษาโรคให้ใครบ้าง และได้ผลหรือไม่อย่างไร.....

(.....ข้อมูลสมุนไพรหลายชนิด ให้ใช้เอกสารแนบเพิ่ม)

17. แหล่งสมุนไพร

- 1. ปลูกเอง
- 2. ตามธรรมชาติ พบในบริเวณ.....

18. ท่านได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากเดิมบ้างหรือไม่ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1. ไม่ได้เคยศึกษาเพิ่มเติม
- 2. ศึกษาเพิ่มเติมโดย
 - 2.1 เข้ารับการอบรมซึ่งหน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น
 - 2.2 ไปฝากตัวเป็นศิษย์กับหมอพื้นบ้านเพื่อรับการถ่ายทอดความรู้อย่างจริงจังหรือสอบถามจากผู้รู้
 - 2.3 ค้นคว้าจากตำราเพิ่มเติม
 - 2.4 สังเกต จดจำ หรือสะสมประสบการณ์ด้วยตนเอง
 - 2.5 อื่นๆ ระบุ.....
- 3. อื่นๆ ระบุ.....

19. ท่านได้ถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้สมุนไพรรักษาโรคให้ใครบ้างหรือไม่ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1. ไม่ได้ถ่ายทอดให้ใคร
- 2. ถ่ายทอดแก่
 - 2.1 ลูกหลานหรือคนในครอบครัว
 - 2.2 ลูกศิษย์
 - 2.3 เพื่อน/คนรู้จักทั่วไป
 - 2.4 อื่นๆ ระบุ.....

20. วิธีการถ่ายทอดความรู้คือ.....

21. ท่านยังรู้จักหมอพื้นบ้านคนอื่นๆหรือไม่ (ขอให้นำรายชื่อ ที่อยู่).....

22. ท่านคิดว่าการสืบทอดองค์ความรู้การรักษาโรคและการใช้สมุนไพรควรทำเช่นไร.....

หมวดที่ 1 ข

รายชื่อแพทย์พื้นบ้านจังหวัดจันทบุรี

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

รายชื่อแพทย์พื้นบ้านในจังหวัดจันทบุรีที่สัมภาษณ์

สัญลักษณ์	ชื่อแพทย์พื้นบ้าน	ที่อยู่	เบอร์โทรศัพท์
๑	นายอำพร ศรีอระย้า	148/8 หมู่ที่13 ต.นายายอาม อ.นายายอาม จ.จันทบุรี	087-901-9915
๒	นายทศ เหมสุรีย์	66 หมู่ที่6 ต.วังใหม่ อ.นายายอาม จ.จันทบุรี	
๓	นายหมอรัญญ์ นิลมาศ	5 หมู่ที่ 6 ต.วังแฉิม อ.มะขาม จ.จันทบุรี	039-411-078
๔	นายชัยฤทธิ์ วรรณภักดี	18 หมู่ที่2 ต.ตะเคียนทอง กิ่ง อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	086-138-2284
๕	นายรัก ฉัตรเงิน	16/1 หมู่ที่2 ต.ตะเคียนทอง กิ่งอ. เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี	
๖	นายระเด่น ด้อยสกุล	วัดสุทธิวารี (วัดคลองน้ำใส) 44 หมู่ที่10 ถนนพระยาตรัง (วัดสุทธิวารี) ต.ท่าช้าง อ.เมือง จ.จันทบุรี	
๗	นายตมบุญวัฒน์ บุญเหลือ	วัดสุทธิวารี (วัดคลองน้ำใส) 44 หมู่ที่10 ถนนพระยาตรัง (วัดสุทธิวารี) ต.ท่าช้าง อ.เมือง จ.จันทบุรี	
๘	พล.ต.ต.พยุง ตรงสวัสดิ์	90/52 หมู่ที่ 2 เขไร่ยา ต.ท่าช้าง อ.เมือง จ.จันทบุรี	081-1865-0344
๙	นายมะยงค์ ช่างไม้	4/1 หมู่ที่ 5 ต.เกาะขวาง อ. เมือง จ. จันทบุรี	
๑๐	พระอาจารย์หมอพระครู สุทธิธรรมธาดา	วัดสุทธิวารี (วัดคลองน้ำใส) 44 หมู่ที่10 ถนนพระยาตรัง (วัดสุทธิวารี) ต.ท่าช้าง อ.เมือง จ.จันทบุรี	

หมวดที่ 2 ก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพืชสมุนไพร

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

Family Acanthaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Acanthus ebracteatus* Vahl (Syn. *A. ilicifolius* L.)

ชื่อทั่วไป เหงือกปลาหมอ จะเกร็ง อีเกร็ง

ชื่อพื้นบ้าน เหงือกปลาหมอ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม ขนาดกลาง สูง 30-100 เซนติเมตร ลำต้นแข็ง มีหนามอ่อนๆตามข้อๆละ 4 อัน ใบ เป็นใบเดี่ยวออกตรงข้ามกันเป็นคู่ๆ สีเขียวเข้ม แผ่นใบรูปไข่ หรือรูปขอบขนาน กว้าง 3-6.5 เซนติเมตร ยาว 7-18 เซนติเมตร ขอบใบเว้าลึก หรือเรียบ และมีหนามแหลม ก้านใบสั้น ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ยาว 10-15 เซนติเมตร ดอกสีขาวขนาดเล็ก กลีบเลี้ยง 4 กลีบ แยกจากกัน สีเขียวอ่อน กลีบดอกสีขาว สีขาวขอบฟ้า หรือสีฟ้าอมม่วง แยกออกเป็น 2 ปาก กลีบบนยาว 1-1.5 เซนติเมตรพอๆกับกลีบเลี้ยง กลีบล่างยาว 2-2.5 เซนติเมตร แผ่นกว้างและโค้งกลับ ปลายกลีบเว้าเป็น 3 หยักตื้น เกสรเพศผู้ 4 อัน สีชมพูเรื่อ อับเรณู มีขนแข็งสีชมพูปกคลุม ผล เป็นฝักสีน้ำตาล ปลายป้าน มีเมล็ด 4 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Andrographis paniculata* (Burm.) Wallex. Ness.

ชื่อทั่วไป ฟ้าทะลายโจร น้ำลายพังพอน (กรุงเทพฯ) ฟ้ายาง (พนมสนธิ) หญ้าก้านงู สามสิบสี่

เขยตายายคลุม (โพธาราม) ฟ้ายะห้าน (พัทลุง) เมฆทะลาย (ยะลา) เจ๊กเกี้ยงฮี้ โข่งเช่า ช้างกั (จีน)

ชื่อสามัญ The Great Creyat Root, Haiviva, Kariyat, Green Chiretta, Kreat

ชื่อพื้นบ้าน ฟ้าทะลายโจร

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรงส่วนปลายกิ่งเป็นสี่เหลี่ยมสูงประมาณ 1-2 ฟุต แตกกิ่งก้านออกด้านข้างเท่านั้น กิ่งก้านมีสีเขียว ใบ ใบเดี่ยว ลักษณะของใบแคบตรงปลายและโคนใบแหลม ผิวใบเป็นผิวมันสีเขียว ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ และปลายยอดของต้น ดอกย่อย สีขาวหรืออมม่วงอ่อนๆ ชูตั้งจากกับแขนงช่อดอก กลีบเลี้ยงเป็นแฉกแหลม 5 กลีบ โคนกลีบดอกเป็นหลอดแคบ ปลายแยกออกเป็น 2 ปาก ปากบนเกิดจาก 3 กลีบ ปากล่าง 2 กลีบ ผล เป็นฝักแห้งแตกรูปกระสวยยาวคล้ายกับผลของต้นต้อยติ่ง แต่มีขนาดเล็กและสั้นกว่า เมื่อผลแก่เต็มที่แตกออกเป็น 2 ซีก ทำให้มองเห็นเมล็ด ภายในสีน้ำตาลแบนๆ อยู่จำนวนมาก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Barleria strigosa* Willd.

ชื่อทั่วไป สังกกรณี กำแพงใหญ่ (เลย) ชีไพนกุ่ม (ปราจีนบุรี) หญ้าหงอนไก่ หญ้าหัวนาค (ภาคเหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน สังกกรณี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มขนาดเล็ก ไม่มีหนาม สูงประมาณ 60-120 เซนติเมตร กิ่งก้านมีขนสีน้ำตาล ใบ เดี่ยวเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปไข่แกมขอบขนานกว้าง 4-7 เซนติเมตร ยาว 10-15 เซนติเมตร ปลายใบแหลมเป็นติ่ง โคนใบแหลม ขอบใบมีขนเป็นหนามเล็กๆ ท้องใบสีจางกว่าด้านบนและมีขนยาวตามเส้นใบ หลังใบ

มีขนเล็กน้อย ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ ดอกย่อยสีม่วงแกมน้ำเงินหรือสีส้ม มีใบประดับรูปรี มีขนปกคลุม กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ กลีบดอกมี 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอดสีขาว ปลายแยกเป็น 2 ปาก ปากบนเกิดจาก 4 กลีบเชื่อมติดกัน ปากล่างมีกลีบเดียว เกสรเพศผู้มี 4 อัน สัน 2 อัน ขาว 2 อัน มีกู่หนึ่งยาวประมาณ 2 เซนติเมตร ยาวเลยพ้นกลีบดอก กู่สั้นมีขนาดสั้นมากและไม่สมบูรณ์ ผล เป็นฝักแบนเกลี้ยง พอแห้งแตกได้ เมล็ดมี 4 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Justicia fragilis* Wall

ชื่อทั่วไป ขาไก่ดำ

ชื่อพื้นบ้าน ปีกไก่ดำ ขาไก่ แข็งไก่ดำ ขาไก่เขียว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มเตี้ย สูงประมาณ 1 เมตร แตกกิ่งก้านสาขามากเป็นกิ่ง และมัก โค้งลงสู่พื้นดิน เรือนยอดมีรูปร่างไม่แน่นอน เปลือกต้นที่มีอายุมากสีเทา กิ่งอ่อนมีสีน้ำตาลปนเทา โคนปล้องอ่อนที่ปลายปล้องมีสีเขียว ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงเป็นคู่ตรงข้ามกันและสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปวงรีแกมรูปไข่ ปลายและ โคนใบเรียวแหลม ดอก ออกดอกเป็นช่อที่บริเวณปลายยอด ใบประดับสีม่วงรูปทรงคล้ายช่อดอกช่อเกสรเพศผู้เชื่อมติดกันเป็นช่อรูปรี ดอกย่อยทยอยบานจากโคนช่อ กลีบเลี้ยง 4-5 กลีบ หรือลดรูปลงเป็นจักซี่ฟันขนาดเล็ก กลีบดอก แยกเป็น 2 ปาก เกสรเพศผู้ 4 อัน แบ่งเป็นคู่สั้นและคู่ยาว หรือมีเพียง 2 อัน เชื่อมติดกับหลอดกลีบดอก ผล เป็นผลแห้งแตกได้ เมล็ดมีด้านเป็นตะขอ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gendarussa vulgaris* Nees. (Syn. *Justicia vulgaris* Nees, *J. gendarussa* Burm.)

ชื่อทั่วไป กระดุกไก่ดำ(ทั่วไป) เหยิงพริ้วบ้าน เหยิงพริ้วน้อย ฝีมอญ ต้นพริ้วน้อย เหยิงพริ้วมาน เกียงพา ตำมะงาจีน(ภาคกลาง) เหยิงพริ้ว(สุราษฎร์ธานี) ป่องคำ(ตราด) กูลาคำ บัวลาคำ(ภาคเหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน กระดุกดำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น : เป็นพรรณ ไม้พุ่มเล็ก มีลำต้นสูงประมาณ 90-100 เซนติเมตร ลำต้นและกิ่งมีปล้องและข้อปรากฏชัด คล้ายกระดูกไก่ ขนาดข้อลำต้นยาวประมาณ 2.5-3 นิ้ว ข้อของกิ่งยาวประมาณ 1-1.5 นิ้ว ลำต้น ใบและ กิ่งก้านมีกลิ่นฉุนหรือ ใบ เดี่ยว เรียงตรงข้ามกัน แผ่นใบรูปหอก โคนสอบ ปลายแหลม ขอบใบเรียบ เส้นกลางใบสีแดงอมม่วง เส้นขนาคือใบกว้าง 0.5-1.5 นิ้ว ยาวประมาณ 3-5 นิ้ว ก้านใบสั้น ดอก ดอกออกเป็นช่อเชิงลดบริเวณปลายยอดหรือใกล้ปลายกิ่ง ช่อยาวประมาณ 2-3 นิ้ว ดอกย่อยสีขาวอมชมพู มีประดับม่วงเข้ม โคนกลีบดอก เชื่อมติดกัน ส่วนปลายแยกเป็นกลีบล่างบน กลีบล่างโค้งงอนเหมือนช้อน เกสรเพศผู้ 2 อันอยู่ภายในหลอดดอก ก้านยาวประมาณสองในสามของกลีบดอก รังไข่ยาวรี ผล เป็นฝักรูปไข่แกมรี ยาวประมาณ 1.3-1.5 เซนติเมตร เมื่อบแห้งแตกออกได้

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lepidagathis dissimilis* Imlay

ชื่อทั่วไป หญ้าตะขาบ หญ้าท้องปลิง (ปราจีนบุรี)

ชื่อพื้นบ้าน หญ้าท้องปลิง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก เจริญเติบโตแทรกอยู่ในพงหญ้า หรืออยู่ตามพื้นที่ป่าดิบแล้ง ลำต้นเรียวยาว มีข้อแตกกิ่ง

ก้าน ใบ ออกเดี่ยว เรียงตรงข้ามกัน แผ่นใบรูปรี ปลายแหลม โคนสอบ ขอบเรียบ ดอก ออกเป็นช่อสั้นแบบช่อเชิงลด ดอกย่อยเรียงอัดแน่น ไม่มีก้านดอก แต่ละดอกมีขนาดเล็ก และมีใบประดับสีเขียวอมขาวรองรับ ดอกทยอยบาน โผล่พ้นใบประดับ กลีบดอกสีขาว มีแฉกสีม่วง 5 กลีบ แบ่งเป็น 2 ปาก เมื่อช่อดอกแห้งก้าน กงเหลือแต่ใบประดับสีน้ำตาล รูปรางคล้ายตัวปลิง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Thunbergia laurifolia* Lindl.

ชื่อทั่วไป กำลังช้างเผือก ขอบชะนาง เครือเทาเขียว ยาเขียว รางจืด (ภาคกลาง) รางเย็น (ยะลา) จอกลดมือ ช้างกะ ปิ้งกะละ พอหน่อเตอ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) คูเหว่า (ปัตตานี) พิษเุด (นครศรีธรรมราช) น้านอง (สระบุรี) ย่ำแซ่ แอดแอด (เพชรบูรณ์)

ชื่อพื้นบ้าน รางจืด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาขนาดกลาง เลื้อยทอดพันไปตามต้นไม้ถึง เถาอ่อนสีเขียวเป็นมัน เถาแก่มีสีขาว ไม่มีเนื้อไม้ เถาขาวได้ถึง 20 เมตร ใบ เดี่ยว เรียงตรงข้ามกับ ก้านใบยาว 1.5 - 3.5 เซนติเมตร แผ่นใบสีเขียวเข้ม หลังใบสีเขียวเข้มกว่าท้องใบ รูปขอบขนานหรือรูปไข่ ขนาด 4-7 x 8-15 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเว้าหรือหยักรูปหัวใจ ขอบใบเรียบหรือหยักตื้น มีเส้นใบ 5 เส้นออกจากฐานใบที่เดียวกัน เนื้อใบหนามัน ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบใกล้ปลายยอด ช่อละ 3-4 ดอก มีใบประดับสีเขียวประเด็ดยาว 2.5 เซนติเมตร กลีบดอกสีม่วง เป็นรูปแตร ปลายแยก 5 แฉก ดอกยาว 4-5 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 9 เซนติเมตร ผล ทรงกลมแบนแห้งแล้วแตก เส้นผ่าศูนย์กลาง 1 เซนติเมตร ปลายผลสอบแหลมเป็นจะงอย ยาว 2-3 เซนติเมตร เมื่อผลแก่จะแตก 2 ซีก จากจะงอยส่วนบน

Family Alliaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Allium sativum* L.

ชื่อทั่วไป -

ชื่อพื้นบ้าน กระเทียม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก สูง 30-60 เซนติเมตร มีเหง้าหัวใต้ดิน กลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลาง 2-4 เซนติเมตร มีเยื่อสีขาวหรือสีม่วงชมพูหุ้มอยู่ 3-4 ชั้น แต่ละเหง้ามี 8-15 กลีบ ซึ่งเกิดจากตาบริเวณซอกใบของใบอ่อน ใบ ใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ แทงขึ้นจากเหง้าใต้ดิน แผ่นใบรูปแถบ ปลายใบแหลม โคนใบแผ่ออกเป็นกาบซ้อนกันและปิดบัง กลีบซึ่งเป็นหน่ออ่อนไว้ทั้งหมด ขอบใบเรียบ ปลายใบสีเขียวและสีค่อนๆ จางลงจนกระทั่งถึงโคนใบ ขนาดใบกว้างประมาณ 0.5-2.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 30-60 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อแบบซี่ร่ม สีขาวหรือสีขาวอมชมพู ใบประดับยาว 5-10 เซนติเมตร ลักษณะบางใส หุ้มในขณะดอกตูม เมื่อช่อดอกบานใบประดับจะเปิดออกและห้อยลง ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ กลีบดอก 6 กลีบ รูปหอก ปลายกลีบแหลม ยาว 4 มิลลิเมตร กลีบดอกแยกหรือเชื่อมติดกันที่โคนกลีบดอก เกสรเพศผู้ 6 อัน ติดที่โคนกลีบดอก อับเรณูและก้านเกสรเพศเมียยื่นขึ้นมาสูงกว่าส่วนอื่นๆ

ของดอก ผล เป็นกระเปาะสั้นรูปไข่หรือค่อนข้างกลม มี 3 พู เมล็ดขนาดเล็ก สีดำ

Family Amaranthaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alternanthera sessilis* (L.) R. Br.

ชื่อทั่วไป ผักเป็ด ผักเป็ดขาว ผักเป็ดแดง (ภาคกลาง) ผักเป็ยวงแดง (ภาคเหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน ผักเป็ดแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก สูง 10-100 เซนติเมตร ลำต้นตั้งตรง หรือ เลื้อย ลำต้นสีเขียวอมเขียว หรือสีแดง ปล้องเป็นร่อง และมีขนปกคลุม ใบ เป็นใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามกันตรงข้อเป็นคู่ ๆ แผ่นใบมีรูปร่างหลายแบบ ผิวใบเกลี้ยงหรือมีขนอ่อนปกคลุม ขนาดแผ่นใบขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่พืชชนิดนี้ได้อยู่ ถ้าขึ้นในที่แล้งแผ่นใบจะมีขนาดเล็ก ดอก ออกเป็นช่อกระจุกกลมๆ ตามซอกใบ ยาว 0.5-1 เซนติเมตร แต่ละช่อมีใบประดับเป็นเยื่อบางๆ สีขาว 2 อัน กลีบดอกสีขาวหรือสีม่วงแดง มี 5 กลีบ ผล รูปคล้ายไต ขนาดเล็กมาก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Amaranthus gracilis* Desf.

ชื่อทั่วไป ผักโขมหัด ผักโขม ผักขม (ภาคกลาง) ผักหอม (ภาคใต้)

ชื่อพื้นบ้าน ผักโขม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก สูง 10-75 เซนติเมตร ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งก้านสาขา ลำต้นเป็นเหลี่ยมมน เกลี้ยง หรือมีขนปกคลุมเล็กน้อย ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกสลับกัน แผ่นใบคล้ายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หรือรูปไข่ กว้าง 2-6.5 เซนติเมตร ยาว 3-9 เซนติเมตร โคนใบกว้างกว่าปลายใบและค่อนข้างแหลม ปลายใบมนหรือเว้าเล็กน้อย ผิวใบเกลี้ยง หรือมีขนปกคลุมตามเส้นใบ ก้านใบยาว 2.5-6.5 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อสีเขียว ดอกตอนล่างของลำต้น ออกเป็นกระจุกข้างกัน ดอกตอนบนออกที่ยอดเป็นช่อรูปแท่งแน่นและยาว ดอกย่อยแยกเพศอยู่บนช่อเดียวกัน ดอกย่อยมีใบประดับเป็นเยื่อบางๆ 2 ใบ กลีบดอกมี 3-4 กลีบ ผล ขนาดเล็กสีดำเป็นมัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Amaranthus spinosus* L.

ชื่อทั่วไป ผักโขมหนาม (ภาคกลาง) ผักโหมหนาม (ภาคใต้)

ชื่อพื้นบ้าน ผักโขมหนาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก สูง 15-100 เซนติเมตร แตกกิ่งก้านสาขา ลำต้นกลมหรือเป็นเหลี่ยมมน สีเขียว หรือสีเขียวแกมม่วง ลำต้นเกลี้ยง หรือมีขนปกคลุมเล็กน้อย มีหนามแหลม ยาว 0.5-2 เซนติเมตรอยู่ทั่วไป ส่วนมากมักพบตามข้อ ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกสลับ แผ่นใบรูปไข่หรือรูปหอก โคนใบแหลมค่อๆ กว้างขึ้น และแหลมเข้าสู่ปลายใบ ปลายใบแหลมมนหรือเว้าเล็กน้อย อาจพบเป็นหนามแหลมสั้นๆ กว้าง 1-3 เซนติเมตร ยาว 3-8 เซนติเมตร ผิวใบเกลี้ยงแต่ใบอ่อนอาจมีขนปกคลุมเล็กน้อยตามเส้นใบ ก้านใบยาว 1.5-8 เซนติเมตร ดอก สีเขียว ดอกตอนล่างของลำต้นออกเป็นช่อกระจุกตามง่ามใบ มีหนามแหลมตรง 2 อัน หรือมากกว่า หนามยาว 0.5-2 เซนติเมตร ดอก

คอนบนของลำต้นออกเป็นช่อตามยอดและง่ามใบ ไม่มีก้านดอก ดอกเพศผู้อยู่เหนือ โคนช่อดอกชนิดนี้ บริเวณนี้มี
หนามแหลมตรง 2 อัน กลีบดอกมี 5 กลีบ ปลายกลีบเป็นติ่งแหลมสั้นๆ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cyathula prostrata* Bl.

ชื่อทั่วไป ควยงูน้อย (ภาคเหนือ) พันงูแดง (ภาคกลาง) อังเกยซังพี (จีน-แต้จิ๋ว)

ชื่อพื้นบ้าน พันงูแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็น ไม้ล้มลุก สูงประมาณ 30-70 เซนติเมตร ลำต้นมีสีแดง เป็นสี่เหลี่ยม ข้องและปล้องปรากฏ
ชัดเจน ผิวเปลือกลำต้นเรียบเกลี้ยง หรือมีขนเล็กน้อย ใบ ใบเป็นใบเดี่ยว ออกตรง ห่างกันเป็นคู่ แผ่นใบ เป็นรูป
สี่เหลี่ยมขนมเป็ยกปุ่น สีม่วงอมแดง ขนาดกว้างประมาณ 3-5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 4-9 เซนติเมตร โคนใบสอบ
ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ดอก ดอกออกเป็นช่อ ตั้งตรงตามบริเวณปล้องของ ช่อดอกยาวประมาณ 19-45
เซนติเมตร ดอกย่อยมีสีเขียวอ่อน โคนช่อมีดอกย่อยอยู่ห่างกัน ปลายช่อมีดอกออกหนาแน่นและชิดกันเป็นกระจุก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gomphrena celosoides* Mart.

ชื่อทั่วไป บานไม่รู้โรยป่า หญ้าหัวหงอก มหาภาพ (ชัยภูมิ)

ชื่อพื้นบ้าน บานไม่รู้โรยป่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี สูง 5-20 เซนติเมตร ลำต้นมีขนปกคลุม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามกัน
แผ่นใบรูปไข่กลับแกมรูปหอก กว้าง 0.5-1 เซนติเมตร ยาว 2-3 เซนติเมตร ผิวใบมีขนนุ่มปกคลุม ดอก ออกเป็นช่อ
เชิงลด ที่ปลายกิ่ง มีดอกย่อยจำนวนมาก คือรวม 5 กลีบสีขาว เป็นเยื่อบางและแห้ง มีใบประดับ เกสรเพศผู้ 5 อัน
โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้น ผลเป็นผลแห้ง ไม่แตก รูปไข่กลับแบน

Family Amaryllidaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Crinum asiaticum* L.

ชื่อทั่วไป พลับพลึง (ภาคกลาง) ลิลาว์ (ภาคเหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน พลับพลึง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก ขึ้นเป็นกอ มีหัวอยู่ใต้ดิน ลำต้นกลม กว้างประมาณ 15 เซนติเมตร สูงประมาณ 30
เซนติเมตร ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกรอบๆลำต้น แผ่นใบแคบยาวเรียว อวบน้ำ กว้าง 10-15 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1
เมตร ปลายใบแหลม ขอบใบเป็นคลื่น ดอก ออกเป็นช่อแบบซี่ร่ม ก้านช่อดอกกลม ตั้งตรงจากกลางกอ ยาว
ประมาณ 90 เซนติเมตร มีดอกย่อย 12-40 ดอก อยู่บนก้านดอกสั้นๆ ดอกอ่อนมีกาบสีเขียวอ่อนหุ้มอยู่ 2 กาบ
กลีบดอกสีขาว โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาว ปลายแยกเป็นกลีบแฉกๆ ยาวเรียวแหลม 6 กลีบ ดอกยาวประมาณ
15 เซนติเมตร มีกลิ่นหอม เกสรเพศผู้ 6 อัน ติดอยู่ที่โคนหลอด ปลายเกสรสีแดง อับเรณูสีน้ำตาล ผล ค่อนข้าง

กลม สีเขียวอ่อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Haemanthus multiflorus* (Tratt.) MArty

ชื่อทั่วไป ว่านกระทุ่ม ว่านตะกร้อ ว่านกุมารทอง

ชื่อพื้นบ้าน ว่านแสงอาทิตย์

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นใต้ดินเป็นหัวคล้ายหัวหอม ลำต้นเหนือดินสูงประมาณ 50 เซนติเมตร ใบ ใบเดี่ยว เรียงเวียน แผ่นใบรูปหอกกว้าง สีเขียว ดอก ออกเป็นช่อกลมแน่นๆ โดยออกโดยตรงจากหัวก่อนมีการเจริญเติบโตของลำต้นเทียม ก้านดอกยาวประมาณ 30 เซนติเมตร ดอกย่อยจำนวนมาก มักบานพร้อมกัน แผ่นเป็นรูปทรงกลม กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวยแคบ 6 กลีบ สีส้มแดง เกสรเพศผู้ 6 อัน ยื่นยาวพ้นกลีบดอก

Family Amaryllidaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Mangifera indica* L.

ชื่อทั่วไป มะม่วงบ้าน มะม่วงสวน มะม่วง หมักหมอง แป โคนแกะ โดรัก ขะวาย ตาว ขี้ดอก เจาะขี้ดอก ขู ม่วง เปา
ตะ โค สะ โคสำ โจอ โจอ๊ก โคนแก

ชื่อพื้นบ้าน มะม่วง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้น ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 10-40 เมตร แตกกิ่งก้านสาขาเป็นพุ่มกลมกว้าง แน่นทึบ กิ่งอ่อนเกลี้ยง เปลือกสีน้ำตาลปนเทาอ่อน ใบ เป็นใบเดี่ยว แผ่นใบรูปขอบขนานแคบ รูปหอก และรูปหอกสั้น กว้าง 3-10 เซนติเมตร ยาว 16-45 เซนติเมตร โคนใบสอบหรือมน ปลายใบเป็นติ่งแหลมค่อนข้างยาว เนื้อใบหนา เกลี้ยงเป็นมัน สีเขียวเข้ม ใบอ่อนมีสีม่วงอ่อน เส้นแขนงใบมี 20-30 คู่ ก้านใบเรียว ยาว 2.5-13 เซนติเมตร โคนก้านบวม ดอก ออกเป็นช่อตามปลายกิ่ง สีเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอม ช่อดอกยาว 18-30 เซนติเมตร ก้านช่อมีขนนุ่มปกคลุม ดอกย่อยขนาดเล็ก มีดอกเพศผู้และดอกสมบูรณ์เพศ กลีบดอก 5 กลีบ กลีบรอง 5 กลีบ กลีบรองรูปขอบขนานแกมรูปไข่ งอเป็นกระหู่ กลีบดอกบน มีเกสรเพศผู้หุ้ม 4 อัน มีเพียงอันเดียวที่สร้างเรณูได้ อันเรณูสีม่วง รังไข่กลม ผล ผลกลม กลมรีรูปไต รูปประมิดหรือกลมเป็นปุ่มปม กว้าง 4-8 เซนติเมตร ยาว 5-20 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียว เมื่อสุกเปลี่ยนเป็นสีเหลืองหรือสีส้ม มีกลิ่นหอม

Family Annonaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Anaxagorea luzonensis* A.Gray

ชื่อทั่วไป กำลั่งวัวเดลิง ช้างวัวเดลิง ชะแมบ ปุนทา ปุน

ชื่อพื้นบ้าน กำลั่งวัวเดลิง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็น ไม้พุ่ม ขนาดเล็ก สูง 1-3 เมตร ลำต้นมีเปลือกสีเทาอมดำ กิ่งอ่อนสีเขียว และกลิ้งฉุน ถึง ก้านเกลี้ยง ไม่มีขน ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนานหรือแกมรูปหอกกลับ กว้าง 2-6 เซนติเมตร ยาว 5-15 เซนติเมตร โคนใบแหลม ขอบใบเรียบ ใบบางเรียบ ไม่มีขน เส้นใบ 6-8 เส้น ปลายเชื่อมต่อกันก่อนถึง ขอบใบ ดอก ออกตามต้นและกิ่งตรงข้ามใบ มีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยงรูปไข่หนา สีเขียว กลีบดอกบาง สีขาว เมื่อดอก บานมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.8-1 เซนติเมตร ปลายกลีบมี ๕-๖ เกสรเพศผู้เป็นกระจุกกลางดอก สีเหลือง ผล ผล กลุ่ม มีผลย่อย รูปทรงกลม 1-3 ผล ปลายผลมีติ่งแหลมโค้งงอ เมื่อกินผลมีสีดำ เมล็ดสีดำเป็นมัน 1-2 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Uvaria cordata* (Dunal) Alston

ชื่อทั่วไป นมช้าง (ทั่วไป) กล้วยหมัด (ศรีง) กาเลียข นมแมวใหญ่ (ชุมพร) นมควาย (นครศรีธรรมราช) นมวัว (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อพื้นบ้าน นมควาย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มรอเลื้อย ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 8-13 เซนติเมตร ยาว 13-23 เซนติเมตร โคนใบเว้าลึกน้อยคล้ายรูปหัวใจ ก้านใบยาว 1 เซนติเมตร มีขนปกคลุม ดอก ออกเป็นช่อ กระจุกเหนือซอกใบ กลีบเลี้ยงรูปไข่แกมรูปกลม ปลายมน มีขนสั้นหนานุ่มปกคลุมทั้งสองด้าน กลีบดอกรูป เกือบกลม ปลายมน สีแดงเข้ม ยาวประมาณ 1.2 เซนติเมตร เกสรเพศผู้จำนวนมาก ผล เป็นผลกลุ่ม มีผลย่อย จำนวนมาก รูปทรงกลมถึงรูปขอบขนาน ยาว 2-3 เซนติเมตร ปลายมน ผลสุกมีสีส้ม ผิวเกลี้ยง เมล็ดสีน้ำตาลเข้ม

Family Apiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Angelica dahurica* Benth. et Hook.f. syn. *Callisace dahurica* Fisch

ชื่อทั่วไป โกรฐอ แป๊ะตี้

ชื่อสามัญ bai zhi

ชื่อพื้นบ้าน โกรฐอ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก แตกกอเป็นพุ่มใหญ่ มีรากสะสมอาหารรูปรียาวคล้ายหัวผักกาดขาว สีขาว ใบ เป็นใบ ประกอบแบบขนนกสองชั้น ชั้นแรกก้านใบแผ่ออกเป็นครีบลึกน้อย ชั้นที่สองแตกเป็นใบย่อย 3-5 ใบ และมักแตก เฉพาะส่วน โคนก้าน แผ่นใบย่อยรูปไข่ รูปหอกแกมขอบขนาน หรือรูปหอก โคนใบสอบ ปลายแหลม ขอบจักเป็น

พื้นเรื่อยดี ดอก ออกเป็นช่อซี่ร่มขนาดใหญ่ ดอกย่อยมีจำนวนมาก สีขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Angelica sinensis* diels.

ชื่อทั่วไป โกงฐเชียง

ชื่อสามัญ dong quai, female ginseng

ชื่อพื้นบ้าน โกงฐเชียง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นพืชพื้นเมืองของจีน ลักษณะเป็นไม้ล้มลุก มีอายุหลายปี ขนาดกลาง ดอกออกเป็นช่อใหญ่ มีรากแก้วสะสมอาหาร ทรงรียาว แตกแขนงคล้ายรากโสมเกาหลี สีน้ำตาลอ่อน ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ชั้นที่สองแตกเป็นใบย่อย 3-5 ใบ แผ่นใบย่อยคล้ายใบผักชี รูปสี่เหลี่ยมขนมนิยกลง โคนใบสอบ ปลายแหลม ขอบหยักเว้าห่าง ดอก ออกเป็นช่อซี่ร่มซ้อนขนาดใหญ่ ช่อ (ใบ) ต้นที่งอกมีก้านช่อยาวรีขยเล็ก ดอกย่อยมีจำนวนมาก สีขาว ผล ผลแห้งรูปรี

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Centella asiatica* (L.) Urb.

ชื่อทั่วไป บัวบก ผักแว่น (ภาคใต้) ผักหนอก (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ Asiatic Pennywort

ชื่อพื้นบ้าน โบบัวบก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก ลำต้นเป็นไหลแต่ปกคลุมพื้นดินที่กินและ ใบ ใบเดี่ยว ออกเป็นกระจุกตามข้อ ข้อละ 2-10 ใบ แผ่นใบคล้ายรูปไข่ กว้างถึงกลม ขอบใบหยักเล็กน้อย ก้านใบขาว ดอก ออกเป็นช่อคล้ายร่ม ออกเดี่ยว หรือเป็นกลุ่ม 2-5 ช่อ แต่ละช่อมีดอกย่อย 3-4 ดอก สีม่วงอมแดง ก้านช่อดอกยาวประมาณ 0.5-5 เซนติเมตร มีใบประดับ 2-3 ใบห่อหุ้ม ผลเป็นผลแห้งแตกได้ ทรงกลมแบน ขนาดเล็ก เส้นผ่านศูนย์กลางยาวประมาณ 3-4 มิลลิเมตร

Family Apocynaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alstomia scholaris* R.Br.

ชื่อทั่วไป ดินเบ็ด พญาสัตบรรณ สัตตบรรณ หัสบัน จะบัน บะวา

ชื่อพื้นบ้าน พญาสัตบรรณ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น ขนาดใหญ่ สูงถึง 35 เมตร เปลือกสีเทา มีรอยดากสีขาว เปลือกค่อนข้างหนาแต่เปราะหักง่าย ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงรอบข้อๆละ 4-7 ใบ แผ่นใบรูปมนแกมรูปบรทัด หรือ มนแกมรูปไข่กลับ ปลายใบแหลมเป็นติ่งเล็กน้อย โคนใบสอบเข้าหากันเป็นรูปลิ้ม ขอบใบเรียบ ดอก ออกเป็นช่อกระจุกที่ปลายยอด มีกลิ่นหอมฉุน ดอกย่อยขนาดเล็กสีเขียวอมขาว หรือสีเขียวอมเหลือง ปากหลอดกลีบดอกมีขนยาวนุ่มปกคลุม รังไข่มี

ขนแข็งปกคลุม ผล เป็นฝักคู่ ทรงยาวเรียว กลม ห้อยลงสู่พื้นดิน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2-5 มิลลิเมตร เมล็ด ทรงบรรทัดแคบ ยาวประมาณ 7 มิลลิเมตร มีขนยาวอ่อนนุ่มปกคลุม ติดอยู่เป็นกระจุกที่ปลายทั้งสองข้าง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alyxia reinwardtii* Blume

ชื่อทั่วไป ลูด (ปัตตานี) ชะนูด (สุราษฎร์ธานี) นูด (ภาคใต้)

ชื่อพื้นบ้าน ชะลูด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาเลื้อยเถาเล็ก ขนาด 1 ถึง 1.5 เซนติเมตร เปลือกค่อนข้างดำ มียางขาวข้นเป็นใบเดี่ยว ออกรอบข้อ ฯลฯ 3 ใบ แผ่นใบรูปขอบขนาน รูปไข่กลับหรือรูปรี กว้าง 2.5-4 เซนติเมตร ยาว 3.5-9 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือมน โคนใบสอบเป็นคريب แผ่นใบหนา ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบและปลายกิ่ง มีดอกย่อย 4-10 ดอก สีขาวนวล กลิ่นหอม กลีบดอกมีโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 2.7 เซนติเมตร ปลายแยกเป็น 5 แฉกสั้น 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 5 อัน ติดอยู่ภายในหลอดกลีบดอกใกล้ปากหลอด ก้านเกสรสั้นมาก ก้านเกสรเพศเมีย เรียวยาว ผล ผลรูปรี ผลแห้งแข็ง ยาวประมาณ 1 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ichnocarpus frutescens* R. Br

ชื่อทั่วไป เกร็ดเงิน เกร็ดชูด เถาวัลย์แดง ชัยสง เกร็ดอีไม้ หุนน้ำ เถาโก ลูด (ปัตตานี) ชะนูด (สุราษฎร์ธานี) นูด (ภาคใต้)

ชื่อพื้นบ้าน เถาวัลย์แดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้เถาเนื้อแข็ง ลำต้นทอดงอเลื้อยพัน ผิวเกลี้ยง สีน้ำตาลแดง มียางขาวข้น ใบ เดี่ยว ออกตรงข้ามกันเป็นคู่ แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนประปราย ขนาดยาว 7-10 เซนติเมตร กว้าง 4-6.5 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อตามยอดและตามซอกใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวยสั้น ปลายแยก 5 แฉก แต่ละแฉกยาวเรียวปลายแหลม บิดเวียนคล้ายกังหัน สีขาวหรือเหลืองอ่อน แฉกกลีบดอกมีขนสีขาว ภายในกรวยเกลี้ยง ผล เป็นฝักสั้นน้ำตาล ยาว 1.4-1.5 เซนติเมตร แตกที่ตะเข็บข้างเดียว มีเมล็ดมาก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Plumeria rubra* L.

ชื่อทั่วไป ลั่นทม (กลาง) จำปาหอม (ใต้) จำปาขาว (อีสานเหนือ) จำปาลาว (เหนือ)

ชื่อสามัญ West Indian Jasmine

ชื่อพื้นบ้าน ลั่นทม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มยืนต้น ขนาดเล็ก สูง 2-6 เมตร แตกกิ่งก้านเป็นพุ่มกว้าง กิ่งอ่อนน้ำ เปราะหักง่ายและมียาง สีขาว ใบ เป็นใบเดี่ยว จัดเรียงเวียน มีหนาแน่นที่ปลายกิ่งเท่านั้น แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปหอก ปลายแหลม ค่อนข้างกว้าง 5-10 เซนติเมตร ยาว 14-30 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อตามปลายยอด กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดเล็ก กลีบดอก 5 กลีบเรียงซ้อนกันขณะตูม เมื่อบานส่วน โคนเชื่อมติดกันสั้น ๆ ปลายแยกบานออกเป็นทรงกรวย

สีแดง มีกลิ่นหอม ผล เป็นฝักคู่ รูปยาวปลายแหลม ผลยาว 15-20 เซนติเมตร เมื่อแก่แตกเป็น 2 ซีก เมล็ดแบนมีปีก มีจำนวนมาก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Rauvolfia serpentina* Benth. ex Kurz

ชื่อทั่วไป สะมออุ (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี) ละข่อม (สุราษฎร์) ข่อมตรีหมา (เหนือ-พายัพ) มะ โอง์ที ตุมคลานคลาน เข้มแดง กอเหม (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) กะข่อม (ใต้) ระข่อม

ชื่อสามัญ Indian Snake Root

ชื่อพื้นบ้าน ระข่อมน้อย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ 0.6 -1 เมตร เปลือกต้นเป็นยางและมีน้ำสีขาว ผลัดใบในฤดูแล้ง ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเป็นคู่ตรงข้ามกันหรือรอบข้อ ๆ 3 ใบ แผ่นใบบาง ขนาดใหญ่ รูปรีหรือรูปหอก ขนาดกว้างประมาณ 1.5-10 เซนติเมตร ยาวประมาณ 5-21 เซนติเมตร โคนใบสอบ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบแต่บิดเป็นคลื่นเล็กน้อย ดอก ออกเป็นช่อสีขาว ชมพู หรือแดง ลักษณะคล้ายดอกเข็ม ก้านดอกเป็นสีแดง กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ลักษณะเป็นหลอดโค้งเล็กน้อย กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาวสีแดง ปลายแยกเป็น 5 แฉก สีขาว ขณะดอกตูม กลีบซ้อนเกยกัน ผล เป็นผลสดออกเป็นคู่ติดกัน สีเขียว เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีแดงและดำ ก้านผลและก้านช่อผล เปลี่ยนเป็นสีแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Willughbeia cochinchinensis* Pierre

ชื่อทั่วไป กุย (ใต้) กะดั่งกะดิว (ภาคกลาง) กูดาก กุยช้าง (ปราจีนบุรี)

ชื่อพื้นบ้าน กุย กุยหนัง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มรอเลื้อย เถาเนื้อแข็ง เลื้อยได้ไกล 10-15 เมตร เปลือกเถาเรียบสีดำ หรือสีน้ำตาลเข้ม ทุกส่วนของลำต้นมียางสีขาวข้นหรือสีเหลืองอ่อน ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกันและสลับตั้งฉาก แผ่นใบหนาเป็นมันสีเขียว เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ รูปรีแกมขอบขนาน ยาว 7-13 เซนติเมตร ปลายใบเป็นติ่งแหลมสั้น เส้นแขนงใบถี่เรียงขนานกันและมีจำนวนมาก ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบและปลายยอด เป็นช่อสั้นๆ ไม่มีก้านช่อ ดอกย่อย มีช่อละ 4-12 ดอก ก้านดอกสั้น กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นท่อสั้น กลีบดอก 5 กลีบ รูปขอบขนาน ปลายแหลม สีขาวหรือสีเหลือง โคนเชื่อมติดกันเป็นท่อแคบ มีเกสรเพศผู้ 5 อันติดอยู่ด้านในท่อ เมื่อดอกบานมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 2-2.5 เซนติเมตร มีกลิ่นหอม ผล รูปไข่หรือค่อนข้างกลมกว้าง ขนาด 3-4 เซนติเมตร เมื่อสุกสีเหลืองอมส้ม มีเมล็ดมาก

Family Araceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Acorus calamus* L.

ชื่อทั่วไป ว่านน้ำ ว่านน้ำเล็ก (เชียงใหม่) ผมหา ฮางควาน้ำ ฮางควาผา ฮางควาบ้าน คาเจียงจี (ภาคเหนือ) ตะไคร้ น้ำ
(แพร่) ไคร้ น้ำ (เพชรบูรณ์)

ชื่อสามัญ Calamus, Myrtle Grass

ชื่อพื้นบ้าน ว่านน้ำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ล้มลุก สูงประมาณ 1 เมตร ขึ้นในที่ที่มีน้ำท่วมขังหรือชายน้ำ ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าเลื้อย
ขนานกับพื้น รูปทรงกระบอก ค่อนข้างแบน สีน้ำตาลอ่อนหรือน้ำตาลอมชมพู มีกลิ่นหอม ใบ ใบเดี่ยวเรียงสลับ
แตกออกจากเหง้า แผ่นใบรูปแถบ เรียวยาว ปลายแหลมหรือหยาบตรงขึ้นจากกอ ขนาดกว้าง 1-2 เซนติเมตร ยาว 80-110
เซนติเมตร เส้นกลางใบปรากฏชัด ผิวใบเป็นมันเรียบ ดอก แทงออกจากเหง้าเป็นช่ออัดแน่นรูปทรงกระบอก และ
เอนจากก้านช่อ 45 องศา ประกอบด้วยดอกย่อยสีเหลืองอมเขียวเรียงตัวติดกันแน่น ยาว 3-5 เซนติเมตร มีดอกทั้ง 2
เพศอยู่ในช่อเดียวกัน ดอกเพศผู้มีเกสร 6 อัน อับเรณูสีเหลือง ดอกเพศเมียมีรังไข่กลมขาว ก้านช่อดอกและใบ
ประดับมีลักษณะคล้ายใบ ผล เป็นผลสด เมื่อสุกมีสีแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alocasia indica* var. *metallica* Schott

ชื่อทั่วไป โท๊ะ (แม่ฮ่องสอน) บอนกาวิ (ยะลา) เพื่อกะลามันโท (ปัตตานี) (แม่ฮ่องสอน)

ชื่อพื้นบ้าน กระดาดแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกมีหัวอยู่ใต้ดิน ชอบขึ้นในที่ชื้นแฉะ สูงได้ถึง 1.8 เมตร ลำต้นอยู่เหนือดิน ตั้งตรง ลำต้นใต้
ดินขนานกับพื้นดิน ใบ เป็นใบเดี่ยว แผ่นใบและแผ่นใบสีแดงคล้ายสีโลหะ แผ่นใบรูปไข่แกมรูปหัวใจ กว้าง
ประมาณ 20 เซนติเมตร ยาว 30 เซนติเมตร ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ หรือเป็นคลื่น โคนใบเว้าลึกแคบ ก้านใบสี
แดงคล้ายยาวประมาณ 60 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อ เป็นแท่งยาว มีกาบสีเหลืองอมเขียวหุ้ม ส่วนล่างของกาบ
หุ้มช่อดอกไว้ ส่วนบนกางออก ก้านดอกออกเป็นคู่ ดอกเพศผู้อยู่ตอนบนของช่อ ดอกเพศเมียอยู่ตอนล่าง
ระหว่างกลางเป็นดอกไม่มีเพศ ผล เป็นผลสดมีเนื้อนุ่ม สีแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alocasia macrorrhizos* G. Don

ชื่อทั่วไป กลาลินูเก๊ะ (มลายู-ยะลา), บีมป้อ (เชียงใหม่), โหระ (สงขลา, ยะลา), เอาะลาช (ยะลา), กระดาดดำ
(กาญจนบุรี)

ชื่อสามัญ Giant Alocasia, Elephant Ear

ชื่อพื้นบ้าน บอนดำ กระดาดดำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกขนาดใหญ่ สูงกว่า 1 เมตร ลำต้นอวบสั้น ใบ เดี่ยว ขนาดใหญ่ สีเขียวเข้มหรือม่วง รูปหัวใจหรือรูปหัวใจกลับ ขนาดยาวตั้งแต่ 20 เซนติเมตรถึง 90 เซนติเมตร ขอบใบเป็นคลื่นใหญ่ ก้านใบเรียวยาว ดอก ออกเป็นช่อตั้งตรง มีกลิ่นหอม ก้านช่อสั้น ลักษณะเป็นแท่งยาวคล้ายคอกบอน แต่ละช่อประกอบด้วยดอกเพศเมีย เกิดอยู่บริเวณโคนช่อ และมักมีจำนวนน้อยกว่าดอกเพศผู้ ส่วนบนมีดอกเพศผู้จำนวนมาก ก้านช่อเล็ก มีกาบสีขาว ปลายแหลมหุ้มช่อ โคนกาบเชื่อมติดกันเป็นหลอดสีเขียว ผล เนื้อนุ่ม เมื่อสุกสีส้มหรือแดง รูปรี ผิวบาง มี 1 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Amorphophallus campanulatus* Bl. Ex Decne

ชื่อทั่วไป บุกคางคก บุกคูกก หัวบุก มันชูวัน

ชื่อสามัญ Stanley's Water-tub

ชื่อพื้นบ้าน บุก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก หัวใต้ดินสีน้ำตาล ใบ เป็นใบเดี่ยว แผ่นใบแผ่ออกไปคล้ายร่ม ขอบใบหักเข้าหาหัวเส้น กลางใบ เป็นแฉก ก้านใบกลมเรียวยาว กว้าง 150-180 เซนติเมตร มีลายสีเขียวและแดง ดอก ออกเป็นช่อรูปแท่ง สีแดงแกมน้ำตาล แทงจากหัวใต้ดิน ก้านช่อสั้น ใบประดับรูปกรวยหุ้มช่อดอก ขอบหยักเป็นคลื่นและบานออก ผล เป็นผลสด เนื้อนุ่ม สีแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Colocasia gigantea* Hook.F.

ชื่อทั่วไป บอนกาวิ(ยะลา) เคือกกะลา มันโทป่าด(แม่ฮ่องสอน) รุณ (กลาง) ออกดิน (ใต้)

ชื่อพื้นบ้าน กระดาดขาว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก มีเหง้าแข็ง เลื้อยทอดไปตามพื้นดิน ลำต้นตั้งตรง ป้อมสั้น ใบ ใบเดี่ยว แผ่นใบขนาดใหญ่ และยาวได้ถึง 180 เซนติเมตร รูปไข่แกมรูปหัวใจ ปลายใบแหลม โคนใบเว้าลึกเป็นรูปหัวใจ ขอบใบ เรียบหรือเป็นคลื่น เนื้อใบบาง ก้านใบใหญ่ ยาวประมาณ 120 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อ ลักษณะเป็นแท่งยาว ปลายแหลมลักษณะคล้ายคอกบอน มีกาบสีเหลืองอมเขียวรองรับ โคนของกาบ โอบรอบ โคนช่อดอก ดอกย่อยแยก เพศ ดอกเพศผู้อยู่ตอนบน มีจำนวนมาก ดอกเพศเมียอยู่ตอนล่างมีจำนวนน้อย ตอนกลางช่อเป็นดอกไม่มีเพศ ผล เมื่อสุกมีสีแดงเนื้อนุ่มมีเมล็ดแข็ง 1 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cyrtosperma johnstoni* N.E.Br.

ชื่อทั่วไป ว่านสิงหโมรา ผักหนามฝรั่ง

ชื่อพื้นบ้าน สิงหโมรา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน ลำต้นสั้น สีมชมพูอ่อน เนื้ออ่อนอวบน้ำ ใบ ใบเดี่ยวแทงออกจากหัวใต้ดิน แผ่นใบสีเขียว เป็นจุดๆ มีเส้นใบเป็นสีแดงอมชมพู รูปไข่กลับ ปลายใบแหลม โคนใบเว้าแหลมลึก ขนาดแผ่นใบ กว้างประมาณ 10-20 เซนติเมตร ยาวประมาณ 30-60 เซนติเมตร ก้านใบสีน้ำตาลแกมม่วง ยาวประมาณ 60 เซนติเมตร มีตุ่มขรุขระทั่วก้านใบ ดอก ออกเป็นดอกช่อแห้งกลมยาว มีกาบหุ้มช่อดอกสีม่วงแดง ดอกย่อยขนาดเล็ก สมบูรณ์เพศติดอยู่โดยรอบก้านช่อ มีใบประดับสีน้ำตาล ผล เป็นผลสด มีเนื้อนุ่มหุ้ม ด้านในมีเปลือกหุ้มเมล็ด แข็งมาก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Homalomena aromatica* Schott

ชื่อทั่วไป เต่าเกียด

ชื่อพื้นบ้าน เต่าเกียด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก ลำต้นสั้น มีเหง้าใต้ดิน มีกลิ่นหอม ใบ เป็นใบเดี่ยว แตงออกเป็นกอด้านบน แผ่นใบรูปหัวใจ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ก้านใบยาว โคนแผ่นเป็นกาบ ดอก ออกเป็นช่อรูปทรงกลม ยาว ดอกเพศผู้มีจำนวนมากอยู่ตอนบนของช่อดอก ดอกเพศเมียมีจำนวนน้อยกว่าและอยู่ตอนล่างของช่อดอก ช่อดอกทั้งหมดมีกาบสีเขียวหุ้มไว้ ผล เป็นผลสดเนื้อนุ่ม มีขนาดเล็ก

Family Araliaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Schefflera leucantha* R.Vig

ชื่อทั่วไป หนุมานประสานกาย ว่านเอื้องช้าง (เดย์) ชิดชะลึ่ง กุชิดชะลึ่ง (จีน)

ชื่อพื้นบ้าน หนุมานประสานกาย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม สูงประมาณ 1-3 เมตร หิวลำต้นค่อนข้างเรียบเกลี้ยง ใบ เป็นใบประกอบ ใบย่อยออกจากจุดเดียวต้นแบบนิ้วมือ เรียงสลับ มีใบย่อยประมาณ 7-8 ใบ แผ่นใบย่อยรูปไข่รี ปลายใบแหลมเรียว ขนาดกว้างประมาณ 0.5-1.5 นิ้ว ยาวประมาณ 2-4 นิ้ว ก้านใบย่อยยาวประมาณ 8-25 มิลลิเมตร ที่โคนก้านใบ มีหูใบ ผิวใบเป็นมันเรียบ ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย ดอก ออกเป็นช่อๆ หนึ่งช่อยาวประมาณ 3-5 นิ้ว ดอกย่อยมีสีเขียวอมเหลือง ขนาดเล็ก ก้านช่อดอกยาวประมาณ 3-7 มิลลิเมตร ผล เป็นรูปไข่ อวบน้ำ ขนาดของผลยาวประมาณ 5-6 มิลลิเมตร กว้างประมาณ 4-5 มิลลิเมตร ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อสุกเปลี่ยนเป็นสีแดงสด

Family Arecaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Areca catechu* L.

ชื่อทั่วไป หมากเมีย(ทั่วไป) หมากสง(ภาคใต้)

ชื่อพื้นบ้าน หมาก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ยืนต้น ไม้แตกกิ่งก้าน ลำต้นตรงเรียวยาว สูงประมาณ 10-15 เมตร ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก มีชื่อเรียกทั่วไปว่า “ทางหมาก” ออกเวียนสลับ ใบที่ออกใหม่จะแทงยอดออกจากปลายยอดของต้น โคนก้านใบแผ่ออกเป็นกาบใหญ่หุ้มลำต้น ใบเมื่อร่วงจะมีรอยก้านใบเป็นเส้นปรากฏอยู่บนลำต้น ใบย่อยมีจำนวนมาก แผ่นใบรูปแถบยาว ใบย่อยกว้างประมาณ 3-5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 50-80 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อบริเวณโคนใบล่าง กาบหุ้มช่อดอกขนาดใหญ่ ดอกย่อยแยกเป็นดอกเพศผู้และดอกเพศเมีย ผล รูปไข่หรือรูปกระสวย ผิวเรียบ ออกเป็นทะลาย มีกลิ่นเลียงคืดเป็นข้าวสุก สีม่วงเข้ม ผลแก่สีแดงแกมส้ม เมล็ดเดี่ยว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Calamus siamensis* Becc.

ชื่อทั่วไป หวายตรง หวายใหญ่ หวายขม (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน หวายขม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นเถาเนื้อแข็งเลื้อยทอดไปตามดิน และปีนป่ายเกาะไปตามต้นไม้อื่น มีขนาดปานกลาง เส้นผ่านศูนย์กลางของลำต้นประมาณ 1/2 นิ้ว ลำต้นและกาบใบมีหนาม มีระบบรากฝอยที่มีแขนงมาก ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก มีจำนวนใบย่อยประมาณ 75-90 ใบ ออกเป็นกระจุกตรงข้ามกัน กระจุกละ 5-8 ใบ มีส่วนที่ใช้ปีนป่ายเป็นก้านยาว ๆ ขึ้นออกจากจุดกำเนิดตรงส่วนบนของกาบหุ้มลำ และมีหนาม โดยตลอดซึ่งทำหน้าที่เป็นมือเกี่ยว ดอก ออกเป็นช่อจากลำต้นส่วนที่มีกาบใบ ผล รูปทรงรี เปลือกมีลักษณะเป็นเกล็ดซ้อนทับกันเป็นชั้น ๆ เมื่อแก่แล้วมีสีจางจนกลายเป็นสีน้ำตาลผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.8-1 เซนติเมตร เนื้อในสีน้ำตาลสฝาด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Caryota mitis* Lour.

ชื่อทั่วไป ลั่นป้า เต่าร้างแดง เขื่องหมู (ภาคเหนือ) มะเตี๋ย (ยะลา) เต่าร้าง

ชื่อพื้นบ้าน คาวร้าง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ลำต้นมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5-15 เซนติเมตร และสูงได้ถึง 12 เมตร ใบ ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ออกเวียนสลับ กว้างประมาณ 100-150 เซนติเมตร ยาวประมาณ 150-270 เซนติเมตร ส่วนโคนใบประกอบแผ่ออกเป็นกาบหุ้มลำต้น มีขนสาบสีน้ำตาลแดงปกคลุม หากถูกผิวหนังจะทำให้ระคายและคันได้ ใบย่อยเป็นรูปสามเหลี่ยม กว้างประมาณ 8-15 เซนติเมตร ยาวประมาณ 15-30 เซนติเมตร ปลายใบแหลม ขอบใบเป็นจักถี่ ท้องใบมีเส้นชัดเจน ดอก ออกเป็นช่อใหญ่ ห้อยลู่ลงขนานกับลำต้น มีดอกย่อยขนาดเล็ก รูปรียาว สีขาวครีม หาก

ถูกผิวหนังจะทำให้ระคายและคันได้ เตาฝรั่งสามารถผลิดอกได้ตลอดปี ผล ผลกลม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางกว้างประมาณ 1-1.5 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียวเข้ม เมื่อแก่จะค่อยๆ เปลี่ยนเป็นสีแดงดำถึงดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cocos nucifera* L. var. *nucifera*

ชื่อทั่วไป มะพร้าว หมากจูน หมากจูน

ชื่อสามัญ Cononut

ชื่อพื้นบ้าน มะพร้าว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นลำต้นตั้งตรง ไม่แตกกิ่งก้าน สูงประมาณ 20-30 เมตร เปลือกลำต้นแข็ง สีเทา ขรุขระ มีรอยแผลเป็นใบปรากฏทั่วลำต้น ใบ ใบประกอบแบบขนนก เรียงเวียนสลับแน่นที่ปลายยอด ใบย่อยรูปพัดจีบ กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 80-120 เซนติเมตร ปลายใบและโคนใบแหลม หลังใบเรียบสีเขียวแก่ เป็นมัน โคนก้านใบใหญ่แข็ง แต่เป็นกาบหุ้มลำต้น ดอก ออกเป็นช่อระหว่างก้านใบ แยกเพศร่วมต้น ดอกย่อยมีจำนวนมาก กลีบดอกที่ลดรูปมี 4-6 อัน ในช่อหนึ่งมีทั้งดอกเพศผู้และดอกเพศเมีย ดอกเพศผู้อยู่ปลาย ดอกเพศเมียอยู่ส่วนโคนของช่อ ไม่มีก้านดอก ผล ผลสด ทรงกลมหรือรี ผิวเรียบเกลี้ยง ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่เป็นสีน้ำตาล เปลือกชั้นกลางเป็นเส้นใยนุ่ม ชั้นในแข็งเป็นกะลา เมล็ดมีการสะสมอาหารเป็นเนื้อสีขาวและเป็นน้ำใส

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cyrtostachys renda* Blume

ชื่อทั่วไป -

ชื่อพื้นบ้าน หมากแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นพืชตระกูลปาล์มที่มีอรแตกกอ แต่ละต้นมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10-15 เซนติเมตร สูงได้ถึง 20 เมตร มีคอรยาว 30-50 เซนติเมตร ใบ ใบประกอบแบบขนนก ทางใบยาว 1.50-2 เมตร มีสีแดงเข้มที่กาบใบ ก้านใบและเส้นกลางใบ ดอก ออกเป็นช่อ ยาว 50 เซนติเมตร แผ่กระจายออกที่ได้คอ ผล ติดคราวละจำนวนมาก แต่ละผลมี 1 เมล็ด ผลแก่สีดำ รูปรี ขนาด 8 มิลลิเมตร

Family Asclepiadaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cryptolepis buchanani* Roem.& Schutt

ชื่อทั่วไป เถาเอ็นอ่อน เครือเถาเอ็น (เขียงใหม่) ดินเปิดเครือ (ภาคเหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน เถาเอ็นอ่อน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาเนื้อแข็ง เปลือกลำต้นสีน้ำตาลดำ ร่อนเป็นแผ่นเมื่อเถาแก่ ทุกส่วนของต้นมียางสีขาวข้น ใบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามกัน แผ่นใบรูปรี ปลายใบมนมีติ่งสั้น โคนใบสอบ หลังใบเรียบเป็นมันและลื่น ท้องใบเรียบสีเขียวนวล ขอบใบเรียบ ก้านใบสั้น ดอก ออกเป็นช่อสั้นตามง่ามใบ ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงเป็นหลอดสั้น สีเขียว

ปลายแยกเป็น 5 กลีบ กลีบดอกมี 5 กลีบ สีเหลืองอ่อน โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้น ปลายแยกเป็นแฉกยาว บิดเวียนคล้ายกังหัน ดอกอ่อนกลีบดอกบิดเป็นเกลียวรูปกรวยแคบ ผล เป็นฝักคู่ รูปทรงกระสวย โคนผลติดกัน ปลายผลแหลม ผิวเป็นมันลื่น เมื่อแก่แตกออก เมล็ดรูปรีสีน้ำตาล มีขนปุยสีขาวพามล็ดปลิวไปตามลมได้

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dregea volubilis* (L.f.) Benth. ex Hook.f.

ชื่อทั่วไป กระทุงหมาบ้า

ชื่อพื้นบ้าน กระทุงหมาบ้า ต้นขุนสุนัขบ้า (ภาคกลาง) เครือเขาคลอน (อุบลราชธานี) เครือเขาหมู (ภาคเหนือ)

ผักง้วนหมู หัวเขาคอน (ร้อยเอ็ด) ผักฮ้วนหมู (เชียงใหม่) มวนหูกวาง (เพชรบุรี)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาขนาดใหญ่เลื้อยพาดตามต้นไม้อื่น เถากลมสีน้ำตาลอ่อน มียางขาวข้น เถาอ่อนและใบมีขนสั้น ประปราย ใบ เดี่ยว ออกเป็นคู่ตรงข้ามกัน รูปไข่หรือรูปหัวใจ กว้าง 4-9 ซม. ยาว 6-14 ซม. ปลายใบแหลม หรือเรียวยาว ขอบใบเรียบ โคนใบเว้าตื้น เนื้อในหนา ก้านใบยาว 2.5-5.5 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อซี่ร่มที่ง่ามใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก มีจำนวนมาก สีเขียวอ่อน ก้านช่อยาว 2.5-6 เซนติเมตร ก้านดอกย่อยยาว 1.5-2 เซนติเมตร กลีบรองดอก 5 กลีบ ยาวประมาณ 2 มิลลิเมตร. กลีบดอก 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นท่อที่โคน กว้าง 1.2 เซนติเมตร เส้าเกสรเป็นแฉก 5 แฉกเมื่อบองจากด้านบน ผล เป็นฝักคู่หรือเดี่ยว รูปหอก กว้าง 16-30 มิลลิเมตร. ยาว 7.5-10 เซนติเมตร สีเหลือง เมล็ดมันเป็นเงา รูปไข่ยาว 1.2 เซนติเมตร มีปีกกว้าง

Family Asparagaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Asparagus racemosus* Willd

ชื่อทั่วไป จังเครือ (ภาคเหนือ) เกล็ดใบมะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ผักชีช้าง (หนองคาย) สามร้อยตัว ผักหนาม (นครราชสีมา) ผักชีช้าง (หนองคาย) พอกควายมะ (กะเหรี่ยง-เชียงใหม่) สามร้อยราก (กาญจนบุรี)

ชื่อพื้นบ้าน รวากสานดิบ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็น ไม้เลื้อย ปีนป่ายขึ้นต้นไม้ด้วยหนาม ที่เปลี่ยนมาจากใบเกล็ดบริเวณข้อ หนาม โคนกลับ ยาว 1-4 มิลลิเมตร ลำต้นสีเขียวแกมเหลือง ปีนป่ายได้ไกลถึง 5 เมตร ตามข้อมีกิ่งแตกแขนงออกรอบข้อและกิ่งนี้เปลี่ยนเป็นสีเขียว รูปขอบขนานแบน กว้าง 0.5-1 มิลลิเมตร ยาว 0.5-2.5 มิลลิเมตร. ปลายแหลม ทำหน้าที่แทนใบ ลำต้นผิวเรียบ ลื่นเป็นมัน ใบ ใบเดี่ยว เรียงตัวแบบสลับ ขนาดลดลงเป็นเกล็ด รูปสามเหลี่ยม ฐานกว้าง 0.5-4 มิลลิเมตร. ยาว 1-4 มิลลิเมตร ใบเกล็ดมี อายุสั้นๆต่อมาแข็งขึ้นและเปลี่ยนเป็นหนาม โคนกลับ ดอก ออกเป็นช่อ กระจะที่ช่อกิ่ง ก้านช่อดอกยาว 3-15 มิลลิเมตร ดอกย่อยขนาดเล็ก เมื่อบานมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 3-4 มิลลิเมตร กลีบรวมสีขาว 6 กลีบ แยกกันเป็น 2 วง วงละ 3 กลีบ กลีบรูปขอบขนาน ปลายกลีบมน ขอบเรียบ เกสรเพศผู้ 6 อัน รังไข่สีเขียวแกมเหลือง มี 3 พู ยอดเกสรแยกเป็น 3 แฉก ผล ผลสด มี 3 พู สีแดง หรือแดงอมม่วง เส้นผ่านศูนย์กลาง 5-8 มิลลิเมตร

Family Asphodelaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Aloe barbadensis* Mill. (Syn. *A. vera* Burm.f.)

ชื่อทั่วไป ว่านหางจระเข้ ว่านไฟไหม้ (ภาคเหนือ) หางตะเข้ (ภาคกลาง)

ชื่อสามัญ Star cactus, Aloe, Aloin, Jafferabad, Barbados

ชื่อพื้นบ้าน ว่านหางจระเข้

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกอายุหลายปีขนาดเล็ก เนื้ออ่อน อวบน้ำ สูงประมาณ 0.5-1 เมตร ฝังและปล้องสั้น ใบเรียงซ้อนกันเป็นกอ ใบเป็นใบเดี่ยว งอกขึ้นจากดิน แผ่นใบสีเขียวและมีกระดิวาวอมน้ำ ภายในเป็นวุ้นใสสีเขียวอ่อน โคนใบใหญ่ ปลายใบแหลม ขอบใบหยักและมีหนามสั้นที่ปลาย ดอก ออกเป็นช่อกลางกอใบ ก้านดอกยาวชูตั้งตรง ดอกทยอยบานจากโคนช่อไปปลายช่อ ดอกสีขาวหรือสีม่วง ห้อยหัวลง ดอกย่อยมีกลีบดอก 6 กลีบ สีส้มอมเหลือง เรียงเป็น 2 ชั้น โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปวงกลม ปลายแยกเป็นแฉกสั้นและบานออกเล็กน้อย มีปลายเกสรเพศเมีย โผล่ให้เห็น ผล เป็นผลแห้งรูปกระสวย

Family Asteraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Artemisia pallens* Wall. ex Besser

ชื่อทั่วไป ควาจี (เข้า-เขี้ยวใหม่) ซุงจี (มัง-เขี้ยวใหม่) ตองเกา (ไทยใหญ่-เมือองสอน) โทศจุฬาลัมพา (กลาง)

ชื่อพื้นบ้าน โทศจุฬาลัมพา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกเตี้ยสูงได้ถึง 3 เมตร แตกกิ่งก้านมาก ลำต้นเกือบกลม เป็นสันตื้นตามยาวรอบต้น กิ่งอ่อนมีขนสีขาวสั้นรอบกิ่ง มีขนละเอียด สีขาวอ่อนนุ่มคล้ายใยคลุมตลอด ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก 3 ชั้น ยาวได้ถึง 20 เซนติเมตร มีหูใบขนาดเล็กรูปใบหอกแหลม 3 ใบ ยาวประมาณ 0.7 เซนติเมตร ใบย่อยมีรูปร่างคล้ายกัน ขอบใบหยักลึกเกือบถึงเส้นกลางใบ ทำให้เห็นเป็นแฉกด้านข้าง 3 แฉก ปลายหยักแหลม ปลายใบย่อยแหลม ปลายใบหยักลึกเป็น 3 แฉก แฉกข้างปลายแหลม ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนงที่ปลายยอดของต้นหรือกิ่ง ช่อยาวได้ถึง 1.5 เมตร ช่อดอกย่อยเป็นช่อกระจุกแน่นสีเหลืองอ่อน ขนาดเล็กและมีจำนวนมาก ลักษณะคล้ายดอกเดี่ยวขนาดเล็ก แต่ละช่อประกอบด้วยดอกย่อยหลายดอก ช่อดอกย่อยมีใบประดับขนาดเล็กเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็นแฉกเล็กและแหลม กลีบเลี้ยงลดรูปลงเป็นเส้นฝอย กลีบดอกปรากฏไม่ชัดเจน ผล เป็นผลแห้งขนาดเล็ก เมื่อผลแก่ขยายตัวออก กลีบเลี้ยงเจริญขึ้นมามียาวเป็น 2-3 เท่าของใบประดับ เป็นกระจุกบานออกคล้ายปุยนุ่มสีเงิน แล้วเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล ผลสามารถปลิวไปตามลมได้

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Blumea balsamifera* DC.

ชื่อทั่วไป หนาด คำพอง หนาดหลวง (ภาคเหนือ) หนาดใหญ่ ผักชีข้าง พิมเสน(กลาง) หน้าหลัง (ไทยใหญ่)
จะบอ (ใต้)

ชื่อสามัญ Camphor tree

ชื่อพื้นบ้าน หนาด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม สูง 1-4 เมตร กิ่งก้านเป็นเหลี่ยม มีขนนุ่มยาวสีขาวปกคลุม เปลือกต้นสีน้ำตาลอมเทา มีกลิ่นหอมเฉพาะตัว ใบ เป็นใบเดี่ยว จัดเรียงเวียน แผ่นใบรูปหอกแกมขอบขนาน กว้าง 5-12 เซนติเมตร ยาว 10-30 เซนติเมตร ขอบใบจักฟันเลื่อยคั่น ปลายใบและ โคนใบแหลม มีขนนุ่มละเอียดปกคลุม ขนที่ท้องใบยาวกว่า มีหูใบ ดอก ออกตามง่ามใบหรือปลายกิ่ง เป็นช่อกระจุกแน่น มีริ้วประดับรองรับหลายชั้น รูปขอบขนาน ปลายแหลม ด้านหลังมีขนหนาแน่น ดอกย่อยขนาดเล็ก สีเหลืองอ่อนเป็นพวงแกมกลีบ สีเหลืองเข้ม ผล ผลแห้งไม่แตก รูปขอบขนาน ยาว 1 มิลลิเมตร สีน้ำตาล มีขนสีขาวปกคลุม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Carthamus tinctorius* L.

ชื่อทั่วไป คำฝอย คำยู่ คำของ คำพอง ดอกคำ (เหนือ) คำ (ทั่วไป)

ชื่อสามัญ Safflower, False Saffron, Saffron Thistle

ชื่อพื้นบ้าน คำฝอย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุ ปีเดียว สูงประมาณ 40-130 เซนติเมตร ลำต้นเป็นสัน ผิวเกลี้ยง แตกกิ่งก้านมาก ใบ เดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรี รูปหอก หรือขอบขนาน ขนาดยาวประมาณ 3-15 เซนติเมตร กว้างประมาณ 1-5 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือมน ขอบใบหยักแบบซี่ฟัน แต่ละซี่เป็นหนามแหลม เส้นใบชัดเจน ดอก ออกเป็นช่อ กระจุกแน่น ประกอบด้วยดอกย่อยสีส้มจำนวนมาก และเปลี่ยนเป็นสีแดงเมื่อดอกแก่ มีใบประดับแข็งเป็นหนาม รองรับช่อดอก ก้านช่อดอกใหญ่ ผิวเกลี้ยงหรือค่อนข้างเกลี้ยง ผล ผลแห้งไม่แตก รูปไข่กลับปลายตัด สีขาวข้าง ยาวประมาณ 6-8 มิลลิเมตร มีสัน 4 สัน มีรยางค์ยาวประมาณ 5 มิลลิเมตร และมีเกล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Centipeda minima* A.Br. et Aschers

ชื่อทั่วไป กระต่ายจันทร์ (กรุงเทพฯ) สาบแรง (ภาคกลาง) หญ้ากระจาม (สุราษฎร์ธานี) หญ้าจาม (ชุมพร เชียงใหม่) เหมือดโลด (นครราชสีมา) กระต่ายจาม

ชื่อพื้นบ้าน กระต่ายจาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกขนาดเล็ก ลำต้นแตกแขนงทอดราบไปตามพื้น ปลายกิ่งมักชูตั้งขึ้น และชูสูงได้ถึง 15 เซนติเมตร มีขนปกคลุมทั่วไป ใบ เดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรี ขนาคกว้าง 2-5 มิลลิเมตรยาว 0.5-1.5 เซนติเมตร ปลายแหลม โคนสอบ ขอบหยักหยายๆ ท้องใบมีขนปกคลุมหนาแน่น ดอก ออกเป็นช่อแบบกระจุกแน่น ค่อนข้างกลม ออกตามง่ามใบ ก้านช่อดอกสั้นมากหรือไม่มี ช่อดอกมีใบประดับรูปรีขนาดเล็กจำนวนมากเรียงซ้อนกัน

ประมาณ 2 ชั้น ดอกเพศเมียเล็กมากและมีจำนวนมาก เรียงเป็นวงบนฐานรองดอกล้อมรอบดอกสมบูรณ์เพศซึ่งมีขนาดเล็กกว่าและมีจำนวนน้อยกว่า ดอกเพศเมียมักสืบดอกสีขาว โคนติดกันเป็นหลอดเรียวยาว ปลายแยก 2-3 แฉก ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉก ดอกสมบูรณ์เพศมีกลีบดอกสีเหลืองหรือเหลืองอมเขียว โคนกลีบติดกันเป็นหลอดสั้น ปลายแยกเป็น 4 แฉก เกสรเพศผู้ 4 อัน ผล มักเป็นที่เหลี่ยมรูปรีหรือรูปเกือบขอบขนาน ขนาดเล็กมาก และมีขน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Eclipta prostrata* (L.) L.

ชื่อทั่วไป กะเม็ง กะเม็งตัวเมีย (ภาคกลาง) หญ้าสับ (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ Falst daisy, White head

ชื่อพื้นบ้าน กะเม็ง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว สูงประมาณ 30-50 เซนติเมตร ลำต้นกลม สีเขียวหรือสีน้ำตาลอมแดง มีขนแข็งสาขากดกลม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามกัน แผ่นใบรูปหอก ขอบใบจักเป็นซี่ฟันตื้น กว้าง 1-2.5 เซนติเมตร ยาว 3-7 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบเว้า หลังใบและท้องใบมีขนสีขาวปกคลุม ดอก ออกตามง่ามใบ เป็นช่อกระจุกอัดแน่น ทรงกลมหนาขนาดคล้ายกระดุม มีใบประดับสีเขียวรองรับ ดอกย่อยขนาดเล็กอัดแน่นอยู่บนฐานรองดอก แบ่งออกเป็น 2 แบบ รอบนอกเป็นดอกเพศเมียสีขาว ตรงกลางเป็นดอกสมบูรณ์เพศ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดเล็ก ๆ ปลายแยกเป็นแฉก สีขาวใส ผล ผลแห้งไม่แตก เมล็ดสีดำแบน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Elephantopus scaber* L.

ชื่อทั่วไป ใค้ไม่รู้ล้ม จี๋ไฟนกคุ้ม (เลย) กิ่งไฟนกคุ้ม (ชัยภูมิ) เหยปี หญ้าไถ่นกคุ้ม หญ้าปราบ

หญ้าสามสิบสองหาบ ขนาดมห (ภาคใต้) พนมมีแคลน (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อสามัญ Elephant's Foot

ชื่อพื้นบ้าน ใค้ไม่รู้ล้ม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก ลำต้นสั้นตั้งตรง แต่อาจสูงได้ถึง 80 เซนติเมตร ผิวเรียบหรือมีขนปกคลุม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงซ้อนสลับกันเป็นวง รอบ โคนสั้น แต่มักแผ่ราบไปกับพื้นดิน แผ่นใบรูปขอบขนานหรือรูปหอกกลับ มีขนปกคลุมทั้งสองด้าน และมีมากทางด้านท้องใบ ปลายใบมนหรือแหลม โคนใบสอบแคบ ขนาดกว้าง 3-6 เซนติเมตร ยาว 10-35 เซนติเมตร ขอบใบจักเป็นลอนใหญ่ ดอก ออกเป็นช่อจากกลางลำต้น ก้านช่อดอกยาวและแตกแขนง ดอกย่อยขนาดเล็กอยู่รวมกันเป็นช่อกระจุกแน่นที่ปลายก้าน มีใบประดับรองรับ 3 ใบ มีขนปกคลุม ส่วนดอกย่อยไม่มีก้านดอก แต่มีใบประดับแข็งสีเขียวห่อหุ้ม เมื่อดอกบาน กลีบดอกสีม่วงจะยื่นโผล่พ้นใบประดับออกมา ดอกย่อยทยอยบาน ผล เป็นผลแห้งไม่แตก ยาวประมาณ 4-6 มิลลิเมตร รอบผลมีสัน 10 สัน และมีขนนุ่มปกคลุม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Eupatorium odoratum* L.(Syn. = *Chromolaena odoratum* R.M.King & H.Rob.)

ชื่อทั่วไป สาบเสือ หญ้าดอกขาว (ทั่วไป) ข้าฝักคราด ขึ้นสู่เดือน (สุราษฎร์ธานี) บ้านช้าง
(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) หมากหลง (ชลบุรี)

ชื่อพื้นบ้าน สาบเสือ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี สูงประมาณ 1-2 เมตร ลำต้นตั้งตรง กิ่งก้านมีขนสีขาวปกคลุม มีกลิ่นสาบ ใบ เป็นใบเดี่ยว สีเขียวอ่อน ออกเป็นคู่ตรงข้ามกันบริเวณข้อ แผ่นใบรูปสามเหลี่ยม กว้าง 3-7 เซนติเมตร ยาว 6-12 เซนติเมตร มีขนปกคลุมทั้ง 2 ด้าน และมีหนามแน่นด้านท้องใบ มีสีเขียว 3 เส้นออกจากโคนใบเด่นชัด ขอบใบจักห่าง ๆ ปลายใบแหลม ดอก ออกตามซอกใบและปลายยอด เป็นช่อกระจุกแน่นสีขาวหรือสีม่วงอมฟ้า รูปทรงกระบอกกิ่งรูประฆัง เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3 มิลลิเมตร แต่ละช่อประกอบด้วยดอกย่อยขนาดเล็ก 20-35 ดอก มีใบประดับรองรับ 4-5 ชั้น ใบประดับชั้นนอกรูปไข่ ชั้นในรูปแถบปลายแหลมสีขาว มีเส้นสีเขียว 3 เส้น ช่อดอกเหล่านี้อยู่บนช่อเชิงหลั่นอีกทีหนึ่ง ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ มีกลีบเลี้ยงลดรูปลงเป็นเส้น กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผล เป็นเยื่อแห้งขนาดเล็ก รูปกระสวย แบนห้าเหลี่ยม มีน้ำตาลดำ มีหนามแข็งเป็นสัน มีขนยาวสีขาวที่ส่วนปลายบานออกคล้ายพัด เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gynura divaricata* DC.

ชื่อทั่วไป เป็ะดำปึง เป็ะดั่งปึง จักรนารายณ์ ผักพื้นปี กิมกอยมอเจ้า จีนทีเกมาเขย

ชื่อพื้นบ้าน เป็ะดำปึง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกขนาดเล็ก แตกกิ่งก้านเป็นกอปกคลุมดิน กิ่งก้านโน้มลงสู่ดิน ส่วนปลายตั้งตรงขึ้น ลำต้น และกิ่งก้านมีสันตื้น อวบน้ำ ผิวเรียบเกลี้ยง สีเขียว กิ่งเปราะหักง่าย ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ แผ่นใบขอบหนารูปรี ปลายแหลม โคนสอบ ขอบใบจักเป็นฟันเรียวห่างและถี่ ก้านใบและเส้นกลางใบอวบน้ำ ดอก ออกเป็นช่อแบบกระจุกแน่นตามปลายกิ่ง รูปทรงกระบอก ดอกย่อยขนาดเล็กอัดกันแน่น สีเหลืองสด มีใบประดับสีเขียวรองรับ ผลเป็นพวงห้อยไม่แตก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pluchea indica* (L.) Less.

ชื่อทั่วไป ขลุ่ ฤดู ขลุ (ภาคใต้) หนวดจ้ว หนวดวีว หนวดจ้ว (อุตรธานี) ขี้ปาน (แม่ฮ่องสอน)

ชื่อสามัญ Indian Marsh Fleabane

ชื่อพื้นบ้าน ขลุ่

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มขนาดกลาง แตกกิ่งก้านสาขามาก สูงประมาณ 1-3 เมตร เปลือกนอกสีน้ำตาลอ่อน เนื้อไม้อ่อน สีขาว กิ่งก้านเรียวเล็ก ใบ เป็นใบเดี่ยว สีเขียว มีกลิ่นฉุน จัดเรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ หรือไข่กลับ ยาวประมาณ 1-5 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2.5- 8 เซนติเมตร ปลายใบแหลมมน ขอบใบหยักเป็นซี่ฟัน และแหลม ก้านดอกสั้นหรือไม่ปรากฏ ดอก ออกเป็นช่อย่อยกระจุกแน่น ขนาดเล็กจำนวนมาก ช่อย่อยเหล่านี้เกิดอยู่บนช่อแยกแขนง

หรือข้อเชิงหลั่นที่แตกออกตามซอกใบอีกทีหนึ่ง ข้อย่อยกระจุกแน่นรูปกรวยแคบ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 7 มิลลิเมตร มีใบประดับสีเขียวหลายใบและจัดเรียงเป็นหลายชั้นรองรับ ดอกย่อยมีกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดแคบ สีขาวนวล หรือสีม่วง ผล เป็นผลแห้งเมล็ดเดี่ยว รูปทรงกระบอก แก่แล้วไม่แตก มีขนเป็นพู่ยาว 3-4 มิลลิเมตรอยู่ที่ปลายด้านหนึ่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Stevia rebaudiana* Bertoni

ชื่อทั่วไป หญ้าหวาน

ชื่อสามัญ Stevia

ชื่อพื้นบ้าน หญ้าหวาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกขนาดเล็ก อายุหลายปี สูง 30-90 เซนติเมตร มีขนละเอียดนุ่มปกคลุมทั้งต้นและใบ ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามกัน แผ่นใบสด รูปหอกกลับหรือรูปหอกแกมขอบขนาน กว้าง 1-1.5 เซนติเมตร ยาว 3-4 เซนติเมตร ขอบใบหยักฟันเลื่อยห่าง มีรสหวาน ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ดอกย่อยขนาดเล็กและมีจำนวนมาก กลีบดอกสีขาว ผล เป็นผลแห้งไม่แตก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pigea erecta* L.

ชื่อทั่วไป-

ชื่อพื้นบ้าน ดาวเรือง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก สูงประมาณ 1.5-60 เซนติเมตร ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ออกตรงข้ามกัน แต่ตอนปลายต้นออกแบบสลับ ใบย่อยมีประมาณ 9-17 ใบ แผ่นใบรูปรีหรือรูปหอกแกมขอบขนาน กว้างประมาณ 0.5-1.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1-3 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบจักฟันเลื่อย ดอก ออกเป็นช่อกระจุกเดี่ยวที่ปลายยอด มีริ้วประดับที่เชื่อมติดกันเป็นรูปประจันรองรับ ปลายริ้วประดับจักเป็นซี่ฟัน ดอกย่อยสี เหลืองเข้มหรือสีส้ม มีลักษณะแบ่งเป็น 2 แบบ คือ ดอกวงนอก มีกลีบดอกเชื่อมติดกันที่โคนเป็นหลอดสั้น ปลาย กลีบดอกแผ่เป็นแผ่นเดี่ยว กว้างประมาณ 0.6-1.5 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1.5-2.5 เซนติเมตร ดอกวงใน มีกลีบ ดอกเชื่อมติดกันที่โคนเป็นหลอดยาว ปลายจักเป็น 5 ซี่ ผล ผลแห้งไม่แตก ขนาดเล็ก ยาว 7-10 มิลลิเมตร สีดำ

Family Bignoniaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Millingtonia hortensis* L.f.

ชื่อทั่วไป กาะระลอง กาดสะลอง เต็กคองโท

ชื่อพื้นบ้าน ปีบ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้น ผลัดใบ ขนาดใหญ่ สูงประมาณ 20-30 เมตร ลำต้นและกิ่งมีหนามแหลม แตกกิ่งก้าน ออกเกือบตั้งฉากกับลำต้นทำให้เห็นเรือนยอดเป็นชั้น ๆ ใบ เป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ ออกสลับ มีใบย่อย 4-7 ใบ แผ่นใบรูปหอกกว้างหรือรูปรี ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบแคบ ดอก ออกเป็นช่อกระจุก 3-5 ดอก ตามปลาย กิ่ง มีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 3-5 แฉก ไม่เท่ากัน ด้านนอกมีขนมันเป็นเงาปกคลุม กลีบดอก 5 กลีบ สีแดง ปลายกลีบมีวนออก เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 8 เซนติเมตร เกสรเพศผู้ จำนวนมาก โคนเกสรเชื่อมติดกันเป็นกลุ่ม ผล ผลรูปรี หรือรูปขอบขนาน คล้ายผลุ่น กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 10-17 เซนติเมตร ผลอ่อนสีเขียว เมื่อแก่ผลสีน้ำตาล เปลือกผลแข็ง มีเมล็ดสีดำจำนวนมาก ไม้ต้นเส้นใยเป็นปุ๋ยสีขาว

Family Boraginaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Heliotropium indicum* L.

ชื่อทั่วไป หญ้าวงช้าง ผักแพวขาว (กาญจนบุรี) หญ้าวงช้างน้อย (ภาคเหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน หญ้าวงช้าง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก สูงประมาณ 15-30 เซนติเมตร แตกกิ่งก้านมาก มีขนปกคลุมตลอดลำต้น ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับหรือเกือบตรงข้ามกัน แผ่นใบรูปไข่ ผิวขยับย่นทั้งแผ่นใบ ขนาดกว้าง 2-5 เซนติเมตร ยาว 3-8 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน ก้านใบยาว 3-7 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อตามปลายกิ่ง ดอกย่อยเรียงเป็นแถวด้านเดียวและปลายช่อมีวนลงคล้ายวงช้าง กลีบดอกสีขาวอมฟ้ามี 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ค้างใบมีขน กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกัน มีขนสีขาวปกคลุม ผล เป็นผลแห้งที่ไม่แตกเมื่อแก่ มีขนาดเล็ก รูปไข่ เปลือกแข็ง ภายในแบ่งออกเป็น 2 ช่อง

Family Bromeliaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ananas bracteatus* Schult.f.

ชื่อทั่วไป ขนนทอง ขานัด ข่านัด มลิ (ใต้) เนาะชะ เนะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) บ่อนัด (เชียงใหม่) มะชะนัด มะนัด (เหนือ) ลิงทอง (เพชรบูรณ์) หมากเก็ง (ฉาน-แม่ฮ่องสอน)

ชื่อพื้นบ้าน สับประรด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็น ไม้ล้มลุก แตกหน่อ เมื่อออกผลแล้วต้นเดิมจะตายไป การสืบพันธุ์ใช้หน่อหรือส่วนของตะเกียง ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้ายาวสีน้ำตาล ใบ เป็นใบเดี่ยว ยาว แข็ง กรอบ รูปรีเรียวแหลมเป็นรูปหอก ใบสีเขียว มีนวลสีขาวเคลือบ แค่อ้าเป็นสับประรดพันธุ์ที่ปลูกเป็นไม้ประดับ ใบมีสีน้ำตาลสวยงาม เช่น ชมพู ชมพูมีทางขาวหรือปลายใบแดง ขอบใบสับประรดพันธุ์ที่ให้ผลเป็นแบบพื้นเลื้อย แต่มีบางพันธุ์ขอบใบเรียบ ใบเรียงซ้อน

กันหนา มีช่อดอกแทงขึ้นตรงกลาง ดอก ดอกขนาดเล็กรวมกันทำให้เกิดผลรวมอัดกันแน่นอยู่บนแกนกลาง ก้านของผลกลมและใหญ่ ผลส่วนมากเมื่อยังไม่สุกมักมีสีเขียว หรือสีน้ำตาลแดง เมื่อสุกมักมีสีเหลืองอมเขียว บางพันธุ์เหลืองอมส้ม เนื้อของผลรวมเมื่อสุกมีรสหวานหรือหวานอมเปรี้ยว ฉ่ำน้ำ

Family Capparaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Capparis micracantha* DC.

ชื่อทั่วไป ชิงชี กระคาดขาว กระ รอกใหญ่ จิง ใจ้ พญาจอมปลวก แสมชอ (ภาคกลาง) กะลาเค็ง (ชลบุรี) ชีชอ (ปราจีนบุรี) หนวดแมวแดง (เชียงใหม่)

ชื่อพื้นบ้าน ชิงชี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 2-6 เมตร ลำต้นสีเทา ที่กิ่งก้านมีหนามยาว 2-4 มิลลิเมตร ตรงหรือโค้งเล็กน้อย ใบ เป็นใบเดี่ยวรูปไข่แกมขอบขนาน กว้าง 4-10 เซนติเมตร ยาว 8-24 เซนติเมตร โคนใบมน ปลายใบแหลม เนื้อใบค่อนข้างหนาเป็นมัน กว้าง ก้านใบยาว 0.7-1 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบหรือกิ่งก้านใกล้ซอกใบ กลีบดอกสีขาว เมื่อแรกบานมีแฉกสีเหลือง แล้วเปลี่ยนเป็นแฉกสีม่วงแกมน้ำตาล กลีบดอกรูปขอบขนาน หรือรูปหอก กลีบเลี้ยงขนาดเล็กและมีขนปกคลุม เกสรเพศผู้มี 20-35 อัน ยาวเด่น ก้านดอกยาว 1-2 เซนติเมตร ผล เป็นผลสด รูปกระสวย กลมหรือทรงกระบอก ยาว 1.6 เซนติเมตร เมื่อสุกมีสีดำเป็นมัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cleome viscosa* L.

ชื่อทั่วไป ผักส้มเสี้ยนผี

ชื่อพื้นบ้าน ผักเสี้ยนผี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกอายุปีเดียว สูง 1 เมตร แตกกิ่งก้านสาขา มีขนสีเหลืองปกคลุมลำต้น มีเมือกเหนียวและมีกลิ่นเหม็น ใบเป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ มีใบย่อย 3-5 ใบ รูปขนาน โคนใบแหลม ปลายใบแหลมหรือมน เนื้อใบบางนุ่ม ใบกลางขนาดกว้าง 0.5-2 เซนติเมตร ยาว 1.5-5 เซนติเมตร เส้นใบมี 3-6 คู่ ก้านใบยาว 0.5-6 เซนติเมตร ก้านใบย่อยสั้นมาก ดอก กลีบรองรูปขอบขนาน ปลายหุบ หรือแหลม กว้าง 0.5-3 มิลลิเมตร ยาว 2.5-8 มิลลิเมตร กลีบดอกสีเหลือง โคนสอบแคบหรือมีก้าน ปลายกลม เกสรเพศผู้มี 8-30 อัน รังไข่ไม่มีก้าน ที่ปลายมีจอยแหลม ยาว 3-10 มิลลิเมตร มีขนเล็กน้อย ผล เป็นฝักตรง มีจอยแหลมยาว 2.5-7 มิลลิเมตร เมล็ด สีน้ำตาลแดง ผิวขุ่น

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Crateva adansonii* Dc. Subsp. *Odorata* Jacobs.

ชื่อทั่วไป ผักกุ่ม

ชื่อพื้นบ้าน กุ่มบก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้น ขนาดเล็ก สูง 6-10 เมตร ผลัดใบ เรือนยอดเป็นรูปเจดีย์ต่ำ เปลือกสีเทา มีรอยย่นขวางตามลำต้น ใบ เป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ เรียงสลับหรือเวียนสลับ มีใบย่อย 3 ใบ แผ่นใบรูปรีหรือรูปไข่ กว้าง 4-6 เซนติเมตร ยาว 7.5-11 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบแหลมหรือสอบ ขอบใบเรียบ แผ่นใบหนา เส้นแขนงใบมีข้างละ 4-5 เส้น ก้านใบยาว 7-9 เซนติเมตร ก้านใบย่อยยาว 4-10 มิลลิเมตร ดอก ออกเป็นช่อแบบกระจุกตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง กลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปรี เมื่อแห้งเปลี่ยนเป็นสีส้ม กลีบดอก 4 กลีบ สีขาวอมเขียวแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลืองหรือสีชมพูอ่อน เกสรเพศผู้สีม่วง ผล ผลสดแบบมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลม ขนาด 2-3.5 เซนติเมตร เปลือกมีจุดแต้มสีน้ำตาลอมแดงเมื่อแก่เปลือกเรียบ เมล็ดรูปเกือบห้าหรือรูปไต ผิวเรียบ

Family Celastraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Salacia chinensis* L.

ชื่อทั่วไป กำแพงเจ็ดชั้น (ภาคกลาง) ขมิ้นเครือ ขมิ้นถ่าน อนุเมียด เต่าวัลย์ทอง (ภาคใต้)

ชื่อพื้นบ้าน กำแพงเจ็ดชั้น

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือเลื้อย สูง 2-6 เมตร ใบ เดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี รูปไข่ หรือรูปไข่กลับ กว้าง 2-7 เซนติเมตร ยาว 4-12 เซนติเมตร ปลายแหลมหรือมน โคนสอบ ขอบหยักขยาๆ เส้นแขนงใบ 4-6 คู่ ก้านใบยาว 0.6-1.5 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นกลุ่มหรือเป็นช่อสั้นๆ ที่ง่ามใบ ก้านดอกยาว 0.5-0.8 เซนติเมตร โคนก้านดอกมีใบประดับเล็กขนาดเล็ก 2-3 ใบ ดอกย่อยมีขนาดเล็ก สีเขียวอมเหลืองหรือเหลือง กลีบเลี้ยงเล็กมาก โคนเชื่อมติดกันคล้ายจาน ปลายหยัก 5 หยัก กลีบดอกทยอยกันและแผ่บานออก มี 5 กลีบ รูปไข่ป้อม กว้าง 0.2- 0.4 เซนติเมตร ยาว 0.3-0.4 เซนติเมตร ฐานฐานดอกเล็กเป็นวง รังไข่รูปสามเหลี่ยมขนาดเล็กมาก เกสรเพศผู้มี 3 อัน ขนาดเล็กมาก ผล ก่อนข้างกลมหรือรี เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-2 เซนติเมตร ผลสุกสีแดงหรือแดงอมส้ม มี 1 เมล็ด ก่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5-1 เซนติเมตร

Family Chrysobalanaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Parinari anamense* Hance

ชื่อทั่วไป มะมือ หมักมือ (เหนือ) จัก จัก (ลำปาง) มะคลอก (สุโขทัย อุตรดิตถ์) หมักแอก ท่าลอก (พินัญโลก) ท่าลอก (นครราชสีมา ปราจีนบุรี) ตะโลก (เขมร-สุรินทร์) พอก (อุบลราชธานี) มะพอก (ราชบุรี ตะวันออกเฉียงเหนือ) ประดงไฟ ประดงเลือด (ราชบุรี) หมากรอก (ประจวบคีรีขันธ์)

ชื่อพื้นบ้าน ประดงเลือด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ต้น ผลัดใบ ขนาดใหญ่ สูง 10-30 เมตร เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้น 30-70 เซนติเมตร เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทึบหรือแผ่กว้าง กิ่งอ่อนมักจะย้อยลง เปลือกสีน้ำตาลปนเทาแตกเป็นร่องลึก ใบ เป็นใบเดี่ยว

เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ กว้าง 4-9 เซนติเมตร ยาว 6-15 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบมนหรือสอบ หลังใบมีขนประปราย ท้องใบมีขนสั้นนุ่มสีขาวปกคลุมหนาแน่น แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ขอบใบเรียบ เส้นแขนงใบมีข้างละ 12-15 เส้น ก้านใบยาว 8-10 มิลลิเมตร มีขนสั้นน้ำตาลปกคลุม ดอก ออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงตามปลายกิ่ง ยาวประมาณ 5-10 เซนติเมตร มีกลิ่นหอม ดอกย่อยขนาดเล็กบานเต็มที่กว้างเพียง 4-5 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงมีโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 แฉก มีขนสั้นน้ำตาลปกคลุม กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ แยกกัน ผล ผลสดแบบมีเนื้อหลายเมล็ด ทรงกลมหรือรี สีน้ำตาลอ่อน ขนาด 3-4 เซนติเมตร ผิวผลมีเกล็ดเล็กๆ สีเทาปกคลุม เมล็ดรูปไข่ปลายแหลม

Family Clusiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Garcinia hanburyi* Hook.f.

ชื่อทั่วไป รง รงทอง

ชื่อพื้นบ้าน รงทอง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น ไม้ผลัดใบ สูง 7-15 เซนติเมตร ลำต้นค่อนข้างตั้งตรง เปลือกเรียบ สีเทา มียางสีเหลือง ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน แผ่นใบรูปรี รูปรีแกมขอบขนาน รูปไข่แกมขอบขนาน หรือรูปหอก กว้าง 3-10 เซนติเมตร ยาว 10-25 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลมหรือเป็นติ่ง โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ หรือเป็นคลื่นเล็กน้อย เนื้อใบค่อนข้างหนา เกลี้ยง มีเส้นใบ 8-16 คู่ เส้นใบชัดเจน ก้านใบยาว 7-12 มิลลิเมตร ดอก ออกเป็นช่อกระจุกๆ ละ 1-5 ดอก ตามง่ามใบ หรือตามกิ่ง ดอกแยกเพศ สีเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอม ดอกเพศผู้ โคนก้านดอกมีริ้วประดับเล็กๆ ติดอยู่ 1-2 อัน กลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ สีเหลือง รูปไข่แกมขอบขนาน โคนปลายเป็นติ่ง ปลายกลีบกลม ดอกเพศเมียมีขนาดใหญ่กว่าดอกเพศผู้เล็กน้อย กลีบเลี้ยงและกลีบดอกเหมือนกับดอกเพศผู้ ผล ผลค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 2-3 เซนติเมตร ผิวเกลี้ยง กลีบเลี้ยงเจริญมากับผลด้วย มีเมล็ด 1-4 เมล็ด

Family Combretaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Terminalia chebula* Retz. Var. *Chebula*

ชื่อทั่วไป สมอไทย สมออัชยา (ภาคกลาง) ส้มมอ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ชื่อสามัญ Myrabolan wood

ชื่อพื้นบ้าน สมอไทย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น ผลัดใบ ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 20-25 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มกลม ลำต้นตั้งตรง เปลือกสีน้ำตาลดำ สีเทาอมน้ำตาลเข้ม มีรอยแตกเป็นร่องลึกตามยาว ผิวขรุขระ ใบ เป็นใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบมน รูปไข่หรือรูปไข่แกมขอบขนาน กว้าง 10-13 เซนติเมตร ยาว 14-28 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน หลังใบสีเขียวเข้ม มีขนนุ่มสีขาวปกคลุม ท้องใบมีขนสั้นน้ำตาลปกคลุม ขนจะหลุดร่วงไปเมื่อใบแก่ เส้น

แขนงใบข้างละ 12-18 เส้น ก้านใบยาว 1-3.5 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงตามปลายกิ่ง แต่ละช่อมีช่อแขนง 4-7 ช่อ สีขาวอมเหลือง โคนกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยปลายแยกเป็น 5 แฉก ไม่มีกลีบดอก ดอกบานเต็มที่กว้าง 3-4 มิลลิเมตร มีกลิ่นหอม เกสรเพศผู้ตั้งและยาวพ้นกลีบเลี้ยง ผล ผลสดแบบมีเนื้อ รูปไข่ ไข่กลับหรือรูปกระสวย กว้าง 2-3 เซนติเมตร ยาว 3-4 เซนติเมตร ผิวเรียบสีเขียวเป็นมัน หรือมี 5 เหลี่ยม เมล็ดมีเมล็ดเดียว

Family Connaraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Connarus semidecandrus* Jack

ชื่อทั่วไป กระพาะปลา (นครราชสีมา) กระลำพะ จำพะ ถอบแถบเนื้อ (ภาคกลาง) ขางขาว ขางแดง ขางน้ำ ครั้ง ข้อยเครือ (ภาคเหนือ) เครือไหลน้อย (เชียงราย) ทองดิน ลำพะ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ลาโพ หมากสง (ภาคใต้) เครือหมาว้อ (หนองคาย)

ชื่อพื้นบ้าน กระลำพะ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มกึ่งไม้เถาเลื้อย ลำต้นแตกกิ่งก้าน กิ่งอ่อนมีขนละเอียดนุ่มปกคลุม ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก ออกเรียงสลับ ใบย่อย 3-7 ใบ ออกเกือบตรงข้ามกัน แผ่นใบรูปไข่ยาวถึงรูปใบหอก ขนาดกว้าง 2-9 เซนติเมตร ยาว 24-25 เซนติเมตร ปลายใบคล้ายติ่งหรือเรียวแหลม โคนใบโค้งสอบแคบ ขอบใบขู้นาน เรียบ เนื้อใบค่อนข้างหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวเป็นมัน มีเส้นใบ 4-12 คู่ โคนและบรรจบกันที่ขอบใบ ดอก ออกเป็นช่อแตกแขนงที่ปลายยอดหรือใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกยาวได้ถึง 35 เซนติเมตร มีขนละเอียดสีน้ำตาลอมเหลืองปกคลุม ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปไข่หรือยาวรี ยาว 2-4 มิลลิเมตร ปลายเป็นติ่งหรือแหลม ผิวด้านนอกมีขนละเอียดนุ่มปกคลุม กลีบดอก รูปใบหอกหรือขอบขนานแคบ ยาว 3-7 มิลลิเมตร ปลายขู่ ด้านนอกเกลี้ยง ขกวันขอบและที่ปลายอาจมีขนละเอียด เกสรเพศผู้ 10 อัน ยาว 5 อัน เส้น 5 อัน ไข่ไม่มีขนละเอียดนุ่มปกคลุมหนาแน่น ผล รูปไข่แกมขอบขนานสองข้าง ไม่สมมาตร ขนาดกว้าง 1-2 เซนติเมตร ยาว 1.5-3.5 เซนติเมตร โคนมักสอบแคบเข้าหากัน เปลือกบาง ด้านในมีขนนุ่ม เนื้อแก่จัดแตกทางด้านข้าง เมล็ด 1 เมล็ดต่อผล โคนมีเนื้อสีเหลืองหุ้ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Rourea minor* Leenh

ชื่อทั่วไป หมากดาบพากราก (เชียงใหม่) ขางแดง (กลาง) กอบแถบ (ใต้)

ชื่อพื้นบ้าน หมากดาบพากราก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ต้น ไม้เถาหรือไม้พุ่มรอเลื้อย ขนาดใหญ่ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางใหญ่ได้ถึง 15 เซนติเมตร เถายาวได้ถึง 25 เมตร ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก ปลายถี่ ช่อใบยาว 5-15 เซนติเมตร ใบย่อย 1-6 คู่ เรียงเยื้องกันตรงกันข้าม เล็กน้อยหรือเรียงสลับกัน แผ่นใบย่อยมีหลายแบบ ทั้งรูปรี ใบหอก รูปไข่ถึงไข่กว้าง ไข่กลับถึงเกือบกลม กว้าง 1.0-10 เซนติเมตร ยาว 4-25 เซนติเมตร ปลายมนหรือเรียวแหลมคล้ายหาง โคนสอบแคบคล้ายรูปปลีหรือมนหรือเว้าเล็กน้อย สองข้างสมมาตรหรือเบี้ยวเล็กน้อย ขอบใบเรียบ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษหรือหนาคล้ายหนัง ผิวใบ

เกลี้ยงและเป็นมันทั้งสองด้าน เส้นใบข้างมี 4-7 คู่โคนเส้นออกทแยงกัน ปลายโค้งเข้าจรดกันก่อนถึงขอบใบ เส้นใบย่อยเลือนราง ดอก ออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนงสั้นๆ หรือเป็นช่อแน่น 2-5 ช่อจากง่ามใบใกล้ยอดหรือปลายกิ่ง ช่อดอกยาวโดยทั่วไป 5-10 เซนติเมตร แต่แกนกลางอาจยาวได้ถึง 20 เซนติเมตร ดอกย่อยสมบูรณ์เพศมีเป็นจำนวนมาก กลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปไข่ ปลายมนกว้าง ขนาดกว้างยาว 2-5 มิลลิเมตร โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 5 แฉก แต่ละแฉกซ้อนเกยกัน ผิวเกลี้ยงหรือมีขนละเอียดคลุมประปราย กลีบดอกสีขาวนวล 5 กลีบ รูปรียาว 4-8 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้ 10 อัน เรียงเป็น 2 แถว โคนก้านเชื่อมติดกัน รังไข่บนเหนือฐานวงกลีบรวม ก้านเกสร 5 อันแยกจากกัน ผล เป็นชนิดผลแห้ง แฉกแนวเดียว รูปทรงกระบอกนกรูปรีรีขมวนที่ปลายหรือรูปรีถึงรูปไข่เบี้ยว ขนาดกว้าง 0.5-1.2 เซนติเมตร ยาว 1-3 เซนติเมตร ปลายทู่หรือแหลมเมื่อแก่มีสีเหลือง ภายในมี 1 เมล็ด มีเยื่อหุ้ม

Family Convolvaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Argyrea capitiformes* (Poir.) Oostst.

ชื่อทั่วไป จิงจ้อหลวง (ประจวบคีรีขันธ์) เอ็นขน (สุราษฎร์ธานี) ย่านขน (สงขลา) ดูลาน (ยะลา)

ชื่อพื้นบ้าน ผ่นแสนห้า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาเลื้อย ยาวได้ถึง 20 เมตร ลำต้นเป็นไม้เนื้ออ่อน แตกกิ่งก้านสาขาเลื้อยตามพื้นดิน หรือเป็นเถาวัลย์พันขึ้นต้นไม้อื่น เมื่ออ่อนสีเขียวอมขาวเมื่อแก่สีน้ำตาลอมแดง มีขนละเอียดสีขาวห่มหรือน้ำตาลอ่อนปกคลุมตลอด ใบ เดี่ยว เรียงสลับแบบวนก้านใบยาว 2-4 เซนติเมตร มีขนละเอียดปกคลุม แผ่นใบรูปไข่กว้าง ขนาดกว้าง 4-6 เซนติเมตร ยาว 5-7 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบเว้าเล็กน้อย ขอบใบเรียบ เมื่ออ่อนมีขนละเอียดสีขาวห่มหรือน้ำตาลอ่อนปกคลุมทั้งสองด้าน เมื่อแก่ผิวค่อนข้างเกลี้ยง เส้นใบข้างขนานเด่นชัดทางด้านล่างของใบ จำนวน 8-10 เส้น ดอก ออกเป็นช่อกระจุกจากง่ามใบหรือปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงเป็นแฉกยาว ซ้อนกัน 2 ชั้น โคนเชื่อมติดกันเป็นท่อยปลายแยกเป็นแฉก ผิวด้านนอกปกคลุมด้วยขนละเอียดสีน้ำตาลหรือน้ำตาลอมแดง กลีบดอกสีชมพูอมม่วง ด้านในสีเข้มกว่าด้านนอก โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ปลายบานออกรูปคล้ายแฉก ขนาดดอกยาว 4-6 เซนติเมตร ปากบานกว้าง 3-5 เซนติเมตร เกสรเพศผู้ 5 อัน ยาวทอกลับกรวยของกลีบดอก สีขาวอมชมพูหรืออมม่วง ผล กลมเส้นผ่านศูนย์กลาง 4-7 มิลลิเมตร เมื่อแห้งแตกได้ภายในมีเมล็ด 4 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ipomoea pes-caprae* (L.) R.Br.

ชื่อทั่วไป ผักนึ่งทะเล

ชื่อพื้นบ้าน ผักนึ่งขัน ผักนึ่งคัน ผักนึ่งทะเล

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้เถาเลื้อย แตกสาขาปกคลุมพื้นทรายชายทะเล เถาสีเขียวหรือแดง มียางสีขาวขุ่น ใบ เป็นใบเดี่ยว จัดเรียงสลับ แผ่นใบหนาและเหนียว รูปร่างค่อนข้างกลม ทั้งสองด้านของเส้นกลางใบมักพับเข้าหากันเล็กน้อย โคนและปลายใบเว้าเข้า ขนาดกว้าง 7-11 เซนติเมตร ยาว 5-9 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ หลังใบและท้อง

ใบเรียบ ก้านใบยาว สีออกแดง ดอก ออกเป็นช่อสั้นระหว่างซอกใบ ดอกย่อยมี 4-6 ดอก สีม่วงแดง กลีบดอกเชื่อมติดกันตรงส่วนโคน ปลายบานออกเป็นรูปปากแตร ลักษณะคล้ายดอกผักบุ้งแต่มีขนาดใหญ่กว่า ด้านในของหลอดดอกเป็นสีม่วงเข้ม และมีรอยจีบพับเป็นแฉกออกไป 5 แฉก ผล เป็นผลแห้งแตก ทรงกลมหรือรูปไข่ ผิวเรียบ สีเขียวอ่อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ipomea pes-tigridis* L.

ชื่อทั่วไป ขุ่มดินหมา

ชื่อพื้นบ้าน ขุ่มดินหมา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว ลำต้นเลื้อยไปตามพื้นดิน ลำต้นแข็งแรงปกคลุมทั่วไป ใบ เป็นใบเดี่ยว ขอบใบจักลึกลงไปใกล้โคนใบ ทำให้แผ่นใบมีลักษณะเป็นหลอดเหลี่ยม โคนมีแฉก 7-9 แฉก โคนแฉกเว้าเข้าหากัน ผิวใบมีขนนุ่มปกคลุมแน่นทั้งสองด้าน ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ มีดอกย่อยช่อละ 2-3 ดอก กลีบดอกสีขาว โคนเชื่อมติดกัน ปลายบานออกเป็นรูปปากแตร ผล ผลแก่เป็นรูปไข่ สีน้ำตาล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Merremia umbellata* Hall.f

ชื่อทั่วไป เถาดอกบานชื่น

ชื่อพื้นบ้าน จิงจืดขาว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาขนาดเล็ก ทอดขนานไปตามพื้นดินหรือเลื้อยพันต้นไม้อื่น ยาวได้ถึง 3 เมตร ลำต้นกลม เรียวเล็ก ผิวมีขนอ่อนนุ่มปกคลุมประปรายหรือเกือบเกลี้ยง เนื้อไม้อ่อนภายในลำต้นมียางสีขาว ใบ เดี่ยว เรียงสลับ ก้านใบยาว 1.5-6.0 เซนติเมตร มีขนละเอียดนุ่มประปรายหรือเกือบเกลี้ยง แผ่นใบมีรูปร่างและขนาดค่อนข้างแตกต่างกัน รูปไข่ ไข่แกมขอบขนาน รูปใบหอกหรือรูปหัวใจ ขนาดกว้าง 1.0-6.5 เซนติเมตร หรืออาจกว้างได้ถึง 9.0 เซนติเมตร ยาว 4-12 เซนติเมตร หรือยาวได้ถึง 16 เซนติเมตร ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม โคนใบเว้าลึกรูปหัวใจหรือค้ดหรือโค้งมน ขอบใบเรียบ ผิวด้านบนค่อนข้างเกลี้ยง ผิวด้านล่างปกคลุมด้วยขนละเอียดนุ่มสีเทาหรือขาวหม่นหนาแน่น หรือประปรายถึงเกลี้ยง เส้นใบข้าง 5-7 คู่ แต่อาจมีถึง 9 คู่ เรียงแบบขั้นบันได ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนงจากง่ามใบ ก้านช่อดอกมีขนละเอียดนุ่มปกคลุม ใบประดับรูปหอก หลุดร่วงง่าย ดอกย่อยมี 2-3 ดอกหรือมีจำนวนมาก เรียงตัวกันคล้าย กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดไล่เลี่ยกัน ยาว 0.5-0.7 เซนติเมตร รูปไข่กว้างหรือเกือบกลม ปลายโค้งมนหรือหักเว้าเล็กน้อย กลีบดอกสีขาวหรือเหลืองอมขาว หรือสีเหลือง โคนเชื่อมกันเป็นรูปกรวย ปลายบานออก ยาว 2-3 เซนติเมตร เส้นกลางกลีบมีขนละเอียดคลุมเป็นแถบ เกสรเพศผู้ 5 อัน อยู่ภายในหลอดกลีบดอก ผล แห้งแตกได้เป็น 4 พู รูปไข่หรือรูปกรวย ยาว 1.0-1.2 เซนติเมตร โคนผลมีคิงหนาม ภายในมี 4 เมล็ด

Family Cucurbitaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gymnopetalum integrifolium* Kurz

ชื่อทั่วไป ขี้กาแดง ขี้กาขาว (กรุงเทพฯ) ขี้กาลาย (ฉะเชิงเทรา)

ชื่อพื้นบ้าน ขี้กาแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาเลื้อย ยาวได้ถึง 10 เมตร ลำต้นมีขนสาบสั้นปกคลุม มีมือเกาะ 1 เส้นออกจากรวมบริเวณ โคนใบ โดยขดม้วนเดี่ยวหรือแยกเป็น 2 แฉก ใบ เดี่ยว เรียงสลับ ก้านใบยาว 1-3 เซนติเมตร แผ่นใบมีลักษณะรีหรือดิ่ง เป็นแฉก 5 แฉก ขนาดกว้างไล่เลี่ยกันยาว 5-8 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือมนเล็กน้อย โคนใบเว้าลึกและแคบ พู 2 ข้างเกือบจรดกัน ขอบใบอาจเรียบหรือหยักคล้ายลูกคลื่น หรือเป็นฟันเลื่อยหยาบๆ ผิวด้านบนหยาบและสาบ ด้านล่างมีขนละเอียดหนาแน่น เส้นใบออกจากโคนใบ 3 เส้น ดอก ออกเดี่ยวจากง่ามใบ แยกเพศ แต่ร่วมต้น เดี่ยวกัน ดอกเพศผู้มีกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นท่อยาว ปลายแยกออกเป็นนิ้ว 5 แฉก มีขนละเอียดสีน้ำตาลอ่อนปกคลุมทางด้านนอกหนาแน่น กลีบดอกสีขาว โคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย ปลายแยกเป็น 5 กลีบ แต่ละกลีบมีสันสี เหลืองจางๆ พาดตามยาว 5-6 เส้น ดอกเพศเมียมีก้านดอกสั้น กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีลักษณะคล้ายดอกเพศผู้ ก้าน เกสรมีปลายแยกเป็นแฉกยาว 3 แฉก ผล ก้อนข้างกลมเส้นผ่านศูนย์กลาง 3-5 เซนติเมตร ผิวเกลี้ยง เมื่อสุกสีแดงอม ส้ม หรือสีแดงเข้ม ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก เมล็ดรูปรีและแบน มีเยื่อเป็นเมือกสีเขียวหุ้ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lagenaria siceraria* Standl.

ชื่อทั่วไป น้ำเต้า (กลาง) คีลุตา (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) มะปิ้งเต้า (เหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน น้ำเต้า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถา ลำต้นแข็งแรง เป็นร่อง มีขนปกคลุม ที่ปลายขนมีต่อม มือเกาะแยกเป็น 2 แฉง ใบ เป็น ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่กว้าง โคนใบรูปหัวใจกว้างๆ ขอบใบหยักแบบซี่ฟัน ไม่มีแฉก หรืออาจมี 3-7 แฉก หรือขอบใบเป็นคลื่น ปลายใบมน มีติ่งแหลม ท้องใบมีขนนุ่มสีขาวปกคลุม ก้านใบยาว 5-30 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นดอกเดี่ยวตามง่ามใบ ดอกแยกเพศร่วมต้น ดอกเพศผู้ ก้านดอกยาว 5-25 เซนติเมตร กลีบรองโคนเชื่อม ติดกันเป็นรูประฆัง ปลายแยกเป็นแฉกแหลม 5 แฉก กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ แผ่นบานออกและแยกกัน รูปไข่กลับ มี ขนปกคลุม เกสรเพศผู้ 3 อัน อับเรณูสีขาวอยู่ชิดกัน ดอกเพศเมีย ก้านดอกสั้นและแข็ง ยาว 2-5 เซนติเมตร ก้านยาวขึ้นเมื่อรังไข่เจริญเติบโต ไปเป็นผล ไม่มีเกสรเพศผู้เทียม รังไข่มีขนสีขาวปกคลุม ท่อรังไข่สั้น ปลายแยก เป็นแฉกหนา 3 แฉก ผล รูปรีวงและขนาดต่างกันไปตามสายพันธุ์ เช่น กลม แบน รูปขวด หรือรูปกระบอก ยาว 10-100 เซนติเมตร โคนขั้วคอดคอง หรือคดเป็นวง เปลือกแข็งและหนาทน เมล็ดแบน มีจำนวนมาก มีสันยาวถึง 2 เซนติเมตร สีขาวหรือสีน้ำตาลอ่อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Momordica charantia* L.

ชื่อทั่วไป มะระ มะระเหล็ก มะระขี้นก (ทั่วไป) ผักเหຍ(สงขลา) ผักโห(นครศรีธรรมราช) มะร้ออู

ชื่อสามัญ Balsam Pear, Bitter Cucumber, Carilla Fruit, Balsam Apple, African Cucumber

ชื่อพื้นบ้าน มะระ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้เถาเลื้อยมีมือเกาะ เลื้อยพาดพันตามต้นไม้อื่นหรือตามรั้ว อายุปีเดียว ลำต้นสีเขียว ขนาดเล็กยาว ผิวมีขนปกคลุมประปราย ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ แผ่นใบเป็นรูป 5 เหลี่ยม สีเขียวอ่อน ขอบใบหยักเว้าลึกเข้าไปในตัวใบ 5-6 หยัก ปลายใบแหลม ขนาดใบกว้างหรือยาวประมาณ 5-12 เซนติเมตร มีขนอ่อนนุ่มปกคลุมเล็กน้อย ดอก เดี่ยว ออกจากง่ามใบ แยกเพศร่วมต้น ดอกเพศผู้ มีใบประดับรูปไข่ยาวได้ถึง 2.2 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ปลายแยกเป็นแฉกรูปไข่ 5 แฉก กลีบดอกสีเหลือง กลีบวง 5 กลีบ ยาว 1.5-2.0 เซนติเมตร เมื่อบานเต็มทีกางออกตั้งฉากกับก้านดอก เกสรเพศผู้ 3 อัน โคนก้านติดกับฐานดอกรูปถ้วย ไม่มีเกสรเพศเมีย ดอกเพศเมีย มีใบประดับยาว 1.2 เซนติเมตร มีวงกลีบรวมเป็นโคนดอกเพศผู้ มีเกสรเพศผู้เป็นหมัน 3 อัน รังไข่รูปขอบขนานหรือรูปกระสวย อยู่ต่ำกว่าวงกลีบ ภายในรังไข่ของ ยอดเกสร 3 อัน ปลายเดือยหรือแยกเป็น 2 พู ผล เป็นผลสดเปลือกเหนียว รูปไข่ โคนและปลายแป้น กว้าง 1.5-3.0 เซนติเมตร ยาว 2.0-5.0 เซนติเมตร ผิวขรุขระเป็นปุ่มปมหรือคล้ายหนามตลอดเนื้อก่อนข้างแข็ง เมื่อแก่สีเหลืองถึงเหลืองอมส้มภายในมีเมล็ดแบน สีเหลืองอ่อนจำนวนมากฝังอยู่ในเนื้อเยื่อชุ่มสีขาวนวล ผลสุกเมล็ดเป็นสีแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Momordica cochinchinensis* (Lour.) Spreng.

ชื่อทั่วไป พักข้าว ขี้กาเครือ (ปัตตานี) ผักข้าว (ภาคเหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน พักข้าว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาสั้นลูก อายุหลายปี มีเหง้าใต้ดินขนาดใหญ่ เถากลมสีเขียวเข้ม เถาอ่อนมีขนนุ่มปกคลุมตลอดทั้งเถา มีมือเกาะ ออกตรงง่ามใบ ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปร่างคล้ายนกกางปีก กว้างและยาวประมาณ 8-15 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมนเว้าลึก ปลายแหลม ขอบใบเว้าลึกทำให้แผ่นใบเป็นสามแฉก และมีหนามเป็นตุ่มเล็กๆ ดอก เป็นดอกเดี่ยว ออกตามง่ามใบ แยกเพศแยกต้น กลีบดอกสีเหลืองนวล มี 5 กลีบแยกกัน แต่ซ้อนเกยกันแบบสับหว่าง มีขนนุ่มปกคลุม โคนกลีบดอกสีเหลืองเข้ม มีแต้มสีน้ำตาลแกมม่วง เกสรเพศเมียเป็นแท่งปลายแยกเป็นสามแฉก ผล ทรงกลมรี ขนาดใหญ่ มีหนามแหลมสั้นตลอดทั้งผล ผลอ่อนสีเขียวอมเหลือง เมื่อแก่จัดเปลี่ยนเป็นสีแดงอมส้ม เมล็ดแบน จำนวนมาก มีเนื้อหุ้มเมล็ดสีแดง

Family Cyperaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cyperus alternifolius* L. (syn. *C. involucratus* Rottb.)

ชื่อทั่วไป กกลังกา

ชื่อพื้นบ้าน กกลังกา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นใต้ดินสั้นและแข็ง ลำต้นเหนือดินรูปสามเหลี่ยมมนๆ โคนต้นเกือบกลม แดงใบขึ้นเป็นกอ สูง 50-150 เซนติเมตร และมีกาบสีเขียวอ่อนหุ้ม ยาว 10-20 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อแตกแขนง กว้าง 15-30 เซนติเมตร ช่อเป็นสองชั้น ชั้นแรกแตกแขนงจำนวนมาก ยาว 7-10 เซนติเมตร ชั้นที่สองแตกจากชั้นแรกอีกแขนงละ 4-10 แขนง ยาว 1-1.5 เซนติเมตร มีใบประดับลักษณะแบนและแข็งเป็นจำนวนมาก ใบประดับขนาดกว้าง 2-12 มิลลิเมตร ยาวเกือบเป็น 2 เท่าของช่อดอก ช่อดอกย่อยเป็นช่อกระจุกที่ปลายช่อดอก ชั้นที่ 2 ช่อดอกย่อยรูปหอกแกมขอบขนาน หรือรี แบน กว้าง 1.7-3 มิลลิเมตร ยาว 3-9 มิลลิเมตร มีดอกย่อยสีเขียวอ่อนติดกันแน่น 6-30 ดอก ใบประดับช่อดอกย่อยรูปไข่ ปลายแหลม ยาวประมาณ 2 มิลลิเมตร ถึงยาวอ่อนปลายสีน้ำตาล มี 3 หรือ 5 เส้น เป็นรูปเรือเห็นเด่นชัด เกสรเพศผู้ 3 อัน ผล ผลรูปไข่กลับแกมรูปรี สีน้ำตาลเมื่อแก่ มีต่อรงไข่ติดอยู่ ปลายแยกเป็นแฉกยาว 3 แฉก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cyperus rotundus* L.

ชื่อทั่วไป หญ้าเหี่ยวหมู หญ้าขนหมู(แม่ฮ่องสอน) ห้างหมู หนุม(พาส์) ซาซ่า (จีน)

ชื่อสามัญ Nut grass

ชื่อพื้นบ้าน หญ้าเหี่ยวหมู

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี สูง 20-40 เซนติเมตร ลำต้นใต้ดินแตกแขนงเป็นเส้นยาวแผ่ขยายออก และที่ปลายสุดเป็นหัวแข็งสีดำ รูปกลมหรือรี ลำต้นมีขนาดเล็กเกลี้ยง รูปสามเหลี่ยม โดยเกิดจากกาบใบหุ้มซ้อนกัน ใบเป็นใบเดี่ยว แดงเป็นกอจากต้นใต้ดิน แผ่นใบเล็กยาวรี ยาว สีเขียวเข้ม กว้าง 2-6 มิลลิเมตร ยาว 5-20 เซนติเมตร ปลายแหลมมน กลางแผ่นใบเป็นร่องตามยาว และเป็นสันทางด้านท้องใบ ผิวใบเกลี้ยง ดอก ออกเป็นช่อขนาดเล็กจากกลางกอใบ มีใบประดับรองรับช่อดอกแกมขอบขนานเป็น 3 แฉก ช่อดอกย่อยสีน้ำตาล ไม่มีก้าน ผล รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ปลายแหลม สีน้ำตาลหรือดำ หน้าตัดเป็นรูปสามเหลี่ยม

Family Dilleniaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tetracera indica* (Christm. & Panz.) Merr.

ชื่อทั่วไป เถาอรคนธ์ รสสุคนธ์แดง (กรุงเทพฯ) เครือปด ปดสั้น ย่านปด (ใต้) ย่านปล้า (ตรัง) อุเบาะสะปัดละเมยาะ (มลายู-นราธิวาส)

ชื่อพื้นบ้าน รสสุคนธ์แดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาเนื้อแข็ง หรือ ไม้พุ่มรอเลื้อย ลำต้นยาว 2-5 เมตร ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรีรูปไข่กลับถึงรูปรีขอบขนาน ยาว 5-10 เซนติเมตร กว้าง 3-5 เซนติเมตร ผิวใบเกลี้ยง หรือมีขนปกคลุมเล็กน้อยตามเส้นกลางใบ ขอบใบหยัก ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม เส้นแขนงใบมี 8-13 คู่ ก้านใบยาว 0.5-1 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนงสั้น ตามปลายกิ่ง สีขาว หรือสีขาวอมชมพูเล็กน้อย มีกลิ่นหอม เส้นผ่านศูนย์กลาง 2.5-3

เซนติเมตร ช่อหนึ่งมีดอกย่อย 3-8 ดอก แต่ละช่อยาว 3-5 เซนติเมตร กลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปรีถึงรูปไข่กลับ ยาว 8-10 มิลลิเมตร กว้าง 7-9 มิลลิเมตร กลีบดอก 3-5 กลีบ รูปไข่กลับ ปลายเว้า ยาว 8-10 มิลลิเมตร กว้าง 6-8 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ผล ติดแน่นเป็นกระจุกๆ ละ 3-4 ผล แต่ละผลรูปร่างค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 10 มิลลิเมตร ปลายผลเป็นจะงอยแหลม ยาว 2-6 มิลลิเมตร เมล็ดรูปไข่ ยาว 3-4 มิลลิเมตร กว้าง 2-3 มิลลิเมตร

Family Dioscoreaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dioscorea hispida* Dennst. var. *hispida*

ชื่อทั่วไป กลอย กลอยข้าวเหนียว กวางเครือขาว

ชื่อสามัญ Asiatic bitter yam

ชื่อพื้นบ้าน กลอย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถา เลื้อยไปตามดิน หรือพาดพันต้นไม้อื่น ลำต้นกลม มีหนามแหลมตลอดเถา หัวใต้ดินส่วนมากกลม หรือเป็นพู หรือรูปรียาว อยู่ใกล้ผิวดิน เปลือกบาง สีน้ำตาลอ่อน หรือเทาเมื่อในขาวหรือเหลืองอ่อนอมเขียว เป็นพิษ ใบ เป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ เรียงสลับ มีใบย่อย 3 ใบ ใบกลางมีแผ่นใบรูปรี หรือรูปรีแกมขอบขนาน ปลายเรียวแหลม ขอบเรียบ โคนแหลม กว้าง 6-15 เซนติเมตร ยาว 8-25 เซนติเมตร เส้นใบหลัก 3-5 เส้นออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ ท้องใบตรงส่วนโคนใบใหญ่มีหนาม ใบย่อย 2 ข้างรูปไข่ หรือรูปหัวใจ ดอก ออกตามซอกใบ เป็นช่อแบบแยกแขนง แยกเพศและต่างต้นกัน ดอกย่อยมีจำนวนมาก สีเขียวอ่อน ผล มีลักษณะเป็นพู 3 พู กว้างประมาณ 2 เซนติเมตร ยาว 5.5 เซนติเมตร ผิวเกลี้ยง สีน้ำตาล เมื่อแห้งเป็นครีป 3 ครีป เมล็ดกลมแบน มีปีกบางใสเฉพาะที่โคน

Family Dipterocarpaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dipterocarpus dyeri* Pierre ex Laness

ชื่อทั่วไป ยางร่วง ยางร้อง (จันทบุรี ตราด) ยุงคำ (ชุมพร กระบี่) ยุงเหียง (สุราษฎร์ธานี) อีโต้ (สตูล) เขียง (เขมรบุรีรัมย์)

ชื่อสามัญ Keruing

ชื่อพื้นบ้าน ยางกล่อง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้น สูงถึง 40 เมตร ไม้ผลัดใบ หรือผลัดใบ แต่ผลัดใบใหม่ในระยะเวลาอันสั้น ลำต้นเปลวตรง เปลือกหนา แตกเป็นสะเก็ด หรือค่อนข้างเรียบ สีเทาหรือน้ำตาลอมดำ เปลือกในสีน้ำตาลอมเหลือง กิ่งอ่อนและหูใบมีขนยาวสีเหลืองคลุม โคนต้นมีพูพอนต่ำ ใบ เดี่ยว เรียงสลับ รูปรีแกมรูปไข่ ถึงรูปรีแกมรูปใบหอก กว้าง 10-18

เซนติเมตร ยาว 17–40 เซนติเมตร ปลายใบหู่ ถึงเรียวแหลม โคนใบมน หรือสอบแคบ ผิวใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบ 18–22 คู่ ก้านใบยาว 5–7 เซนติเมตร ดอก สีชมพู ออกรวมกันเป็นช่อยาวตามง่ามใบ ใกล้ปลายกิ่ง ผล รูปรี กว้าง 2–3 เซนติเมตร ยาว 3.5–4.5 เซนติเมตร มีสัน 5 สัน ยาวเกือบตลอดตัวผล ยกเว้นบริเวณใกล้ขั้วผล มีปีกยาวใหญ่ 2 ปีก และปีกสั้น 3 ปีก

Family Dracaenaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dracaena loureiri* Gagnep.

ชื่อทั่วไป จันทน์แดง (ภาคกลาง สุราษฎร์ธานี) ลักกะจันทน์ (ภาคกลาง)

ชื่อพื้นบ้าน จันทน์ผา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มถึงไม้ต้น เติบโตช้า แต่สูงได้ถึง 12 เมตร ลำต้นกลม ตั้งตรง เปลือกสีครีมอ่อน แก่นสีแดง แดงกึ่งก้านน้อยหรือไม่แดงเลย ตลอดลำต้นมีรอยแผลงอใบหลุดร่วงตามขวางถี่ๆ ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ ปรากฏอยู่เฉพาะบริเวณปลายยอด โคนใบติดกับลำต้น ไม่มีก้านใบ แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน เนื้อใบหนา กว้าง 3-7 เซนติเมตร ยาว 30-80 เซนติเมตร ขอบเรียบ ปลายใบเรียวแหลม ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนง ขนาดใหญ่ จากซอกใบที่ปลายยอด ช่อยาวได้ถึง 1 เมตร ดอกย่อยมีจำนวนมาก ขนาดเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลาง 5-10 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็นแฉกแคบ 6 แฉก ไม่ซ้อนกัน กลีบดอกสีขาวนวล หรือสีเขียวยอมเหลือง เกสรเพศผู้ 6 อันก้านเกสรใหญ่พอกับอันเรณู เกสรเพศเมียมีปลายแยกเป็น 3 พู ผล ทรงกลมแต่ก่อนไปทางบน ขนาด 0.75 – 1 เซนติเมตร ผิวเรียบ เมื่อสุกสีแดงหรือส้มอมแดง มีเมล็ดเดียว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Vatica diospyroides* Sym.

ชื่อทั่วไป จันทน์พ้อ จันทน์พ้อ

ชื่อพื้นบ้าน จันทน์พ้อ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้น ไม้ผลัดใบ ขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 6-15 เมตร ลำต้นตั้งตรง เรือนยอดเป็นพุ่มกลม เปลือกเรียบสีเทา เปราะ มักมียางใสๆซึมออกตามรอยแตก เปลือกในมีเยื่อสีแดงเรื่อ ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน กว้าง 4-7 เซนติเมตร ยาว 15-20 เซนติเมตร โคนใบมนหรือสอบเบี้ยว ปลายใบแหลมเรียว หรือมน ผิวใบเกลี้ยง เส้นแขนงใบมี 15-18 คู่ ก้านใบยาว 1.5 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อกระจุกตามปลายกิ่งหรือง่ามใบ กลิ่นหอมจัด กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีขนนุ่มปกคลุมทั่วไป กลีบเลี้ยงมีโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็นแฉกสั้นรูปสามเหลี่ยม 5 แฉก กลีบดอก 5 กลีบ รูปขอบขนาน สีขาวหรือสีเหลืองอ่อน ยาวประมาณ 4 เท่าของกลีบรอง ขอบกลีบเกยกันและเว้าเป็นรูปก้างฟัน หรือบิดเป็นเกี้ยว เมื่อบานเต็มที่ มีขนาดประมาณ 2 เซนติเมตร ผล ผลป้อม แข็ง ขนาด 2.5-3 เซนติเมตร ที่ผลมีขนหรือเกล็ดสีน้ำตาลประปราย เมื่อแก่แตกเป็น 3 ซีก และมียางเหนียวใส ซึมออกมา กลีบรองเจริญมากับผลด้วย โดยติดอยู่ที่ขั้วผลเป็นกลีบหนา แข็ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sansevieria cylindrica* Bojer

ชื่อพื้นบ้าน ว่านงาช้าง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นเป็นเหง้าอยู่ใต้ดิน ใบ เป็นใบเดี่ยว แฉกเป็นกอกจากเหง้าใต้ดิน แผ่นใบเป็นแท่งกลมยาว อวบน้ำ ปลายแหลมคล้ายงาช้าง สีเขียวอมเทา มีลายสีเขียวเข้มพาดตามขวาง ดอก ออกเป็นช่อยาว แทงขึ้นจากเหง้าใต้ดิน มีดอกย่อยจำนวนมาก กลีบรองเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้น กลีบดอกสีขาวอมม่วง โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดแคบยาว ปลายแยกเป็นกลีบยาว 6 กลีบ โคนมีวงกลีบไปทางด้านนอก เกสรเพศผู้ ยาวเลยพ้นหลอดกลีบดอก

Family Ebenaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Diospyros decandra* Lour.

ชื่อทั่วไป จัน จันขาว จันลูกหอม จันอินจัน โอ อิน (ภาคกลาง)

ชื่อพื้นบ้าน จัน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ยืนต้น สูงประมาณ 10-15 เมตร เปลือกสีน้ำตาลเข้ม ลำต้นเรียบ กิ่งอ่อนและยอดอ่อนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรี กว้าง 2.5-3 เซนติเมตร ยาว 7-10 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน หลังใบสีเขียวเข้มเรียบเป็นมัน ท้องใบเรียบสีอ่อนกว่า ขอบใบเรียบ เนื้อใบบาง เมื่อยังอ่อนอยู่มีขนยาวสีแดงคลุม เส้นใบโค้งมี 7-8 คู่ ปลายเส้นไม่เชื่อมติดกัน ก้านใบยาว 3-5 มิลลิเมตร ดอก เป็นดอกแยกเพศร่วมต้น ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อ มีดอกย่อยประมาณ 3 ดอก ก้านดอกยาว 2-4 มิลลิเมตร ตามส่วนต่างๆมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม กลีบรอง 5 กลีบแยกกัน และจัดเรียงเป็นรูปถ้วยปากกว้าง กลีบดอก โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นรูปเหยือกน้ำ ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ดอกเพศเมียออกเป็นดอกเดี่ยว กลีบรองและกลีบดอกเหมือนดอกเพศผู้ แต่มีขนาดใหญ่กว่า ผล เป็นผลสด รูปกลมแป้น เมื่อสุกสีเหลือง มีกลิ่นหอม รับประทานได้ ที่ซึ่งผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่ เมล็ดกลมรี สีน้ำตาล มี 3-4 เมล็ด

Family Euphorbiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Croton caudatus* Geisel.

ชื่อทั่วไป โคลลาน กระคอกใบขน (จันทบุรี) กูระประิยะ (นราธิวาส) โคลลานใบขน (ทั่วไป) ปริก (ศรี)

ชื่อพื้นบ้าน โคลลาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือเลื้อย กิ่ง ใบแลช่อ ดอกมีขนรูปดาวปกคลุม เมื่อสัมผัส จะรู้สึกระคายมือ ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบมีรูปร่างและขนาดต่างกัน ตั้งแต่รูปใบหอก รูปไข่ ถึงรูปกลมแกมรูปหัวใจ กว้าง 2.5-10 เซนติเมตร ยาว 4-12 เซนติเมตร โคนใบมน หรือเว้าเล็กน้อยรูปหัวใจ ที่โคนติดกับก้านใบมีต่อม 2 ต่อม ลักษณะคล้ายรูปกรวย ขอบใบหยักไม่สม่ำเสมอ ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม ท้องใบสาก หรือมีขนหนา ดอก ออกเป็นช่อ

ที่ปลายกิ่ง ใบประดับรูปรียาว ปลายแหลม หรืออาจ ไม่มี ก้านดอกมีขนรูปดาวปกคลุม ดอกแยกเพศแต่อยู่ร่วมต้น ดอกเพศผู้ขณะตูมลักษณะกลม มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดเล็กและมีขนปกคลุม กลีบดอกรูปไข่กลับ ยาว 2.5 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้มี 18-40 อัน ที่โคนเกสรเพศผู้มีขนปกคลุม ดอกเพศเมีย มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปไข่กลับ ยาว ประมาณ 4 มิลลิเมตร ด้านนอกมีขนรูปดาวปกคลุม ด้านในเกลี้ยง กลีบดอกมีขนาดเล็กมาก รูปยาวปลายแหลม ขอบมีขนปกคลุม ก้านเกสรเพศเมียมี 3 แฉก แต่ละแฉกแตกเป็น 2 แฉก มีขนรูปดาวปกคลุม ผล กลม เรียบ หรือ เป็นสัน 6 สัน กว้าง 10-15 มิลลิเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Croton roxburghii* N.P.Balacr. (Syn. *Phyllanthus oblongifolius* Roxb.)

ชื่อทั่วไป เปล้าหลวง เปาะ

ชื่อพื้นบ้าน เปล้าใหญ่

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือไม้ต้น ผลัดใบขนาดเล็ก สูงประมาณ 10-15 เมตร กิ่งก้านค่อนข้างใหญ่ แตกกิ่งรอบข้อ ยอดอ่อน ใบอ่อนและช่อดอกมีเกล็ดสีเทาแผ่นเล็กปกคลุมทั่วไป ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน รูปรีแกมขอบขนาน รูปไข่ หรือรูปหอก กว้าง 5-12 เซนติเมตร ยาว 9-30 เซนติเมตร โคนและปลายใบแหลม หรือมน ขอบใบหยัก เส้นแขนงใบมี 14-16 คู่ ที่ฐานใบมีต่อม 2 ต่อม ใบแก่ค่อนข้างเกลี้ยง ก้านใบยาว 1.3-3.6 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อหลายช่อที่ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว 12-36 เซนติเมตร ตั้งตรง ดอกย่อยบานจากโคนช่อ แยกเพศอยู่ร่วมต้นเดียวกันหรือต่างต้นกัน ดอกเพศผู้ กลีบรองรูปขอบขนานกว้าง มีเกล็ดปกคลุม กลีบดอกยาวเท่ากลีบกลีบรอง มีขนปกคลุมหนาแน่น ที่ฐานรองดอกมีต่อมกลม 5 ต่อม เกสรเพศผู้ 12 อัน เกลี้ยง ดอกเพศเมีย กลีบรองรูปขอบขนาน กลีบดอกเล็ก รูปยาวแคบ ขอบกลีบมีขนปกคลุม รังไข่มีขนสั้นนุ่มปกคลุม ก้านเกสรแยกเป็น 2 แฉก ผล รูปกลมมี 3 พู เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร สั้นนุ่มหนาแน่นปกคลุม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Croton stellatopilosus* Ohba.

ชื่อทั่วไป เปล้าน้อย เปล้าทำโพ

ชื่อพื้นบ้าน เปล้าน้อย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม สูงได้ถึง 6 เมตร แตกกิ่งตั้งแต่โคนต้น กิ่งก้านอ่อนมีขนสั้นนุ่มสีน้ำตาลอมเหลืองครีม ปกคลุมชัดเจน ออกดอกเมื่อใบแก่ ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียน ก้านใบยาว 0.5-2.5 เซนติเมตร มีขนกลม มีหูใบยาว 3-4 มิลลิเมตร มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น แผ่นใบรูปไข่กลับ กว้าง 3-7 เซนติเมตร ยาว 6-18 เซนติเมตร โคนใบสอบแหลม ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลมสั้น ขอบใบจักฟันเลื่อย เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ หลังใบเกลี้ยง ห่องใบสีสดกว่าเล็กน้อย มีขนสั้นนุ่มกระจาย เส้นใบมี 8-14 คู่ เส้นใบย่อยปรากฏชัด ก้านใบมีขน ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบบริเวณปลายกิ่ง ยาว 7-10 เซนติเมตร มักออกหลายช่อแน่น สีขาวนวลหรือเหลืองอมเขียว ดอกเพศเมียมี 4-10 ดอก มีขนปกคลุมทั่วไป ใบประดับยาว 1.5-2 มิลลิเมตร มีขนสั้นนุ่ม ไม่มีต่อม หลุดร่วงง่าย ผล แตกเมื่อแก่ เป็นร่องตามยาว มี 3 พู มีขนสั้นนุ่มปกคลุมบาง ๆ ผนังผลบาง เรียบ หรือค่อนข้างคาย เมล็ด กว้างประมาณ 2.5 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 4 มิลลิเมตร มีจุดขี้เหล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Euphorbia antiquorum* L.

ชื่อทั่วไป สลัดโคป่า กะลำพัก (นครราชสีมา) เตชะผา (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ Malayan spurge tree

ชื่อพื้นบ้าน สลัดโค

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้น ขนาดเล็ก สูงได้ถึง 8 เมตร ทุกส่วนของลำต้นมีน้ำยางสีขาว กิ่งก้านอวบน้ำ ลำต้นแตกกิ่งก้านสาขามาก กิ่งเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือสี่เหลี่ยม เว้าคอดต่อกันเป็นข้อๆ ตามแนวสันหรือเหลี่ยมมีหนามแข็ง ออกเป็นคู่ๆ ตลอดแนวสัน ใบ ใบเดี่ยว ขนาดเล็กอวบน้ำ หลุดร่วนง่าย ออกเรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่กลับ ปลายมน โคนแหลม ใบ ดอก ออกเป็นข้อสั้นรูปถ้วยตามแนวสันเหนือหนาม ช่อยาว 2 มิลลิเมตร ออกตามซอกใบ แต่ละช่อออกเดี่ยวๆ หรือเป็นช่อกระจุกซ้อน ใบประดับสีเหลืองอ่อน ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ในช่อเดียวกัน ไม่มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก แต่ละช่อมีต่อม 5 ต่อม ผล เป็นผลแห้งแตกเมื่อแก่ มีขนาดเล็ก 1-3 พู สีส้มอมเหลือง เมล็ดสีน้ำตาลเทา รูปรี กว้างประมาณ 2 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 2.5 มิลลิเมตร ไม่มีจุกขั้ว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Excoecaria agallocha* L.

ชื่อทั่วไป ตาคุ่มทะเล ตาคูน (ภาคกลาง) บูด (มาเลย์-ปัตตานี)

ชื่อพื้นบ้าน ตาคูน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือไม้ต้น ผลัดใบ สูง 8-15 เมตร เปลือกสีเทา เป็นมัน มีช่องอากาศอยู่ทั่วไป ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ หรือรูปรี กว้าง 1.5-5.8 เซนติเมตร ยาว 3-11 เซนติเมตร โคนใบสอบ หรือมน ใกล้เคียงโคนใบมีต่อมกลม 1 คู่ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ หรือหยักเว้าเล็กน้อย เส้นใบมี 12-13 คู่ ก้านใบ ยาว 1.2-2.5 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ ดอกแยกเพศต่างต้น ช่อดอกเพศผู้สีเขียวอมเหลือง ช่อยาวได้ถึง 13 เซนติเมตร ดอกย่อยมีก้านยาวประมาณ 0.6 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงมี 3 กลีบ รูปสามเหลี่ยม เกสรเพศผู้มี 3 อัน แยกกัน ยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร ดอกเพศเมีย ออกเป็นช่อยาว 5 เซนติเมตร ดอกย่อยมีก้านยาว 1-5 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงมี 3 กลีบ รูปไข่กว้าง เกสรเพศเมียปลายแยกเป็น 3 แฉก รังไข่มี 3 ช่อง มีออวุล 1 หน่วยต่อหนึ่งช่อง ผล รูปกลมแป้น มี 3 พู กว้าง 6-9 มิลลิเมตร ยาว 4.5-5 มิลลิเมตร ผลแก่สีแดง เมล็ด ก้อนข้างกลม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Excoecaria cochinchinensis* Lour.

ชื่อทั่วไป กำล้างกระบือ กระบือเจ็ดตัว ลิ่นกระบือ (ภาคกลาง) กระบือ (โคราช) กระบู่เจ็ด ใบทองแดง

ชื่อพื้นบ้าน กระบือเจ็ดตัว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม สูง 70-150 เซนติเมตร กิ่งเรียวเล็ก เกือบกลม มียางขาว เปลือกสีแดงอมม่วง ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกตรงข้ามหรือเรียงสลับเวียนรอบกิ่ง แผ่นรูปหอก หรือรูปหอกแกมรูปไข่ กว้าง 2 - 4.5 เซนติเมตร ยาว 4 - 13 เซนติเมตร ปลายใบและ โคนใบแหลมเรียว ขอบใบจักละเอียด หลังใบสีเขียว ท้องใบสีแดง ใบอ่อนมันเงา ดอก ออกเป็นช่อกระจุกตามซอกใบ แยกเพศแต่ร่วมช่อเดียวกัน ดอกเพศเมียมีดอกย่อย

2-3 ดอกอยู่ที่โคน ที่เหลือส่วนปลายมีดอกย่อยจำนวนมากเป็นดอกเพศผู้ ดอกย่อยสีเหลืองเจือเขียว มีใบประดับ 2 ใบ กลีบเลี้ยง 3 กลีบ ไม่มีกลีบดอก ออกดอกตลอดทั้งปี ผล มีรูปร่างค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร แบ่งเป็น 3 พู เมื่อผลแก่จัดแตกออกเป็น 3 ส่วน เมล็ดกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 4 มิลลิเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Jatropha multifida* L.

ชื่อทั่วไป มะละกอฝรั่ง มะหุ้งแดง

ชื่อสามัญ Coral Plant Coral Bush

ชื่อพื้นบ้าน ผีนด้น

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่ม สูง 1-5 เมตร ทุกส่วนมียางสีขาวเหลือง ใบ ใบเดี่ยวขนาดใหญ่ ออกแบบสลับขอบใบ เว้าลึกเป็นแฉกๆ แบบนิ้วมือ 9-12 แฉก แต่ละแฉกแบ่งเป็น 3-4 กีบกลมหรือเหลี่ยมขอบใบขาว โคนก้านใบมีหูใบเป็นเส้นฝอยหลายเส้น ดอก ออกเป็นช่อเชิงหลั่น ช่อยาวได้ถึง 28 เซนติเมตร ก้านช่อดอกยาวได้ถึง 23 เซนติเมตร มีใบประดับรูปหอก ยาว 2-4 มิลลิเมตร ดอกย่อยแยกเพศแยกตัวร่วมต้น กลีบดอกสีแดง ดอกเพศผู้มีกลีบเลี้ยงรูปไข่ ยาว 1 มิลลิเมตร กลีบดอกสีม่วง ยาวประมาณ 5 มิลลิเมตร ปลายกลีบมน เกสรเพศผู้ 8 อัน ดอกเพศเมียมีกลีบดอก ยาวได้ถึง 9 มิลลิเมตร รังไข่รูปรี เป็นพู 3 พู ผล รูปร่างค่อนข้างกลมมี 3 พู เมื่อแก่แตกออก แต่ละพูมี 1 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Phyllanthus amarus* Schumach. & Thonn.

ชื่อทั่วไป ลูกใต้ใบ มะขามป้อมดิน (ภาคเหนือ) หญ้าใต้ใบขาว (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อพื้นบ้าน ลูกใต้ใบ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว สูงได้ถึง 80 เซนติเมตร ลำต้นไม่มีขน แตกกิ่งก้านสาขามาก ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปรี กว้าง 3-4 มิลลิเมตร ยาว 5-9 มิลลิเมตร ปลายใบกลมหรือมน โคนใบกลม ขอบใบเรียบ ไม่มีขน ท้องใบสีอ่อน ก้านใบสั้น มีหูใบรูปหอกแกมรูปไข่ปลายแหลม ดอก แยกเพศร่วมต้น สีเขียวอมเหลือง ดอกเพศผู้ขนาดเล็กออกเป็นกระจุก ละ 2-3 ดอก ตามง่ามใบที่อยู่ต่ำสุด 1-4 ง่าม กลีบเลี้ยงมี 4-5 กลีบ รูปไข่ หรือรูปรี ปลายกลีบแหลม ขอบกลีบเรียบ เกสรเพศผู้มี 3 อัน โคนก้านเกสรเชื่อมกันเล็กน้อย อันเรณูแตกตามแนวราบ ดอกเพศเมีย มีขนาดใหญ่กว่าดอกเพศผู้ ออกเป็นดอกเดี่ยว ตามง่ามใบที่อยู่เหนือขึ้นไป กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ก้านเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 แฉก ยอดเกสรเพศเมียเป็น 2 พู ผล เป็นผลแห้งแตก ขนาดเล็ก รูปกลมแป้น ผิวเกลี้ยง แตกออกเป็น 6 เสี่ยง แต่ละเสี่ยงมี 1 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Phyllanthus emblica* L.

ชื่อทั่วไป มะขามป้อม กำทวด กันโตด

ชื่อสามัญ Emblic myrabolan , Malacca tree

ชื่อพื้นบ้าน มะขามป้อม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น สูง 8-20 เมตร เปลือกสีเขียวอมเทา ลอกออกเป็นแผ่น เนื้อไม้สีแดงอมน้ำตาล ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน กว้าง 0.25-0.5 เซนติเมตร ยาว 0.8-1.2 เซนติเมตร โคนใบเบี้ยวเล็กน้อย ปลายใบมน ก้านใบสั้นมาก ดอก ออกเป็นช่อกระจุกที่ซอกใบ ดอกย่อยแยกเพศร่วมต้น ดอกย่อยสีนวล หรือสีขาว แต่ละช่อมีดอกย่อย 3-5 ดอก กลีบเลี้ยง 6 กลีบ ไม้มีกลีบดอก ดอกเพศผู้ มีเกสรเพศผู้ 3 อัน ฐานรองดอกมีต่อม 6 ต่อม ดอกเพศเมีย ฐานรองดอกเป็นรูปถ้วย ขอบหยัก รังไข่มี 3 ช่อง ก้านเกสรเพศเมีย ปลายแยกเป็น 2 แฉก ไม้เท่ากัน ผล เป็นผลสด รูปกลม ผิวเรียบ มีเนื้อหนา เส้นผ่าศูนย์กลาง 2-3 เซนติเมตร ผลอ่อนมีสีเขียวอ่อน เมื่อแก่มีสีเขียวอมเหลือง เนื้อรับประทานได้ รสฝาดอมเปรี้ยว ขมและอมหวาน เปลือกหุ้มเมล็ดแข็ง มีเส้นผ่าตามยาว 6 เส้น เมล็ดมี 6 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Suregada multiflorum* Baill.

ชื่อทั่วไป กระลูก ขายปลวก(ภาคใต้) ขุนแดง(เพชรบูรณ์) สะพานสวย ช่างปลอก ป่าช้าหมอง (แพร่)

ชั้นทองพยาบาทเครือ สล่อน้ำ ช่อราพัน (เชียงใหม่)

ชื่อพื้นบ้าน ชั้นทองพยาบาท

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น ขนาดกลาง กิ่งก้านค่อนข้างกลม สีเทา ผิวเกลี้ยง หนามเล็กแหลม ฝังง่าย ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปหอกแกมขอบขนาน กว้างประมาณ 4-8 เซนติเมตร ยาวประมาณ 8-16 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือมน โคนใบแหลม ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย เนื้อใบหนาคล้ายหนัง ก้านใบยาวประมาณ 0.9-1.6 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อสั้น ดอกย่อยแยกเพศและอยู่ต่างต้นกัน ไม้มีกลีบดอกทั้งสองเพศ ดอกเพศผู้ในแต่ละช่อมี 5-10 ดอก กลีบรองดอกกลม มี 5 กลีบ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.5 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ดอกเพศเมีย มีกลีบเลี้ยง 5-6 กลีบ ลักษณะคล้ายดอกเพศผู้ แต่มีแต่เกสรเพศเมีย ก้านเกสรเพศผู้ ปลายแยกเป็น 2 แฉก ผล กลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2 เซนติเมตร เนื้อผลนุ่ม สีเขียว เมื่อสุกสีเหลือง เมล็ดกลม

Family Fabaceae

Fabaceae-Caesalpinioideae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Delonix regia* Raf.

ชื่อทั่วไป หางนกยูงฝรั่ง ส้มพอลวง (เหนือ) หงอนยูง (ใต้)

ชื่อสามัญ Peacock flower, Flame of the forest, Flambouyant tree

ชื่อพื้นบ้าน อินทรี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น สูงได้ถึง 15 เมตร เปลือกต้นเรียบสีเทา กิ่งก้านแข็งแรง เรือนยอดเป็นพุ่มกว้าง ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น เรียงสลับ ช่อใบย่อย 9-24 คู่ ยาวได้ถึง 10 เซนติเมตร เรียงสลับ ใบย่อย 14-30 ใบต่อ

ช่อใบย่อย รูปขอบขนาน ปลายใบกลม โคนใบเบี้ยวเล็กน้อย กว้าง 3-4 มิลลิเมตร ยาว 8-10 มิลลิเมตร ฟูใบยาว
ประมาณ 2 มิลลิเมตร ร่วงง่าย ดอก เป็นดอกช่อ ยาว 10-15 เซนติเมตร ดอกย่อย 5-10 ดอก ก้านดอกย่อยยาว 5-8
เซนติเมตร ดอกตูมรูปไข่กลับ ฐานรองดอกรูประฆังคว่ำ กลีบเลี้ยงรูปขอบขนานเรียวแหลม ด้านนอกสีเขียว ด้าน
ในสีแดง กลีบดอก 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน สีแดงส้ม กว้าง 3-4 เซนติเมตร ยาว 3-5 เซนติเมตร ผล รูปดาบโค้ง
เล็กน้อย เปลือกแข็งห้อยลง กว้าง 4-5 เซนติเมตร ยาว 30-60 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Senna alexandrina* Mill. (Syn. *Cassia angustifolia* Vahl)

ชื่อทั่วไป มะขามแขก

ชื่อสามัญ Indian Senna , Tinnevely Senna , Alexandria senna

ชื่อพื้นบ้าน มะขามแขก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม ขนาดเล็ก สูง 0.8-1.5 เซนติเมตร ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ ออกสลับ มีใบ
ย่อย 3-7 คู่ สีเขียวอมเหลือง แผ่นใบรูปรีแกมไข่หอก กว้าง 0.5-1.5 เซนติเมตร ยาว 2.5-5 เซนติเมตร ปลายใบเรียว
แหลม โคนใบแหลม ดอก ออกเป็นช่อกระจุกที่ปลายกิ่ง ช่อยาว 8-12 เซนติเมตร ดอกย่อยทยอยบานจากด้านล่าง
ขึ้นด้านบน กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบแยกกัน สีเขียว กลีบดอกแยกกัน 5 กลีบ สีเหลืองทอง เมื่อคอกบานแต่ละกลีบงุ้มเข้า
หากันทำให้ทรงดอกเป็นรูปถ้วย เกสรเพศผู้ 10 อัน แบ่งเป็น 3 ชุดสั้นยาวไม่เท่ากัน ผล เป็นฝักแบน รูปขอบขนาน
สั้นและโค้งเล็กน้อย กว้าง 1.5-2 เซนติเมตร ยาว 4-7 เซนติเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Senna garrettiana* H.S.Irwin & Barneby

ชื่อทั่วไป แสมสาร ชื่อหลักโลก ชื่อหลักเพาะ (ภาคเหนือ) ชื่อหลักป่า (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ) ชื่อหลัก
สาร (นครราชสีมา ปราจีนบุรี)

ชื่อพื้นบ้าน แสมสาร ชื่อหลักป่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้นผลัดใบ ขนาดกลาง สูง 5-10 เมตร ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งก้านมาก เรือนยอดรูปไข่หรือแผ่
กว้าง เปลือกสีเทาหรือน้ำตาลดำ เปลือกต้นแตกเป็นร่องลึกตามยาวและขวางลำต้น ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก
ปลายคู่ เรียงสลับ ใบย่อยมี 6-9 คู่ แผ่นใบรูปไข่หอกหรือรูปไข่ ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบมน ขอบใบ
เรียบ กว้าง 2-5 เซนติเมตร ยาว 5-9 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อกระจุกตรงเรียวแคบตามปลายกิ่ง ช่อดอกยาวได้ถึง
20 เซนติเมตร ดอกย่อย 5-15 ดอกต่อช่อ ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ ก้านดอกเรียวเล็ก กลีบเลี้ยงสีเขียว 5 กลีบ ขนาดไม่
เท่ากัน กลีบดอกสีเหลือง 5 กลีบ รูปไข่กว้าง เกสรเพศผู้มี 10 อัน ก้านเกสรตรง มี 2 อันที่ยาวกว่าอันที่เหลือ รังไข่
เรียวโค้ง ผล เป็นฝักแบนและบิด ผิวเรียบ มีสัน มีเมล็ดประมาณ 20 เมล็ด สีน้ำตาล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Senna siamea* (Lam.) Irwin&Barneby

ชื่อทั่วไป ชีเหล็ก ชีเหล็กใหญ่ ชีเหล็กบ้าน ชีเหล็กหลวง ชีเหล็กแก่น

ชื่อสามัญ Cassod tree, Thai copper pod

ชื่อพื้นบ้าน ชีเหล็ก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ สูง 8-15 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มกลมหรือทรงกระบอกทึบ เปลือกสีเทาหรือสีน้ำตาลดำ ผิวแตกเป็นสะเก็ดทั่วไป ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคู้ เรียงสลับ ใบย่อยเรียงตรงข้ามกัน 5-12 คู่ แผ่นใบรูปขอบขนาน กว้าง 1-1.5 เซนติเมตร ยาว 3.5-4 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน ใบแก่บาง สีเขียวเข้มเป็นมัน ไม่มีขน เส้นแขนงใบมีข้างละ 10-14 เส้น ดอก ออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงใหญ่ตามปลายกิ่ง ช่อดอกยาวถึง 30 เซนติเมตร กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอกสีเหลือง 5 กลีบ ดอกบานเต็มทีกว้าง 2.5-4 เซนติเมตร ผล เป็นฝักแห้งแตกสองด้าน มีลักษณะแบนยาว ยาวประมาณ 15-25 เซนติเมตร คล้ายฝักแค ฝักแก่สีน้ำตาลดำ กว้าง 1.5 เซนติเมตร ฝักโค้งเล็กน้อย เมล็ดเรียงตามขวางมี 20-30 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Senna tora* (L.) Roxb.

ชื่อทั่วไป เอียฮวยแซ (จีน) หน่อประพจน์หน่อ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) หนุ่ยลักลั่น (ปราจีนบุรี) เล็บมือน้อย (พม่า-อีสาน) เล็บป็น (ภาคกลาง) เส้นเค็ด (มหาสารคาม) ลับมือน้อย ลับมือน้อย (ภาคเหนือ)

ชุมเห็ดเล็ก ชุมเห็ดนา ชุมเห็ดเขาควาย

ชื่อพื้นบ้าน ชุมเห็ดไทย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ขนาดเล็ก มีอายุปีเดียว สูง 0.3-1.2 เมตร แตกกิ่งก้านสาขามาก มีขนอ่อนปกคลุมตามลำต้น ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคู้ ใบย่อยรูปไข่กลับ กว้าง 1.5-2.5 เซนติเมตร แผ่นใบและขอบใบเรียบ ท้องใบมีขนอ่อนนุ่มปกคลุม ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบและปลายกิ่ง ออกเดี่ยวหรือเป็นกระจุก 2-3 ดอก ดอกย่อยเมื่อบานเป็นรูปถ้วยปากกว้าง กลีบดอก 5 กลีบ แยกกัน สีเหลือง กลีบเลี้ยง 5 กลีบ แยกกัน สีเขียว เกสรเพศผู้ 10 อัน รังไข่เป็นเส้นยาวโค้งโค้งเล็กน้อย มีขนปกคลุม ปลายก้านเกสรเป็นตุ่มสั้น ผล เป็นฝักแบนทั้ง 2 ด้าน โค้งเล็กน้อย ยาว 1.5-2.4 เซนติเมตร กว้าง 4-6 มิลลิเมตร มีขนอ่อนนุ่มปกคลุม เมล็ดแบนสีเขียวอมน้ำตาล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tamarindus indica* L.

ชื่อทั่วไป มะขาม ตะลูป (ชาวนน-นครราชสีมา) ม่องโคกลง (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี) อ่าบียล

(เขมร-สุรินทร์) มะขามแมว มะขามกะดาน

ชื่อสามัญ Tamarind

ชื่อพื้นบ้าน มะขาม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ แตกกิ่งก้านสาขามาก สูง 10-25 เมตร เปลือกลำต้นสีน้ำตาล แตกเป็นร่องและเป็นสะเก็ดยาว ใบ ประกอบแบบขนนก เรียงสลับใบย่อย รูปขอบขนาน กว้าง 5-8 มิลลิเมตร ยาว

1-1.5 มิลลิเมตร ปลายใบและโคนใบมน ขอบใบเรียบ ดอก ออกเป็นช่อเล็กๆ ตามปลายกิ่ง ดอกย่อยขนาดเล็ก มี 10-15 ดอกในแต่ละช่อ กลีบดอกสีเหลืองอ่อน มีจุดประสีแดงอยู่กลางดอก ผล เป็นฝัก รูปร่างยาวหรือโค้ง ยาว 3-20 เซนติเมตร ฝักอ่อนมีเปลือกสีเขียวอมเทา เนื้อในติดแน่นติดกับเปลือก เมื่อฝักแก่ เปลือกนอกเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล แข็งกรอบ แตกง่าย เนื้อผลนุ่ม สีน้ำตาล หุ้มเมล็ด มีรสเปรี้ยวหรือหวาน เมล็ดค่อนข้างกลมเป็นมันลื่น สีดำ หรือน้ำตาลเข้ม

Fabaceae-Mimosoiddeae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Entada rheedii* Spreng.

ชื่อทั่วไป ลำต้น มะบ้าหลวง (เหนือ) ตะบ้ำมอญ (กลาง) มะบ้า ตะบ้ำ

ชื่อสามัญ St. Thomas's bean, elephant climber, matchbox bean

ชื่อพื้นบ้าน ตะบ้ำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เลื้อย สูงได้ถึง 120 เมตร ลำต้นเนื้อแข็ง ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ช่อใบยาว 5-10 เซนติเมตร ช่อใบย่อย 2 คู่ ยาว 5-15 เซนติเมตร ใบย่อย 3-4 คู่ต่อช่อใบย่อย แผ่นใบย่อยรูปไข่กลับ หรือรูปใบหอกรี ขนาดกว้าง 1.0-3.5 เซนติเมตร ยาว 1.5-7.0 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม หรือค้อมไปทางมนหรือเว้าเล็กน้อย โคนใบ โค้งงอจนถึงรูปลิ้นกว้าง สองข้างไม่สมมาตรกัน ดอก ออกจากซอกใบ เป็นช่อเชิงลดกิ่งหางกระจุก ยาว 12-25 เซนติเมตร แยกเพศหรือสมบูรณ์เพศในช่อเดียวกัน ดอกย่อยเล็กมาก ไม่มีก้านหรือมีแต่สั้นมาก กลีบเลี้ยงสีเขียว เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ มีโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยก แต่ละกลีบเป็นรูปวงรีแคบ หรือรูปใบหอกปลายแหลม เกสรเพศผู้ 10 อัน แยกกัน อับเรณูมีต่อมบริเวณปลาย ผล เป็นฝักแบน ตรงหรือโค้ง ขนาดกว้าง 7-15 เซนติเมตร แต่ยาวได้ถึง 2 เมตร เปลือกแข็งคล้ายเนื้อไม้ เมล็ดแบนกลมขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 3.5-4.0 เซนติเมตร เนื้อแก่และแห้ง สีแดงคล้ำ เปลือกและเนื้อแข็ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Mimosa pudica* L.

ชื่อทั่วไป กระต่ายขอด ก้านของ นาทมีอมะ ระงับ หงับพระพาย หล้าจิบอบ หล้าป็นขอด นามนหล้าราบ

ชื่อสามัญ Sensitive plant

ชื่อพื้นบ้าน ไมยราบ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นพืชรัดราก อายุหลายปี แตกกิ่งก้านสาขาแผ่คลุมดิน ยาวได้ถึงได้ถึง 1.5 เมตร ลำต้นแก่มีเนื้อไม้แข็ง ก้านใบสีแดง มีหนามแหลมงอโค้งตามลำต้นและกิ่ง ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกขนาดเล็ก 2 ชั้น ออกเป็นช่อ แกนช่อสั้นมากและเป็นที่ตั้งของช่อย่อย 4 ช่อ ใบย่อยเรียงตรงข้ามกันเป็นคู่ ๆ จำนวน 10-25 คู่ต่อช่อใบย่อย แผ่นใบย่อยรูปขอบขนานหรือกึ่งรูปไข่ ขนาดกว้าง 1-3 มิลลิเมตร ยาว 6-15 มิลลิเมตร เมื่อได้รับความสั่นสะเทือนใบจะหุบลง ดอก ออกเป็นช่อรูปทรงกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.2- 1.5 เซนติเมตร ในแต่ละช่อใบมี 1-5 ช่อ ก้านช่อดอกยาว 3-4 เซนติเมตร ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ ขนาดเล็ก มีจำนวนมาก กลีบเลี้ยงติดกันส่วนปลายมี

รอยหยักตื้น ๆ กลีบดอกติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น ๔ กลีบ สีม่วงอมชมพูหรือม่วงอมน้ำเงิน ผล เป็นฝักแบนตรง ออกติดกันเป็นกระจุก จำนวน 10-20 ฝัก แต่ละฝักกว้าง 4 มิลลิเมตร ยาว 1.5 เซนติเมตร เมล็ดรูปไข่ ผิวเกลี้ยงสีดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Parkia speciosa* Hassk

ชื่อทั่วไป กะตอ ตอดาน ตอข้าว ปะตา

ชื่อสามัญ Stinkbean

ชื่อพื้นบ้าน สะตอ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ลำต้นค่อนข้างตรง เปลือกเป็นสีน้ำตาลปนเทา ผิวค่อนข้างเรียบ เนื้อไม้สีเปลือกไข่แกมสีแดง สูงประมาณ 30 เมตร ใบ เป็นช่อกใบประกอบ ก้านใบยาว 18-63 เซนติเมตร ก้านใบย่อยยาว 6-14 เซนติเมตร ก้านใบย่อยแยกออกเป็นคู่ ๆ จากก้านใบ จำนวน 14-27 คู่ เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-2 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 5-14 เซนติเมตร มีใบย่อยแตกออกด้านข้างเรียงกันจำนวน 31-41 คู่ต่อหนึ่งทางใบย่อย แผ่นใบรูปขอบขนาน กว้าง 1.5-2.2 มิลลิเมตร ยาว 3-9 มิลลิเมตร ดอก ออกเป็นช่อกระจุก แน่นคล้ายดอกกระถินจากบริเวณซอกใบที่ปลายยอด ด้านนอกทรงพุ่มมีขนาด 2 x 5 เซนติเมตร ก้านช่อดอกยาว 20-30 เซนติเมตร ช่อดอกหนึ่งมี 3-16 ดอก ดอกย่อยเป็นดอกสมบูรณ์เพศ ดอกเมื่อได้รับการผสมแล้วจะมีสีเหลือง ฝรั่งจะหันมาไปเป็นฝักอ่อน ติดรอบแกนกลางของคอกใบและเจริญไปเป็นฝักต่อไป ผล เป็นฝักตรงหรือบิดเบี้ยว สีค่อนข้างเขียว ห้อยจากรานดอกดอกหนึ่ง ๆ จะมีฝักตั้งแต่ 2-24 ฝัก ฝักยาว 36-45 เซนติเมตร กว้าง 3-5 เซนติเมตร เมล็ด ตรงหรือบิดเบี้ยว สีค่อนข้างเขียว มี 6-32 เมล็ดต่อฝัก สีเขียวเข้ม มีกลิ่นฉุน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Xylocarpus xylocarpa* Taub

ชื่อทั่วไป สะกรอม (เขมร) เขี่ย (ตาก) พ้าน (ละว้า) ไปรน์ (ส่วย) ปราน ตะกร้อม (จันทบุรี) จาลาน (แม่ฮ่องสอน) ตรีอม (โคราช) ศรีวย (กะเหรี่ยง)

ชื่อสามัญ Iron wood

ชื่อพื้นบ้าน ไม้แดง แดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ต้น ผลัดใบ ขนาดกลางถึงใหญ่ สูงถึง 25 เมตร เรือนยอดแผ่กว้าง ลำต้นตั้งตรงหรือเป็นปุ่มปม เปลือกแตกล่อนเป็นแผ่นบางๆ เนื้อไม้สีส้ม ใบ ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ชั้นที่สองแตกเป็นคู่ที่ปลายก้าน ใบย่อยชั้นที่สองมีปลายเป็นใบคู่และแผ่นใบย่อยมีขนาดไม่เท่ากัน โดยขนาดใหญ่สุดอยู่ที่ปลายช่อ และมีขนาดลดหลั่นลงมาที่โคนช่อตามลำดับ ใบที่อยู่ปลายช่อ กว้าง 5.5-10.5 เซนติเมตร ยาว 12-21 เซนติเมตร ใบย่อยที่อยู่โคนช่อ กว้าง 2.5-5 เซนติเมตร ยาว 5-7 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือมน โคนใบมน ห้อยใบมีขนสั้นนุ่มสีน้ำตาลปกคลุม ดอก ออกเป็นช่อแบบกระจุกกลมคล้ายดอกกระถิน ตามปลายช่อหรือซอกใบใกล้ปลายกิ่ง มีกลิ่นหอม ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูประฆังปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีเหลืองอ่อนขนาดเล็ก มี 5 กลีบ ผล ผลเกิดเป็นกระจุก โดยผลย่อยเกิดจากจุดเดียวกัน จัดเรียงเวียนตามกันคล้ายกังหัน แต่ละผลเป็น

ฝักแบนแข็ง คล้ายดาบรูปโค้ง โคนผลสอบเรียว ฝักเรียว แห้งแล้วแตกออกเป็นสองซีก มีเมล็ดแบนสีน้ำตาลเรียงเป็นแถว 10 เมล็ด

Fabaceae-Papilionoideae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cajanus cajan* Millsp.

ชื่อทั่วไป มะแะดิน (ภาคเหนือ) มะแะ ถั่วแระ (ชุมพร) ถั่วแม่ตาย

ชื่อสามัญ Angola pea, Congo pea

ชื่อพื้นบ้าน ถั่วแระดิน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่มขนาดย่อม สูงได้ถึง 10 ฟุต ใบเป็นแบบใบประกอบ 3 ใบ แผ่นใบย่อยรูปหอก ขนาดเล็ก มีขนยาวสีน้ำตาลปกคลุม โคนสอบ ปลายแหลม ดอก ออกเป็นช่อสั้นคล้ายช่อดอกโสน ดอกย่อยรูปทรงถั่ว กลีบดอกสีเหลือง อาจมีแต้มแดงเรื่อ ๆ ตรงส่วนโคน ตั้งบนอกสีแดง และขณะดอกตูมมีสีแดงสด ผล เป็นฝักยาวห่อด้วยฝักถั่วเหลือง มีส่วนคอดตามตำแหน่งเมล็ด มีขนปกคลุม เมล็ดขนาดเท่าเมล็ดถั่วเหลือง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Crotalaria bracteata* Roxb. ex Dc.

ชื่อทั่วไป มะหังคัง (กลาง) หังนก หญ้าหังมัน หังกระจอน (เชียงใหม่) มะหังคัง (ลำพูน)

ชื่อพื้นบ้าน จางจิต รวงจิต

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก สูงได้ถึง 1.5 เมตร ลำต้นตั้งตรงชูขึ้น ก้อนข้างกลม มีขนละเอียดสีขาวปกคลุม ใบ เป็นใบประกอบมีใบย่อย 3 ใบ ออกเรียงสลับ แผ่นใบย่อยรูปใบหอกหรือรูปไข่ ขนาดกว้าง 1-4 เซนติเมตร ยาว 3-6 เซนติเมตร ปลายแหลมหรือโค้งมน โคนสอบหรือโค้งเล็กน้อยเรียว ฝักใบด้านบนสีเขียวจัด ท้องใบสีเขียวอ่อน ดอก ออกเป็นเป็นช่อกระจุกจากยอดหรือซอกใบใกล้ยอด ช่อยาวได้ถึง 40 เซนติเมตร ดอกย่อยรูปดอกถั่ว ก้านช่อยาว 5-10 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยงรูปถ้วย ปลายแยกเป็นแฉกแหลม 4-5 แฉก กลีบดอกสีเหลืองหรือเหลืองอมส้ม กลีบบนสุดแผ่ออก ปลายหักเล็กน้อยเป็น 3 พู โคนตัด มีลายเส้นทอดตามยาวหลายเส้น กลีบ 2 กลีบอยู่ด้านข้าง รูปคล้ายพระจันทร์ครึ่งเสี้ยว สีเหลืองอมส้มเรื่อ ๆ กลีบในประกบกันเป็นกลีบเดี่ยว โค้งเป็นท้องเรือ ปลายเรียวมน โคนโป่งออก ผล เป็นฝักยาวและพองออกเกือบเป็นรูปทรงกระบอก สีเขียวอมเทา ฝักโค้งงอเล็กน้อย มีขนละเอียดสีขาวปกคลุมบางๆ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Glycyrrhiza glabra* L.

ชื่อทั่วไป ชะเอมเทศ

ชื่อพื้นบ้าน ชะเอมเทศ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่ม อายุหลายปี ลำต้นสูงประมาณ 1-2 เมตร ใบ เป็นใบประกอบรูปขนนก ปลายถี่ ออกสลับ มีใบย่อยประมาณ 9-17 ใบ ก้านใบย่อยสั้นมาก แผ่นใบสีเขียวอมเหลือง รูปรี ยาว โคนใบสอบ ปลายใบแหลม ดอก จะออกเป็นช่อกระจุกสั้น ดอกย่อยมีก้านดอกสั้นมากและอยู่ชิดกัน รูปทรงดอกถั่ว กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยตื้น ปลายแยกเป็น 5 กลีบ สีออกม่วงอมชมพูเรื่อ กลีบดอก 5 กลีบ กลีบบนอกสุดสีม่วงอ่อน กลีบข้างสีม่วงเข้ม เกสรเพศผู้ 10 อัน เชื่อมติดกันเป็น 2 กลุ่ม รังไข่ยาวเรียว ผล เป็นฝักแบน และผิวเรียบ คอดตามเมล็ด เมล็ดมี 3-4 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tadehagi triquetrum* Ohashi

ชื่อทั่วไป ข้าวเม่านก คอกัว (กลาง) หญ้าคอดุง อางแดง มะแฮะนก (เชียงใหม่)

ชื่อพื้นบ้าน คอกัว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกกิ่งพุ่ม สูงได้ถึง 3 เมตร ลำต้นเอียงก้าน เป็นสันสามเหลี่ยม ผิวเกลี้ยง ใบ เป็นใบเดี่ยว มีก้านใบแผ่ออกคล้ายปีกแคบๆ ยาว 1-2 เซนติเมตร แผ่นใบรูปใบหอกแกมแถบ หรือรูปไข่ยาวแกมขอบขนาน ขนาดกว้าง 2-5 เซนติเมตร ยาว 8-17 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบรูปลิ้น ขอบใบเรียบตัวใบด้านบนมีขนละเอียดปกคลุม ด้านล่างมีขนประปรายแตกต่างกัน ดอก ออกเป็นช่อยาวคล้ายช่อถั่วที่ช่อดอกหรือปลายกิ่ง ดอกย่อยออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 2-4 ดอก ก้านติดกันและเกือบตรงข้าม เวียนขึ้นไปตามช่อดอก ก้านดอกย่อยยาวไล่เลี่ยกับความยาวของดอก ดอกมีกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันคล้ายดอกถั่ว กลีบยาว 5-6 มิลลิเมตร สีชมพูอ่อนหรือแก่ หรือเต็มด้วยสีแดงที่โคน ปลายเจือด้วยชมพูอมม่วงหรือสีม่วงอ่อน ผล เป็นฝักแบนยาว ตรงหรือโค้งเล็กน้อย ยาว 3-5.5 เซนติเมตร คอดเป็นข้อๆ ที่ปลายเป็นหนามแหลม ผิวผลมีขนละเอียดปกคลุม ฝักเมื่อแก่มีสีแดง และเมื่อแห้งจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้มหรืออมดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Urania crinita* Desv. ex DC.

ชื่อทั่วไป เหนียวหมา (สุราษฎร์ธานี) หางกระรอก (กรุงเทพฯ) หญ้าหางเสือ (เชียงใหม่) หญ้าหางแมว (สตูล)

หญ้าตะขาบ (ราชบุรี) ชี้นอน (กาฬสินธุ์) กันดุษซาโม (เขมร - กาญจนบุรี)

ชื่อพื้นบ้าน หางกระรอก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรงสูง 30-120 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้น 5-10 มิลลิเมตร ใบ เป็นประกอบแบบขนนกปลายถี่ มีใบย่อย 3-11 ใบ แผ่นใบรูปไข่แกม ขอบขนาน กว้าง 4.0-7.6 เซนติเมตร ยาว 8-13 เซนติเมตร หน้าใบไม่มีขน หลังใบมีขนสั้นมาก กระจายเล็กน้อยถึงปานกลาง ก้านใบสีเขียวแกมแดง เนื้อใบหยاب ขอบใบเรียบ ดอก ออกเป็นช่อตามซอกและซอกใบ เป็นช่อดอกแบบกระจุก ดอกย่อยเรียงอัดตัวกันแน่น และจัดเรียงสม่ำเสมอเป็นช่อรูปทรงกระบอก ดอกย่อยทรงดอกถั่ว ทอยบานจากโคนช่อขึ้นไป กลีบดอกสีม่วงอมชมพู ก้านดอกย่อยและกลีบเลี้ยงมีปุยขนยาวประมาณ 2 มิลลิเมตร ปกคลุมหนาแน่น ผล เป็นฝักแบนและคอดเป็นข้อๆ พับงอไปมา

Family Flacourtiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hydnocarpus ilicifolius* King

ชื่อทั่วไป กระเบาหลัก(สระบุรี) คมขวาน (ประจวบคีรีขันธ์) กระเรียน (ชลบุรี) กระเบียนขี้มอด กระเบาชาวา (จันทบุรี) กระเบาหิน (อุตรธานี) กระเบาถึง หัวค่าง (ทั่วไป) กระเบาพนม (สุรินทร์) บักกรวย พะ โลลุดุ้ม (มลายู-ปัตตานี) ดูกช้าง (กระบี่)

ชื่อพื้นบ้าน กระเบาหลัก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นสูง 5-10 เมตร เปลือกลำต้นสีน้ำตาลอมแดง ผิวเรียบ กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลแดงปกคลุม ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนานยาว ขนาดกว้าง 2.3-7.5 เซนติเมตร ยาว 7.5-16 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ หลังใบเรียบเป็นมันสีเขียวเข้ม ก้านใบยาว 0.6-1.5 เซนติเมตร ดอกออกเป็นช่อกระจุก ตามซอกใบ ดอกแยกเพศอยู่คนละต้น ดอกย่อยสีขาวหรือเหลืองอมเขียว กลีบดอกมี 4 กลีบ กลีบเลี้ยง 4 กลีบ ผล รูปทรงกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 4-8 เซนติเมตร เปลือกผลแข็ง ผิวมีขนสีดำเหมือนกุ่มมะหยี เมล็ดสีขาวอัดกันแน่น

Family Gnetaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gnetum montanum* Markgr.

ชื่อทั่วไป เมื่อย ม่วย (เชิงราย อุบลราชธานี) มะม่วย (เชิงใหม่) เถาเมื่อย (สุโขทัย) แสนม่วย (เลย)

ชื่อพื้นบ้าน เถาเมื่อย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาเนื้อแข็ง ขนาดใหญ่ เถาแตกกิ่งก้านสาขาได้ยาวถึง 15 เมตร เถามีลักษณะคล้ายข้อต่อกัน บริเวณข้อบนเด่น ใบ เดี่ยว เรียงตรงกันข้าม ก้านใบค่อนข้างกลม ยาว 1.0-1.5 เซนติเมตร แผ่นใบรูปไข่กว้าง หรือรูปไข่แกมขอบขนาน ขนาดกว้างได้ถึง 12.5 เซนติเมตร ยาวได้ถึง 20.5 เซนติเมตร ปลายใบเป็นติ่งแหลม โคนใบโค้งมนหรือสอบแหลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาหยาบคล้ายหนังเมื่อแก่สีเขียวจัด เวลาแห้งสีน้ำตาลอมดำ เส้นใบข้าง 7-10 คู่เรียงสลับคล้ายชั้นบันได ปลายโค้งแต่ไม่จรดกันที่ใกล้ขอบใบ ดอก เมื่อยไม่สร้างดอก คดรงสร้างสืบพันธุ์เป็นสโตรอับริสที่แยกเพศแต่อยู่ร่วมต้นกัน สโตรอับริสออกเป็นช่อตามข้อของลำต้นและปลายยอด สโตรอับริสเพศเมียกว้างประมาณ 4 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 3 เซนติเมตร มีออวุลเรียงเป็นชั้นๆ สโตรอับริสเพศผู้กว้างประมาณ 2 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 3 เซนติเมตร เมล็ด รูปไข่รีขนาดกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร เมล็ดสุกสีแดง

Family Iridaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Belamcanda chinensis* (L.) DC.

ชื่อทั่วไป ว่านหางช้าง ว่านมีดขั้ว (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ Leopard Flower

ชื่อพื้นบ้าน ว่านหางช้าง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี สูงประมาณ 0.6- 1.2 เมตร มีเหง้าอยู่ใต้ดิน ใบเรียวยาวเป็นแถบ ออกจากเหง้า เรียงสลับซ้อนกันเป็นแผงระนาบเดียว แผ่นใบรูปขอบขนานยาว ปลายแหลม โคนแคบเป็นกาบ หุ้มลำต้น และซ้อนกัน ขนาดใบกว้าง 2-3 เซนติเมตร ยาว 30-40 เซนติเมตร หลังใบและท้องใบเรียบ เนื้อใบค่อนข้างหนา ขอบใบเรียบ ไม่มีก้านใบ ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนง ที่ปลายช่อ ดอกย่อยมีสีม่วงคราม 6 กลีบ แผ่กระจายออก ส่วนโคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย เรียงตัวเป็น 2 ชั้น ชั้นละ 3 กลีบ กลีบชั้นในมีขนาดเล็กกว่ากลีบชั้นนอก กลีบดอกรูปไข่กลับ โคนกลีบสอบเรียว ปลายกลีบมน ด้านนอกมีสีเหลือง ด้านในสีส้มถึงสีแดง มีจุดประสีแสดเข้มกลีบชั้นนอกมีต่อมเป็นร่องยาว 1 ต่อม สีแสดเข้ม กระจายอยู่ในแผ่นกลีบ โคนสอบเรียว ก้านเกสรเพศผู้ 3 อัน สีส้ม ผลเป็นผลแห้ง เมื่อแก่แตกได้

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Eleutheria americana* Merr.

ชื่อทั่วไป ว่านหอมแดง ว่านไก่แดง ว่านเข้า ว่านหมา (ภาคเหนือ) หอมแดง (ภาคกลาง)

ชื่อพื้นบ้าน ว่านหอมแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก มีลำต้นเป็นหัวใต้ดิน รูปรีทรงกระสวย ลำต้นเหนือดินตั้งขึ้น โคนหรือโคนบนแต่ปลายโค้งขึ้น ใบ ใบเกลี้ยงหุ้มหัวใต้ดินสีม่วงแดง หนาแข็ง ใบที่อยู่เหนือดินเป็นใบเดี่ยว แตกออกเป็นกอ แผ่นใบแบนและจับด้านยาวเหมือนค้ำจับ กว้าง 1-2.5 เซนติเมตร ยาว 25-60 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบแคบ ขอบใบเรียบ ดอก ออกเป็นช่อ แขนงจากลำต้นใต้ดิน มีดอกย่อย 4-10 ดอก กลีบดอกมี 5 กลีบ สีขาวรูปช้อน ปลายแหลม ก้านดอกยาว 2.5-4 เซนติเมตร ตั้งตรงหรือกางออก มักโค้ง กาบหุ้มดอกสีเขียวมี 2-10 อัน ซ้อนกันที่ง่ามใบ โคนกลีบดอกยาว 12-16 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้แยกกันมี 3 อัน สีเหลืองสด ติดอยู่ที่โคนกลีบดอก อับเรณูตั้งขึ้น รั้งไข่อุปรี เกสรเพศเมียสีเหลืองแยกเป็นแขนงสั้น 3 แขนง ผล รูปขอบขนาน มี 3 ช่อง เมล็ดรูปรี อัดกันแน่น

Family Lamiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ocimum tenuiflorum* L.

ชื่อทั่วไป กระเพรา ก้อมก้อ ก้อมก้อคง กระเพราชน กระเพราขาว กระเพราแดง (ภาคกลาง) อีคู่ไทย

ชื่อสามัญ Holy basil ,Thai basil

ชื่อพื้นบ้าน กระเพรา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม ขนาดเล็ก สูง 30-60 เซนติเมตร ลำต้นรูปสี่เหลี่ยม ตั้งตรง โคนต้นแข็ง มีขนปกคลุมทั่วไป แตกกิ่งก้านสาขามาก และมีกลิ่นหอมแรง กระเพราะที่ปลูกริมอยู่ 2 ชนิด คือ กระเพราะขาว มีใบและลำต้นสีเขียว และกระเพราะแดง ใบและลำต้นสีแดงอมเขียว ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน แผ่นใบรูปรีหรือรีค่อนข้างยาว กว้าง 1-2.5 เซนติเมตร ยาว 3-6 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบรูปปลีมหรีหรือมน ขอบใบจักฟันเลื่อยและเป็นคลื่น ยกเว้นที่โคนใบขอบเรียบ แผ่นใบบาง สีเขียวหรือสีแดง มีขนปกคลุมทั้งสองด้าน ก้านใบสีเขียวหรือสีแดงแล้วแต่พันธุ์ ดอก ออกดอกเป็นช่อทรงฉัตรที่ปลายช่อหรือปลายกิ่ง ริวประดับรูปไข่หรือรูปหัวใจ ปลายแหลม พักขอบมีขน ดอกย่อยแตกออกจากกันช่อเป็นชั้น ๆ รูปทรงดอกเป็นแบบสมมาตรด้านข้าง ก้านดอกได้แก่รังมีขน กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้น ปลายแยกเป็น 5 แฉกแหลม กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดปลายแยกเป็น 2 ปาก แฉกใหญ่เกิดจาก 4 กลีบเชื่อมกัน สีขาวหรือม่วงอมชมพู ปลายกลีบมีขนนุ่ม ผล เป็นผลแห้งเมล็ดเดี่ยว ขนาดเล็ก ห่อหุ้มด้วยกลีบเลี้ยงของดอกที่ติดทน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Orthosiphon aristatus* (Blume) Miq.

ชื่อทั่วไป หญ้าหนวดแมว พยับแมว เบญจรงค์ใบ อีตุ้งคง

ชื่อสามัญ Kidney Tea, Cat 's Whisker

ชื่อพื้นบ้าน หญ้าหนวดแมว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก สูง 30-60 เซนติเมตร ลำต้นและกิ่งก้านเป็นเหลี่ยม สีน้ำตาลแดง หรือสีม่วงแดง มีขนสั้นปกคลุม โคนต้นอ่อนและโค้ง ปลายตั้งตรง ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปใบหอก กว้าง 2-4.5 เซนติเมตร ยาว 4-12 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ ขอบใบจักฟันเลื่อยห่าง ยกเว้นที่โคนใบ ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม มีขนปกคลุมแผ่นใบทั้งสองด้าน เนื้อใบบาง ก้านใบยาว ดอก ออกเป็นช่อกระจุกที่ปลายกิ่ง ช่อชูตั้งขึ้นยาว 8-12 เซนติเมตร กลีบดอกสีขาว โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอดเล็ก ปลายแยกเป็น 4 แฉก ก้านเกสรเพศผู้เป็นเส้นเล็ก 3-4 เส้น ยาว 5-8 เซนติเมตร โคล่หุ้มกลีบดอก มีลักษณะคล้ายหนวดแมว ผล ผลแห้งไม่แตก รูปขอบขนานกว้างแบน ยาวประมาณ 1.5 มิลลิเมตร สีน้ำตาลดำ ที่ผิวมีรอยขุ่น

Family Lauraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Litsea glutinosa* C.B. Rob.

ชื่อทั่วไป ดอกจุ่ม หมี่ (ลำปาง) หมูเหม็น (แพร่) ตังสีไพร (พิษณุโลก) มะเขือ ขุนเหยา หมูเหม็น (เหนือ ชลบุรี) หมี่ (อุตรธานี) กำปรนบาย (ทอง-จันทบุรี) หมูทะเลง (จันทบุรี) อีเหม็น (กาญจนบุรี ราชบุรี) มัน (ตรัง) หังบวน (ปัตตานี) มือเบา (มาเลย์-ยะลา)

ชื่อพื้นบ้าน หมูทะเลง หมูเหม็น

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก กิ่งผลัดใบ สูงได้ถึง 15 เมตร ลำต้นมีเปลือกชั้นนอกสีน้ำตาลอ่อน หรือน้ำตาล

อมเทา มักมีร่องลึกๆตามยาวเมื่อแก่ เปลือกชั้นในมีสีเหลือง มียางเล็กน้อยและมีกลิ่นหอมอ่อนๆ ใบ เดี่ยว ออกเรียงสลับและมักออกเป็นกลุ่ม ก่อนข้างหนาแน่นที่ปลายกิ่ง ก้านใบยาว 1.0-2.5 เซนติเมตร มีขนละเอียดปกคลุม แผ่นใบมีหลายแบบ รูปยาวรี รูปไข่กว้างหรือรูปไข่กลับ ขนาดกว้าง 4-11 เซนติเมตร ยาว 8-23 เซนติเมตร ปลายใบมนหรือเรียวแหลม โคนใบสอบแบบรูปลิ้นหรือโค้งมนเล็กน้อย ขอบใบเรียบ ผิวใบมีขนละเอียดนุ่มสีน้ำตาลอมเหลืองปกคลุม เมื่อแก่ผิวบนเกลี้ยงสีเขียวเข้มเป็นมันด้านล่างมีขนละเอียดประปราย เส้นแขนงใบเป็นร่องลึกทางด้านบน ดอก ออกเป็นช่อซี่ร่มจากง่ามใบหรือปลายกิ่ง เป็นช่อเดี่ยวหรือ 2-3 ช่อรวมกัน ก้านช่อดอก ยาว 2-7 เซนติเมตร มีขนละเอียดปกคลุม ใบประดับ 4 ใบ มีขนละเอียดปกคลุม ดอกย่อยออกเป็นกระจุก 4-10 ดอก ดอกเพศผู้มีกลีบรวม 1-2 กลีบหรือไม่มีเลย ขอบกลีบมีขนละเอียดประปราย เกสรเพศผู้ 9-20 อัน เกสรเพศเมียเป็นหมัน ดอกเพศเมียมีกลีบรวมคล้ายดอกเพศผู้ รังไข่มีขนปกคลุม มีก้านเกสรเพศผู้ยื่นมางันองด้วย ยอดเกสรบานคล้ายจาน ผล รูปไข่มีเนื้อหุ้ม ขนาดยาว 7-10 มิลลิเมตร ที่ก้านผลมีขนละเอียดคลุม ผลเมื่ออ่อนสีเขียว เมื่อแก่สีม่วงเข้มหรือม่วงอมดำ ผิวเป็นมัน

Family Malvaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Abutilon indicum* Sweet subsp. *indicum*

ชื่อทั่วไป มะกูดขาว ปอบแปง (ภาคเหนือ) คอบแตบ (ราชบุรี) โฝงผาง (นครราชสีมา) ฟันสี (ภาคกลาง)

ชื่อพื้นบ้าน ฟันสี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม สูงได้ถึง 3 เมตร ลำต้นกลม มีขนสีเทารูปดาวปกคลุมหนาแน่น และมีขนธรรมดาคละกัน ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียนห่างๆ แผ่นใบรูปไข่ถึงรูปไข่แกมรูปหัวใจ กว้าง 4.5-8 เซนติเมตร ยาว 4-8 เซนติเมตร ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม โคนใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ขอบใบหยักเป็นซี่ฟันหยาบๆ มีขนนุ่มปกคลุม หลังใบสีเขียวอ่อน มีขนรูปดาวปกคลุมประปราย ทั้งใบสีเทา มีขนรูปดาวปกคลุมหนาแน่น มีเส้นใบออกจากโคนใบ 5-7 เส้น ก้านใบ ยาว 2-6 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อเดี่ยวตามง่ามใบ สีเหลือง อมส้ม มีช่อดอกห่างจากโคนดอกประมาณ 5 มิลลิเมตร มีขนรูปดาวปกคลุมหนาแน่น และมีขนธรรมดาคละกัน กลีบเลี้ยงสีเขียวอมเหลือง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูประฆังกว้าง ปลายแยกเป็น 5 แฉกรูปสามเหลี่ยมกว้าง มีเส้นพาดตามยาว 1 เส้น ปลายเป็นคิ่งหนาม มีขนสั้นรูปดาวปกคลุม กลีบดอกมี 5 กลีบ รูปไข่กว้าง ปลายกลีบกลม หรือเว้าเล็กน้อย เกลี้ยง แต่บริเวณ โคนมีขนประปราย เกสรเพศผู้จำนวนมาก เชื่อมติดกันที่โคนเป็นหลอดสั้น เกสรเพศเมียอยู่ในหลอดเกสรเพศผู้ ผล เป็นผลแห้ง แก่แล้วแตก รูปกลมแป้น ปลายตัด ลักษณะคล้ายเฟือง ขนาดกว้าง 20 มิลลิเมตร ยาว 12 มิลลิเมตร มีชีงผล 17-20 ชีง ผลแก่ดำ เมล็ดรูปไต สีดำ มีจุดโปร่งใส เล็กๆที่ผิว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sida acuta* Burm.f.

ชื่อทั่วไป หญ้าขัดใบขาว หญ้าขัดมอน หญ้าข้อ (ภาคเหนือ) นาคุ้มหมี่ เนาะคุ้มหมี่ เนาะเค๊ะ หน่อค้อยหมี่ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ขุนกวาด ขุนปัด (ภาคกลาง)

ชื่อพื้นบ้าน หญ้าขัดมอน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก ขนาดเล็ก ลำต้นตรง สูง 1-2 เมตร ตามกิ่งมีขนนุ่มปกคลุมหรือค่อนข้างเกลี้ยง ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียนห่าง แผ่นรูปหอก กว้าง 4-10 เมตร ยาว 2-5 เซนติเมตร ปลายใบแหลม หรือเรียวแหลม โคนใบกลมหรือมน ขอบใบจักฟันเลื่อย ผิวใบมีขนรูปดาวปกคลุมเล็กน้อย หรือเกลี้ยงทั้งสองด้าน ก้านใบยาว 4-6 มิลลิเมตร มีขนนุ่มปกคลุม ดอก ออกเป็นดอกเดี่ยว หรือเป็นคู่ตามง่ามใบ ก้านดอกยาว 1-2 มิลลิเมตร มีขนปกคลุม กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยตื้น ยาวประมาณ 6 มิลลิเมตร ปลายแยกเป็น 5 แฉก ปลายเรียวแหลม กลีบดอกสีเหลือง รูปไข่กลับ ปลายกลีบกลม โคนสอบแคบ ยาว 6-7 มิลลิเมตร มีขนปกคลุม ดอกบานเต็มที่กว้าง 8-10 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้ติดกันเป็นหลอดสั้น มีขนแข็งปกคลุมประมาณ อับเรณูสีเหลือง ผล เป็นผลแห้งแล้วแตก รูปค่อนข้างกลม มีซีกผล 4-9 ซีก ส่วนมากพบ 5-6 ซีก เปลือกมีหนามสั้น 2 อัน ผิวมีลาย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Urena lobata* L.

ชื่อทั่วไป ชีครอก (ภาคกลาง) ขมดง (สุโขทัย) ขบาป่า (น่าน) ป่อสัง (ปัตตานี) ปู่ (มลายู-นราธิวาส) สัง (ภาคใต้) หญ้าหมยู่ หญ้าอ้อย (ภาคเหนือ) หญ้าหัวยู่ (ชาน-แม่ฮ่องสอน)

ชื่อพื้นบ้าน ชีครอก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก สูงได้ถึง 1 เมตร ตามกิ่งมีขนรูปดาวปกคลุม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบหลายรูปแบบ คือค่อนข้างกลม รูปไข่ และรูปกลมยาว หรือรูปหอก กว้าง 2-6 เซนติเมตร ยาว 4-7 เซนติเมตร ปลายแยกเป็นแฉกตื้น 3 แฉก โคนใบกลมหรือเว้าเป็นรูปหัวใจ ขอบใบจักฟันเลื่อย หลังใบมีขนนุ่ม ก้านใบยาว 1-4 เซนติเมตร มีขนรูปดาวสีน้ำตาลปกคลุมที่ก้านใบและท้องใบ ดอก ออกเป็นดอกเดี่ยวหรือออกเป็นกระจุก 2-3 ดอกตามง่ามใบ มีริ้วประดับ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูประฆัง ปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 5 แฉก สั้นกว่าริ้วประดับ ริ้วประดับและกลีบเลี้ยงมีขนรูปดาวปกคลุม กลีบดอกสีชมพู รูปไข่กลับ มี 5 กลีบ ยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร ด้านนอกมีขนรูปดาวปกคลุม เกสรเพศผู้ติดกันเป็นหลอดสั้น เกลี้ยง รังไข่มีขนแข็งปกคลุมเล็กน้อย ก้านดอกยาวประมาณ 3 มิลลิเมตร มีขนปกคลุม ผล เป็นผลแห้งแล้วแตก รูปกลมแป้น เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ผิวมีหนามแบบหัวลูกศร ผลแก่แตกเป็น 4 ซีก แต่ละซีกมีเมล็ดเดียว

Family Maranthaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Schumannianthus dichotomus* (Roxb.) Gagnep.

ชื่อทั่วไป คล้า แห่ง(เหนือ) ก้านพร้าว (กลาง) เบอร์แม (มลายู-นราธิวาส)

ชื่อพื้นบ้าน คล้า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก มีเหง้าตายดิน ขึ้นตามชายน้ำและในป่าพรุ ลำต้นสูง 2-4 เมตร แตกกิ่งเป็นสองข้าง ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบกว้าง รูปไข่ถึงรูปรีแกมรูปขอบขนาน ยาว 20-35 เซนติเมตร กว้าง 10-20 เซนติเมตร ผิวใบเกลี้ยงหรือมีขนประปราย ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบกว้าง ก้านใบขวม ยาว 2-3 เซนติเมตร กาบใบยาว 7-15 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนงจากซอกกาบใบ ตอนปลายช่อ ยาว 20-30 เซนติเมตร ดอกย่อยออกเป็นคู่จากกาบรองดอกที่เรียงซ้อนกันเป็นแถวในระนาบเดียวชั้น หลังใบช่อกาบดอกหรือเรียงสลับกันเป็นวง ดอก สมบูรณ์เพศ มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกอย่างละ 3 กลีบ สีขาว มีกลิ่นเหม็นตรงกลางภายในดอก เส้นผ่านศูนย์กลาง 2-2.5 เซนติเมตร เกสรเพศผู้สมบูรณ์มีเพียง 1 อัน ส่วนที่เหลือเป็นหมันและเปลี่ยนรูปไปคล้ายกลีบดอก 1 กลีบ ผล แก่สีเหลือง ก่อนข้างกลีบ มี 2-3 พู เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2 เซนติเมตร

Family Meliaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Azadirachta indica* A. Juss. var. *siamensis* Veleton

ชื่อทั่วไป สะเดา

ชื่อพื้นบ้าน กะเดา กิวินิน จะดั่ง สะเลียม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้นสูง 16 เมตร เปลือกลำต้นสีน้ำตาลแดง หรือเทา เปลือกแก่แตกเป็นร่องหรือเป็นแผ่นๆ ใบเป็นประกอบแบบขนานปลายถี่ ใบย่อยสีแดงในช่วงอ่อน มี 4-7 คู่ ติดตรงข้ามหรือกิ่งตรงข้ามกัน รูปใบหอกถึงรูปเคียว โคน กว้าง 1.5 -3.5 เซนติเมตร ยาว 5-9 เซนติเมตร ใบที่เกือบปลายช่อมีขนาดใหญ่สุด ปลายแหลมหรือเรียว โคนเบี้ยวเห็นชัดเจน ขอบจักเป็นฟันเลื่อย ก่อนข้าง ดอก เป็นช่อแยกแขนง ขนาดใหญ่ ยาวถึง 30 เซนติเมตร ออกตามง่ามใบ หรือตามกิ่งที่ใบร่วงไปแล้ว แตกกิ่งก้านออกเป็น 2 ถึง 3 ชั้น และที่ปลายเป็นช่อกระจุกอยู่ 1-3 ดอก มีขนคล้ายไหม ดอกย่อย มีกลิ่นหอม ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 2 มิลลิเมตร มีขนนุ่มสั้น กลีบเลี้ยงรูปทรงแฉกกันยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ แยกกันและบานออก มีขนนุ่มสั้นทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้เชื่อมติดกันเป็นหลอดเกลี้ยง หรือมีขนนุ่ม ขอบแยกเป็นริ้ว มีอับเรณู 10 อัน รูปรีแคบติดอยู่ด้านในหลอด รังไข่เกลี้ยงหรือขนนุ่มสั้น ผล สดรูปรี ยาว 1-2 มิลลิเมตร สีเขียว เมื่อแก่สีเหลือง เนื้อบาง นุ่ม

Family Menispermaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Arcangelisia flava* Merr.

ชื่อทั่วไป ขมิ้นเครือ (จันทบุรี ภาคใต้) ขมิ้นฤทธิ ฮับ (ภาคใต้)

ชื่อพื้นบ้าน ขมิ้นเครือ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เลื้อย ลำต้นมีเนื้อไม้สีเหลืองและมียางเหลือง มีรอยแผลเป็นรูปถ้วยจากการหลุดร่วงของใบ ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ แผ่นใบรูปไข่ รูปไข่แกมรี หรือรูปไข่กว้าง กว้าง 5.5-19 เซนติเมตร ยาว 10-25 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนใบกลม ตัดหรือรูปหัวใจเล็กน้อย เนื้อใบหนาเกลี้ยง มีเส้นใบออกจากโคนใบรูปฝ่ามือ 5 เส้น ก้านใบยาว 4-20 เซนติเมตร โคนมน ปลายเรียวแหลม ก้านใบยาวได้ถึง 20 เซนติเมตร โคนก้านงอ ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบหรือตามลำต้น ยาว 10-50 เซนติเมตร แฉกช่อยาว 1-5 เซนติเมตร ดอกแยกเพศ ดอกเพศผู้ไม่มีก้าน หรือมีก้านสั้น มีใบประดับย่อยรูปไข่ โคนหนาชัดเจน กลีบเลี้ยงวงนอกมี 3-4 กลีบ วงในใหญ่กว่าวงนอก รูปรี หรือรูปไข่ เกสรเพศผู้เชื่อมกัน ดอกเพศเมีย มีกลีบเลี้ยง 6 กลีบ รูปขอบขนานแกมปลายกลีบโค้ง มีเกสรเพศผู้ปลอมขนาดเล็กย้ายที่ติด เกสรเพศเมียมี 3 อัน ยอดเกสรเพศเมียกว้าง ไม่มีก้าน มีลักษณะเป็นคุ่ม ผล เป็นผลสด ออกเป็นช่อตามลำต้น ผลสีเหลือง ค่อนข้างแบน เมื่อแห้งย่น ผ่าตัดเห็นในแข็ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cissampelos pareira* L. var. *hirsuta* (Buch. ex DC.) Forman

ชื่อทั่วไป กรุงเขมา (นครศรีธรรมราช) ก้นปัด (ภาคตะวันออกเฉียงใต้) ขงเขมา พระพาย (ภาคกลาง) เครือหมาน้อย (ภาคตะวันออก) เป็ดเลือด (แม่ฮ่องสอน) ฟ้าพื้น (เพชรบุรี)

ชื่อพื้นบ้าน เครือหมาน้อย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือเลื้อยเถา กิ่ง ใบ และช่อดอกมีขนอ่อนนุ่มหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปกลม รูปหัวใจหรือรูปไต ก้นปัด กว้างยาว 4-10 ซม. หรืออาจกว้างมากกว่ายาว ปลายแหลมหรือเป็นติ่งหนาม โคนมน ตัดหรือหัวใจเล็กน้อย เนื้อยังอ่อนมีขนอ่อนนุ่มหนาแน่นทั้ง 2 ด้าน และตามขอบใบ แต่จะร่วงไปเมื่อใบแก่ ก้านใบยาว 2-10 ซม. ดอก แยกเพศ อยู่ต่างต้น ขนาดเล็ก สีเขียวอมเหลืองหรือเหลืองอ่อน ดอกเพศผู้ออกเป็นช่อกระจุกที่ง่ามใบ ยาว 2-8.5 ซม. ดอกย่อยมีกลีบดอก 4 กลีบ โคนติดกันเป็นรูปถ้วย ด้านนอกมีขน ด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้มัดเดี่ยว ยาวกว่ากลีบเลี้ยง อับเรณูติดกันเป็นรูปจาน ดอกเพศเมียออกเป็นช่อกระจุกที่ง่ามใบ ยาว 2.5-5 ซม. ก้านดอกสั้นมาก ใบประดับรูปกลม หรือรูปไต ซ้อนเหลื่อมกันแน่น ไม้ร่วง ปลายเป็นติ่งหนาม มีขน กลีบเลี้ยง 1 กลีบ รูปขอบขนานแกมรูปไข่ กลีบดอก 1 กลีบ ออกตรงข้ามกับกลีบเลี้ยง และสั้นกว่า เกสรเพศเมีย 1 อัน ปลายแยกเป็น 3 พู กางออก ผล ค่อนข้างกลม สีแดง เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.2 ซม. มีขน เมล็ดเดี่ยว เล็ก แข็ง รูปโค้ง หรือเป็นรูปเกือบม้า ผิวขรุขระ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tiliacora triandra* (Colebr.) Diels

ชื่อทั่วไป เถาวัลย์เขียว เถาย่านาง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จ้อยนาง (เชียงใหม่) เถาหญ้านาง

ชื่อพื้นบ้าน เถาวัลย์เขียว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เลื้อย กิ่งก้านเรียวเล็กและมีรอยแผลเป็นตลอด เกือบหรือมีขนประปราย ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ แผ่นใบบางคล้ายกระดาษแต่แข็ง รูปใบหอก รูปรีหรือรูปไข่ ปลายใบแหลม หรือมน โคนใบสอบแคบหรือกลม หรือกึ่งรูปหัวใจ ขนาดกว้าง 2-4 เซนติเมตร ยาว 6.5-11 เซนติเมตร มีเส้นใบออกจากโคนใบเป็นรูปฝ่ามือ 3-5 เส้น ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ หรือตามลำต้นที่ใบหลุดร่วงไปแล้ว ยาว 2-8(-17) เซนติเมตร มีขนนุ่มปกคลุม มีดอกย่อย 1-3 ดอก แยกเป็นช่อดอกเพศผู้และเพศเมีย ดอกเพศผู้สีเหลือง กลีบเลี้ยงมี 6-12 กลีบ กลีบวงนอกมีขนาดเล็กที่สุด กลีบวงในมีขนาดใหญ่กว่าและเรียงซ้อนกัน รูปรีกว้าง ยาว 2 มิลลิเมตร ตอนข้างเกสร กลีบดอกมี 3 หรือ 6 กลีบ สอบแคบ ปลายเว้าตื้นยาว 1 มิลลิเมตร เกสรเพศผู้มี 3 อัน ดอกเพศเมีย กลีบเลี้ยงวงในรูปกลม ยาว 2 มิลลิเมตร ด้านนอกมีขนประปราย กลีบดอกมี 6 กลีบ รูปรีแกมขอบขนาน ยาว 1 มิลลิเมตร เกสรเพศเมียมี 8-9 อัน สั้นๆ ผล เป็นผลสดสีแดง ผิวเกลี้ยงรูปไข่กลีบ กว้าง 6-7 มิลลิเมตร ยาว 7-10 มิลลิเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tinospora crispa* (L.) Miers ex Hook.f. & Thomson

ชื่อทั่วไป บอระเพ็ด จุงจิง เครือเขาส้อ จุงจะลิง (เหนือ) หางหนู (อุบลราชธานี-สระบุรี) เถาญล้นาม

เถาญล้นาม (หนองคาย) เถาหัวด้วน(ใต้)

ชื่อพื้นบ้าน บอระเพ็ด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เลื้อย เนื้อแห้ง แตกตามขนาดประมาณนิ้วมือ มีรากอากาศคล้ายเส้นด้ายขาวห้อยเป็นสาย ตามลำต้นเป็นตุ่ม มียางขาวสากหัด ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปหัวใจ รูปไข่ป้อม หรือรูปกลม ขนาดกว้าง 4-10 เซนติเมตร ยาว 6-13 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนใบจักเป็นรูปหัวใจลึก หรือตื้น เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ มักมีคอก ใบชดุดำในกลางแจ้งอาจพบต่อมแบนตามโคนง่ามของเส้นใบ เส้นใบออกจากโคนใบเป็นรูปฝ่ามือมี 5-7 เส้น ก้านใบรวมพอง และเป็นข้องอ ดอก ออกเป็นช่อตามกิ่งแก่ที่ใบร่วงไป ช่อเล็กเรียว 2-3 ช่อ แยกเพศ ดอกย่อยมีขนาดเล็กสีเหลืองอมเขียว แดงอมชมพู ช่อดอกเพศผู้ ยาวได้ถึง 20 เซนติเมตร มีดอกย่อย 1-3 ดอก ติดเป็นกระจุก กลีบเลี้ยงสีเขียวอ่อน แบ่งเป็นสองวง วงนอกมี 3 กลีบ รูปไข่ วงในมี 3 กลีบ รูปไข่กลีบ มีก้านกลีบ หรือโคนแหลม ยาว 3-4 มิลลิเมตร กลีบดอกมี 3 กลีบ กลีบวงนอกเท่านั้นที่เจริญขึ้นเป็นรูปหอกกลับแคบแบน ไม้มีตุ่ม ยาว 2 มิลลิเมตร ส่วนกลีบวงในลดรูป เกสรเพศผู้มี 6 อัน ช่อดอกเพศเมียสั้นกว่าเพศผู้ แต่ส่วนมากออกเป็นดอกเดี่ยวตามง่ามใบ ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกคล้ายดอกเพศผู้ มีเกสรเพศผู้ 6 เป็นรูปลิ้มแคบ 6 อัน เกสรเพศเมียมี 3 อัน ยอดเกสรเพศเมียเป็นพู่สั้น ผล เป็นผลสด สีส้ม ทรงรี ยาว 2 เซนติเมตร ผิวขุ่นเล็กน้อย มีสันที่ด้านบน

Family Moraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Artocarpus integra* Thunb

ชื่อทั่วไป ขนุนจำปาคะ จำปาเคาะ

ชื่อพื้นบ้าน ขนุนละมุด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ยืนต้น ขนาดใหญ่ อายุยืน ลำต้นมียางสีขาว สูงประมาณ 10 – 25 เมตร ทรงต้นตั้งตรง เนื้อไม้อ่อน สีเหลือง ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบขนาดใหญ่ หนา สีเขียวเข้ม รูปรี เนื้อใบหนาหยาบ หลังใบมีสีเขียวเข้ม ผิวใบเป็นมันและมีขน เส้นกลางใบเด่นชัด ดอก ออกเป็นช่อหรือช่อช่อช่อขนาดเล็กอัดแน่นในช่อเป็นช่อแยกเพศ แต่อยู่ร่วมต้น ช่อดอกเพศผู้กับช่อดอกเพศเมียแยกกันช่อหนึ่งช่อเรียกว่า "สำ" เพราะมีกลิ่นคล้ายสำหเลีย มักออกตามปลายกิ่ง มีกลีบชั้นนอก 2 อัน ยาวรีเหมือนกาบดอก มีเกสรตัวผู้ 1 อัน ช่อดอกเพศเมียเป็นหนามแหลม ออกตามลำต้นและกิ่ง เมื่อช่อดอกเพศผู้ปลั่งออกแล้วจะร่วงหลุดไป ส่วนดอกเพศเมียที่ได้รับการผสมจะเจริญต่อไปเป็นผลขนาดใหญ่ ผลเป็นผลรวม ขนาดใหญ่ถึงใหญ่มาก รูปร่างลักษณะของผลก็แตกต่างกันออกไป อาจเป็นรูปไข่จนถึงยาวรีหรือผองกลม ที่ผิวเปลือกของผลเต็มไปด้วยหนามสั้นและฟู ผลแก่เปลือกสีน้ำตาล เนื้อในอ่อนนุ่ม และสีออกจางๆ รสชาติหวานหอม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Artocarpus lacucha* Roxb.

ชื่อทั่วไป มะหาด

ชื่อพื้นบ้าน หาด ขนุนป่า มะหาดใบใหญ่ หาดเตาเผา เต่าเผา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ สูง 15-20 เมตร ลำต้นตั้งตรง โคนต้นเป็นพูพอนเดี่ยวๆ กิ่งอ่อนมีขนนุ่มปกคลุม ผิวเปลือกนอกสีน้ำตาลเข้มหรือดำแตกเป็นรอยสะเก็ดเล็กๆ เปลือกของลำต้นมักจะมีรอยแตกและมียางไหลซึมออกมาแห้งติด ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบหนาเหนียวคล้ายกระดาษ รูปไข่หรือรูปยาวรี ปลายใบแหลม ส่วนโคนใบเว้ามน 5-20 เซนติเมตร ยาว 10-30 เซนติเมตร ใบอ่อนมีขนปกคลุม มีหูใบใหญ่แถมรูปหอกปกคลุมใบอ่อนที่ปลายยอด แต่จะหลุดร่วงไปเมื่อใบแก่ขยายออก ดอก ออกเป็นช่อกระจุกแน่นตามง่ามใบ แยกเพศแต่อยู่บนต้นเดียวกัน ช่อดอกเพศผู้รูปไข่หรือรูปรี ขนาดเล็ก มีก้านช่อ แต่ละดอกมีเกสรเพศผู้หนึ่งอัน และมีกลีบเลี้ยงห้อยกลีบเป็น 2 พู ช่อดอกเพศเมียลักษณะกลมมีขนาดใหญ่กว่า ประกอบด้วยดอกย่อยที่มีบางส่วนเชื่อมติดกัน กลีบเลี้ยงเป็นท่อ ดอกและใบประดับเชื่อมติดกันด้านหนึ่งเกิดเป็นผล ผล ผลกลมค่อนข้างมีเนื้อ มีหนามเป็นเส้นสั้นๆปกคลุมหนาแน่นทั่วผล และประกอบด้วยผลย่อยรูปรีจำนวนมาก เชื่อมติดกันแน่น และเมื่อผลแก่จัดมีสีเหลือง ผลย่อยแต่ละผลมีเมล็ดรูปรี 1 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ficus benjamina* L.

ชื่อทั่วไป ไทรย้อย ไทรย้อยใบแหลม (กรุงเทพฯ ตราด) จาเรย (เขมร) ไทร (นครศรีธรรมราช) ไทรกระเบื้อง (ประจวบคีรีขันธ์)

ชื่อสามัญ Golden Fig

ชื่อพื้นบ้าน ไทรย้อย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้น ไม้ผลัดใบ ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีรากอากาศห้อยลงจากกิ่ง เปลือกลำต้นสีเทา กลี้ยง มียางขาว กิ่งก้านเรียวเล็ก ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรี หรือรีเว้าแหลม ยาว โคนใบสอบแคบ หรือสอบกว้าง ก้านใบยาว 4-16 มิลลิเมตร ดอก ออกเป็นช่อที่ง่ามใบ ไม่มีก้านช่อ มีใบประดับที่โคน 2-3 ใบ รูปจันทร์เสี้ยวเชื่อมติดกัน ช่อดอกมีลักษณะคล้ายผล รูปรีกลม หรือรูปไข่ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 10-15 มิลลิเมตร เรียกว่า ไซโคเนียม ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่เกิดจากฐานดอกย่อยที่เชื่อมติดกันแน่น และขยายตัวแผ่หุ้มล้อมรอบ ดอกย่อยเหล่านั้นไว้ ภายในมีดอกย่อยขนาดเล็ก 3 แบบ คือ ดอกเพศผู้ ดอกเพศเมีย และดอกปุ่มหู ดอกเพศผู้มีจำนวนมาก มีกลีบเลี้ยง 3 กลีบ ดอกเพศเมียและดอกปุ่มหู มีกลีบรวม 3-4 กลีบ แต่ละกลีบแยกจากกัน ดอกเพศเมีย ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ดอกปุ่มหูคดเป็นหมัน ภายในมีแมลง ดอกเพศเมียไม่มีก้านดอกย่อย ผล เกิดจากช่อไซโคเนียม รูปร่างเค็ม เมื่อผลเริ่มสุกมีสีเหลือง แล้วเปลี่ยนเป็นสีแสดหรือสีแดง หรือสีชมพูและสีม่วง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ficus foveolata* Wall.

ชื่อทั่วไป ม้ากระทืบโรง เตือเครือ ม้าทะเลโรง ม้ากลกแตก มันถาญ

ชื่อพื้นบ้าน ม้ากระทืบโรง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือเลื้อย มักเลื้อยเกาะไปตามพรรณไม้อื่น กิ่งก้านอาจยาวได้มากกว่า 20 เมตร เปลือกสีน้ำตาล มีปุ่มขึ้นคล้ายหนาม มีขนปกคลุมตามกิ่งอ่อน ก้านใบ ท้องใบ และฐานรองดอกอ่อน ทุกส่วนมีน้ำยางขาว ใบ เดี่ยว จัดเรียงสลับ แผ่นใบรูปหอก รูปไข่หรือรูปขนานแกมวงรี กว้าง 7-9 เซนติเมตร ยาว 12-18 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อที่ซอกใบ ลักษณะกลมคล้ายผล ดอกย่อยแยกเพศแต่อยู่ในช่อเดียวกัน ฐานรองดอกรูปทรงกลม ผล ผลสด ทรงกลม ภายในผลมีสีแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ficus heterophylla* L.f.

ชื่อทั่วไป สล่อน้ำ (ภาคกลาง) มะนอกน้ำ (เชียงใหม่)

ชื่อพื้นบ้าน สล่อน้ำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม สูงได้ถึง 3 เมตร มักเลื้อยทอด กิ่งก้านสีน้ำตาลแกมแดงเรื่อ มีขนสั้นประปราย หรือปกคลุมหนาแน่น ค่อนข้างสาก กิ่งแก่เกือบเกลี้ยง ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน รูปรีแคบ หรือกิ่งรูปไข่กลับ ปลายใบแหลม หรือรีเว้าแหลมเล็กน้อย โคนใบสอบแคบ สอบกว้าง หรือกลม ขอบใบจักเป็นซี่ฟัน หรือเกือบเรียบ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษหรือกิ่งหนาคล้ายหนัง ก้านใบยาว 5-55 มิลลิเมตร เกือบเกลี้ยง ดอกและผล

ออกเป็นข้อไขโคเนียม ที่ง่ามใบ มีลักษณะกลมคล้ายผล ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 10-15 มิลลิเมตร ภายในมีดอกย่อยขนาดเล็ก 3 แบบ คือ ดอกเพศผู้ ดอกเพศเมีย และดอกปทุมุด ผลเกิดเดี่ยวๆ ตามง่ามใบ บางครั้งพบเป็นคู่ ผลแก่สีส้มถึงแดงเข้ม ก้านยาว 4-12 มิลลิเมตร มีใบประดับที่โคน 3 ใบ เป็นปลอกรูปไข่ ก่อนข้างแหลม เล็ก ก้านดอกย่อยยาว 0.10 มิลลิเมตร ผลมีรูปรี มีขนสาปกคลุม กว้าง 8-17 มิลลิเมตร ยาว 12-22 มิลลิเมตร ผลแก่เกลี้ยง รูปเปิดมีใบประดับเป็นปุ่มอยู่ตรงกลาง กลีบรวมสีขาว แยกจากกัน ขอบเรียบ เกลี้ยง หรือมีขนปกคลุมเล็กน้อย ดอกเพศผู้กลีบรวมมี 3-4 กลีบ รูปขอบขนานแคบ ดอกปทุมุด มีก้านดอกย่อยยาวถึง 2.5 มิลลิเมตร กลีบรวมมี 4-5 กลีบ รูปใบหอก รังไข่ไม่มีก้าน หรือก้านสั้น ดอกเพศเมีย คล้ายดอกปทุมุด กลีบรวมรูปขอบขนานปลายหูก ก้านชูเกสรเพศเมียเกลี้ยง หรือมีขนประปราย เมล็ดรูปขอบขนานสั้น ก่อนข้างแบน เรียบ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ficus pumila* L.

ชื่อทั่วไป มะเดื่อเถา มะเดื่อตีนตุ๊กแก (กรุงเทพฯ) ลิ่นเตื่อ (ภาคอื่นๆ)

ชื่อพื้นบ้าน ลิ่นเตื่อ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือเลื้อย แตกกิ่งก้านเลื้อยขึ้นตามผนัง หรือวัตถุต่าง ๆ คล้ายต้นตีนตุ๊กแก กิ่งก้านมีขนขาวสีเทา หรือสีน้ำตาลอ่อนปกคลุม กิ่งแก่ค่อนข้างเกลี้ยง ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับ ใบที่อยู่ด้านบนของต้นมีแผ่นใบรูปไข่แกมรูปหัวใจ หรือค่อนข้างเป็นรูปขอบขนาน กว้าง 3.4-5 เซนติเมตร ยาว 5-8.5 เซนติเมตร ปลายใบมนหรือค่อนข้างแหลม โคนใบคล้ายรูปหัวใจ เนื้อใบคล้ายแผ่นหนัง เส้นใบออกจากเส้นกลางใบ 3-6 คู่ ก้านใบยาว 8-25 มิลลิเมตร ใบที่อยู่ด้านล่างตามกิ่งที่เลื้อยมีแผ่นใบเป็นรูปไข่ หรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง 1-2.5 เซนติเมตร ยาว 1.5-3.5 เซนติเมตร โคนใบเป็นรูปหัวใจ ไม่เท่ากัน ก้านใบยาว 0.2-0.5 เซนติเมตร ดอกและผลออกเป็นข้อไขโคเนียมเดี่ยว ๆ ที่ง่ามใบ ลักษณะคล้ายระฆังคว่ำจนเป็นผล ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 10-15 มิลลิเมตร ภายในมีดอกย่อยขนาดเล็ก 3 แบบ คือ ดอกเพศผู้ ดอกเพศเมีย และดอกปทุมุด ขนาดของข้อไขโคเนียม กว้าง 2.5-3.5 เซนติเมตร ยาว 3-6 เซนติเมตร ปลายข้อปลอกดอกและมีงอยที่ส่วนปลายสุด โคนสอบแคบ ภายในมีขนสั้นแข็งหนานั่น ผนังหนา เมื่ออ่อนมีขนขาว สีน้ำตาลแกมเหลือง เมื่อเริ่มแก่ผิวเกลี้ยงขึ้น มีสีม่วงจนถึงดำ ที่โคนก้านข้อมีใบประดับรูปหอกแกมรูปไข่ ดอกเพศผู้ เรียงอยู่หลายแถวในส่วนปลายของข้อดอก เกสรเพศผู้มี 2-3 อัน ดอกปทุมุด ไม่มีก้าน หรือมีก้านสีขาว กลีบรวมมี 4-6 กลีบ รังไข่ไม่มีก้าน สีน้ำตาลแดงเข้ม ดอกเพศเมียไม่มีก้าน หรือมีก้านสีขาว รังไข่ไม่มีก้าน ก้านชูเกสรเพศเมียยาว ติดด้านข้างรังไข่ เมล็ด คล้ายทรงกระบอก โค้ง กว้าง 1.2-1.5 มิลลิเมตร ยาว 2.5 มิลลิเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Streblus asper* Lour.

ชื่อทั่วไป ข่อย ข่อยก๊ก ไม้ฝอย (ภาคเหนือ) สัมพอ (เลย)

ชื่อสามัญ Siamese rough bush, Tooth brush tree

ชื่อพื้นบ้าน ข่อย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือไม้ต้น แตกกิ่งก้านหนาแน่น เรือนยอดค่อนข้างทึบ สูงได้ถึง 14 เมตร เปลือกลำต้นสีเทา เปลือกในสีขาว หนา มียางขาว ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียวกัน ผิวใบสากทั้งสองด้าน แผ่นใบแข็ง รูปรี หรือรูปไข่กลับ หรือรูปหอก กว้าง 1.5 -6.5 เซนติเมตร ยาว 3-13 เซนติเมตร ปลายใบแหลมและมีติ่งแหลมสั้น โคนใบสอบแคบ ขอบจักเป็นฟันเลื่อย หรือซี่ฟัน ใบอ่อนมีขนเล็กน้อย ดอก ออกเป็นช่อเล็กตามง่ามใบ ช่อดอกเพศผู้เป็นกระจุกกลม เส้นผ่านศูนย์กลางช่อ 6 -10 มิลลิเมตร หรือเป็นดอกเดี่ยว หรือออกเป็นคู่ ดอกย่อยขนาดเล็ก ดอกเพศเมียเป็นดอกเดี่ยว สีเขียว ก้านดอกยาวกว่า มีใบประดับรูปไข่ ปลายแหลมรองรับ 2 ใบ พบไปกับกลีบรวม ผล เป็นผลสด มีเมล็ดเดี่ยว ทรงกลม หรือปลายผลตัดและมีรอยเว้าเล็กน้อย สีเหลือง หรือสีส้ม กลีบรวมเจริญมากับผลอ่อนด้วย ผลแก่ไหล่พื้นวงกลีบรวมซึ่งงอพับลง เมล็ดกลม กว้าง 4-5 มิลลิเมตร สีขาวนวมเทา

Family Moringaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Moringa oleifera* Lam.

ชื่อทั่วไป -

ชื่อพื้นบ้าน มะรุม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็น ไม้ยืนต้น ขนาดกลาง สูงประมาณ 10-15 เมตร เรือนยอดทรงพุ่มโปร่ง เปลือกลำต้นสีเทาอ่อนค่อนข้างเรียบ ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก 2-3 ชั้น เรียงสลับ ใบย่อยรูปไข่กลับ กว้างประมาณ 0.5-2 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1-3 เซนติเมตร ปลายใบมน โคนใบเรียวแหลม เนื้อใบอ่อนนุ่มและบาง ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบและปลายกิ่ง ยาวประมาณ 10-30 เซนติเมตร ดอกย่อยมีกลีบดอกสีเหลืองอ่อน 5 กลีบ โดยมีกลีบที่ใหญ่กว่ากลีบอื่นๆ 1 กลีบ เกสรเพศผู้ 5 อัน สีเหลืองเข้ม ผล เป็นฝักรูปทรงกระบอกยาว เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ยาวประมาณ 30-40 เซนติเมตร เปลือกฝักหนา มีรอยคอดเป็นระยะๆ ฝักอ่อนมีสีแดงเรื่อๆ ฝักแก่มีสีเขียว

Family Musaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Musa sapientum* L.

ชื่อทั่วไป กกล้วยไข่ กกล้วยใต้ กกล้วยส้ม กกล้วยหอม (เหนือ) กกล้วยน้ำว้า (กลาง) แผลก (ช่อง-จันทบุรี)

ชื่อสามัญ Banana

ชื่อพื้นบ้าน กกล้วย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น มีลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าสีน้ำตาลอ่อน แข็ง มีรากสีน้ำตาล ลำต้นเหนือดินตั้งตรง กลมสูง 3-4 เมตร ซึ่งเป็นส่วนของกาบใบมาซ้อนทับกันจนแน่น สามารถลอกออกมาเป็นกาบได้ ลำต้นอวบน้ำ ใบ เป็นใบเดี่ยว แผ่นใบมีขนาดใหญ่และยาว กว้าง 35-60 เซนติเมตร ยาว 1.50-1.80 เมตร ปลายใบและ โคนใบมน ขอบใบขนานกัน

แกนกลางใบเป็นสันนูน ผิวใบมีนวลเคลือบ ดอก ออกเป็นช่อจากลำต้นใต้ดินผ่านกลางลำต้นเหนือดินมาโผล่ที่ปลายยอด ช่อดอกมีขนาดใหญ่ เรียกกันทั่วไปว่า “หัวปลี” ช่อดอกมีใบประดับหุ้มมิด เมื่อบานจะเห็นใบประดับย่อยสีม่วงแดงอยู่ภายใน ผล ผลหลายๆผลรวมกันเป็นหวี แต่ละหวีรวมกันเป็นเครือ รูปปร่าง ขนาด สีผล และรสชาติของกล้วยจะแตกต่างกันแล้วแต่สายพันธุ์

Family Myristicaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Myristica fragrans* Houtt.

ชื่อทั่วไป จันทน์เทศ จันทน์บ้าน

ชื่อสามัญ Nutmeg Tree

ชื่อพื้นบ้าน จันทน์เทศ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น สูง 5-18 เมตร เรือนยอดกึ่งพุ่มแน่น เปลือกลำต้นเรียบสีเทาดำ ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน หรือรูปไข่กลับแกมขอบขนาน กว้าง 4-5 เซนติเมตร ยาว 10-15 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบสอบ หลังใบสีเขียวเข้มเป็นมัน ท้องใบสีขาวนวล ขอบใบเรียบ ดอก ออกเดี่ยวหรือเป็นช่อ 2-3 ดอก ออกที่ซอกใบ ดอกแยกเพศต่างต้น ดอกย่อยรูปคนโท ขนาดเล็ก สีเหลืองอ่อน ผล เป็นผลสด ก่อนข้างฉ่ำน้ำ มีรูกหุ้มเมล็ดสีแดงเรียกว่าดอกจันทน์ มีเมล็ดเดี่ยว สีน้ำตาล เปลือกแข็งเรียกว่าลูกจันทน์

Family Myrsinaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ardisia polycephala* Wallex A.DC.

ชื่อทั่วไป ผักจ้ำ ผักจ้ำแดง (เจียงใหม่) พิลังกาสา (กลาง)

ชื่อพื้นบ้าน พิลังกาสา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดย่อม สูงประมาณ 2-5 เมตร และสูงได้ถึง 8 เมตร ลำต้นมีเปลือกสีน้ำตาลเข้ม ผิวเกลี้ยงและบาง แตกกิ่งก้านสาขารอบๆ ต้น เรือนยอดค่อนข้างทึบ ใบ เป็นใบเดี่ยวออกสลับกันเป็นคู่ๆ ตามข้อต้น แผ่นใบ รูปหอก ปลายใบแหลม ผิวใบและขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาเป็นมัน สีเขียว ขนาดกว้าง 4-8 เซนติเมตร ยาวราว 13-20 เซนติเมตร ก้านใบสั้นอวบและเป็นสี่เหลี่ยม ยอดอ่อนมีสีแดง ดอก เป็นช่อกระจกระจ ตามปลายกิ่ง หรือปลายยอด ก้านช่อยาว ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงยาวประมาณ 5 มิลลิเมตร เรียงซ้อนเกยกัน ด้านนอกมีขนปกคลุม กลีบดอก มี 5 กลีบ สีขาวแกมชมพู เมื่อบานเต็มที่ กลีบดอกบานออกเป็น 5 แฉกรูปไข่กว้าง เกสรเพศผู้สีเหลือง ผล กลม โคน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.5-0.9 เซนติเมตร เป็นกระจุกมีก้านช่อยาวห้อยย้อยลง และก้านผลยาวเรียงสลับรอบก้านช่อ ผลสุกสีแดงเข้มเกือบดำ มีเมล็ดเดี่ยว

Family Myrtaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Syzygium aromaticum* (L.) Merr.&L.M.Perry

ชื่อทั่วไป กานพลู จันจิ (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ Clove

ชื่อพื้นบ้าน กานพลู

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ต้น ขนาดเล็ก ไม้ผลัดใบ สูงประมาณ 5-10 เมตร เรือนยอดเป็นทรงพุ่มรูปกรวย แตกกิ่งล่างมาก และมีกิ่งใหญ่ประมาณ 3-5 กิ่ง เปลือกลำต้นมีสีน้ำตาลอมเหลือง ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามกัน แผ่นใบหนาเป็นมัน กว้าง 2-4 เซนติเมตร ยาว 8-12 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบเรียว ขอบใบหยักเป็นคลื่นเล็กน้อย เส้นกลางใบและเส้นใบปรากฏชัดเจน ใบอ่อนมีสีชมพูถึงสีแดง เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีเขียว มีต่อมน้ำมันกระจายอยู่ทั่วทั้งผิวใบ มีกลิ่นหอม ดอก ออกคymesเป็นช่อ ตามปลายกิ่งหรือยอด หรือตามซอกใบ ดอกย่อยคล้ายดอกชมพู มีกลีบเลี้ยง 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ ดอกชูมีสีเขียวและเมื่อดอกใกล้บานสีของดอกจะค่อยๆ าลงจนเป็นสีเหลืองและสีชมพูเรื่อยๆ ผล เป็นผลเดี่ยวเนื้อหนา ผลสุกสีม่วงคล้ำคล้ายลูกหว้า มีเมล็ดเดี่ยว ก้อนขังมีด้านหนึ่งของเมล็ดเป็นรูกลัก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Syzygium cumini* Skeels

ชื่อทั่วไป หว้า

ชื่อพื้นบ้าน หว้าจี๊พะ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น ขนาดกลาง สูง ๒๐-35 เมตร ใบ เป็นใบเดี่ยว จัดเรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปไข่หรือรูปรี กว้าง 3-7 เซนติเมตร ยาว 8-14 เซนติเมตร ผิวใบมัน มีต่อมน้ำมันกระจายอยู่ทั่วทั้งผิวใบ เนื้อใบหนา ใบอ่อนสีแดงเรื่อ ก้านใบยาว 1-1.3 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อที่ซอกใบหรือปลายยอดตามกิ่งใหญ่ ๆ มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ แขนงย่อยยาว 4.5-10 เซนติเมตร ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปสามเหลี่ยม กว้าง 0.3-0.5 มิลลิเมตร ยาว 0.3-0.7 มิลลิเมตร กลีบดอกสีขาวหรือสีเหลืองอ่อนรูปโล่ เกสรเพศผู้จำนวนมาก ก้านชูอับเรณูยาวไม่เท่ากัน ผล เป็นผลสดรูปรีแกมรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 เซนติเมตร

Family Nelumbonaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Nelumbo nucifera* Gaertn

ชื่อทั่วไป บัว (ทั่วไป) สัตตบงกช สัตตบุษย์ ปทุม (ภาคกลาง) ไช้ (เขมร-บุรีรัมย์) ไนจี (จีน)

ชื่อสามัญ Sacred Lotus, Egyptian Lotus

ชื่อพื้นบ้าน บัวหลวง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่ม มีเหง้าอยู่ในน้ำใต้ดิน ลักษณะเป็นท่อนยาวค่อนข้างกลม และมีข้อต่อกันเป็นปล้องสีน้ำตาลอ่อน แต่ละปล้องยาวประมาณ 30-50 เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลางของปล้องประมาณ 3-5 เซนติเมตร ภายในเป็นรูคล้ายถังถึงเรือยไปจนถึงก้านใบและก้านดอก ใบ เป็นใบเดี่ยว แผ่นใบกลมเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 25-50 เซนติเมตร ผิวใบเป็นมันสีเขียวอมเทา มีนวลเคลือบ ก้านใบยาวมากออกจากลำต้นใต้ดิน ชูแผ่นใบขึ้นเหนือ น้ำ ดอก ออกเป็นดอกเดี่ยว ก้านดอกยาว ผิวก้านดอกและก้านใบมีหนาม ดอกมี 2 สี 4 พันธุ์ คือพันธุ์รูปทรงกระสวยมี 2 สี สีชมพูเรียกปทุม สีขาวเรียก นุณจริก พันธุ์รูปทรงป้อม มี 2 สี เช่นกัน สีชมพูเรียกตัดบงกช สีขาวเรียกตัดคณูย์ ดอกบานชูพู่หน้าในเวลากลางวัน มีกลิ่นหอมอ่อนๆ กลีบรองดอกมี 4 กลีบ สีเขียวอ่อน หลุดร่วงง่าย กลีบดอกมีหลายชั้นเมื่อบานมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 8-12 เซนติเมตร เกสรเพศผู้จำนวนมาก กล้อมรอบฐานรองดอกที่ขยายตัวเป็นรูปกรวย มีรังไข่สี่เหลี่ยม อมเขียว ไข่ฝังอยู่หลายรังห่างๆกัน ผลจึงมีรูปคอกไปเป็นฝักบัว ผล เป็นผลแห้งไม่แตก รูปกลมรี ภายในมีเมล็ดเดียว

Family Nymphaeaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Nymphaea pubescens* Willd.

ชื่อทั่วไป บัวสายขาว บัวสายแดง บัวสายสีชมพู รัตอุบล เสวตอุบล

ชื่อสามัญ Water Lily

ชื่อพื้นบ้าน บัวสาย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก มีลำต้นอยู่ใต้น้ำ ใบเดี่ยว ออกสลับถี่ ลอยบนผิวน้ำเรียงเป็นวงแผ่ออก แผ่นใบรูปค่อนข้างกลม กว้าง 15-40 เซนติเมตร โคนใบเล็ก ขอบใบจัก ด้านบนเป็นมันสีเขียวเข้มหรือสีเขียวอมแดง ด้านล่างสีเขียวหรือม่วงแดง มีขนนุ่มอยู่ประปราย ใบแก่ผิวเกลี้ยง และมีเส้นใบนูน ก้านใบค่อนข้างเปราะ ยาวตามความลึกของน้ำ มีขงใส เมื่อถูกลมกลางเป็นไข ดอก สีชมพูแดง สีชมพู และสีขาว ออกเดี่ยว บานเหนือน้ำเล็กน้อย กลีบเลี้ยง ๕ กลีบ รูปรีแกมรูปไข่ ด้านนอกสีเขียวมีแนวเส้นกลีบเด่น ด้านในสีเหมือนกลีบดอก กลีบดอกมีจำนวนมาก เรียงซ้อนหลายชั้น เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลาง 10-20 เซนติเมตร ดอกมีกลิ่นหอมอ่อนๆ และมีเกสรเพศผู้จำนวนมาก ผล ค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 2-5 เซนติเมตร มีเมล็ดขนาดเล็กจำนวนมาก

Family Ochnaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ochna integerrima* (Lour.) Merr.

ชื่อทั่วไป ช้างน้ำว่ กาปีโต (ตราด) แก้วอีคูณ (มุกดาหาร) ช้างโน้ม(ปราจีนบุรี) ท้องปลิง(ใต้)

ชื่อพื้นบ้าน กำลั้งช้างสารบ้าน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มกึ่งไม้ยืนต้น ขนาดเล็ก อาจสูงได้ถึง 8 เมตร ผลัดใบ ออกดอกพร้อมกันคราวละมาก ๆ ใบ เป็นใบเดี่ยว จัดเรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน รูปไข่กลับ หรือรูปหอกกลับ กว้าง 4-7 เซนติเมตร ยาว 8-20 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมน ขอบใบจักเป็นฟันเลื่อยถี่ ดอก ออกเป็นช่อสั้น กลีบดอก 5 กลีบสี เหลืองเด่น ปลายกลีบมน โคนเรียวเล็ก เมื่อบานมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3-4 เซนติเมตร ผล ผลเป็นผลกลุ่ม เกิดบนอยู่บนฐานรองดอกที่พองตัวนูนขึ้น แต่ส่วนใหญ่ติดผลเพียง 2-3 ผลในแต่ละดอก ผลย่อยรูปกลมรี เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.7-0.8 เซนติเมตร ผิวเรียบเป็นมัน เมื่อสุกสีดำ ขณะที่กลีบเลี้ยงและฐานรองดอกพัฒนาตามมา ค่อยและเปลี่ยนเป็นสีแดงเข้ม รวมทั้งเกสรเพศเมียและเพศผู้ที่มีกปรากฏอยู่ด้วย

Family Pedaliaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sesamum indicum* L. = *S. orientale* L.

ชื่อทั่วไป งาขาว

ชื่อพื้นบ้าน งา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็น ไม้ล้มลุก สูง 30-80 เซนติเมตร ลำต้นสีเหลือง ตั้งตรง แตกกิ่งก้านน้อย มีร่องตามยาวและมีขนนุ่มปกคลุม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามกันหรือสลับ แผ่นใบรูปหอก หรือรูปไข่ กว้าง 2-5 เซนติเมตร ยาว 6-10 เซนติเมตร ขอบใบเรียบ ผิวมีขนอ่อนปกคลุมทั่วไป ดอก เป็นดอกเดี่ยว ออกตามซอกใบ ดอกคว่ำหน้าลง มีขนนุ่มละเอียดปกคลุม กลีบเลี้ยงเป็นกลีบสั้น กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปประจักษ์ยาว ปลายแยกเป็น 5 แฉก แต่มี แฉกหนึ่งที่มีขนยาว ปรากฏเด่นชัดและกามีสีเข้มกว่าแฉกอื่น กลีบดอกสีขาว สีชมพู หรือสีชมพูอมม่วง กลีบเลี้ยงสีเขียว 5 กลีบ ผล ผลเป็นผลแห้งแบบแคปซูล เมื่อแก่แตกออก มีเมล็ดสีดำจำนวนมาก

Family Piperaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper betle* L.

ชื่อทั่วไป พลู

ชื่อพื้นบ้าน พลู

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาแข็ง มีรากสั้น ๆ แตกออกตามข้อเพื่อยึดเกาะ ทั้งต้นมีกลิ่นเฉพาะตัว ใบ เป็นใบเดี่ยว ออก เรียงสลับ แผ่นใบรูปหัวใจ กว้างประมาณ 3-9 เซนติเมตร ยาวประมาณ 9-12 เซนติเมตร สีเขียวเข้มเป็นมันทาง ด้านหลังใบ แต่ท้องใบสีเขียวอ่อน ปลายใบแหลมเป็นติ่ง โคนใบเว้า เส้นใบเป็นร่องลึก มี 5 เส้นหลักแยกออกจาก ฐานใบแล้วไปบรรจบที่ปลายใบจุดเดียวกัน ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบ ดอกย่อยสีขาว ขนาดเล็ก อัดกันแน่นเป็น แท่งยาวเรียวเล็ก ปลายช่อแหลม ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ในช่อเดียวกัน ผล ผลกลม ขนาดเล็ก จัดเรียงแน่นอยู่ บนแกนช่อดอก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper nigrum* L.

ชื่อทั่วไป พริกไทย พริกน้อย(เหนือ) พริกไทยดำ พริกไทยอ่อน

ชื่อสามัญ Pepper, Black Pepper

ชื่อพื้นบ้าน พริกไทย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้เถาเนื้อแข็ง มีรากฝอยสำหรับยึดเกาะ มีข้อปล้องห่าง โปร่งนูน ใบ เถาและ ผลมีกลิ่นฉุน ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ ค่อนข้างแข็ง กว้าง 5-8 เซนติเมตร ยาว 8-11 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมนหรือเบี้ยวไม่เท่ากัน ก้านใบยาว 1.5-3 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบ ช่อดอกยาวประมาณ 10 เซนติเมตร ดอกย่อยเป็นดอกสมบูรณ์เพศ สีขาวแกมเขียว ไม่มีก้านดอก ผล ผลรูปกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 4-5 มิลลิเมตร จัดเรียงแน่นอยู่บนเถา ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกสีสีแดง รสเผ็ดร้อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper retrofractum* Vahl

ชื่อทั่วไป ดีปลี ดีปลีเชือก (ภาคใต้) ประคองข้อ ป่านนุ พืชพญาไฟ (ไทย) บิ๊กฮวด (จีนแต้จิ๋ว)

ชื่อสามัญ Java leng pepper, Long Pepper

ชื่อพื้นบ้าน ดีปลี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถากลม ผิวเรียบ เปราะหักง่าย เถาเป็นข้อชัดเจนและบริเวณข้อ โป่งและมีรากยึดเกาะสั้น ๆ ใบ เป็นใบเดี่ยว แผ่นใบค่อนข้างยาวรี หรือขอบขนาน สีเขียวเข้มเป็นมัน กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 7-10 เซนติเมตร ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ โคนใบกลมถึงสองข้างไม่เท่ากัน ดอก ออกเป็นช่อกลมยาวเป็นแท่ง ยาวประมาณ 5-8 เซนติเมตร กว้าง 0.5-1 เซนติเมตร ดอกย่อยสีเหลืองนวล แยกเพศ อัดกันแน่น ไม่มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก ผล เป็นผลรวมเกิดจากผลย่อยจำนวนมากอัดแน่นรวมกันเป็นแท่งกลมยาว ตั้งชูขึ้น สีเขียว เมื่อสุกเปลี่ยนเป็นสีแดง รสเผ็ดร้อน ผลย่อยมีเมล็ดเดี่ยว และมีขนาดเล็กมาก ลักษณะกลมและแข็ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper ribesoides* Wall. (Syn. *Piper interruptum* Opiz)

ชื่อทั่วไป ตะค้ำนเล็ก จะค้ำน สะค้ำนหยวก หนาม หนามแน ตะค้ำนหยวก (ตราด) สะง้านพริก (จันทบุรี)

ชื่อพื้นบ้าน ตะค้ำน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้เถามีรากยึดเกาะสั้น ๆ ออกตามข้อ เถาเกี่ยวพันไปตามต้นไม้ใหญ่ ข้อปล้องเด่นชัด ปล้องยาวและเนื้อไม้อ่อน มีช่องอากาศภายใน เถามีรสเผ็ด ใบ เดี่ยว จัดเรียงสลับ แผ่นใบสีเขียวเข้ม รูปไข่แกมใบหอก ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคน โคนมน ดอก ออกเป็นช่อ ลักษณะเป็นแท่งยาว อัดแน่น สีขาว ผล สด ขนาดเล็ก รูปกลม รสเผ็ดร้อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper sarmentosum* Roxb.ex Hunter

ชื่อทั่วไป นมวา(ได้) ผักปุนา ผักพูนก พูลึง(ภาคเหนือ) ซ้าพลู

ชื่อพื้นบ้าน ซ้าพลู

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก ลำต้นเลื้อยทอดไปตามพื้นดิน ปลายกิ่งตั้งชูขึ้น สูงประมาณ 30-80 เซนติเมตร ลำต้นกลมแข็ง ข้อและปล้องปรากฏชัดเจน มีกลิ่นเฉพาะตัว ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ แผ่นใบรูปหัวใจ ปลายใบแหลมเรียว ผิวใบเรียบเป็นมันและเป็นร่องไปตามเส้นใบ ขอบใบเรียบ แต่ช่วงปลายเป็นคลื่นเล็กน้อย ดอก ออกเป็นช่อรูปทรงกระบอก ตรงข้ามใบ ประกอบด้วยดอกย่อยอัดกันแน่น และเป็นดอกแยกเพศ ผล เป็นผลสด ทรงกลม จัดเรียงแน่นอยู่บนแกน

Family Plantaginaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Plantago major* L.

ชื่อทั่วไป ผักกาดน้ำ เขียวเต้เช่า (จีน)

ชื่อพื้นบ้าน หมอน้อย (ภาคเหนือ)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก ขนาดเล็ก สูงไม่เกิน 1 ฟุต ใบ แฉกขึ้นกอจากลำต้นใต้ดิน แผ่นใบบาง รูปไข่แกมรี ปลายแหลม โคนใบบิดเบี้ยวเล็กน้อย ขอบใบเป็นกลอนและงุ้มเข้าหากัน เนื้อใบนิ่ม มีเส้นใบหลัก 5 เส้นออกจากโคนใบขนานกันไปและไปบรรจบกันที่ปลายใบ ก้านใบยาวและอวบน้ำ ดอก ออกเป็นช่อยาว พุ่งออกจากกอ ก้านดอกยาว ดอกย่อยขนาดเล็กสีเขียวอมฟ้า มีเกสรเพศผู้ยื่นเลยพ้นกลีบดอก ไม่มีก้านดอก ผล ผลรูปไข่ ผลแก่แตกตรงกลางออกเป็น 2 ซีก

Family Plumbaginaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Plumbago indica* L.

ชื่อทั่วไป เจตมูลเพลิงแดง ปิดปิวแดง (ภาคเหนือ) ไฟใต้ดิน (ภาคใต้)

ชื่อสามัญ Rose Colored Leadwort, Fire plant

ชื่อพื้นบ้าน เจตมูลเพลิงแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ 1-2 เมตร ขอบอ่อนสีแดง ลำต้นกลมเรียบ ข้อปรากฏชัดและมีสีแดง ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบอ่อนและบิดไปมาเล็กน้อย ผิวใบเป็นมัน ก้านใบอ่อนมีสีแดง ดอก ออกเป็นช่อ บานจากด้านล่างขึ้นไปด้านบนตามลำดับ มีดอกย่อย 10-15 ดอก กลีบดอกสีแดง โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาว ปลายแผ่ออกเป็น 5 แฉกตั้งฉากกับหลอดกลีบ กลีบรองสีเขียว มีขนนุ่มปกคลุม โคนของขนมีต่อมขับเมือกเหนียว เมื่อสัมผัสจะรู้สึกหนืดมือ ผล เป็นผลแห้ง รูปทรงรียาว เมื่อแก่ผลจะแตกออกตามร่อง

Family Poaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bambusa blumena* Schult.f.

ชื่อทั่วไป ไผ่สีสุก (กรุงเทพฯ)

ชื่อสามัญ Phi see suk

ชื่อพื้นบ้าน ไผ่สีสุก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ขึ้นเป็นกอหนามีลำสูงใหญ่ มีความสูงประมาณ 20-25 เซนติเมตร เนื้อหนาราวประมาณ 7 มิลลิเมตร ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางลำ 7-10 เซนติเมตร ปล้องยาวประมาณ 30 เซนติเมตร ลำต้นกลวง สีเขียวสด บริเวณข้อมีกิ่งคล้ายหนาม หน่อขนาดใหญ่ ใบ ปลายเรียวแหลม โคนใบรูปลิ้น จำนวน 5-6 ใบ ใบมีความยาว 10-20 เซนติเมตร กว้าง 0.8 - 2 เซนติเมตร ใต้ใบสีเขียวอมเหลือง เส้นสลับใบ 5-9 คู่ ขอบใบเล็กมีขน กาบหุ้มใบมีขนอ่อน ดอก ดอกออกเป็นช่อ แต่ส่วนมากไม่ออกดอก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Chrysopogon aciculatus* (Retz.) Trin.

ชื่อทั่วไป หญ้าเจ้าชู้ หญ้ากร่อน หญ้าจิ๋วหรือ หญ้ากลุ่ม (ภาคกลาง) หญ้าก่อน (ภาคเหนือ) หญ้าทะเลทราย หญ้าจิ๋ว
ทราย (ภาคใต้) หญ้าน้ำลึก (ตราด)

ชื่อพื้นบ้าน หญ้าเจ้าชู้

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นทอดเลื้อยไปตามพื้นดิน ลำต้นมีกาบใบแก่ๆหุ้มอยู่ ลำต้นตั้งตรง สูง 15-25 เซนติเมตร ไม้ค่อยแตกแขนง ใบ เป็นใบเดี่ยว พบมากที่โคนต้น กาบใบหุ้มรอบลำต้นยาว 1-3 เซนติเมตร มีลายตามยาว บางที่มีสีม่วง มีขนยาวบนปกคลุมเล็กน้อยที่รอยต่อระหว่างกาบใบและตัวใบ ขอบใบด้านบนมีขนปกคลุมหนาแน่น แผ่นใบ กว้าง 3-5 มิลลิเมตร ยาว 2-8 เซนติเมตร ใบบนสุดลดรูปลงเหลือขนาดเล็กมาก ขอบใบจักแหลมห่าง บลิวช โคนใบเป็นตุ่มๆและมีขนปกคลุม เนื้อใบบาง เป็นมัน ดอก ออกเป็นช่อกระจายที่ยอด ยาว 3-6 เซนติเมตร แข็ง ตั้งตรง สีม่วงแกมแดง ช่อดอกย่อยติดกันเป็นกระจุกที่ปลายแขนง ช่อย่อยกระจุกละ 3 ดอก มีดอกสมบูรณ์เพศเพียงดอกเดียว และ ไม่มีก้านดอก โคนดอกมีเซลล์แข็งๆ ส่วนอีกสองดอกเป็นดอกเพศผู้ ก้านดอกมีขนปกคลุม ช่อดอกย่อยที่ไม่มีก้าน กาบช่อดอกย่อยอันล่างรูปใบหอก หลังแบน มีเส้น 2 เส้น ปลายแยกเป็น 2 แฉกแหลม ขอบด้านปลายมีขนสาก กาบช่อดอกย่อยอันบน ลักษณะคล้ายห้องเรือ กาบล่างของดอก รูปใบหอก ปลายแหลม บางใส ขอบมีขนปกคลุม กาบล่างอีกอันหนึ่ง บางใส แฉก ปลายมีหนามแหลมยาวประมาณ 5 มิลลิเมตร กาบบนของดอก บางใส ปลายแหลม ปลายเกสรเพศเมียมี 2 อันยื่นออกมาจากกลางช่อดอกย่อย เค้นชัด มีขนยาวละเอียดเป็นมัน เป็นพู่คล้ายขนนกปกคลุม เมล็ด รูปขอบขนาน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cymbopogon citrates* (DC.) Stapf.

ชื่อทั่วไป ตะไคร้แกง (กลาง) คาหอม (ฉาน-แม่ฮ่องสอน) ไคร (ใต้) จะไคร (เหนือ) เซดเกรย เหลอะเกรย (สุรินทร์) ห่อวตะโป (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) หัวสิงโต (ปราจีนบุรี) เชียงเม้า (จีน)

ชื่อสามัญ Lemon Grass, Lapine, Sweet Rush, Ginger Grass

ชื่อพื้นบ้าน ตะไคร้

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นเป็นกอใหญ่ สูงประมาณ 2 เมตร แดงใบหนาแน่นที่โคนต้น มีกลิ่นหอม กาบใบเล็กเรียว เกือบเป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปแถบ เรียวแหลม กว้าง 2 เซนติเมตร ยาว 90 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อแตกกิ่งก้านกระจาย โยงลง ช่อดอกย่อยแบนออกเป็นหู ช่อหนึ่งไม่มีก้านและอีกช่อหนึ่งมีก้าน ช่อดอกย่อยที่ไม่มีก้าน รูปยาวแคบ กาบช่อดอกย่อยอันล่าง หอม ช้างแพนไปยั้ง โคน หรือด้านหลังแบนลง อันบนค่อนข้างเป็นรูปเรือ เป็นสันตอนบน มีเส้นด้ายยาว 1 เส้น กาบล่างของช่อดอกบาง มักมีเส้นด้ายยาว 2 เส้น ขอบเรียบ กาบอันบนสั้นกว่าเล็กน้อย ช่อดอกย่อยที่มีก้าน มีขนาดสั้นกว่าเล็กน้อย กาบช่อดอกย่อยอันล่างมีเส้นด้ายยาว 5 เส้น หรือมากกว่า ดอกย่อยอันบนเป็นดอกเพศผู้

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ischaemum barbatum* Retz syn. *I. aristatum* L.

ชื่อทั่วไป หญ้าหาว (ตรัง) หญ้าขอนหนู (peninsular) หญ้าหางค่าง (เลย) หญ้าตะขาน หญ้าแดง หญ้ากระดูกไก่ หญ้าก้านรูป

ชื่อสามัญ Centipede grass

ชื่อพื้นบ้าน หญ้าหาว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นพืชอายุหลายปี เจริญเติบโตแก่คลุมดิน มีลำต้นบนดิน หรือไหล (stolon) ยาว 80 - 115 เซนติเมตร ลำต้นมีสีเขียว หรือเขียวปนน้ำตาลแดง ไม่มีขน ใบ เป็นใบเดี่ยว ก้านใบแผ่เป็นกาบ แผ่นใบรูปแถบ ปลายและโคนใบ เรียวแหลม ขนาดกว้าง 0.6 - 1.0 เซนติเมตร ยาว 11.5 - 24.0 เซนติเมตร หน้าใบ หลังใบ และ กาบใบ ไม่มีขน ขอบใบมีรอยหยักฟันเลื่อย ใบและกาบใบมีสีเขียวแกมม่วงแดง มีลิ้นใบลักษณะเป็นแผ่นสีน้ำตาลแดงปลายแหลม ยาว 3 - 6 มิลลิเมตร มีตั้งใบหรือหู ช่อดอกยาว 29 - 35 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อที่ตาข้างและยอด ช่อดอกเมื่อแก่จะแยกออกเป็นช่อกระจะ 2 ช่อ ยาว 8.0 - 10.7 เซนติเมตร ดอกเรียงเป็นคู่ ๆ บนก้านช่อดอก กลีบดอกทรงเรือ กาบล่าง แข็งสีม่วงแดงหรือเขียว ยาวประมาณ 0.5 เซนติเมตร อับเรณูสีเหลืองแกมแดง ยอดเกสรเพศเมียสีแดงแกมเหลือง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Imperata cylindrica* (L.) P.Beauv.

ชื่อทั่วไป หญ้าคา เกออี (แม่ฮ่องสอน) ลาลาง (มลายู) ลาล (ยะลา) คาหลวง (ทั่วไป) เม้าแกน (จีน)

ชื่อพื้นบ้าน หญ้าคา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี สูง 30-100 เซนติเมตร ลำต้นใต้ดินเป็นไหล ลักษณะเป็นเส้นกลม สีขาว แข็ง ที่ข้อมีขนปกคลุม ใบ เป็นใบเดี่ยว แฉกออกเป็นกอที่โคนต้น แผ่นใบแข็ง ขาวเรียวแคบ ปลายใบแหลม ผิวใบสาก ขอบใบเรียบคม และมีขนปกคลุม ใบอ่อนมีปลอกแข็งและแหลมหุ้ม ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายยอด รูปทรงกระบอกยาว 10-20 เซนติเมตร ดอกย่อยขนาดเล็กสีขาว เป็นแง่มัน อัดกันแน่นบนก้านช่อดอกที่ยาว ก้านดอกย่อยยาวไม่เท่ากัน มีใบประดับ 2 อันรองรับ ผล รูปทรงยาวรีสีน้ำตาล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Panicum repens* L.

ชื่อทั่วไป หญ้าชันกาด (ทั่วไป) เข็มมัน อ่อน้อย (เชียงใหม่) หญ้าหาว (อีสาน)

ชื่อพื้นบ้าน หญ้าชันกาด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว สูง 50-100 เซนติเมตร ลำต้นตั้งตรง หรือส่วน โคนทอดเลื้อยไปตามพื้นดิน ปลายตั้งตรง มีรากของตามข้อ ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ แผ่นใบรูปยาวแคบแกมรูปใบหอก ยาว 7-15 เซนติเมตร แผ่นใบเรียวแหลมไปยังปลาย ทั้งใบและขอบใบมีขนเล็กน้อย ท้องใบสีอ่อนกว่าด้านบน ดอก ออกเป็นช่อกระจุกที่ยอด ยาว 10-20 เซนติเมตร ประกอบด้วยช่อดอกย่อย เรียงสลับกัน รูปไข่ หรือรูปหอก กาบช่อดอกย่อยบาง สั้นล้าปลายมน อันบนรูปหอก ปลายแหลม ช่อดอกย่อยมี 2 ดอก ดอกบนเป็นดอกสมบูรณ์เพศ เพียงดอกเดียว กาบดอกเรียบมัน เกสรเพศผู้มี 3 อัน ผล มักได้ผลไม่สมบูรณ์

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Saccharum officinarum* L.

ชื่อทั่วไป อ้อยแดง อ้อย อ้อยขม

ชื่อพื้นบ้าน อ้อยดำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็น ไม้ล้มลุก สูง 2-5 เมตร ลำต้นแข็ง รูปทรงกระบอก ผิวเรียบ มีข้อปล้องชัดเจน มีรสหวาน ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ กว้าง 2.5-5 เซนติเมตร ยาว 0.5-1 เมตร โคนใบหุ้มลำต้น ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ กลางแผ่นใบเป็นร่อง ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาวเลื้อยพันกอ ดอกย่อยสีขาวจำนวนมาก รูปทรงช่อเป็นพุ่มกว้าง ผล เป็นผลแห้ง ขนาดเล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Vetiveria zizanioides* Nash

ชื่อทั่วไป แกงหอม แคมหอม (ตะวันออกเฉียงเหนือ) แฝก (ทั่วไป) หญ้าแฝกหอม (ภาคกลาง นครราชสีมา)

ตะไคร้จีน (อีสาน)

ชื่อสามัญ Vetiver

ชื่อพื้นบ้าน แฝกหอม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นเป็นกอขนาดใหญ่ ลำต้นตรงแบน สูง 1-2 เมตร มีข้อปล้องเห็นชัด มี

รากฝอยเป็นจำนวนมาก แข็ง เหนียว ออกसानเป็นตาข่าย เล็กๆ สีน้ำตาล แข็ง เหนียวและยาวมาก ยาว 1.5-3 เมตร และมีรากย่อยแตกออกสานกันเป็นตาข่าย มีกลิ่นหอม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร ยาวประมาณ 1 เมตร ใบพับงอเข้าเป็นสามเหลี่ยม ท้องใบสีเงิน หลังใบสีเขียวเป็นมัน แกนกลางใบมีหยักเล็กๆ แข็งคม ดอก ออกเป็นช่อขนาดใหญ่ที่ปลายยอดและชูสูงขึ้นไปประมาณ 20 เซนติเมตร แดงช่อดอกย่อย ดอกมีสีม่วงหรือสีเขียวอ่อน

Family Polypodiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Drymoglossum piloselloides* (L.) Presl

ชื่อทั่วไป เกล็ดนาคราช (ภาคกลาง) กีบม้าลม (ภาคเหนือ) มันเหี้ย (ชลบุรี)

ชื่อพื้นบ้าน อีแปะ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เฟิร์นอิงอาศัย มีเหง้าเรียวเล็ก ทอดยาวได้มากกว่า 1 เมตร แตกสาขาได้ดี เหง้ามีเกล็ดขนาดเล็กปกคลุมทั่วไป เกล็ดรูปไข่หรือรูปขอบขนาน ใบ เดี่ยว มีรูปร่างต่างกัน 2 แบบ แผ่นใบที่ไม่สร้างอับสปอร์รูปไข่จนถึงเกือบกลม-ปลายมน โคนมนหรือสอบ ขอบเรียบ เนื้อหนา เส้นใบเป็นร่างแห ปรากฏไม่ชัดเจน ไม่มีก้านใบ แผ่นใบที่สร้างอับสปอร์รูปขอบขนานหรือรูปใบหอก ปลายมน โคนสอบเรียวเล็กลง ลักษณะขน และเส้นใบมีลักษณะเช่นเดียวกับใบ ไม่สร้างอับสปอร์ กลุ่มอับสปอร์ จัดเรียงเป็นแถวขนานกับขอบใบ

Family Rhamnaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ziziphus atropoensis* Pierre

ชื่อทั่วไป กำลั้งพญาเสือโคร่ง

ชื่อพื้นบ้าน กำลั้งเสือโคร่ง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ต้นขนาดใหญ่ สูง 20-35 เมตร ผลัดใบ เรือนยอดโปร่ง กิ่งก้านลู่ลงเล็กน้อย เปลือกเรียบสีน้ำตาลเทาหรือเกือบดำ มีช่องระบายอากาศกระจายทั่วไป ยอดอ่อน ก้านใบและช่อดอกมีขนสีน้ำตาล แดงใบอ่อนพร้อมออกดอก ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ รูปไข่แกมรูปหอก หรือรูปหอก กว้าง 1.5-6.5 เซนติเมตร ยาว 6.5-13.5 เซนติเมตร โคนใบป้านมนหรือมน ปลายใบดิ่งแหลม ขอบใบจักซี่ฟันแหลม แผ่นใบมี ผิวใบด้านล่างมีขนที่ซอกของเส้นใบ เส้นแขนงใบมีข้างละ 5-10 เส้น ก้านใบเรียวเล็ก 0.6-1.3 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อแบบช่อหางกระรอกตามซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกห้อยลงยาว 13-15 เซนติเมตร ดอกย่อยขนาดเล็กสีเขียวอ่อนแยกเพศแต่อยู่รวมกัน ช่อดอกเพศผู้เรียวเล็ก ยาว 18 เซนติเมตร ดอกย่อยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆละ 3 ดอกโดยแต่ละกลุ่มมีกาบดอกหุ้ม ช่อดอกเพศเมียยาว 9 เซนติเมตร เป็นช่อที่อึดแน่นกว่า และอยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆละ 2-5 ดอก ดอกบานเต็มทีกว้าง 2-3 มิลลิเมตร ผล มีกาบดอกคลุม เป็นผลแห้ง ทรงกลม ขนาด 4 มิลลิเมตร มีปีกกว้าง 2-3 เท่าของขนาดผล

Family Rosaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Eriobotrya bengalensis* (Roxb.) Hook. f. forma *bengalensis*

ชื่อทั่วไป ตะแกรงน้ำ จำปีดง ประยงเทศ สีเสียดน้ำ

ชื่อพื้นบ้าน ตะแกรง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น ไม้ผลัดใบ ขนาดกลาง สูง 16 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่มกลมทรงสูง เปลือกต้นสีน้ำตาลเข้ม เปลือกเรียบหรือแตกเป็นสะเก็ดเล็กๆ มีช่องอากาศทั่วไป ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับเป็นกระจุกอยู่ที่ปลายกิ่ง แผ่นใบรูปรีหรือรูปหอกกลับ กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 8-12 เซนติเมตร โคนใบเป็นรูปลิ้น ปลายใบเรียวแหลม ขอบใบจักฟันเลื่อย เนื้อใบบาง เรียบเป็นมันทั้งสองด้าน ใบอ่อนมีขนสีน้ำตาลปกคลุม ผล กลมขนาด 1 เซนติเมตร

Family Rubiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Hydnophytum fornicarium* Jack

ชื่อทั่วไป ว่านหัวร้อยรู หัวร้อยรู ปุ่มเป่า (ตราด) กระเช้าผิมด กาฝากหัวเสือ (ใต้) ร้อยรู (ปัตตานี)

ชื่อพื้นบ้าน หัวร้อยรู

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่มอิงอาศัยบนต้นไม้อื่น ลำต้นสูง 30-60 เซนติเมตร โคนต้นขยายใหญ่เป็นรูปกลมป้อม เป็นพู อวนน้ำ เส้นผ่านศูนย์กลาง 15-25 เซนติเมตร สีน้ำตาลเทา ภายในเป็นโพรงกลเลี้ยวไปมาเป็นที่อาศัยของมด ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามกัน แผ่นใบหนา อวบน้ำ รูปรีแกมขอบขนาน หรือแกมรูปไข่กลับ ยาว 4-10 เซนติเมตร กว้าง 2-5 เซนติเมตร ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ปลายใบมนถึงหู่ โคนใบสอบ ก้านใบยาว 2-5 มิลลิเมตร หูใบเล็ก รูปไข่ ดอก ออกตามง่ามใบ เป็นกระจุก 2-5 ดอก ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีขาว มี 4 กลีบ ผล ผลแก่ มีสีส้มหรือแดง รูปรีถึงรูปไข่กลับ ยาว 5-7 มิลลิเมตร กว้าง 3-4 มิลลิเมตร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ixora lobbii* King & Gamble

ชื่อทั่วไป เงาะ (สุราษฎร์) เข้มแดง (ยะลา) ตุโคปุโยบูเก๊ะ (มลายู) จะปูโย (มะละญู-นรา)

ชื่อพื้นบ้าน เข้มแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่ม สูงประมาณ 2-4 เมตร แตกกิ่งก้านเป็นพุ่มเตี้ย เปลือกลำต้นเรียบสีน้ำตาลเข้ม ใบเป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามกัน แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน กว้าง 6-9 เซนติเมตร ยาว 15-20 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน หลังใบและท้องใบเรียบขอบใบเรียบ เนื้อช่อร์หว่างก้านใบแต่ละด้านมีหูใบ 1 อัน ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ดอกย่อยมีกลีบดอก 4 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาวสีแดง ปลายกลีบแยกกันเป็นแฉกแหลม กลีบเลี้ยงสีแดงเข้ม ปลายแยกเป็นแฉกแหลม 5 แฉก เกสรเพศผู้มี 4 อัน ติดอยู่ระหว่างกลีบดอกที่แยกกัน ผล

รูปทรงกลม ผิวเรียบ ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อสุกเป็นสีม่วงดำ เมล็ดเดี่ยว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lasianthus puberulus* Craib

ชื่อทั่วไป หนามโค้ง ขวม งวม (หนือ)

ชื่อพื้นบ้าน กำลั้งเจ็ดข้างสาร

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่มรอเลื้อย แตกกิ่งก้านเลื้อยพันต้น ไม้อื่น มีหนามห่าง ๆ ขอดอ่อนมีขนสีน้ำตาลแดง ใบเป็นใบประกอบ แต่ละก้านมีใบย่อยออกเป็นคู่ขนาน 6 คู่ หลังก้านใบมีหนาม มีขนสีน้ำตาลอ่อน อยู่ใต้หลังใบ ดอกออกเป็นช่อ ดอกย่อยมีสีเหลือง ผล เป็นฝักแบน ยาว 7-10 เซนติเมตร ฝักสีเขียว ปากฝักเป็นจอยแหลม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Morinda citrifolia*

ชื่อทั่วไป ขอบ้าน ขอ (ทั่วไป) มะตาเสือ (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ Indian mulberry

ชื่อพื้นบ้าน ขอ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้น ขนาดเล็ก สูง 2-6 เมตร แตกกิ่งก้านสาขาน้อย เปลือกสีน้ำตาลเทา ผิวเกลี้ยงและเรียบ ใบเป็นใบเดี่ยว ออกตรงข้ามกัน แผ่นใบรูปรี หนา สีเขียวเข้มเป็นมัน กว้าง 8-15 เซนติเมตร ยาว 10-20 เซนติเมตร ปลายใบเป็นติ่งแหลม โคนใบสอบเรียว ขอบใบเป็นคลื่น เส้นกลางใบและเส้นแขนงใบสีเขียวอ่อนอมขาวปรากฏชัดเจน ก้านใบสั้นเป็นรูปสี่เหลี่ยม ดอก ออกดอกเป็นช่อแบบช่อกระจุกตามง่ามใบ ดอกย่อยมีขนาดเล็ก รูปดอกเข็ม รังไข่อยู่ใต้วงกลีบอัดกันแน่นเป็นปม อดิคมดอกสีขาว หยอชยานโดยยื่นออกจากส่วนปมรังไข่รวม โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ผล เป็นผลรวม ที่เกิดจากรังไข่ของช่อดอกที่เบียดกันแน่น และเจริญขึ้นมาเป็นผลรูปทรงกลมหรือรี มีร่องรอยของกลีบเลี้ยงเป็นคุ่มรอบผล ผลอ่อนมีสีเขียว เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีเหลือง หรือขาวนวล เนื้อนุ่ม มีกลิ่นฉุน เมล็ดสีน้ำตาลไหม้

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tarenna collinsae* Craib

ชื่อทั่วไป เข็มขาว คั่นคาก พลองคง สมิงคำราม

ชื่อพื้นบ้าน เข็มขาว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม ไม้ผลัดใบ ขนาดเล็ก สูง 2-4 เมตร แตกกิ่งก้านจากใต้ดินเป็นหลายลำต้น มีลักษณะเป็นพุ่ม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก แผ่นใบรูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง 4-7 เซนติเมตร ยาว 10-14 เซนติเมตร มีเส้นแขนงใบ 7-10 คู่ มองเห็นเป็นร่องด้านบน เนื้อใบหนา แข็ง กรอบ ผิวใบเรียบเป็นมันทั้งสองด้าน ขอบใบเรียบ ดอก ออกเป็นช่อกระจุกกลมซ้อนที่ปลายช่อ มีขนาด 10-15 เซนติเมตร ดอกย่อยขนาดเล็กสีขาว มีจำนวนมาก มีกลีบดอก 4 กลีบ และมีเกสรเพศเมียยื่นยาวโผล่พ้นกลีบดอก ผล เป็นผลกลม มีจำนวนมาก เส้นผ่านศูนย์กลาง 8 มิลลิเมตร ผลสุกมีสีดำ

Family Rutaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Acronychia pedunculata* (L.) Miq

ชื่อทั่วไป กะอวม (ประจวบคีรีขันธ์ เชียงใหม่) กระเบื้องด้วย มะขมป่า ย่อมฝักระนาบ (ภาคกลาง) กริง
เปล้าขลิบทอง (ปราจีนบุรี) ค้อนหมา ขวน อ่วม (สุราษฎร์ธานี) คenang ชะนาง (จันทบุรี) จ้มจ้ำ (เลย)
ทองฟ้า ไพรสามกอ (ประจวบคีรีขันธ์) น้ำผึ้งใหญ่ ขมป่า (นครราชสีมา) มะงัน (ชลบุรี ปราจีนบุรี) ยา
โกเร็ง (ยะลา)

ชื่อพื้นบ้าน มะขมป่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 4-8 เมตร แตกกิ่งต่ำระกระเถิบ โคนต้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปรี รูปรูปร่างรูปขอบขนาน หรือรูปไข่กลับ ปลายมนหรือแหลมเล็กน้อย โคนสอบ ขอบเรียบ แผ่นใบด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีจางกว่า ถ้าส่องแผ่นใบดูกับแสงสว่างจะปรากฏต่อมน้ำมัน โปร่งแสงกระจิดกระจิดทั่วใบ ดอกออกเป็นช่อตามง่ามใบใกล้ปลายกิ่ง แฉกแขนงเล็กน้อย ดอกย่อยขนาดเล็ก สีขาวอมเหลือง กลีบดอก 4 กลีบ รูปใบหอก แยกกัน เกสรเพศผู้ 8 อัน ผล กลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.7-1.2 เซนติเมตร ส่วนบนมีก้าน 4 อัน ปลายผลมีติ่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Atalantia monophylla* (DC.) Correa

ชื่อทั่วไป มะนาวผี

ชื่อพื้นบ้าน มะนาวผี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มขนาดใหญ่หรือไม้ต้น ขนาดกลาง สูง 2-6 เมตร โคนต้นเป็นร่องบิด เปลือกเรียบ มีหนามแหลมออกตามซอกใบ ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรีแกมรูปไข่กลับ โคนใบรูปลิ้น ปลายใบเว้าหรือมน ขอบใบหยักเป็นคลื่น ผิวใบมีต่อมน้ำมันเป็นจุดกระจายอยู่ทั่วไป ดอก ออกเป็นช่อกระจุกสั้นๆบริเวณซอกใบ ช่อดอกในระยะแรกมีขนปกคลุม ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ กลีบดอกสีขาว ก้านชูเกสรตัวผู้เชื่อมติดกัน มีกลิ่นหอม ผลเป็นผลสด ออกเดี่ยวหรือเป็นช่อ 2-3 ผล ทรงกลม เปลือกหนา มีต่อมน้ำมันทั่วไป สีเขียวอมเหลือง มีเมล็ด 3-4 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Citrus aurantifolia* Swingle

ชื่อทั่วไป มะนาว ส้มมะนาว

ชื่อสามัญ Common lime

ชื่อพื้นบ้าน มะนาว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม สูงประมาณ 2-4 เมตร กิ่งอ่อนมีหนามแหลม เปลือกลำต้นสีน้ำตาลปนเทา เรียบ ใบ เป็น

เดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่หรือรูปยาวรี กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 4-8 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน ก้านใบแผ่ออกเป็นปีกแคบ ขอบใบหยักตื้น มีต่อมน้ำมันฝังกระจายอยู่ทั่วผิวใบ ดอก ออกเป็นดอกเดี่ยวหรือดอกช่อที่ง่ามใบและปลายกิ่ง กลีบดอกสีขาว มี 4-5 กลีบ หลุดร่วงง่าย ผล ผลสด รูปกลม ผิวเรียบเกลี้ยง ผลอ่อนสีเขียวเข้ม เมื่อแก่มีสีเหลือง มีรสเปรี้ยว เมล็ดกลมรี สีขาว มี 10-15 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Citrus hystrix* DC.

ชื่อทั่วไป มะกรูด มะขุน มะขูด (ภาคเหนือ) ส้มกรูด

ชื่อสามัญ Leech Lime

ชื่อพื้นบ้าน มะกรูด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น สูง 2-8 เมตร กิ่งก้านมีขนามแหลมยาว ใบ ใบเป็นใบเดี่ยว แผ่นใบค่อนข้างกลม กว้าง 2.5-5 เซนติเมตร ยาว 3-8 เซนติเมตร ขอบใบเว้าแหลมเล็ก หูเหมือนมีสองใบต่อกัน ก้านใบมีครีบน้ำมันขนาดใหญ่ ใบหนาแข็ง มีต่อมน้ำมันหอม ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบและปลายกิ่ง สีขาว มีกลิ่นหอม ผล เป็นผลสด รูปทรงค่อนข้างกลม ผิวขรุขระ เปลือกฉ่ำน้ำ มีต่อมน้ำมันมาก เมล็ดแบนรูปหยดน้ำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clausena excavata* Burm.f.

ชื่อทั่วไป ส้มโศก หน้สาบอัน หมี่ (ภาคเหนือ) มะหลุย (ภาคใต้) สามเสี้ยว (ชลบุรี) สามโศก

ชื่อพื้นบ้าน ส้มโศก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ต้น ผลัดใบ ขนาดเล็ก สูงไม่เกิน 5 เมตร เรือนยอดแผ่กว้าง ทรงพุ่มโปร่ง เปลือกเรียบ สีเทา ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายถี่ เรียงเวียน มีใบย่อย 5-15 คู่ ใบย่อย กว้าง 1.5-4 เซนติเมตร ยาว 2-12 เซนติเมตร แผ่นใบบาง เกลี้ยง รูปไข่หรือรูปหอก ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบเบี้ยว ขอบใบหยัก เส้นแขนงใบมีข้างละ 7-8 เส้น ก้านใบย่อยยาว 1-5 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนงที่ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว 10-30 เซนติเมตร สีขาวอมเหลือง กลีบเลี้ยง 4 กลีบ ดอกบานเต็มที่กว้าง 8-10 มิลลิเมตร ผล เป็นผลสดแบบมีเนื้อ รูปไข่ สีเหลืองหรือชมพูอ่อน ผลอ่อนมีขนปกคลุมเล็กน้อย ผลแก่เกลี้ยง มีต่อมเป็นจุดและน้ำ มีเมล็ด 1-2 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Glycosmis pentaphylla* (Retz) DC.

ชื่อทั่วไป เขยตาย เขยตายแม่ยายชักปรก กระรอกน้ำ กระรอกน้ำข้าว (ชลบุรี) กระรอกน้ำข้าว ลูกเขยตาย (ภาคกลาง) เขนทะ(ภาคเหนือ) ตาระแป (มลาญ-ยะลา) น้ำข้าว (ภาคกลาง ภาคใต้) ประยงค์ใหญ่ (กรุงเทพมหานคร) พุทธรักษา (สุโขทัย) มันหมู (ประจวบคีรีขันธ์) ส้มขึ้น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ) ชมขึ้น พิชนาคราช

ชื่อพื้นบ้าน เขยตาย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่ม สูง 2-4 เมตร เปลือกลำต้นเรียบ สีน้ำตาลอมเทา แตกกิ่งก้านเป็นพุ่ม ใบ ประกอบรูป

ขนนก ออกเวียนสลับ มีใบย่อย 5-7 ใบ บางครั้งลดเหลือเพียง 1 ใบคล้ายใบเตย ใบย่อยมักออกสลับหรือเยื้องกัน แผ่นใบย่อยรูปขอบขนาน ถึงรูปขอบขนานแกมรูปหอก กว้าง 2-5 เซนติเมตร ยาว 6-16 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบหรือหยักเล็กน้อย ผิวใบเกลี้ยง ดอก ออกเป็นช่อที่ซอกใบ มีดอกย่อยประมาณ 12-15 ดอก กลีบดอกสีขาว 5 กลีบ เรียงซ้อนกันเป็นวง มีกลิ่นหอม ก้านชูดอกสั้น ผล รูปทรงกลมขนาดปลายนิ้วก้อย เมื่อสุกมีเนื้อใส สีชมพูเรื่อๆ รสหวาน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Luvunga scandens* Buch.- Ham.

ชื่อทั่วไป ช้างงาเดียว

ชื่อพื้นบ้าน ช้างงาเดียว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เลื้อย กิ่งก้านแข็ง แตกกิ่งสั้นๆ ในตะขงทางต้นข้าง ใบเป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ ประกอบด้วย 3 ใบย่อย แดกออกจากจุดเดียวกัน ตามข้อ ดอก ออกเป็นกลุ่ม ตามง่ามกิ่งตะขงหรือง่ามใบ ดอกขนาดเล็ก สีขาวอมเขียว ผล เป็นผลสดมีเนื้อ ลักษณะคล้ายผลส้มขนาดเล็ก ปลายผลเป็นติ่งแหลม ผลแก่สีส้มอมน้ำตาล

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Naringi crenulata* (Roxb.) Nicolson (Syn. *Hesper-Nusa crenulata* R.Gem.)

ชื่อทั่วไป กระแจะ หูดไทร (ไทย-ราชบุรี) ตุมคัง (อีสาน) กระแจะ มะจะ มะจะ (พายัพ) ฟินิยา (เขมร-สุรินทร์)

ชื่อพื้นบ้าน พญาชา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นไม่ผลัดใบ สูง 5-12 เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาลอ่อนหรือสีเทา กิ่งก้านมีหนามแข็งแหลม ยาว ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ใบย่อยมี 1-3 คู่ รูปรีหรือรูปไข่ กว้าง 1.3-3.4 เซนติเมตร ยาว 1-9 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือมน โคนใบสอบ ขอบใบจักมน ผิวใบเรียบ สีเขียว มีต่อมน้ำมันกระจายทั่วไป ถ้าส่องดูจะเห็นเป็นจุดใหญ่ๆ และเมื่อขยี้ใบจะมีกลิ่นหอมคล้ายส้มอ่อนๆ แกนกลางและก้านใบแผ่เป็นปีกทั้งสองด้าน ก้านใบยาว 1-6 เซนติเมตร ดอก ออกเป็นกระจุกตามซอกใบ หรือกิ่งด้านข้าง ดอกมีขนาดเล็กสีขาวอมเหลือง กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ มีต่อมน้ำมัน เกสรเพศผู้มี 8 อัน ผล ทรงกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.7-1.2 เซนติเมตร ผิวเรียบ มีต่อมน้ำมัน เมล็ดสีน้ำตาล ขนาดเล็ก มี 1-4 เมล็ด

Family Salvadoraceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Azima sarmentosa* (Blume) Benth.

ชื่อทั่วไป หมี่เหม็น นามเหม็น (กลาง) นามรอบตัว นามรอบข้อ พรหมดอก

ชื่อสามัญ Mar.

ชื่อพื้นบ้าน นามพุงคอ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาขึ้นดินทรงพุ่มขนาดย่อม มีหนามแหลมยาวคมรอบต้นหนาแน่น มีพริกมาก ถ้าถูกตำ ต้องรีบบังออก เพราะมันจะถูกดูดลึกลงไปเรื่อยๆ ทำให้อักเสบมาก ใบ เป็นใบเดี่ยว รูปไข่ปลายแหลม ออกตรงข้ามกัน สีเขียว ผิวมันเรียบ มีกลิ่นเฉพาะ ดอก ออกเป็นช่อ ขนาดเล็ก สีเขียวอ่อน ออกเป็นกระจุกตามง่ามใบ ผล กลมสีเขียว ขนาดเท่าปลายนิ้วก้อย

Family Santalaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Scleropyrum wallichianum* (Wight & Arn.) Am.

ชื่อทั่วไป ชิงหนอน เคาะหนาม (เชียงใหม่) นมวัว (นครราชสีมา) และ ไพนรด (ระยอง) เหมือดคน (กลาง สระบุรี จันทบุรี)

ชื่อพื้นบ้าน เหมือดคน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูงได้ถึง 10 เมตร ลำต้นมีเปลือกสีน้ำตาลอมเทา เรือนยอดตั้งตรง รูปทรงกระบอก กิ่งย่อยมักอยู่สูง กิ่งล่างข้างกลมเขียว ผิวเกลี้ยง เมื่อแก่สีน้ำตาล มีหนามตามลำต้นและกิ่งประปราย ใบ เดี่ยว เรียงสลับแบบเวียนรอบต้น มักจะเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 3-5 ใบ ทั้งระยะห่างกันพอสมควร ก้านใบยาว 5-10 มิลลิเมตร กิ่งล่างข้างกลม ผิวเกลี้ยง แผ่นใบรูปใบหอกยาวรีถึงรูปไข่หรือไข่กลับ ขนาดกว้าง 3.0-7.0 เซนติเมตร ยาว 4-16 เซนติเมตร ปลายใบมนเล็กน้อยหรือแหลม โคนใบสอบแคบ ขอบใบเรียบ หรือมีคลื่นเล็กน้อย คลื่น เนื้อใบค่อนข้างบางและอ่อนนุ่ม ผิวใบเกลี้ยง ใบแก่ค่อนข้างหนาคล้ายหนัง เส้นใบข้าง 5-8 คู่ ดอก ออกเป็นช่อจากง่ามใบบริเวณใกล้ยอด เป็นช่อแบบหางกระรอก ดอกย่อยเมื่อยังอ่อนค่อนข้างกลม สีเขียวอยู่ค่อนข้างกระจาย

Family Sapindaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Allophylus cobbe* (L.) Raeusch.

ชื่อทั่วไป ค้อไส้

ชื่อพื้นบ้าน ค้อไส้

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้น ขนาดเล็ก สูง 2-15 เมตร กิ่งแห้งสีน้ำตาลคล้ำถึงดำ มีรูหายใจเป็นตุ่มนูนเด่นชัด กิ่งอ่อนมีขนนุ่มปกคลุม ใบ เป็นใบประกอบรูปนิ้วมือ ออกสลับ มีใบย่อย 3 ใบ ก้านช่อใบยาว 2-11 เซนติเมตร ใบย่อยรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ถึงรูปหอก ยาว 5-10 เซนติเมตร กว้าง 2-4 เซนติเมตร หลังใบเกลี้ยง ท้องใบมีขนสั้นปกคลุมเล็กน้อย เมื่อใบแห้งหลังใบเป็นสีน้ำตาลคล้ำแกมเขียว ท้องใบสีน้ำตาลแกมแดง ปลายใบแหลมถึงเรียวแหลม โคนใบแหลมถึงสอบ ขอบใบหยักคี่ตั้งแต่เหนือกึ่งกลางใบขึ้นไปถึงปลายใบ เส้นแขนงใบย่อยมี 7-9 คู่ ก้านใบสั้น ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบตอนปลายกิ่ง ยาว 5-10 เซนติเมตร ดอกขนาดเล็ก มีสีขาว มีกลีบดอก 4 กลีบ ผล ผลรูปไข่กลับค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร มีเมล็ดเดียว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Lepisanthes rubiginosa* (Roxb.) Leenh.

ชื่อทั่วไป กำขำ กะขำ มะหวด (กลาง) ชันรูป มะหวดใบโต มะหวดลิง (พราต จีนหนูรี) กำขำ นำขำ (ใต้)

ชื่อพื้นบ้าน มะหวด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 5-10 เมตร กิ่งก้านมีขนละเอียด ลำต้นตั้งตรงค่อนข้างเปราะ เกลี้ยง ใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ออกเรียงเวียนสลับ ใบย่อย 2-6 คู่ หรือมีได้ถึง 9 คู่ แผ่นใบรูปขอบขนาน หรือรูปไข่แกมขอบขนาน ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน ขนาดใบกว้าง 1.5-11.5 เซนติเมตร ยาว 3-30 เซนติเมตร ใบที่อยู่ปลายช่อมีขนาดโตที่สุด และขนาดจะลดลงตามลำดับ ดอก ออกเป็นช่อแกมแขนง 3-7 แขนง ที่ปลายกิ่ง ช่อดอกยาวได้ถึง 50 เซนติเมตร ดอกย่อยมีจำนวนมาก ขนาดเล็ก แยกเพศ กลีบเลี้ยงเรียงเป็น 2 ชั้น ชั้นนอก 2 กลีบ ชั้นใน 3 กลีบ กลีบดอกสีขาว มี 4-5 กลีบ ผล สดรูปไข่ ผลแก่สีม่วงเข้ม ผิวเกลี้ยง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Sapindus rarak* DC.

ชื่อทั่วไป ประคำติศวาย มะคำติศวาย (กลาง ใต้) ชะแซ ชะเหล็ด (กระเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) มะซัก สัมป่อยเทศ (เหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน มะคำติศวาย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น ไม้ผลัดใบ สูงได้ถึง 40 เมตร ลำต้นอาจมีเส้นผ่านศูนย์กลางถึง 1 เมตร ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ช่อใบยาวได้ถึง 50 เซนติเมตร ใบย่อยเรียงแบบสลับตรงกันข้าม จำนวนข้างละ 7-15 ใบ ก้านช่อใบยาวได้ถึง 9 เซนติเมตร แผ่นใบรูปไข่แกมรูปใบหอก หรือรูปรีแกมขอบขนาน ขนาดกว้าง 2.0-3.5 เซนติเมตร ยาว 4.5-15.0 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือเป็นติ่งหนาม โคนใบเฉียงหรือเบี้ยวเล็กน้อย ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยง ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนงที่ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว 15-35 เซนติเมตร มีขนละเอียดนุ่มปกคลุม ดอกย่อยแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน มีขนาดเล็ก เมื่อบานขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบดอก 4 กลีบ รูปไข่แกมรูปใบหอกถึงรูปรี ขนาดกว้าง 1-2 มิลลิเมตร ยาว 2.5-3.5 มิลลิเมตร มีขนละเอียดหนาแน่นที่ปลายกลีบ ดอกเพศผู้มีเกสรเพศผู้ 8 อัน ก้านเกสรยาวกว่ากลีบดอกเล็กน้อย มีขนละเอียดปกคลุมที่โคนประปราย ผล เป็นผลเมล็ดเดี่ยว แข็ง รูปปร่างค่อนข้างกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.8-2.0

เซนติเมตร บริเวณซั่วที่ติดกับก้านมีขนเป็นพู่ 2 พู่ เมล็ดค่อนข้างกลม ผิวสีดำ

Family Sapotaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Mimusops elengi* L.

ชื่อทั่วไป พิกุล กุน (ใต้) แก้ว (เหนือ) ชางคง (ลำปาง)

ชื่อพื้นบ้าน พิกุล

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ยืนต้น ขนาดกลางถึงใหญ่ มียางสีขาว ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกหนาแน่น แผ่นใบค่อนข้างหนาเหนียวคล้ายหนัง ขอบใบเรียบแต่เป็นคลื่น ผิวใบมัน ด้านกลางใบเห็นชัดเจนทั้งสองด้าน ดอก เป็นดอกเดี่ยวหรือออกเป็นกระจุก 2-3 ดอกตามซอกใบ ดอกย่อยเมื่อบานมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ สีน้ำตาลอ่อน มีขนสั้นหยาบปกคลุม กลีบดอกสีครีมมีจำนวนมาก และแบ่งเป็นหลายชั้น ชั้นในสุดตั้งชันเป็นพุ่มคล้ายกรวยคว่ำปิดกั้นสเรศผู้และรังไข่ไว้ มีกลิ่นหอมเย็น ผล ผลกลมรี ปลายแหลม ผลอ่อนมีสีเขียวรสฝาด เมื่อแก่มีสีแสดส้ม รสหวานอมฝาด ภายในมีเมล็ดแข็ง 1 เมล็ด

Family Saururaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Houttuynia cordata* Thunb

ชื่อทั่วไป ผักคาวทอง พูลูกว พูลูกว (ภาคกลาง) ผักคาวทอง ผักก้านทอง (ภาคเหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน พูลูกว

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ขนาดเล็ก สูงประมาณ 15-30 เซนติเมตร แตกกิ่งก้านสาขาทอดไปตามพื้นดิน มีรากแตกออกตามข้อเพื่อยึดเกาะ ต้นและใบมีสีเขียวเข้ม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปหัวใจ กว้าง 4-6 เซนติเมตร ยาว 4-10 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบเว้าลึก ขอบใบเรียบ ท้องใบมีลายเส้นสีม่วงอ่อน ก้านใบยาว 1-3.5 เซนติเมตร โคนก้านใบแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น มีหูใบติดอยู่กับก้านใบ มีกลิ่น คล้ายกลิ่นคาวปลาซ่อนเมื่อนำมาขยี้ ดอก ออกเป็นช่อขนาดเล็กปลายกิ่ง ไม่มีก้านช่อ มีดอกย่อยขนาดเล็กจำนวนมากอัดกันแน่นเป็นแท่งทรงกระบอกสี่เหลี่ยมหรือสี่เหลี่ยมรี มีใบประดับสีขาวคล้ายกลีบดอก 4 ใบรองรับ ผล ผลแห้งแล้วแตก

Family Scrophulariaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Scoparia dulcis* L.

ชื่อทั่วไป กรคน้ำ หญ้าจ้ำคู้คู้ หญ้าหัวแมงฮุน หญ้าขี้หิน ชุกวาดแม่หม้าย (เหนือ) กระต่ายจามใหญ่ กัญชาป่า มะไฟเดือนห้า (กรุงเทพฯ) ขี้มอเทศ (ตรัง) หญ้าหนวดแมว หญ้าขี้คู้ ขี้มอเทศเล็ก หนวดแมว (กลาง) ตานชาน (ปัตตานี) เทียนนา (จันทบุรี) ปีกแมงจัน (กาญจนบุรี) หูปลาทูอ่อนตัวผู้ (ตราด)

ชื่อพื้นบ้าน กัญชาบก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุปีเดียว สูง 20-70 เซนติเมตร ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งก้านสาขาแตก ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับหรือเรียงเวียนรอบข้อ ข้อละ 3-4 ใบ แผ่นใบรูปหอกกลับถึงรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง 2-15 มิลลิเมตร ยาว 5-35 มิลลิเมตร ขอบใบหยักฟันเลื่อย มีใบมีขน ดอก ออกเป็นช่อกระจุกที่ซอกใบ กลีบดอกสีขาวมี 4 กลีบ กลีบเลี้ยง 4 กลีบ เกสรเพศผู้ 4 อัน ผล เป็นผลแห้งแตกได้ ทรงกลม มีเมล็ดขนาดเล็กจำนวนมาก

Family Simaroubaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Brucea javanica* (L.) Merr.

ชื่อทั่วไป กะคัต ละคัต (ใต้) กาขี้หลัก เพ้าชายม่อมน้อย มะขี้เหมา มะคืดขาว ยาน กั๊กขม (เชียงใหม่) พญาดาบหัก (ตราด) สอยดาว (จันทบุรี) มะลาตา (ปัตตานี)

ชื่อพื้นบ้าน ราชคัต

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่มหรือไม้ต้น ขนาดเล็ก สูง 0.3-5 เมตร ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงเวียน สลับรอบกิ่ง มีใบย่อย 4-6 คู่ แผ่นใบรูปขอบขนานแกมรูปหอก หรือแกมรูปไข่ กว้าง 3-6 เซนติเมตร ยาว 5-10 เซนติเมตร ขอบใบหยักมนห่าง ๆ ดอก ออกเป็นช่อยาวตามซอกใบ ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ ขนาดเล็ก รั้งไข่สีเขียว เว้าเป็น 4 พู สลับกับเกสรเพศผู้สีแดง ผล เป็นผลสด รูปไข่ ขนาดเล็ก เมื่อแห้งมีสีน้ำตาลเข้มเกือบดำ ผิวขรุขระ เมล็ดมีเยื่อหุ้ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Harrisonia perforata* (Blanco) Merr.

ชื่อทั่วไป ไม้สีพื้น สีพื้นคนตาข สีพื้นคนทา (ภาคกลาง) มีชี (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) โกทา (อีสาน) อาลอง โกรธา (ข่า) จี้ จี้หนาม หนามจี้ สีเคาะ (ภาคเหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน คนทา

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้พุ่ม รอเลื้อย สูงได้ถึง 5-7 เมตร แตกกิ่งก้านยาวต่ำลงมีหนามแหลมสั้นเป็นคู่ตามข้อ กิ่งอ่อนมีหนามสีแดงเข้ม ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ออกสลับ ใบย่อยเรียงตรงข้ามกัน ก้านใบและแกนกลางใบมีครีบกั้นแผ่ออกตามความยาวทั้งสองด้าน แผ่นใบรูปรีถึงรูปไข่ กว้าง 1-2.4 เซนติเมตร ยาว 2-5.5

เซนติเมตร ปลายใบห่อถึงแหลม โคนใบสอบ หรือเบี้ยว ขอบใบหยักมน ผิวใบเกลี้ยง ดอก ออกเป็นช่อแบบกระจุก
สั้นๆ ตามง่ามใบและปลายกิ่ง ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงสีแดงทรงรูปถ้วยตื้น มี 5 กลีบ กลีบดอก 5 กลีบบาน
ออก มีสีแดง ด้านนอกมีขนสีขาวปกคลุมประปราย ผล เป็นผลสดมีเนื้อ รูปทรงค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง
15-24 มิลลิเมตร เป็นพุ่มต้น เมื่อแก่มีสีเหลือง

Family Smilacaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Smilax china* L.

ชื่อทั่วไป ข้าวเย็นเหนือ

ชื่อพื้นบ้าน ข้าวเย็นเหนือ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลักษณะพืช ไม้เถา ยาวได้ถึง 5 เมตร เถาคลุมขาง สีเขียว เถาแก่มีหนามสั้นแข็ง เถาอ่อนยอดอ่อนมัก
เกลี้ยงไม่มีหนามหรือมีหนามเล็ก ๆ ทั้งระยะก่อนข้างพองากัน โคนต้นเป็นเนื้อไม้แข็ง มีเหง้าใหญ่ รูปทรงไม่
สม่ำเสมอ ใบเดี่ยว เรียงสลับห่าง ๆ ก้านใบยาว 1.0-1.5 เซนติเมตร ผิวเกลี้ยง มีหูใบเป็นกาบ 2 อันหุ้มที่โคนก้าน
ปลายกาบเปลี่ยนเป็นมือจับยาวคล้ายเส้นด้าย และขดเป็นสปริง แผ่นใบหนา รูปกลมแกมรูปไข่กว้าง หรือไข่รี
ขนาดกว้าง 3-7 เซนติเมตร ยาว 7-12 เซนติเมตร ปลายใบแหลมหรือมนเล็กน้อย โคนใบโค้งมน ขอบเรียบ ผิวใบ
เกลี้ยง เส้นใบหลักออกจากโคนใบ 5 เส้น เส้นคู่ใกล้ขอบใบมักสั้น และจรดขอบใบประมาณเศษหนึ่งส่วนสาม
ของความยาวใบ เส้นใบข้างคู่ในยาวไปจรดปลายใบ เส้นใบย่อยขนานและตัดเป็นตารางรูปสี่เหลี่ยม ดอก
ออกเป็นช่อแบบซี่ร่ม รูปทรงกลม มีใบประดับย่อยที่โคนช่อดอก ดอกย่อยแยกเพศแยกต้น ดอกเพศผู้มีวงกลีบ
รวมสี่เขี้ยว วงนอก 6 กลีบ ยาวแคบ ปลายแหลม โคนเชื่อมติดกันคล้ายจาน กลีบรวมวงใน 2 กลีบ ขนาดไล่เลี่ย
กับกลีบวงนอก เกสรเพศผู้ 6 อัน ก้านเกสรยาวประมาณครึ่งหนึ่งของวงกลีบ ดอกเพศเมียมีวงกลีบรวม
เช่นเดียวกับดอกเพศผู้ รังไข่รูปหน่อฐานวงกลีบรวม ภายในมี 3 ช่อง ก้านเกสรสั้นมาก ปลายแยกเป็นแฉกยาว
โค้ง 3 แฉก ผลกลม มีมือหุ้ม เส้นผ่านศูนย์กลาง 5-8 มิลลิเมตร เมื่อสุกสีแดง เมล็ดสีม่วงอมแดง 1-2 เมล็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Smilax glabra* Wallich ex Roxb.

ชื่อทั่วไป ยาห้ว ข้าวเย็นใต้

ชื่อพื้นบ้าน ข้าวเย็นใต้

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถา พันเลื้อย ยาวได้ถึง 5 เมตร เถากลม ปล้องยาวและเล็ก ผิวเกลี้ยง กิ่งก้านเรียวเล็ก สีเขียวหรือ
น้ำตาลอมแดง รากหยั่งลึกลงไปโนดินลึกและมีเหง้ากลม ยาวเป็นปมไม่สม่ำเสมอ ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับรอบลำ
ต้น ก้านใบเรียวเล็ก ยาว 1-3 เซนติเมตร ผิวเกลี้ยง มีมือเกาะคล้ายเส้นด้าย ยาว 8-15 เซนติเมตร แผ่นใบค่อนข้าง
หนา รูปหอก รูปรีแกมหอก หรือรูปรีแกมขอบขนาน ขนาดกว้าง 2-3 เซนติเมตร ยาว 5-10 เซนติเมตร ปลายใบ
แหลมหรือเรียวแหลม โคนใบสอบ หรือสอบแคบ ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยงทั้งด้านบนและล่าง เส้นใบหลักออก
จากโคนใบ 3 เส้น ยาวไปจรดปลายใบ เส้นใบย่อยเลือนรางไม่เด่นชัด ดอก ออกเป็นช่อเดี่ยวแบบซี่ร่ม จากง่ามใบ

ดอกย่อยขนาดเล็กมาก แยกเพศและแยกต้น วงกลีบรวมสีเขียวยอ่อน 6 กลีบ เรียงตัวเป็น 2 ชั้น กลีบชั้นนอกรูปไข่กว้าง ฐานกลีบชั้นในซึ่งแคบและเล็กกว่าได้หมด ดอกเพศผู้มีจำนวน 20-50 ดอกต่อช่อ ดอกย่อยมีเกสร 6 อัน ก้านเกสรสั้นกว่าวงกลีบรวมเล็กน้อย ดอกเพศเมียมีจำนวน 10-30 ดอกต่อช่อ แต่ละดอกมีรังไข่ฐานเหนือฐานวงกลีบรวม ก้านเกสรสั้น ปลายก้านเป็นปมคล้ายต่อม 5-6 ปม ผล รูปทรงกลม เนื้อหุ้ม มีเส้นผ่านศูนย์กลาง 5-8 มิลลิเมตร เมื่อสุกสีม่วงอมแดงถึงเกือบดำภายในมี 1-3 เมล็ด

Family Solanaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Datura metel* L. var. *metel*

ชื่อทั่วไป กาสลัก มะเขือบ้าดอกดำ(ลำปาง) ลำโพงกาสลัก (ชุมพร สุราษฎร์ธานี)

ชื่อพื้นบ้าน ลำโพง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกกิ่งไม้เนื้อแข็ง อายุ 1-2 ปี สูงได้ถึง 3 ฟุต ลำต้นมีสีม่วง และมีขนปกคลุมแตกกิ่งก้านมาก ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ หรือรูปไข่กว้างโคนใบอาจไม่เท่ากัน ปลายใบแหลม ขอบใบหยัก ก้านใบและแผ่นใบสีเขียวอ่อน หรืออาจมีสีม่วง ดอก เป็นดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ สีขาวนวล เหลือง แดง และสีม่วง กลีบดอกโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายบานออกเป็นรูปแตร ยาว 9-14 เซนติเมตร เป็นกลีบชั้นเดียวหรือสองชั้น ผล รูปทรงกลม เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3-4 เซนติเมตร มีขนนุ่มรอบผล มีกลีบเลี้ยงรองรับ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Solanum indicum* L.

ชื่อทั่วไป มะแว้งต้น มะแว้ง มะแว้งวงษ์ มะแว้งขม มะแว้งคม มะแว้งดำ แว้งคม

ชื่อพื้นบ้าน มะแว้งต้น

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม ลำต้นมีขนนุ่มปกคลุม มีหนามเล็กน้อย ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่หรือรูปขอบขนาน กว้าง 4-10 เซนติเมตร ยาว 6-12 เซนติเมตร ขอบใบเว้า ผิวใบมีขนนุ่มปกคลุมทั้งสองด้าน ดอก ออกเป็นช่อกระจุก ที่ง่ามใบและปลายกิ่ง ดอกย่อยมีกลีบดอก 5 กลีบ แยกกันและบานออกเป็นรูปดาว สีม่วงอ่อน มีขนาดประมาณครึ่งนิ้ว อับเกสรเพศผู้สีเหลือง 5 อันอยู่ชิดกันและชูตั้งฉากกับกลีบดอก ผล เป็นผลสด รูปกลม ผลอ่อนมีหลายสีขาวเล็กน้อย ผลสุกมีสีแดง รสขม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Solanum stramonifolium* Jacq. Syn. *Solanum ferox* L.

ชื่อทั่วไป มะเขือบ้า, มะปู้

ชื่อสามัญ

ชื่อพื้นบ้าน มะอี๊ก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง สูง 1-2 เมตร ทุกส่วนมีขนละเอียด สีน้ำตาลอ่อน ใบ เดี่ยวเรียงสลับ รูปไข่กว้าง หรือรูปโล่ ขอบใบหยักเว้าเป็นพู กว้าง 15-25 เซนติเมตร ยาว 20-30 เซนติเมตร ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน ดอก ออกเป็นช่อกระจุก ที่ซอกใบ ดอกย่อยมีรูปทรงแบบดอกมะเขือ กลีบดอกสีขาว ผล สด รูปทรงกลม เมื่อสุกสีเหลืองแกมน้ำตาล เมล็ดจำนวนมาก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Solanum torvum* Swartz

ชื่อทั่วไป มะเขือละคร หมากแข้ง (นครราชสีมา) มะแคว้งกู๊ว มะแคว้งกูลา (เชียงใหม่) มะเือง มะเืองช้าง (ภาคใต้) รั้งจกกลม (เขมร-นครราชสีมา)

ชื่อสามัญ Devil's Fig

ชื่อพื้นบ้าน มะเขือพวง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม สูง 2-4 เมตร ตามกิ่งมีหนาม มีขนปกคลุม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ หรือรูปไข่แกมขอบขนาน กว้าง 3.5-12.5 เซนติเมตร ยาว 5-15 เซนติเมตร ปลายใบแหลม หรือมน โคนใบกลมหรือเบี้ยว ขอบใบเรียบหรือเว้า มีขนปกคลุมทั้งสองด้าน ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบ กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 แฉก ด้านนอกมีขนนุ่มปกคลุม กลีบดอกสีขาว โคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 แฉก เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5-2.5 เซนติเมตร เกสรเพศผู้ 5 อัน ผล ผลกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร มีเมล็ดเล็กจำนวนมาก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Solana trilobatum* L.

ชื่อทั่วไป มะแว้งเครือ เข้ว้งเขี้ย (ตาก)

ชื่อสามัญ -

ชื่อพื้นบ้าน มะแว้งเครือ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เถาเถา ใบ และก้านดอกมีหนาม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่ หรือรูปรี กว้าง 1-5.5 เซนติเมตร ยาว 1.5-7.5 เซนติเมตร ขอบใบหยักเว้า ปลายใบมน โคนใบตัดหรือสอบแคบ ดอก ออกเป็นช่อสั้นตามซอกใบ มีดอกย่อย 2-8 ดอก กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 แฉก กลีบดอกสีม่วง โคนเชื่อมติดกัน ปลายแผ่และแยกเป็น 5 แฉก เมื่อบานเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3 เซนติเมตร เกสรตัวผู้ 5 อัน อับเรณูสีเหลือง ผล เป็นผลกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ผลสุกสีแดง มีเมล็ดจำนวนมาก

Family Stemonaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Stemona tuberosa* Lour.

ชื่อทั่วไป หนอนตายอยาก ปงข้าง (ภาคเหนือ)

ชื่อพื้นบ้าน หนอนตายอยาก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้เถาเลื้อยลูก ขาวได้ถึง 3-4 เมตร เถากลมเล็กสีเขียว เลื้อยพันต้นไม้อื่น มีรากสะสมอาหาร เป็นแท่งยาวจำนวนมาก และออกเป็นกระจุก แต่ละรากยาว 10-12 เซนติเมตร ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบ รูปหัวใจรียาว แผ่นใบสีเขียวเข้ม เป็นร่องตามเส้นใบหลักที่พุ่งออกจากฐานใบ 9-13 เส้น ผิวใบและขอบใบเรียบ โคนใบเว้า ปลายใบเรียวแหลม ดอก ออกเป็นช่อ ดอกย่อยมีใบประดับรองรับ มีกลีบรวม 4 กลีบ โคนเชื่อมติดกัน กลีบดอกด้านนอกสีเขียว ด้านในสีม่วงแดง เมื่อบานเป็นสีแดงเข้มหรือขาว ผล เป็นฝักแห้ง แตกได้ รูปร่างคล้ายลูก รักรบี้ ขนาดเท่าหัวแม่มือ ยาว 3-4 เซนติเมตร กว้าง 1.5-2 เซนติเมตร ฝักอ่อนสีเขียว ฝักแก่สีน้ำตาลเข้ม มีเมล็ด 20-30 เมล็ด ที่ขั้วเมล็ดมีขนเป็นปุยพองเมล็ดให้ลอยตามลม

Family Sterculiaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Abronia augusta* (L.) Willd.

ชื่อทั่วไป ราค้า เทียนดำหลวง

ชื่อสามัญ Black Cumin

ชื่อพื้นบ้าน เทียนดำ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรงเป็นลำสูง 3-4 เมตร ใบ ใบเดี่ยวรูปหัวใจ ยาว 7-8 นิ้ว ดอก ออกเป็นช่อห้อยลง สีม่วงดำ ขนาดประมาณ 5 เซนติเมตร ผล เมื่อกำแตกออกเหมือนถ้วยจับ มีขนทั้งภายนอกและภายใน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Helicteres isora* L.

ชื่อทั่วไป ช้อ ช้อ (กะเหรี่ยง-เชียงใหม่) ปอบทับ (เชียงใหม่) มะปัด ปอบัด (กลางเหนือ) ชะมด (ไทย)

เข้าจี (ลาว) หัวสัวหมา (จีนกลาง) หัวเสาะมัว (แต้จิ๋ว)

ชื่อสามัญ East Indian Screw Tree

ชื่อพื้นบ้าน ปอบัด

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง 1-2 เมตร ไม้แตกกิ่งก้าน ทุกส่วนของลำต้นมีขนสาบมือ เปลือกต้นเหนียว ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปไข่กลับ ก่อนเข้าใหญ่ กว้าง 5-8 เซนติเมตร ยาว 10-15 เซนติเมตร ขอบใบ หยักเว้าตื้น ไม้ป็นระเบียบ โคนใบรูปหัวใจ ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบ ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายเป็นซี่ฟันเล็ก กลีบดอกสีแดงอมส้ม ขนาดไม่เท่ากันแบ่งเป็น 2 ส่วน กลีบล่าง 2

กลีบใหญ่ชัดเจนและโค้งกลับ กลีบบน 3 กลีบ แคมคล้ายแถบ ผล เป็นฝักยาวประมาณ 3-5 เซนติเมตร ผลแก่มีสีน้ำตาล บิดเป็นเกลียวและแตกได้

Family Taccaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tacca chantrieri* Andre

ชื่อทั่วไป ว่านหัวหา ว่านพังกอน (ยะลา) ว่านนางครวญ (นครศรีธรรมราช) ละเบ้าบูเก๊ะ (ยะลา) มังกรดำ เนียมฤๅษี (เชียงใหม่) นิลพูสี ดิปลาส่อน ดิงหว้า (เหนือ) ค้าวคาวดำ (กลาง) คมูมเสี้ย

ชื่อสามัญ Black Lily

ชื่อพื้นบ้าน เนระพูสี

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน ใบเป็นใบเดี่ยว แผ่นใบรูปหอกขอบขนาน กว้าง 7-15 เซนติเมตร ยาว 20-60 เซนติเมตร ปลายใบและ โคนใบแหลม ก้าน ใบค่อนข้างเล็ก กลม ยาวประมาณ 15 เซนติเมตร เส้นใบขนานกัน เป็นร่องลึกแคบ ดอก ออกเป็นช่อสีม่วงดำลักษณะคล้ายหัวค่างคาว กลีบดอกคล้ายหู ใบประดับกลมยาวเหมือนหวดแฉว สีม่วงดำ 1๖-25 เส้น

Family Thymelaeaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Aquilaria malaccensis* Lam.

ชื่อทั่วไป กฤษณา

ชื่อพื้นบ้าน ไม้หอม (ภาคตะวันออก)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ยืนต้น ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ สูง 18- 30 เมตร ลำต้นตั้งตรง ทรงสูงโปร่ง เปลือกเรียบ สีเทาและมีกระดิวขาวทั่วไป เนื้อไม้ค่อนข้างแข็ง เบา ไม้มีกลิ่น ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกสลับ แผ่นใบรูปรี บางเรียบบ กว้าง 2.5-5 เซนติเมตร ยาว 5-9 เซนติเมตร โคนใบมน ปลายใบเรียวแหลมและ โค้งลง ขอบใบเป็นคลื่นลอน ดอก ออกเป็นช่อแบบซี่ร่ม ตามง่ามใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก สีเขียวอมเหลือง มีกลีบรวมเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้นๆ ปลายแยกเป็น 5 แฉกบานออก กลีบด้านนอกมีขนปกคลุมเล็กน้อย ด้านในมีขนปกคลุมหนาแน่น เกสรเพศผู้ชูพ้นหลอด กลีบดอกเรียงเป็นวงสลับกับรยางค์ ผล ผลรูปไข่ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงหรือมีขนสั้นปกคลุม ขั้วผลมีกลีบเลี้ยงคล้ายระฆังคว่ำปลายแยกเป็นแฉกหุ้มส่วนบนของผลไว้

Family Tiliaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Microcos tomentosa* Sm.

ชื่อทั่วไป พลับพลา

ชื่อพื้นบ้าน คอม ข้าวจี ไม้ลาย ม้าลาย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ยืนต้นสูงประมาณ 5-10 เมตร เปลือกลำต้นหนา สีน้ำตาลปนเทา แตกเป็นสะเก็ดตามยาว แตกกิ่งก้านเป็นพุ่มแน่น กิ่งอ่อนและก้านใบมีขนละเอียดปกคลุม ใบ เป็นใบเดี่ยว จัดเรียงสลับ แผ่นใบรูปรีแกมขอบขนาน รูปรีแกมรูปไข่กลับ หรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ กว้าง 3-8 เซนติเมตร ยาว 8-7 เซนติเมตร ปลายใบเป็นติ่งแหลมสั้น โคนใบมน ผิวใบด้านบนและล่างมีขนรูปดาวสีน้ำตาลปกคลุม ขอบใบจักฟันเลื่อยถึงเรียบ เส้นแขนงใบมีข้างละ 4-6 เส้น ก้านใบยาว 5-10 มิลลิเมตร พก ออกเป็นช่อ ตามซอกใบและปลายกิ่ง ดอกย่อยมีจำนวนมาก สีขาวอมเหลือง กลีบดอกมี 5 กลีบ ปลายกลีบมน โคนกลีบเรียว กลีบรองสีเขียวขนาดเล็ก ปลายแยกเป็น 4 แฉก ผล เป็นผลสดแบบมีเนื้อเมล็ดเดียว ทรงกลมแกมไข่กลับ ผลสุกสีม่วงดำ ผิวกลีบขรุขระหรือมีขนรูปดาวปกคลุม ผลกว้าง 0.5-1 เซนติเมตร ยาว 1-1.5 เซนติเมตร เมล็ดรูปไข่

Family Verbenaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clerodendrum paniculatum* L. var. *paniculatum*

ชื่อทั่วไป นมสวรรค์ (กลาง ใต้) ฉัตรฟ้า สาวสวรรค์ (นครราชสีมา) พวงทีเหลือง (เลย) หัวลิง (สระบุรี)

ชื่อสามัญ Pagoda flower

ชื่อพื้นบ้าน นมสวรรค์

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม ขนาดกลาง สูงได้ถึง 3 เมตร ลำต้นมีสันเป็นเหลี่ยม แตกกิ่งก้านสาขาได้มากใบ ออกเดี่ยวเรียงตัวแบบสลับตรงข้าม ก้านใบยาว 1-5 เซนติเมตร แผ่นใบรูปคล้ายหัวใจ ขนาดกว้าง 5-15 เซนติเมตร ยาว 7-18 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบเว้าลึกขอบใบหยักด้านข้าง ข้างละ 2 พู แต่ละใบจึงมี 5 พู ปลายพู่แหลม ขอบแต่ละพู่หยักคล้ายฟันเลื่อยหรือลูกคลื่นเล็กๆ ดอก ออกเป็นช่อ แยกแขนงที่ยอดหรือปลายกิ่ง ช่อกว้างได้ถึง 30 เซนติเมตร ยาวได้ถึง 45 เซนติเมตร ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ ก้านดอกสีแดงสดเกลี้ยง กลีบเลี้ยงสีแดงเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย กลีบดอก 5 กลีบ สีแดงอมขาว โคนเชื่อมติดกันปลายรูปไข่ แยกจากกัน เกสรเพศผู้ 5 อัน มีก้านตรงยื่นยาวเลยดอกออกไป ทั้งก้านและอับเรณูมีสีแดงสด ผล เป็นผลสด รูปทรงกลม เป็นพู่ 4 พู สีเขียวเมื่อสุกเป็นสีดำ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clerodendrum petasites* (Lour.) S. Moore

ชื่อทั่วไป หัวขาม่อม กาะชะลอง จรดพระธรณี ดอกคาน (ยะลา) หัวขาม่อมป่า (อุบลราชธานี)

บั้งขม บั้งหลวง (ภาคเหนือ) พญารากเคียว (ภาคใต้) พญาเล็งจ้อน เล็งจ้อนใต้ (เชียงใหม่)

ชื่อพื้นบ้าน หัวขาม่อม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ยืนต้น ขนาดย่อม สูง 1-2.5 เมตร ลำต้นตั้งตรง ไม่มีกิ่งก้านสาขา ลำต้นขนาดเท่านิ้วมือ มี รากเดี่ยวพุ่งตรงลึก ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกตามข้อตรงข้ามกันเป็นคู่สลับทางกัน เป็นพุ่มที่กลางคันถึงปลายยอดแผ่น ใบสีเขียว รูปหอกเล็กเรียวยาว กว้าง 1.5 -2.5 เซนติเมตร ยาว 12-18 เซนติเมตร ปลายและ โคนใบแหลม ดอก ออกเป็นช่อเล็กที่ปลายยอด ลักษณะเป็นชั้นๆ เหมือนฉัตร ดอกคล้ายดอกปีบสีขาว มีฐานรองดอกสีแดง 5 แฉก ผล เป็นผลสด ทรงกลม มีก้านสั้นแข็งสีแดงติดอยู่

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clerodendrum serratum* Moon

ชื่อทั่วไป นูดุ (มูเซอ-เชียงราย) มะกัเตอ (มูเซอ-เชียงใหม่) มะกัเครือ (เชียงใหม่) พักห้าสวย ห้าสวย (เชียงใหม่) อักคีทวาร หลัวสามเกียน (เชียงใหม่) ตังค้อ ชื่อสามเกียน สามตุก (เหนือ) พรายสะเลียง สะเม้าใหญ่ (นครราชสีมา) ศรีชะวา อักคีทวาร (กลาง) อักคี (สุราษฎร์ธานี)

ชื่อพื้นบ้าน อักคีทวาร

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลักษณะพืช ไม้พุ่มขนาดกลาง สูงได้ถึง 4 เมตร แตกกิ่งก้านน้อย เปลือกต้นเรียบ สีน้ำตาลอ่อน ถึง อ่อนและยอดอ่อนเป็นสีเขียว ใบ เดี่ยว ออกเป็นคู่ตรงข้ามกัน บางช่อมี 3-4 ใบ ก้านใบยาว 3-12 มิลลิเมตร แผ่นใบ รูปใบหอก แผ่นหรือกว้าง ขนาดกว้าง 3-8 เซนติเมตร ยาว 7-22 เซนติเมตร ปลายใบแหลม โคนใบสอบเป็นรูป ลิ่ม ขดใบจักคล้ายฟันเลื่อยเล็กๆ เกือบตลอด ขกเว้นบริเวณใกล้โคนเรียบ ดอก ออกเป็นช่อแยกแขนง ตามง่าม ใบและปลายยอด ช่อยาว 6-45 เซนติเมตร ดอกย่อยมีกลีบเลี้ยงรูประฆังยาว 4-7 มิลลิเมตร กลีบดอกสีม่วงหรือม่วง อมฟ้า โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปหลอดสั้นๆ ปลายแยกเป็น 5 กลีบ มีขนาดไม่เท่ากัน กลีบดอกที่มีขนาดยาวและใหญ่ ที่สุดอยู่ด้านหน้า และมีสีม่วงเข้มกว่าอีก 4 กลีบ เกสรเพศผู้ 5 อันยาว โผล่พ้นกลีบดอกออกไปมากและโค้งรับกลีบ ดอก ผล ผลทรงค่อนข้างกลม ที่ขั้วผลมีกลีบเลี้ยงสีเขียวติดอยู่ ผิวเรียบ เป็นมัน ผลอ่อนมีสีเขียวสด ผลแก่เป็นสีดำ เมล็ดกลมรี สีดำ ผิวขรุขระ มีเมล็ดเดียว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Vitex trifolia* L.

ชื่อทั่วไป คนทีสอ คนทีสอ (ภาคกลาง) คนทีสอขาว (ชลบุรี) คนทีสอ (สตูล) โคนทีสอ (จันทบุรี ภาคกลาง) ดอก สมุทร สีเสื่อน้อย (เชียงใหม่) ทีสอ สีเสื่อ (เลย) สีเสื่อน้อย (ภาคเหนือ) มุดเพ็ง (ตาก) สีสอ (ประจวบคีรีขันธ์)

ชื่อสามัญ Indian Privet, Indian Wild Pepper, Three-leaved Chaste Tree,

ชื่อพื้นบ้าน คนทีสอ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม สูง 1-4 เมตร ใบ เป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ มีใบย่อย 3 ใบ เรียงตรงข้ามกัน แผ่นใบย่อย รูปรีแกมรูปไข่กลับ กว้าง 2.5-3 เซนติเมตร ยาว 4-6 เซนติเมตร ท้องใบมีขนสีเทา ไม่มีก้านใบ ดอก ออกเป็นช่อที่ ปลายกิ่ง ยาว 6-10 เซนติเมตร กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย กลีบดอกสีฟ้าอมม่วง โคนเชื่อมติดกันเป็น หลอด ปลายแยกเป็น 2 ส่วน ส่วนบนมี 2 กลีบ ส่วนล่างมี 3 กลีบ เกสรเพศผู้ 4 อัน ผล เป็นผลกลม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Volkameria fragrans* Vent.

ชื่อทั่วไป นางแย้ม

ชื่อพื้นบ้านนางแย้ม ปิ้งชะมด ปิ้งช้อน ปิ้งสมุทร (เชียงใหม่) ส่วนใหญ่ (นครราชสีมา)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้พุ่ม เนื้ออ่อน สูง 1-1.5 เมตร ลำต้นตั้งตรง ทั้งต้นมีขนปกคลุมเล็กน้อย ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ ออกตามข้อคั่น แผ่นใบขนาดใหญ่ รูปไข่ เกือบเป็นรูปหัวใจ ยาว 11-15 เซนติเมตร ขอบใบหยักฟันเลื่อยห่างๆ ปลายใบแหลม ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ช่อดอกยาว 6-10 เซนติเมตร ดอกบนหนึ่งไม่พร้อมกัน ดอกบนบานก่อน เมื่อบานเต็มที่มีขนาดกว้าง 3 เซนติเมตร มีกลิ่นหอม กลีบดอกจำนวนมาก ช้อนกันแน่นคล้ายดอกมะลิ ช้อน มีสีขาวหรือสีขาวอมชมพู แด่กลีบดอกชั้นนอกมีสีม่วงอ่อน มีเกสรเพศผู้ 4 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน ผล แห้งแตกเป็น 4 กลีบ

Family Vitaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cissus quadrangularis* L.

ชื่อทั่วไป เพชรสังฆาต ขันข้อ สันชะควด สามร้อยต่อ

ชื่อพื้นบ้าน เพชรสังฆาต

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็น ไม้เลื้อย ลำต้นรูปสี่เหลี่ยมเป็นครีบก้น มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 เซนติเมตร ผิวเรียบ คอดบริเวณข้อ เถาอ่อนเป็นสี่เหลี่ยมมีข้อคั่น มีมือเกาะออกที่ข้อตรงข้ามกับใบ ทุกส่วนของลำต้นอวบน้ำ ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกที่ข้อๆละ 1 ใบ แผ่นใบรูปไข่หรือสามเหลี่ยม กว้าง 3-8 เซนติเมตร ยาว 4-10 เซนติเมตร โคนใบเว้า ขอบใบหยักมนลึกเป็น 3-4 แฉก เนื้อใบค่อนข้างหนา หลังใบและท้องใบเรียบเป็นมัน มีมือเกาะตาม ปลายเถาตรงข้ามใบ ดอก ออกเป็นช่อ ตรงข้ามใบ ดอกย่อยมีขนาดเล็ก กลีบดอกด้านนอกสีเขียวแกมเหลือง โคนกลีบมีแถบสีแดง กลีบด้านในสีขาวแกมเขียว เมื่อบานเต็มทีดอกจะโค้งงอไปทางด้านล่าง เกสรเพศผู้มี 4 อัน อยู่ตรงกับกลีบดอก ผล เป็นผลสด รูปกลมผิวเรียบ เป็นมัน ฉ่ำน้ำ เมื่อสุกมีสีแดงเข้มเกือบดำ เมล็ดกลม สีน้ำตาล มีเมล็ดเดียว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Parthenocissus quinquefolia* Planch

ชื่อทั่วไป เถาคัน เถาคันแดง

ชื่อพื้นบ้าน เถาคันแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็น ไม้เถาเลื้อย พ้นขึ้นต้น ไม้อื่นหรือไปตามพื้นดิน ใบ เป็นใบประกอบ มีใบย่อย 3 ใบ ใบที่อยู่ปลายช่อมีขนาดใหญ่สุด แผ่นใบรูปไข่ สีม่วง หรือสีเขียวเข้มเป็นมัน ขนาดกว้าง 2.5-3.5 เซนติเมตร ยาว 3-4 เซนติเมตร โคนใบสอบ ขอบใบหยักเป็นฟันเลื่อย ปลายใบแหลม ดอก เป็นดอกช่อสีขาว ผล ผลดิบมีสีเขียวเมื่อสุกเป็นสีดำ ผิวเป็นมันเรียบ ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5-2 เซนติเมตร ภายในมีน้ำเมือ โคนผิวหนังทำให้ระคายผิว

Family Zingiberaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alpinia galanga* Willd.

ชื่อทั่วไป ข่า กฏุกกโรหิณี ข่าหวก ข่าหลวง (เหนือ)

ชื่อสามัญ Galingale, Galanga

ชื่อพื้นบ้าน ข่าตาแดง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นพืชไม้ล้มลุก อายุหลายปี มีลำต้นอยู่ใต้ดินเรียกว่า "เหง้า" มีข้อและปล้องเห็นได้ชัดเจน เนื้อในปล้องสีเหลืองครีม มีกลิ่นหอมเฉพาะ ลำต้นที่อยู่เหนือดินสูงถึง 1.5 - 2 เมตร ใบ เดี่ยว สีเขียว ออกสลับข้างกัน แผ่นใบรูป รียาวแกมขอบขนาน โคนและปลายใบแหลม ก้านใบยาวเป็นกาบหุ้มซ้อนกัน ดอกออกเป็นช่อแบบกระจุกที่ปลายยอด ดอกย่อยมีขนาดเล็กสีขาวนวล ด้านในของกลีบดอกมีสีแดงอยู่ด้านหนึ่ง ผล รูปว้ากลมรี เปลือกแข็ง เมื่อแก่สีแดงส้ม มีรสเผ็ดร้อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Amomum biflorum* Jack

ชื่อทั่วไป เร่วขน

ชื่อสามัญ -

ชื่อพื้นบ้าน เร่วขน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้เนื้ออ่อน อายุหลายปี มีเหง้าใต้ดิน ต้นเทียมเกิดจากกาบใบอัดกันแน่นตั้งขึ้นเหนือดิน ใบ เดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรี มีขนนุ่มปกคลุมทั้ง 2 ด้าน ปลายใบแหลม ดอก ออกเป็นช่อ แทงตรงจากเหง้า ดอกย่อยสีขาว กลีบปากสีเหลือง กลิ่นหอม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Amomum krervanh* Pierre

ชื่อทั่วไป กระวานขาว กระวานดำ กระวานโพธิ์สัตว์

ชื่อสามัญ Saim Cardamom Best Cardamom Clustered Cardamom Camphor Seed

ชื่อพื้นบ้าน กระวาน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน กาบใบหุ้มซ้อนกันทำให้คล้ายลำต้น สูงประมาณ 2 เมตร ใบ เป็นใบเดี่ยว รูปขอบขนานยาวแคบ ยาว 15-25 เซนติเมตร ปลายใบแหลม ดอก ออกเป็นช่อจากเหง้าชูขึ้นมาเหนือพื้นดิน ช่อดอกรูปทรงกระบอก ยาว 6-15 เซนติเมตร ก้านช่อดอกยาว 5-15 เซนติเมตร มีใบประดับสีเหลืองนวล มีขนปกคลุม เรียงซ้อนสลับกันตลอดช่อ ใบชอกใบประดับมีดอกย่อย 1-3 ดอก กลีบเลี้ยงปลายเป็นหยัก 3 หยัก กลีบดอกสีเหลือง เป็นหลอดแคบ เกสรเพศผู้ที่เป็นหมันมีลักษณะเป็นกลีบขนาดใหญ่ สีขาว มีแถบสีเหลืองตรงกลาง ผล

ค่อนข้างกลม สีน้ำตาล มี 3 พู ผลอ่อนมีขนปกคลุมและจะร่วงไปเมื่อแก่ ผลแก่แตกได้ มีเมล็ดขนาดเล็กจำนวนมาก เมล็ดอ่อนสีขาวมีเยื่อหุ้ม เมล็ดแก่เปลี่ยนเป็นสีดำ ทั้งผลและเมล็ดมีกลิ่นหอม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Boesenbergia* sp.

ชื่อทั่วไป ว่านร้อนทอง

ชื่อพื้นบ้าน ว่านร้อนทอง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าขนาดเล็ก สีน้ำตาลทอดยาว รสเผ็ดร้อน เนื้อในสีเหลืองอมส้ม ลำต้นเทียมสูง 25-30 เซนติเมตร ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปหอกกลับ โคนใบสอบ ปลายใบเรียวแหลม เส้นใบเห็นชัดเจน โคนกาบใบมีสีแดงเรื่อ ดอก ออกเป็นช่อจากเหง้าใต้ดิน มีใบประดับสีแดง กลีบดอกสีขาว กลีบที่เป็นปากมีแต้มสีแดงสด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Curcuma longa* L.

ชื่อทั่วไป ขมิ้นชัน ขมิ้น ขมิ้นแกง

ชื่อสามัญ Turmeric

ชื่อพื้นบ้าน ขมิ้นชัน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก อายุหลายปี สูง 30-90 เซนติเมตร ลำต้น ใต้ดิน ประกอบด้วยแง่งที่มีลักษณะต่างๆ กัน คือ แ่งแม่หรือแง่งหลักมีลักษณะกลม เป็นที่แตกแขนงของแง่งที่สองและสามต่อไป แขนงที่แตกออกมาถ้ามีลักษณะกลมจะเรียกว่าหัว แต่ถ้ามีลักษณะยาวคล้ายนิ้วมือจะเรียกว่านิ้ว เป็นส่วนที่เกิดรากฝอย เนื้อในหัวมีสีเหลืองส้มและมีกลิ่นหอม ใบ เป็นใบเดี่ยว แผ่นใบรูปหอกยาวเรียว เรียงสลับชูตั้งขึ้นเป็นกอ ปลายใบแหลม มีเส้นกลางใบปรากฏชัดเจนทางด้านล่างของใบ ดอก ออกเป็นช่อแทงขึ้นจากใจกลางของกอใบ ช่อดอกมีรูปทรงกระบอกหรือรูปกรวย ใบประดับมีสีเขียวอ่อนๆ หรือสีขาว ใบประดับส่วนปลายช่อดอกมีสีชมพูอ่อน เรียงซ้อนกันอย่างเป็นระเบียบ ดอกย่อยมีกลีบรองเชื่อมติดกันเป็นท่อ มีขนปกคลุม กลีบดอกมีสีขาว โคนเชื่อมติดกันเป็นท่อยาว ผล รูปกลม มี 3 พู

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Curcuma xanthorrhiza* Roxb.

ชื่อทั่วไป ว่านขั้กมดลูก

ชื่อพื้นบ้าน ว่านขั้กมดลูก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน เนื้อในสีเหลืองอ่อน เหง้าหลักรูปทรงกลมถึงรูปรี เมื่อตัดทิ้งไว้เปลี่ยนเป็นสีขาวอมน้ำตาลเรื่อ แดกแขนงจำนวนมาก แขนงเล็ก โค้งงอขึ้นแบบเหง้าหลัก ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปรีแกมรูปหอก ก้านใบเป็นกาบสั้น สีเขียวอ่อน เส้นกลางใบมีสีม่วงเข้ม ดอก ออกเป็นช่อรูปกลีบแคบ แทงจากเหง้า ใบประดับโคนล่างสีเขียว ตอนบนสีชมพูปลายแฉกชมพูเข้มหรือม่วงเข้มเป็นแถบกว้าง ดอกย่อยสี

เหลืองเข้ม ทอยบานจากด้านล่างของช่อ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Curcuma zedoaria* Roscoe

ชื่อทั่วไป ขมิ้นชัน (เหนือ) ละเมียด (เขมร) แฉ้วคำ (เชียงใหม่)

ชื่อสามัญ Zedoary

ชื่อพื้นบ้าน ขมิ้นอ้อย

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ขมิ้นอ้อยมีลักษณะ โดยทั่วไปคล้ายขมิ้นชันมาก แต่ต้นสูงกว่า ขนาดเหง้าและ ใบใหญ่กว่า เหง้ามัก โผล่ขึ้นมาเหนือดินเล็กน้อย โดยเฉพาะเวลาแล้ง จึงเรียกว่าขมิ้นหัวขึ้น เหง้าในเหง้ามีสีเหลือง ดอก ออกเป็นช่อ ก้าน ดอกยาว ออกจากเหง้าที่อยู่ใต้ดิน ช่อดอกมีใบประดับรองรับ ดอกยังมีสีขานวล ตรงปลายช่อดอกเป็นสีชมพู ส่วนดอกสีเหลืองจะบานจากล่างขึ้นข้างบน ทอยบานครั้งละ ๒-๓ ดอก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Kaempferia galanga* L.

ชื่อทั่วไป เปราะหอม หอมเปราะ ว่านดินดิน ว่านแผ่นดินเย็น ว่านหอม

ชื่อพื้นบ้าน เปราะหอม

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกจากเหง้าใต้ดิน แผ่นใบรูปค่อนข้างกลม กว้าง 4-10 เซนติเมตร ยาว 6-14 เซนติเมตร แผ่นราบ ไปบนพื้นดิน ปลายใบแหลม โคนใบมน ท้องใบมีขนปกคลุม เนื้อใบ ค่อนข้างหนา ดอก ออกเป็นช่อ ตรงกลางระหว่างใบ กลีบดอกสีขาวแฉ้วม่วง ผล เป็นผลแห้ง แตกได้

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Zingiber cassumunar* Roxb.

ชื่อทั่วไป ไพล ปลาย ปลาย (ภาคเหนือ) ว่านไฟ (ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ชื่อสามัญ Cassumunar

ชื่อพื้นบ้าน ไพล

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุก สูงประมาณ 0.8-1.2 เมตร มีลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าขนาดใหญ่ มีข้อชัดเจน สีนํ้าตาลแกม เหลือง เนื้อในสีเหลืองเข้ม มีกลิ่นหอม แทะหน่อเป็นลำต้นเทียมสีนํ้าตาลเข้ม ซึ่งเกิดจากกาบใบหุ้มซ้อนทับกันเป็น ต้นกลม ใบ เป็นใบเดี่ยว จัดเรียงสลับกัน กว้าง 2.5-3.5 เซนติเมตร ยาว 20-35 เซนติเมตร แผ่นใบรูปหอก สีเขียว ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบบาง เนื้อใบละเอียด ดอก ออกเป็นช่อแบบช่อเชิงลด แทงจาก เหง้าใต้ดิน ดอกย่อยกลมรูปเห็ดหรือรูปกระบอง มีใบประดับสีม่วงหรือแดงรูปโค้งซ้อนทับกันแน่น และขยายเปิด อ้าออกเมื่อดอกย่อยบาน ดอกย่อยมีกลีบดอกสีขาวนวล ทอยบานทีละ 2-3 ดอก จากล่างไปบน ผล เป็นผลแห้ง แตก มีเมล็ดกลมแข็งขนาดเล็กลอยอยู่ใน เปลือกเมล็ดมีสีนํ้าตาลแกมเหลือง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Zingiber officinale* Roscoe

ชื่อทั่วไป จิง จิงแกง จิงแดง (จันทบุรี)

ชื่อสามัญ Ginger

ชื่อพื้นบ้าน จิง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น เป็นไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน สูง 0.3-1 เมตร เปลือกนอกสีน้ำตาลแกมเหลือง เนื้อในสีเนื้ออมเหลือง มีกลิ่นเฉพาะ เหง้าแก่มีรสเผ็ดร้อนมาก ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกสลับ แผ่นใบยาวรูปหอก ยาว 15-20 เซนติเมตร สีเขียว มีกาบใบหุ้มลำต้น ดอก ออกเป็นช่อรูปโคน ใบประดับสีเขียวอ่อนๆ จัดเรียงซ้อนกัน ดอกย่อยขนาดใหญ่สีขาว ยื่นโผล่พ้นใบประดับเมื่อบาน ผล เป็นผลแห้ง มี 3 พู

Family Zygophyllaceae

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tribulus terrestris* L.

ชื่อทั่วไป นามกระสุน โทกกระสุน (ภาคกลาง) พนมต้น (ตาก)

ชื่อสามัญ Caltrops, Small Caltrops

ชื่อพื้นบ้าน โทกกระสุน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ลำต้น ไม้ล้มลุกอายุปีเดียว แตกกิ่งก้านออกรอบต้นแต่ปกคลุมดิน สามารถแผ่ไปไกลมากกว่า 1 เมตร ปลายยอดและดอกชูตั้งขึ้น ตามลำต้นและ ใบมีขนนุ่มปกคลุม ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ จัดเรียงสลับ จดข้อของกิ่งก้าน มีใบย่อย 4-8 คู่ แผ่นใบขนาดเล็ก รูปขอบขนาน โคนใบเบี้ยว ปลายใบมน หลังใบและท้องใบ มีขนนุ่มปกคลุมทั้งสองด้าน ดอก เป็นดอกเดี่ยว ออกตามซอกใบ ดอกบานมีขนาดประมาณ 1-2 เซนติเมตร กลีบรองมี 5 กลีบ กลีบดอก 5 กลีบ สีเหลือง รูปรีหรือรูปไข่กลับ เกสรเพศผู้มี 10 อัน ก้านดอกยาว ผล ผลทรงกลม เปลือกแข็งรูปห้าเหลี่ยม มีหนามแข็งยื่นออกรอบๆ เมื่อผลแห้งแตกเป็น 4-5 ซีก แต่ละซีกมี 1 เมล็ด และมีหนามแหลม 2-3 อัน

หมวดที่ 2 ข

ตารางรูปชนิดและวงศ์พืชในจังหวัดจันทบุรี

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

พืชสมุนไพรจังหวัดจันทบุรี

อันดับ ที่	ชื่อวงศ์	ชนิดพืชสมุนไพร	
		ชื่อพื้นบ้าน	ชื่อวิทยาศาสตร์
1	Acanthaceae	เหงือกปลาหมอ ฟ้าทะลายโจร สังกรณี ขาไก่ดำ กระดุกดำ หญ้าห้องปลิง รางจืด	<i>Acanthus ilicifolius</i> L. <i>Andrographis paniculata</i> Wall.ex. Nees. <i>Barleria strigosa</i> Willd. <i>Justicia fragilis</i> Walp. <i>Justicia gendarussa</i> Burm.f. syn. <i>Gendarussa vulgaris</i> Nees. <i>Lepidagobis dissimilis</i> Imlay <i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.
2	Alliaceae	กระเทียม	<i>Allium sativum</i> L.
3	Amaranthaceae	ผักไผ่แดง ผักโขม พันธุแดง บานไม่รู้โรยป่า	<i>Alternanthera sessilis</i> R. Br. <i>Amaranthus gracillis</i> Desf. <i>Cyathula prostrata</i> (L.) Bl. <i>Gomphrena sesoioides</i> Mart.
4	Amaryllidaceae	พลับพลึง ว่านแสงอาทิตย์	<i>Criminum asiaticum</i> L. <i>Haemanthus multiflorus</i> Martyn
5	Anacardiaceae	มะม่วง	<i>Mangifera indica</i> L.
6	Annonaceae	กำลังวัวเถลิง นมควาย	<i>Anaxagorea luzonensis</i> A.Gray <i>Uvaria cordata</i> Alston
7	Apiaceae	โกฐสอ โกฐเชียง บัวบก	<i>Angelica dahurica</i> Benth <i>Angelica sinensis</i> Dich <i>Centella asiatica</i> Urb.
8	Apocynaceae	พญาสัตบรรณ ชะลูดหอม เถาวัลย์แดง ต้นทม ระย่อนน้อย คูด	<i>Alstonia scholaris</i> R. Br. <i>Alyxia reinwardtii</i> Blume <i>Ichnocarpus frutescens</i> W. T. Aiton <i>Plumeria rubra</i> L. <i>Rauvolfia serpentina</i> Benth. <i>Willughbeia cochinchinensis</i> Pierre
9	Araceae	ว่านน้ำ กระดาดแดง กระดาดดำ บุก	<i>Acorus calamus</i> L. <i>Alocasia indica</i> var. <i>metallica</i> Schott <i>Alocasia macrorrhizos</i> G. Don <i>Amorphophallus campanulatus</i> Bl. ex Dence

		กระดาดขาว ว่านสิงห โมรา เต่าเกียด บอนดำ	<i>Colocasia gigantea</i> Hook.F. <i>Cyrtosperma johnstoni</i> N.E.Br. <i>Homalomena aromatica</i> Schott <i>Alocasia macrorrhizos</i> G. Don
10	Araliaceae	หนุมานประสานกาย	<i>Schefflera leucantha</i> R. Vig.
11	Arecaceae	หมาก หวายขม เต่าร้าง มะพร้าว หมากแดง	<i>Areca catechu</i> L. <i>Calamus siamensis</i> Bacc. <i>Caryota mitis</i> Lour. <i>Cocos nucifera</i> L. var. <i>nucifera</i> <i>Cyrtostachys zeyla</i> Blume
12	Asclepiadaceae	เถาเอ็นอ่อน หึ่งหมาป่า	<i>Cryptolepis buchanani</i> Roem.& Schutt <i>Dregea volubilis</i> Hook.f.
13	Asparagaceae	สาบเสือ	<i>Asparagus racemosus</i> Willd.
14	Asphodelaceae	หางจรเข้	<i>Aloe barbadensis</i> Mill.
15	Asteraceae	โสมสุทนต์ หนาด คำฝอย กระต่ายขาม กะเม็ง โศมน้ำ สาบเสือ เบ็ดดำปึง ขลุ่ย หญ้าหวาน ดาวเรือง	<i>Astermis vulgaris</i> L. var. <i>indica</i> Maxim. <i>Blumea balsamifera</i> DC. <i>Carthamus tinctorius</i> L. <i>Centipeda minima</i> A. Br. et Aschers <i>Eclipta prostrata</i> L. <i>Elephantopus scaber</i> L. <i>Eupatorium odoratum</i> L. <i>Gynura divaricata</i> DC. <i>Pluchea indica</i> Less. <i>Stevia rebaudiana</i> <i>Tagetes erecta</i> L.
16	Bignoniaceae	ปีบ เพกา	<i>Millingtonia hortensis</i> L.f. <i>Oroxylum indicum</i> Kurz
17	Bombacaceae	जूวแดง	<i>Bombax ceiba</i> L.
18	Boraginaceae	หญ้าวงช้าง	<i>Heliotropium indicum</i> L.
19	Bromeliaceae	สับปะรด	<i>Ananas bracteatus</i> Schult.f.
20	Capparaceae	ชิงชี่ ผักเทียนผี กุ่มบก	<i>Capparis micracantha</i> DC. <i>Cleome viscosa</i> L. <i>Crateva adansonii</i> Dc. Subsp. <i>Odorata</i> Jacobs.
21	Celastraceae	กำแพงเจ็ดชั้น	<i>Salacia chinensis</i> L.

22	Chrysobalnaceae	ปะดงเลือด มะพอก.	<i>Parinari anamense</i> Hance
23	Clusiaceae	รงทอง	<i>Garcinia hanburyi</i> Hook. f.
24	Combretaceae	สมอไทย	<i>Terminalia chebula</i> Retz. Var. <i>Chebuta</i>
25	Connaraceae	กะล่ำเพาะ หมาตายพากราก	<i>Connarus semidecandrus</i> Jack <i>Rourea minor</i> Leenh.
26	Convolvulaceae	ฝิ่นแสนห้า ผักนึ่งคัน ผักนึ่งชัน ขี้มื่นตีนหมา จิงจ้อขาว	<i>Argyrea capitiformis</i> Ooststr. <i>Ipomoea pes-caprae</i> R.Br. <i>Ipomoea pes-tigridis</i> L. <i>Merremia umbellata</i> Hallier f..
27	Cucurbitaceae	ขี้กาดแดง น้ำเต้า มะระขี้นก ฟักข้าว	<i>Gymnopetalum integrifolium</i> Kurz. <i>Lagenaria siceraria</i> Standl. <i>Momordica charantia</i> L. <i>Momordica cochinchinensis</i> (Lour.) Spreng
28	Cyperaceae	กกกลิ้งกา หญ้าแห้วหมู	<i>Cyperus involucratus</i> Rottb. <i>Cyperus rotundus</i> L.
29	Dilleniaceae	รสสุคนธ์แดง	<i>Tetracera loureiri</i> Pierre ex Craib
30	Dioscoreaceae	กลอย	<i>Dioscorea hispida</i> Dennst. var. <i>hispida</i>
31	Dipterocarpaceae	ยางกลอง	<i>Dipterocarpus dyeri</i> Pierre
32	Dracaenaceae	จันทร์แดง ว่านวงช้าง จันทร์กะพ้อ	<i>Dracaena loureiri</i> Gagnep <i>Sansevieria cylindrica</i> Bojer <i>Vatica diospyroides</i> Symington
33	Ebenaceae	จันทน์	<i>Diospyros decandra</i> Lour
34	Euphorbiaceae	โคกลาน เปล้าใหญ่ เปล้าน้อย กะล่ำพัก คาตุม กระบือเจ็ดตัว ฝิ่นต้น ลูกใต้ใบ มะขามป้อม ชันทองพญาบาท	<i>Croton caudatus</i> Geiseler <i>Croton roxburghii</i> N.P.Balacr. <i>Croton stellatopilosus</i> Ohba <i>Euphorbia antiquorum</i> L. <i>Excoecaria agallocha</i> L. <i>Excoecaria cochinchinensis</i> Lour. <i>Jatropha multifida</i> L. <i>Phyllanthus amarus</i> Schumach & Thonn <i>Phyllanthus emblica</i> L. <i>Suregada multiflorum</i> Baill.
35	Fabaceae		
35.1	Caesalpinioideae	หางนกยูงฝรั่ง อินทรี มะขามแขก	<i>Delonix regia</i> Raf. <i>Senna alexandrina</i> Mill.

35.2	Mimosoideae	ขี้เหล็กป่า แสมสาร	<i>Senna garrettiana</i> Irwin&Barneby
		ขี้เหล็ก	<i>Senna siamea</i> Irwin & Barneby
35.3	Papilionoideae	ชุมเห็ดไทย	<i>Senna tora</i> Poxb.
		มะขาม	<i>Tamarindus indica</i> L.
		สะบ้าใหญ่ สะบ้ามอญ	<i>Entada rheedii</i> Spreng
		ไมยราบ	<i>Mimosa pudica</i> L.
36	Flacourtiaceae	สะคอก	<i>Parkia speciosa</i> Hassk.
		ไม้แดง	<i>Xylia xylocarpa</i> Taub. var. <i>kerrii</i> Nielsen
		ถั่วแระต้น	<i>Cajanus cajan</i> Millsp.
		มะหิงคง รวงจืด	<i>Crotalaria bracteata</i> Roxb. ex Dc.
		ชะเอมเทศ	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L.
		สะบ้าหนู สะบ้าลิง	<i>Mucuna gigantea</i> DC.
		คอกิ้ว	<i>Tadehagi triquetrum</i> (DC.) Ohaski
หางกระรอก	<i>Uraria crinia</i> (L.) Desv.		
37	Gnecaceae	กระเขนกลัก	<i>Hydnocarpus ilicifolius</i> King.
38	Iridaceae	เถาเมื่อย	<i>Gnetum mortianum</i> Martiny.
39	Lamiaceae	ว่านหางช้าง	<i>Belamcanda chinensis</i> DC.
		ว่านหอมแดง	<i>Eleutherine americana</i> Merr.
40	Lauraceae	กระเพราขาว	<i>Ocimum tenuiflorum</i> L.
41	Liliaceae	หญ้าหนวดแมว	<i>Orthosiphon aristatus</i> Miq.
42	Lythraceae	หมูทะลวง	<i>Litsea glutinosa</i> C.R. Rob.
43	Malvaceae	คองคิง	<i>Gloriosa superba</i> L.
44	Marantaceae	เทียนขาว	<i>Lawsonia inermis</i>
		พินดี	<i>Abutilon indicum</i> Sweet subsp. <i>Indicum</i>
		หญ้าขี้ฉอด	<i>Sida acuta</i> Burm.f.
45	Meliaceae	ขี้ครอก	<i>Urena lobata</i> L.
46	Meliaceae	คล้า	<i>Schumannianthus dichotomus</i> Gagnep.
47	Menispermaceae	สะเดาขม	<i>Azadirachta indica</i> A. Juss. var. <i>siamensis</i> Valetton
		โคคลาน	<i>Anamirta cocculus</i>
		ขมิ้นเครือ	<i>Arcangelisia flava</i> Merr.
		เครือหมาน้อย	<i>Cissampelos pareira</i> L. var. <i>hirsuta</i> Ferman
		เถาย่านาง	<i>Tiliacora triandra</i> Diels
บอระเพ็ด	<i>Tinospora crispa</i> Miers ex Hook.f. & Thomson		
48	Moraceae	ขนุนละมุด	<i>Artocarpus omegea</i> Merr.

		มะหาด ไทรช้อย ม้ากระทืบโรง สลอคน้ำ ลิ้นเสือ ช้อย	<i>Artocarpus lacucha</i> Roxb. <i>Ficus benjamina</i> L. <i>Ficus foveolata</i> Wall. <i>Ficus heterophylla</i> L.f. <i>Ficus punila</i> L. <i>Streblus asper</i> Lour.
48	Moringaceae	มะรุม	<i>Moringa oleifera</i> Lam.
49	Musaceae	กล้วยน้ำว้า	<i>Musa sapientum</i> L.
50	Myristicaceae	จันทน์เทศ	<i>Myristica fragrans</i> Houtt.
51	Myrsinaceae	พื้ลึงกาสา	<i>Artisia polycephala</i> .
52	Myrtaceae	กานพลู หว่า	<i>Syzygium aromaticum</i> Merr.&L.M.Perry <i>Syzygium cumini</i> Skeels
53	Nelumbonaceae	บัวหลวง	<i>Nelumbo nucifera</i> Gaertn.
54	Nymphaeaceae	บัวตอย	<i>Nymphaea pubescens</i> Willd.
55	Ochnaceae	กำลังช้างสารบ้าน	<i>Ochna integerrima</i> Merr.
56	Pedaliaceae	งา	<i>Sesamum indicum</i> L.
57	Piperaceae	พลู สะค้าน พริกไทย คิปลี ชะพลู	<i>Piper belle</i> L. <i>Piper interruptum</i> Opiz <i>Piper nigrum</i> L. <i>Piper retrofractum</i> Vahl <i>Piper sarmentosum</i> Roxb.ex Hunter
58	Plantaginaceae	หุมอน้อย	<i>Plantago major</i> L.
59	Plumbaginaceae	เจตมูลเพลิงแดง	<i>Plumbago indica</i> L.
60	Poaceae	ไผ่สีสุก หญ้าเจ้าชู้ ตะไคร้บ้าน หญ้าหวาย หญ้าคา หญ้าชันกาด อ้อยค้ำ แฝกหอม	<i>Bambusa blumeana</i> Schult. <i>Chrysopogon aciculatus</i> Trin. <i>Cymbopogon citrates</i> Stapf. <i>Ischaemum barbatum</i> Retz. <i>Imperata cylindrica</i> P.Beauu. <i>Panicum repens</i> L. <i>Saccharum officinarum</i> L. <i>Vetiveria zizanioides</i> Nash ex Small
61	Polypodiaceae	เฟิร์นไธ้แป๊ะ	<i>Drymoglossum pilselloides</i> Presl
62	Rhamnaceae	กำลังเสือโคร่ง	<i>Ziziphus attopoensis</i> Pierre
63	Rosaceae	ละเกรา	<i>Eriobotrya bengalensis</i> (Roxb.) Hook.f. forma bengalensis

64	Rubiaceae	หัวร้อยรู เข็มแดง กำลังเจ็ดข้างสาร ยอ เข็มขาว	<i>Hydnophytum formicarum</i> Jack <i>Ixora lobbii</i> King & Gamble <i>Lasianthus puberulus</i> Craib <i>Morinda citrifolia</i> L. <i>Tarenna collinsae</i> Craib
65	Rutaceae	มะยมป่า มะนาวผี มะนาว มะกรูด สันโสก เขยตาย ข้างงาเดียว พญาชา	<i>Acronychia pedunculata</i> Miq. <i>Atalantia monophylla</i> Correa <i>Citrus aurantifolia</i> Swingle <i>Citrus hystrix</i> DC. <i>Clausena excavate</i> Brum.F. <i>Glycosmis pentaphylla</i> DC. <i>Luvunga scandens</i> Buch.-Ham. <i>Naringi crenulata</i> (Roxb.) Nicolson
66	Salvadoraceae	หนามพวงทอง	<i>Azima sarmentosa</i> Benth.
67	Santalaceae	เห็บมือคน มะไฟแรด	<i>Knema globularia</i> Warb.
68	Sapindaceae	ต่อใต้ มะหวด ปะคำคีควาย	<i>Allophylus cobbe</i> Raensch. <i>Lepisanthes rubiginosa</i> Leenh. <i>Sapindus rarak</i> DC.
69	Sapotaceae	พิภุส	<i>Mimusops elengi</i> L.
70	Saururaceae	พลูคว	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb
71	Scrophulariaceae	กัญชงบก	<i>Scoparia dulcis</i> L.
72	Selaginellaceae	ต้นตุ๊กแก	<i>Selaginella wallichii</i> Spring.
73	Simaroubaceae	ราชคัศ สีพันคนท	<i>Brucea javanica</i> Merr. <i>Harrisonia perforata</i> Merr.
74	Smilacaceae	ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้	<i>Smilax china</i> L. <i>Smilax glabra</i> Wall. ex Roxb.
75	Solanaceae	ลำโพงกาสลัก ลำโพง มะแว้งต้น มะอึก มะเขือพวง มะแว้งเครือ	<i>Datura metel</i> L. var. <i>fastuosa</i> <i>Datura metel</i> L. var. <i>metel</i> <i>Solanum indicum</i> L. <i>Solanum stramonifolium</i> Jacq. <i>Solanum torvum</i> Sw. <i>Solanum trilobatum</i> L.
76	Stemonaceae	หนอนดาชอยาก	<i>Stemona tuberosa</i> Lour.
77	Sterculiaceae	เทียนคำ ปอบิด	<i>Abroma augusta</i> Willd. <i>Helicteres isora</i> L.

78	Taccaceae	เนระพูสี	<i>Tacca chantrieri</i> Andre'
79	Thymelaeaceae	กฤษณา	<i>Aquilaria malaccensis</i> Lam.
80	Tiliaceae	ไม้ลาย	<i>Microcos tomentosa</i> Sm.
81	Verbenaceae	นมสวรรค์ เท้าขาม่อม อัครีทวาร คนทีสอ นางแย้ม	<i>Clerodendrum paniculatum</i> L. var. <i>paniculatum</i> <i>Clerodendrum petasites</i> S. Moore <i>Clerodendrum serratum</i> Moon var. <i>serratum</i> <i>Vitex trifolia</i> L. <i>Volkameria fragrans</i> Vent.
82	Vitaceae	ว่านเพชรตั้งมาต	<i>Cissus quadrangularis</i> L.
83	Zingiberaceae	ข่าตาแดง เร่วขน กระواه ขมิ้นชัน ว่านขมิ้นตลก ขมิ้นอ้อย เปราะหอม ไพล ขิง	<i>Alpinia galanga</i> Willd. <i>Amomum biflorum</i> Jack <i>Amomum testaceum</i> Ridl. <i>Curcuma longa</i> L. <i>Curcuma xanthorrhiza</i> Roxb. <i>Curcuma zedoaria</i> Boscoe <i>Kaempferia galanga</i> L. <i>Zingiber cassumunar</i> Roxb. <i>Zingiber officinale</i> Roscoe